

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ
РОЗВИТКУ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

СЕМИГУЛІН ПАВЛО КОСТЯНТИНОВИЧ

УДК 351.82(477)(043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ СПРОМОЖНОСТІ
РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ІНСТРУМЕНТАМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА

Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ П.К. Семигулін

Науковий керівник: Ярошенко Ігор Васильович, кандидат економічних наук

Харків – 2021

АНОТАЦІЯ

Семигулін П. К. Організаційне забезпечення ресурсної спроможності регіонів України інструментами державно-приватного партнерства. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування» (28 – Публічне управління та адміністрування). – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2021.

Дисертацію присвячено подальшому розвитку теоретико-методичного забезпечення та розробці практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення ресурсної спроможності регіонів України інструментами державно-приватного партнерства.

На основі аналізу взаємозв'язків між поняттями «ресурс», яке широко застосовується в усіх сферах соціально-економічного розвитку регіону, та «потенціал», яке вказує на потенціальну і реальну можливість використання ресурсів для досягнення певних цілей, визначено актуальність формування поняття «ресурсна спроможність» в організації управління регіональним розвитком. Удосконалено визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону», що розглядається, як узагальнюючий показник наявних на певній території (в регіоні, громаді) ресурсів, запасів, засобів і джерел. Отримані дані аналізу і оцінки дозволяють характеризувати існуючі обставини та природну здатність території до функціонування, розкривають наявність сприятливих умов для розвитку видів економічної діяльності, що створює додаткові можливості їх подальшого використання.

За результатами дослідження теоретичних засад регіонального управління, встановлено зв'язок між розвитком регіональних теорій та розширенням кола ресурсів і чинників, що на них впливають, від просторових і економічних, що мали значення на початку формування, до

соціальних, екологічних, інноваційних, управлінських, інклюзивних тощо, що є визначальними для сучасного розвитку територій. На цій основі запропоновано класифікацію теорій регіонального розвитку за ознакою «використання ресурсів». Представлена схема взаємозв'язків характеризує процес еволюції формування теорій регіонального розвитку як результат розширення напрямів і сфер функціонування територій на основі все більшого охоплення ресурсів для їх подальшого розвитку.

Проаналізовано законодавче забезпечення щодо управління регіональним розвитком в Україні, яке, наразі, характеризується складністю механізмів і інструментів реалізації, що потребує їх вдосконалення та конкретизації. На основі структуризації за смисловими критеріями, побудовано схему взаємозв'язків між законодавчими положеннями, що формують засади регіонального розвитку, визначають механізми і інструменти їх реалізації на основі врахування пріоритетів місцевого розвитку та використання ресурсної спроможності територій. Зроблено висновок, що законодавче забезпечення використання державно-приватного партнерства за різними напрямами реалізації можна розглядати в якості ефективного інструменту управління ресурсами регіону в Україні.

За підсумками аналізу світового досвіду організації управління регіональним розвитком зроблено висновок, що, в умовах недостатньої спроможності власних ресурсів територій, актуальними стають інвестиційні ресурси (кредитні, грантові, фондові, приватні кошти тощо), залучені як для створення нових соціально-економічних активів, так і для розвитку та покращення спроможності вже існуючих. Обґрунтовано, що одним із ефективних механізмів залучення інвестиційних ресурсів в європейській і світовій практиці, є інструменти публічно-приватного партнерства, які, на основі ефективних і взаємовигідних партнерських відносинах між органами влади, зокрема й муніципального рівня, і приватним сектором, реалізуються з метою формування додаткових ресурсів для реалізації проектів в різних сферах соціально-економічного розвитку.

Узагальнено інформацію щодо множини різних видів ресурсів на основі особливостей їх використання в процесі організації управління регіональним розвитком. Встановлено, що взаємозв'язок між різними видами ресурсів дозволяє залучати додаткові інструменти впливу для їх розвитку. Запропоновано методичний підхід до групування ресурсів за ознаками, який, використовуючи оцінку причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знаннєвими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища, дозволяє визначити і оцінити спроможність як кожного із ресурсів, так і виду в цілому.

Розвинуто методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, що дозволяє на основі аналізу і оцінки всіх ресурсів території, визначити спроможні і неспроможні та, шляхом використання інструментів державно-приватного партнерства, створити умови для їх подальшого розвитку і зростання, враховуючи взаємний вплив одних на інші. На міжрегіональному етапі запропоновано розрахунок системи інтегральних показників для ранжування регіонів за різними показниками ресурсів і їх видами, оцінено стан розвитку регіонів на основі наявних ресурсів. На внутрішньо регіональному етапі застосовано можливості формування SWOT-аналізу інформації по основних видах ресурсів регіону для розподілу їх на спроможні і неспроможні. За результатами використано технологію формування когнітивної карти причинно-наслідкових взаємозв'язків з метою визначення взаємного впливу одних ресурсів на інші, що є актуальним в процесі формування пріоритетів і вибору, на їх основі, інструментів регіонального розвитку.

Сформовано систему окремих показників (статистичних, експертних, аналітичних, технічних, дослідницьких тощо), яка дозволяє характеризувати окремі ресурси і їх види та може бути використана для визначення ресурсної спроможності регіонів в Україні. Проаналізовано ресурсну спроможність регіонів України на прикладі окремо вибраних територіальних ресурсів за ознаками економіка і соціум та зроблено висновок щодо відсутності будь-

яких суттєвих змін протягом тривалого періоду часу. Отримані розрахунки характеризують неефективність управління територіальними ресурсами і їх розвитком, одною із причин чого є не сформованість чіткого організаційного забезпечення на основі встановлення взаємозв'язків та взаємодії між оцінкою спроможності наявних ресурсів, інструментами регіонального розвитку і суб'єктами регіонального управління.

Обґрунтовано доцільність використання інструментів державно-приватного партнерства в процесі формування ресурсної спроможності території і вибору пріоритетів управління регіональним розвитком в Україні. Сформовано схему організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що, встановлюючи взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території й задовольняє інтереси сторін. Запропоновано варіанти послідовної реалізації етапів, а саме моніторингового, аналітичного, інструментального і управлінського, що будуються на основі взаємодії елементів організаційного забезпечення, в залежності від визначення спроможних і неспроможних ресурсів, їх взаємозв'язку між собою та з іншими елементами системи.

Практична реалізація методичного підходу до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності, на прикладі Харківського регіону, дозволило визначити спроможні і неспроможні ресурси, побудувати мережу взаємозв'язків між ними, оцінити масштаби покриття і всеохопленість сфер життєдіяльності регіону. За результатами, встановлено обмеженість інвестиційного ресурсу, що гальмує розвиток всієї регіональної системи, та запропоновано варіанти залучення інструментів державно-приватного партнерства в різних сферах соціально-економічного розвитку. На основі побудованих когнітивних карт, розглянуто два варіанти впливу використання інструментів державно-приватного партнерства на розвиток ресурсів регіону і покращення їх

спроможності: перший – для додаткового розвитку ІТ-сфери, як спроможного ресурсу, другий – для покращення рівня енергоємності в житлово-комунальній сфері, як неспроможного ресурсу, що в цілому покращує економічний розвиток території та, за рахунок причинно-наслідкових зв'язків, забезпечує соціальний розвиток, який визначається в показниках якості життя населення і, відповідно, впливає на зростання його чисельності.

Практична цінність розробок підтверджується їх застосуванням у діяльності Тростянецької міської ради, зокрема методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, на основі якого отримано інструментарій управління розвитком території, що забезпечує розвиток регіону у цілому й задовольняє інтереси представників бізнесу, населення та влади (довідка № 2080 від 18.11.2021 року) та Мереф'янської міської ради, зокрема організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управління регіональним розвитком, що включає взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність та забезпечує розвиток території, має практичну цінність та може бути впроваджений у ході реалізації реформи децентралізації влади в Україні (довідка № 977/21 від 29.11.2021 року).

Ключові слова: державно-приватне партнерство, організаційне забезпечення, потенціал, регіон, ресурси, ресурсна спроможність, соціально-економічний розвиток, територіальний розвиток, управління регіональним розвитком.

SUMMARY

Semyhulin P. Organizational support of regions resource capacity in Ukraine with the tools of public-private partnership. – Qualification scientific work on the

rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 281 – "Public Administration" (28 – Public Administration). – Research Center for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine, Kharkiv, 2021.

The dissertation is devoted to the further development of theoretical and methodical support and the development of practical recommendations for improving the organizational support of the resource capacity of the regions of Ukraine with public-private partnership tools.

Based on the analysis of the relationship between the concepts of "resource", which is widely used in all spheres of socio-economic development of the region, and "potential", which indicates the potential and real possibility of using resources to achieve certain goals, the relevance of the formation of the concept of "resource capacity" in the organization of regional development management is determined. The definition of the essence and content of the concept of "resource capacity of the region" has been improved, which is considered as a general indicator of the resources, reserves, means and sources available in a certain territory (in the region, community). The obtained data of analysis and evaluation allow to characterize the existing circumstances and the natural ability of the territory to function, reveal the presence of favorable conditions for the development of types of economic activity, which creates additional opportunities for their further use.

According to the results of the study of the theoretical principles of regional management, the connection between the development of regional theories and the expansion of the range of resources and factors affecting them was established, from spatial and economic, which mattered at the beginning of the formation, to social, environmental, innovative, managerial, inclusive, etc., which are decisive for the modern development of territories. On this basis, the classification of theories of regional development on the basis of "resource use" is proposed. The presented interconnection scheme characterizes the process of evolution of the formation of regional development theories as a result of expanding the directions and spheres of functioning of territories on the basis of increasing resource

coverage for further development.

Legislative support for regional development management in Ukraine is analyzed, which is currently characterized by the complexity of implementation mechanisms and tools that require their improvement and specification. On the basis of structuring according to semantic criteria, a scheme of relations between legislative provisions that form the principles of regional development is built, mechanisms and tools for their implementation are determined on the basis of taking into account the priorities of local development and the use of the resource capacity of territories. It is concluded that legislative support for the use of public-private partnerships in various areas of implementation can be considered as an effective tool for managing the resources of the region in Ukraine.

According to the analysis of the world experience of the organization of regional development management, it was concluded that, in the conditions of insufficient capacity of the territories' own resources, investment resources (credit, grant, stock, private funds, etc.) are relevant both to create new socio-economic assets, and to develop and improve the capacity of existing ones. It is justified that one of the effective mechanisms for attracting investment resources in European and world practice is public-private partnership instruments, which, on the basis of effective and mutually beneficial partnerships between the authorities, including the municipal level, and the private sector, are implemented in order to form additional resources for the implementation of projects in various areas of socio-economic development.

The information on many different types of resources is generalized, taking into account the peculiarities of their use in the process of managing regional development. It is revealed that the relationship between different types of resources makes it possible to attract additional tools of influence for their development. The methodical approach to the grouping of resources according to features is proposed, which, using an assessment of causal relationships between spatial, economic, knowledgeable, managerial, social and environmental resources, allows to determine and evaluate the ability of both each of the resources and the

species as a whole.

The methodical approach to assessing the resource capacity of the region is developed, which allows, on the basis of analysis and evaluation of all resources of the territory, to identify capable and incapable and, through the use of public-private partnership tools, to create conditions for their further development and growth, taking into account the mutual impact of some on others. At the interregional stage, the calculation of the system of integral indicators for ranking regions according to various indicators of resources and their types are proposed, the state of development of regions on the basis of available resources are assessed. At the internal regional stage, the possibilities of forming SWOT analysis of information on the main types of resources of the region were applied to distribute them to capable and incapable. Based on the results of analysis, the cognitive map of causal relationships is built in order to determine the mutual impact of resources, which is necessary for forming priorities and choosing relevant regional development tools.

The system of individual indicators (statistical, expert, analytical, technical, research, etc.) is formed, which allows describing individual resources and their types and can be used to determine the resource capacity of regions in Ukraine. The resource capacity of the regions of Ukraine is analyzed on the example of separately selected territorial resources on the grounds of economics and society and concluded that there were no significant changes for a long period of time. The obtained calculations characterize the inefficiency of territorial resource management and their development, one of the reasons for which is the lack of clear organizational support based on establishing relationships and interaction between the assessment of the capacity of available resources, regional development tools and regional management entities.

The expediency of using public-private partnership instruments in the process of forming the territory's resource capacity and choosing priorities for managing regional development in Ukraine is substantiated. The scheme of organizational support for the use of public-private partnership tools in the

management of regional development is formed, which, establishing the relationship between authorities and private structures, forms the resource capacity of the region and ensures the development of the territory and satisfies the interests of the parties. Options for the consistent implementation of stages, namely monitoring, analytical, instrumental and managerial, based on the interaction of organizational support elements, depending on the definition of capable and incapable resources, their relationship with each other and with other elements of the system, are proposed.

The practical implementation of the methodical approach to the use of public-private partnership instruments in the process of resource capacity formation, on the example of the Kharkiv region, allowed to determine capable and incapable resources, to build a network of relations between them, to assess the scale of coverage and the inclusiveness of the spheres of life of the region. According to the results, the limited investment resource hampering the development of the entire regional system is established and options for attracting public-private partnership instruments in various spheres of socio-economic development are proposed. Based on the built cognitive maps, two options for the impact of the use of public-private partnership tools on the development of regional resources and their capacity improvement are considered: the first – for the additional development of the IT sphere as a capable resource, the second – to improve the level of energy intensity in the housing and communal sector, as a failing resource, which generally improves the economic development of the territory and, due to causal relationships, ensures social development, which is reflected the quality of life indicators of the population and, accordingly, affects the growth of its population.

The practical value of the developments is confirmed by their application in the activities of Trostyanets City Council, in particular, the methodical approach to assessing the resource capacity of the region, on the basis of which the tools for managing the development of the territory were obtained, which ensures the development of the region as a whole and satisfies the interests of business

representatives, the population and the authorities (Certificate No. 2080 of 18.11.2021) and the Merefa City Council, in particular, organizational support for the use of tools partnerships in regional development management, which includes relations between authorities and private structures, forms resource capacity and ensures the development of the territory, has practical value and can be used in the implementation of the decentralization reform in Ukraine (Certificate No. 977/21 of November 29, 2021).

Keywords: public-private partnership, organizational support, potential, region, resources, resource capacity, socio-economic development, territorial development, regional development management.

Список публікацій здобувача

Статті у фахових і наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз сучасного нормативно-правового забезпечення системи публічного управління соціально-економічним розвитком регіонів в Україні. *Бізнес Інформ*. 2018. № 10. с. 255 – 261. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-10_0-pages-255_261.pdf.

2. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Тенденції розвитку аграрного сектора економіки України в контексті ефективності публічного управління територіальним розвитком. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. с. 199 – 210. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-199_210.pdf.

3. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз принципів стратегічного планування із упровадженням елементів розумних технологій у процес управління місцевим територіальним розвитком в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. с. 132 – 139. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-12_0-pages-132_139.pdf.

4. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Нормативно-правове забезпечення публічного управління територіальним розвитком питань формування, функціонування та розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11. с. 103 – 108. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-103_108.pdf.

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу:

5. Семигулін П. К. Актуальність визначення видів ресурсів в публічному управлінні регіональним розвитком. *Journal of science*. Lyon. 2021. №25. URL: http://www.joslyon.com/wp-content/uploads/2021/11/Lyon_25.pdf.

6. Семигулін П. К. Визначення поняття ресурсної спроможності регіону. *Norwegian Journal of development of the International Science*. 2021. No 73. Vol. 1. URL: https://www.nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2021/11/NJD_73_1-31-37.pdf.

Публікації за матеріалами конференцій:

7. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Роль системи моніторингу соціально-економічного розвитку у публічному управлінні країни та регіонів В кн. Конкурентоспроможність та інновації: проблемі науки та практики: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 листопада 2018 року) Харків: ФОП Лібуркіна Л. М. 2018. С. 472-475. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9A%D0%A3%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%9E%D0%A1%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC_%D0%A2%D0%90_%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86

D0%87_2018.pdf.

8. Семигулін П. К. Законодавче забезпечення стратегічного планування у публічному управлінні розвитком територій в Україні. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : Матеріали доповідей ІХ науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2020 року). Х. : Монограф. 2020. С. 172 – 175. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7_2020_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%B2-%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83.pdf.

9. Семигулін П. К. Аналіз інструментів реалізації регіональної політики в Україні щодо розвитку регіонів (територій) та вирішення їх проблем Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: Збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (15 липня 2021 року). Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.». 2021. С.145-147. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/19/pc_2021_15_07

10. Семигулін П. К. Взаємозв'язок видів ресурсів в процесі організації управління регіональним розвитком // ІІІ Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (13 жовтня 2021 року) С. 1097–1101. URL: https://itta.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%

B8_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-4.pdf.

11. Семигулін П. К. Інструменти державно-приватного партнерства - інвестиційний ресурс для реалізації регіональної політики в Україні : Матеріали доповідей X науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2021 року). Х.: Видавництво Іванченка І. С. 2021. С.166-168. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/zbirnyk-tez-kh-naukovo-praktychnoi-konferentsii_2021.pdf.

ЗМІСТ

ВСТУП	17
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ	24
1.1 Визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону»	24
1.2 Класифікація теорій регіонального розвитку	37
1.3 Законодавче забезпечення використання публічно-приватного партнерства в управлінні ресурсами регіону	57
Висновки до розділу 1	75
Список використаних джерел до розділу 1	76
РОЗДІЛ 2. ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ РЕСУРСНОЇ СПРОМОЖНОСТІ	93
2.1 Взаємозв'язок між видами ресурсів в процесі організації управління регіональним розвитком	93
2.2 Методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіонів в Україні	113
2.3 Світовий досвід публічно-приватного партнерства в управлінні розвитком територій	124
Висновки до розділу 2	147
Список використаних джерел до розділу 2	148
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ РЕСУРСНОГО ПІДХОДУ	157
3.1 Аналіз ресурсної спроможності регіонів України за умов використання інструментів публічно-приватного партнерства	157
3.2 Організаційне забезпечення управління регіональним розвитком на основі формування їх ресурсної спроможності	177

3.3 Методичний підхід до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності регіону (на прикладі Харківської області)	191
Висновки до розділу 3	209
Список використаних джерел до розділу 3	210
ВИСНОВКИ	215
ДОДАТКИ	218

ВСТУП

Актуальність теми. Зміни в українському суспільстві, що пов'язані із побудовою дієвої системи управління на оновленій адміністративно-територіальній основі, потребують ефективного використання наявних ресурсів територій для забезпечення власних конкурентних умов соціально-економічного розвитку. Пріоритетними виступають оцінка регіональних потреб, проблем і можливостей щодо їх раціонального вирішення на основі взаємодії наявної ресурсної спроможності територій та інструментарію регіонального розвитку для прийняття ефективних управлінських рішень. Узгодженість між сукупністю ресурсів і отриманням максимальної користі від їх використання збільшують конкурентні переваги регіону.

Потреба в оцінці ресурсної спроможності є актуальною для подальшого визначення напрямів розвитку конкретної території та прийняття на їх основі управлінських рішень. Оновлення методичних підходів є доцільним по причині постійного пошуку дієвого інструментарію для організації управління регіональним розвитком через визначення пріоритетів функціонування території, забезпечення умов саморозвитку з максимально ефективним використанням наявних та залучених ресурсів, формування перспектив майбутнього розвитку тощо. Вирішення завдань регіонального управління робить доцільним застосування інструментів державно-приватного партнерства, як додаткового інвестиційного ресурсу, в різних сферах соціально-економічного розвитку.

Теоретичні положення про регіональний розвиток почали формуватися на початку XIX ст. і постійно розвиваються надалі. Основні принципи щодо управління розвитком територій представлені Й. Тюненом, В. Лаунхардтом, А. Вебером, У. Айзардом, Т. Хагерстрандом, Ф. Перру, Ж.-Р. Будвілем, Х.Р. Ласуеном, В. Парето, А. Маршаллом, Дж. Харрісом, А. Предом, П. Кругманом, П. Ромером, Г. Мюрдалем, А. Хіршманом, Дж. Еллісоном, Є.

Глейзером, Т. Холмсом, Дж. Стівенсом та іншими. Основою для їх формування та розвитку виступають існуючі на певних територіях за різних часових умов і обставин ресурси та їх взаємодія між собою та з іншими регіональними суб'єктами (владою, громадою тощо). Використання наявних на певній території ресурсів, під впливом правильно вибраної управлінської моделі регіонального розвитку, дозволяє формувати і розвивати ресурсну спроможність території, розширити її конкурентоспроможність та забезпечити збалансований соціально-економічний розвиток.

На сьогодні не існує єдиного підходу сутнісно-змістовного наповнення категорії «ресурсна спроможність регіону», цей термін трактується фахівцями та вченими через аналіз таких понять, як «ресурс», «потенціал», «спроможність». Дослідженням ресурсів, зокрема і характеристикою поняття «ресурси», займалися багато вчених, Н. Реймерс, М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук, А. Ткачук, Д. Маркіян, А. Мельник та інші. Вивченням поняття «потенціал», яке досить тісно пов'язане із поняттям «ресурс», займалися С. Гончаров, В. Бусел, Р. Дяків, С. Мочерний, Б. Райзберг, Л. Лозовский, Е. Стародубцева, А. Арсеньев, В. Библер, Б. Кедров, Г. Борщ, В. Вакуленко, В. Куйбіда, А. Ткачук, В. Бабаєв, М. Новікова, О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін й багато інших.

Характеристика поняття «спроможність» по відношенню до територіального розвитку представлена різними науковими підходами: М. Чепмен, К. Кірк розглядають його через можливості створення передумов для розвитку громади; Б. Заблоцький, як забезпечення мінімально необхідного рівня економічного і соціального саморозвитку регіонів; О. Іванова використовує термін «саморозвиток» через взаємодію таких понять, як «самодостатність», «автономія», «самозабезпеченість»; М. Гринчишин визначає функціональну спроможність по відношенню до територіального розвитку. Представлені підходи є досить широкими і не достатньо конкретизованими, що робить актуальним удосконалення визначення поняття «ресурсна спроможність регіону» з позиції подальшого його

застосування при формуванні організаційного забезпечення із використанням інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком в Україні.

Окремі результати дисертаційної роботи є частинами наукового дослідження Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за темами «Реконструкція аграрної сфери і розвитку сільських територій України» (номер державної реєстрації 0118U100123), «Формування стратегії розвитку розумних міст» (Етап 1. Теоретико-методичне забезпечення розробки стратегій розвитку розумних міст) (номер державної реєстрації 0117U007020), «Формування стратегії розвитку розумних міст в Україні» (номер державної реєстрації 0117U007020), «Моделювання просторового розвитку об'єднаних територіальних громад в Україні» (Етап 1. Аналіз законодавчих основ, стану та тенденцій розвитку об'єднаних територіальних громад й особливостей їх державної підтримки у вітчизняній та світовій практиці) (номер державної реєстрації 0120U101128), що підтверджує актуальність і цінність її напрацювань.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є подальший розвиток теоретико-методичного забезпечення та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення організаційного забезпечення ресурсної спроможності регіонів України інструментами державно-приватного партнерства.

Досягнення поставленої мети визначає зміст дослідження та обумовлює необхідність розв'язання таких завдань:

розвинути визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону»;

запропонувати класифікацію теорій регіонального розвитку за ознакою «використання ресурсів»;

удосконалити методичний підхід до групування ресурсів за ознаками на основі оцінки причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знанневими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища;

розвинути методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону;

доповнити організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком на основі формування ресурсної спроможності регіону.

Об'єкт дослідження – процес організації ресурсної спроможності регіону інструментами державно-приватного партнерства.

Предмет дослідження – теоретичні аспекти та методологічне забезпечення організаційного забезпечення ресурсної спроможності регіонів України інструментами державно-приватного партнерства.

Для досягнення поставленої в роботі мети було використано низку наукових підходів і методів, зокрема, в основу узагальнення теоретичних положень щодо регіонального розвитку покладено такі наукові методи пізнання, як *групування*, *дедукція* та *абстракція*; задля осмислення стану теоретико-методичних положень щодо використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком використано *метод системного аналізу* нормативно-правового забезпечення; для структуризації вихідних положень було використано *системний підхід* та *морфологічний аналіз* - для уточнення сутності понять «ресурс», «потенціал», «ресурсна спроможність регіону»; *системно-логічний* – для визначення показників, що характеризують ресурси регіонів; під час дослідження було проведено *економіко-статистичний* та *порівняльний аналіз*, що включає *аналіз динаміки* показників; *метод групування* – для групування ресурсів за ознаками; *метод ентропії* – для розрахунку інтегрального показника ранжування регіонів України за різними ресурсами і їх видами; *причинно-наслідковий* – для встановлення взаємозв'язків між різними видами ресурсів; *сценарний метод* – для вибору сценаріїв застосування інструментарію державно-приватного партнерства при визначенні пріоритетів управління регіональним розвитком на основі ресурсної спроможності регіону; *монографічний метод* – для узагальнення світового досвіду використання

інструментарію публічно-приватного партнерства в управлінні розвитком територій; *графічний* – для ілюстрації висновків, отриманих у результаті дослідження.

Для моделювання та проведення обчислень використано спеціальні програмно-технічні засоби: MS Excel 2018, Statistica 12.5.

Базою для проведення досліджень виступають законодавчі положення Конституції України, Законів України, Указів Президента України, підзаконні і нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, офіційні матеріали Державної служби статистики України, дані досліджень міжнародних організацій, статистична звітність Світового Банку, опубліковані результати наукових досліджень учених, ресурси мережі Інтернет і результати власних досліджень автора.

Наукова новизна. Результати дослідження мають різний ступінь наукової новизни, основні положення якої полягають у такому:

удосконалено:

визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону», яке, на відміну від існуючих, розкрито як узагальнюючий показник наявних на певній території (в регіоні, громаді) ресурсів, запасів, засобів і джерел, аналіз і оцінка яких характеризує існуючі обставини та природну здатність території до функціонування, визначає наявність сприятливих умов для розвитку певних видів економічної діяльності, створює додаткові можливості їх подальшого використання;

класифікацію теорій регіонального розвитку, яка, на відміну від наявних, містить ознаку «використання ресурсів», що дозволяє візуалізувати взаємозв'язок між ними та відзначити, що еволюція формування теорій регіонального розвитку є результатом розширення напрямів і сфер функціонування територій та все більшого охоплення ресурсів для їх подальшого розвитку;

отримали подальшого розвитку:

методичний підхід до групування ресурсів за ознаками, який, на

відміну від існуючих, містить у підґрунті оцінку причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знанневими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища та дозволяє визначити і оцінити спроможність як кожного із ресурсів, так і виду в цілому;

методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, що, на відміну від інших, дозволяє на основі аналізу і оцінки всіх ресурсів території, визначити спроможні і неспроможні та шляхом використання інструментів державно-приватного партнерства створити умови для їх подальшого розвитку і зростання, враховуючи взаємний вплив одних на інші;

організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що на відміну від інших, встановлюючи взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території й задовольняє інтереси сторін.

Практична цінність розробок підтверджується їх застосуванням у діяльності Тростянецької міської ради, зокрема методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, на основі якого отримано інструментарій управління розвитком території, забезпечує розвиток регіону у цілому й задовольняє інтереси представників бізнесу, населення та влади, що засвідчує довідка № 2080 від 18.11.2021 року та Мереф'янської міської ради, зокрема організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що включає взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність та забезпечує розвиток території, має практичну цінність та може бути впроваджений у ході реалізації реформи децентралізації влади в Україні, що засвідчує довідка № 977/21 від 29.11.2021 року.

Усі результати, які винесено автором на захист, отримані самостійно і містяться в опублікованих роботах. У роботах, опублікованих у

співавторстві, використані тільки ті ідеї, положення та розрахунки, які є результатом особистих наукових пошуків. Особистий внесок дисертанта у колективні наукові роботи конкретизовано у списку праць здобувача, наведеному у списку використаних джерел.

Апробація результатів дисертації. Результати наукового пошуку здобувача обговорювались на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, 15 – 16 листопада 2018 року), «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку» (м. Харків, 1 листопада 2020 року), «Наукові та освітні трансформації в сучасному світі» (м. Чернігів, 15 липня 2021 року), «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (м. Київ, 13 жовтня 2021 року), «Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку» (м. Харків, 1 листопада 2021 року).

Усі положення наукової новизни та основні результати дослідження опубліковані у 11 наукових працях, серед яких 2 статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу (Франція, Норвегія), 4 статті у фахових і науковий виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз, 5 матеріалів конференцій.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація включає вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг складає 255 сторінок машинописного тексту (10,63 авт. арк.). Дисертація містить 22 таблиці, з яких 16 займають 22 повні сторінки, 13 рисунків, з яких 11 займають 11 повних сторінок. Список використаних джерел містить 255 найменувань на 28 сторінках, 7 додатків – на 38 сторінках. Обсяг основного тексту дисертації – 156 сторінок (6,5 авт. арк.).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ СПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

1.1. Визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону»

Якщо регіональний розвиток розглядати як процес будь-яких (соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних, інших) позитивних змін у регіонах, то регіональна політика представляє собою правові механізми, направлені на розробку та реалізацію ефективних заходів управління регіональним розвитком (економічним, соціальним, культурним, екологічним тощо), враховуючи взаємне погодження та координацію державних, регіональних та місцевих інтересів, раціональне використання наявного на місцевому рівні ресурсного потенціалу тощо.

Зміни в українському суспільстві, що пов'язані із побудовою дієвої системи управління на оновленій адміністративно-територіальній основі, потребують ефективного використання наявних ресурсів територій для забезпечення власних конкурентних умов соціально-економічного розвитку та підвищення соціальних стандартів життя їх населення.

Пріоритетними, за таких умов, виступають оцінка регіональних потреб, проблем і можливостей щодо їх раціонального вирішення на основі взаємодії існуючого ресурсного потенціалу територій та інструментарію для оперативного прийняття управлінських рішень.

Ефективність застосування сукупності ресурсів з отриманням максимальної користі від їх використання збільшують конкурентні переваги регіону. А оцінка ресурсного забезпечення виступає одним із принципових заходів для подальшого визначення можливих напрямів просторового

розвитку для конкретної території.

Дослідження та формування пріоритетів регіонального розвитку через термін ресурс можна характеризувати як виявлення граничного рівня його придатності по відношенню до будь-якої визначеної ситуації за умови досягнення певної встановленої мети, враховуючи при цьому ієрархію цінностей ресурсів і існуючих законів заміщення [1].

Тлумачення поняття «ресурс» є досить широкомасштабним (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Характеристика поняття «ресурс»

Тлумачення	Автор, джерело
Ресурсом можна вважати будь-які резерви, що можуть бути використані за потреби; або засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності.	Академічний тлумачний словник
Ресурсами є цінності сировинні, природні, матеріальні, трудові, фінансові тощо, які, у разі необхідності, можна залучати для виготовлення продукції, надання різних послуг, отримання додаткової вартості.	С. Гончаров
Ресурси розглядаються як компоненти системи, що є основою для її функціонування і розвитку, та є актуальними в процесі досягнення певних цілей, враховуючи конкретні умови.	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
Ресурси – будь-які джерела і передумови отримання необхідних людині матеріальних і духовних благ, які можна реалізувати при існуючих технологіях і соціально-економічних відносинах (матеріальні, трудові, в т. ч. інтелектуальні, природні); запаси, джерела засобів; засіб, до якого звертаються у разі необхідності	Н. Реймерс
Під ресурсом розуміється набір трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інших засобів виробництва, що необхідні для виконання робіт.	Л. Антонюк, А. Поручник, В. Савчук
Ресурси – це матеріальні і нематеріальні об'єкти або цінності, якими громада володіє або користується.	А. Ткачук, Д. Маркіян
Ресурси – це базис діяльності на будь-якій території, який при вмілому використанні дозволяє забезпечити ефективне отримання результатів щодо її конкурентоспроможності.	А. Мельник

Джерело: узагальнено автором на основі [1-7]

Синонімами до слова ресурси виступають запаси, більш чи менш значні, які можна використати при потребі; резерви, що розраховані на використання в разі крайньої необхідності; потенціал, як сукупність ресурсів [8].

В Академічному тлумачному словнику української мови під ресурсом розуміються запаси чого-небудь, які можна використати в разі потреби; засіб, можливість, якими можна скористатися в разі необхідності [5].

Тлумачний словник економіста трактує поняття ресурси як цінності (природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові), які, у разі необхідності, можна залучати для виготовлення продукції, надання різних послуг та отримання додаткової вартості [7].

На думку Н. Реймерса [4], ресурси розглядаються як будь-які джерела і передумови отримання необхідних людині матеріальних і духовних благ, які можна реалізувати при існуючих технологіях і соціально-економічних відносинах (матеріальні, трудові, інтелектуальні, природні тощо); запаси, джерела засобів; засіб, до якого звертаються у разі необхідності.

Поняття ресурси в науково-практичній літературі використовується по відношенню до об'єктів, які ними володіють або використовують, наприклад система, суспільство, територія, регіон, громада, підприємство, інше.

Автори [1] пропонують розглядати ресурси, як компоненти системи, що є основою для її функціонування і розвитку, та є актуальними в процесі досягнення певних цілей за конкретних умов.

Такий підхід дає змогу найповніше окреслити можливості системи, які можуть бути використані для максимального задоволення потреб суспільства. Представлене поняття ресурс підходить до такого об'єкту як регіон або громада, адже це система, що функціонує та розвивається на основі існуючих на її території та просторі ресурсів.

Ресурси території розглядаються як база або платформа для просторового розвитку на основі їх взаємодії між собою в межах механізмів управління просторовим розвитком. За таких умов автори М. Орлатий,

С. Романюк, І. Дегтярьова, Д. Савчук [1; 6; 9] трактують поняття ресурси з різних позицій.

З економічної, як сукупність окремих елементів, що прямо чи опосередковано беруть участь у процесі виробництва або надання послуг; основні елементи економічного потенціалу, які є в розпорядженні суспільства на кожному етапі розвитку виробничих сил у межах історично визначеної системи виробничих відносин: природні, матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні тощо.

З владної, як джерело управління, обставина або благо, володіння яким підвищує здатність впливу його володаря на інших індивідів або групу; це можливість, яка не обов'язково стає реальністю; як можливості впливу на певний об'єкт для досягнення визначених цілей.

З соціальної, як реальні та потенційні можливості, засоби і резерви, якими володіє певне суспільство і які воно використовує для забезпечення різних сфер соціального життя і діяльності.

З об'єктної, як елементи об'єкта управління, який може бути ефективно використаний суб'єктом для досягнення цілей; деяка сукупність можливостей адміністративно-територіального утворення, розпорядження якими віднесено до компетенції органів влади.

В іншому дослідженні [6] ресурси – це матеріальні і нематеріальні об'єкти або цінності, якими громада володіє, або якими може користуватися. Більшість матеріальних ресурсів – вичерпні і невідновні, а тому за них треба постійно боротися. Ресурси, це те, чого часто не вистачає, або те, що досить швидко закінчується.

Термін ресурси території характеризує наявну присутність на території різних видів ресурсів, які можна використовувати для оцінки при визначенні плати за ресурси, для ресурсного аналізу, маркетингових досліджень, вибору технологій управління процесами ресурсокористування.

Загалом ресурси – це базис діяльності на будь-якій території, який при

вмілому використанні дозволяє забезпечити ефективне отримання результатів щодо підвищення її конкурентоспроможності. В аналітико-прогнозній роботі та статистичній інформації ресурси території представлені як трудові, природні (водні, земельні, мінеральні, біологічні, лісові), виробничі, інфраструктурні, фінансові тощо [3].

Поняття конкурентоспроможності регіону можна характеризувати як здатність ефективно використовувати власні ресурси за умов мінімальної фінансово-ресурсної підтримки з боку держави та розширення можливостей залучення коштів донорської або технічної допомоги, що вимагає вмілого використання конкурентних (передусім ресурсних) переваг регіонів і інституційного вирішення проблеми.

Таким чином дослідження поняття ресурси безпосередньо по відношенню до функціонування території (регіону) свідчить про його широке застосування, охоплення практично всіх сфер управління територіальним розвитком і прив'язаність до такого поняття, як потенціал (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення поняття «потенціал» через його взаємозв'язок з поняттям «ресурси»

Тлумачення	Автор
Потенціал розглядається через існуючі можливості, ресурси, запаси, засоби для досягнення та виконання будь-чого.	С. Гончаров
Потенціалом вважається множина усіх наявних засобів, можливостей або продуктивних сил, необхідних для використання в певній сфері, галузі, ділянці; запас, резерв; приховані можливості або сили, що здатні проявлятися за певних умов.	В. Бусел
Потенціалом є сукупність різних видів можливостей, ресурсів, запасів, засобів тощо, які можуть бути використані для здійснення чогось.	Р. Дяків
Потенціалом є існуючі в економічного суб'єкта ресурси, оптимальна структура і раціональне використання яких дозволяє досягти поставленої мети.	С. Мочерний

Продовження таблиці 1.2

Тлумачення	Автор
Потенціалом вважаються наявні та мобілізовані, у разі необхідності, засоби, запаси, джерела, що використовуються для досягнення мети, виконання плану або завдання; здатність окремої людини, суспільства, держави забезпечити виконання конкретної діяльності.	Л. Лозовский, Е. Стародубцева, Б. Райзберг
Потенціалом є множина показників, що характеризують наявність певних можливостей, умінь і ресурсів системи, та використовуються для її самозабезпечення і відновлення, зміни умов функціонування і характеристик середовища.	А. Арсеньев, В. Библер, Б. Кедров
Ресурсний потенціал, як джерело ресурсів, характеризує спосіб їх відтворення, має важливе значення для визначення функцій, напрямів та динаміки їх розвитку.	Г. Борщ, В. Вакуленко, В. Куйбіда, А. Ткачук
Ресурсний потенціал територіальної громади - поліструктурне та багаторівневе утворення, що характеризується різноманітними типами сполучення видів ресурсів, які сприяють досягненню стратегічних цілей.	В. Бабаєв, М. Новікова
Ресурсний потенціал місцевого самоврядування є комплексним поняттям, що поєднує матеріальні та нематеріальні ресурси, засоби і форм організації, стимулюючі, інституційні, методичні, організаційні, управлінські, фінансові та інші інструменти і механізми впливу на процеси розвитку, використання і взаємодія яких здатна створювати, підтримувати і збільшувати можливості розвитку громад, впливати на раціональне використання і розширення їх потенціалу задля забезпечення сталості розвитку.	О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін

Джерело: узагальнено автором на основі [7; 10-17]

Словникове тлумачення визначає поняття потенціал через існуючі можливості, ресурси, запаси, засоби, що використовуються для досягнення та виконання будь-чого [7].

У Великому тлумачному словнику української мови потенціал розглядається як множина усіх наявних засобів, можливостей або продуктивних сил, необхідних для використання в певній сфері, галузі, ділянці; запас чи то резерв; приховані можливості або виробничі сили, що здатні проявлятися за певних умов. [10].

В Економічній енциклопедії зазначається, що потенціалом є існуючі в

економічного суб'єкта ресурси, оптимальна структура і раціональне використання яких дозволяє досягти поставленої мети [14].

В Енциклопедії бізнесмена, економіста, менеджера потенціал представлений як сукупність різних видів можливостей, ресурсів, запасів, засобів тощо, які можуть бути використані для здійснення чогось [15].

В економічному словнику Б. Райзберга потенціалом вважаються наявні та мобілізовані, у разі необхідності, засоби, запаси, джерела, що використовуються для досягнення певної мети, виконання плану або завдання; чи то здатність окремої людини, суспільства, держави забезпечити виконання конкретної діяльності [17].

Усякий різновид потенціалу відповідає специфічним ресурсам, серед яких найбільш досліджуваними є сировинні, природні, виробничі, інфраструктурні, фінансові, енергетичні та інші. Актуальність, в процесі регіонального розвитку, набуває раціональне використання як внутрішніх на рівні окремої території (кадрові, організаційні, структурні, інформаційні, науково-технічні, інституційні, інвестиційні тощо), так і зовнішніх на рівні держави (економічні, екологічні, політичні тощо) ресурси. Отже, доцільним при характеристиці складових ресурсного потенціалу регіону є узагальнення класифікації відповідних територіальних ресурсів.

Спираючись на певну систематизацію видів ресурсів і характеристику потенціалу розвитку, можна констатувати, що рівень розвитку регіону та його конкурентоспроможність залежить від загального обсягу наявних у них ресурсів [16].

Потенціал можна розглядати через множину показників, що характеризують наявність певних можливостей, умінь і ресурсів системи, та використовуються для її самозабезпечення і відновлення, а також зміни умов функціонування і характеристик навколишнього середовища [11].

Так, природний потенціал характеризується наявністю природних умов і ресурсів, які використовуються в процесі економічної діяльності для отримання певних благ [18].

Природно-ресурсний потенціал виражається через продуктивність природних ресурсів (мінеральні, земельні, рекреаційні ресурси), що застосовуються як в процесі виробництва, так і в процесі споживання, через визначення їх споживчої вартості.

Економічний потенціал характеризує наявні у економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальну структуру, можливість раціонально використовувати для досягнення поставленої мети [18].

Ресурсний потенціал, як джерело ресурсів, характеризує спосіб їх відтворення, має важливе значення для визначення функцій, напрямів та динаміки розвитку [13]. Характеризуючи ресурсний потенціал, окремо виділяють територіальні або просторові ресурси, земельні і фінансові ресурси.

В роботах науковців ресурсний потенціал території характеризується через взаємозв'язок різних видів ресурсів в процесі досягнення певних стратегічних цілей. Наявність можливостей для виконання ресурсом властивої йому функції залежить не лише від його внутрішніх структурних особливостей, а і від взаємодії різних видів ресурсів між собою в просторі і часі [12].

Отже, поняття потенціалу регіону можна розглядати як існуюча можливість для розвитку за умови комплексного використання всіх його територіальних ресурсів, особливостей виробничої структури господарства та географічного положення в інтересах підвищення якості життя населення [19].

У такому разі доцільним є використання терміну інтегральний потенціал регіону як поняття на основі об'єднання всіх територіальних ресурсів, в тому числі природних, трудових, виробничих, наукових, інтелектуальних, інформаційних та інших, а також самої території з її транспортно-географічним положенням, на якій відбувається взаємодія притаманних їй суспільних і природних процесів [3].

За оцінкою З. Варналія, стосовно проблем та пріоритетів соціально-

економічного розвитку регіонів України, саме внутрішній потенціал територій, в умовах обмеженості бюджетних та інших фінансових ресурсів в країні, слід вважати головним ресурсом їхнього розвитку [20].

Таким чином, наведене дослідження термінологій характеризується певними розрізненнями представлених понять. Відмінністю понять ресурси і потенціал є їх існування по відношенню до суб'єктів економічної діяльності, коли перші є незалежними, а другі є їх невід'ємною частиною [21].

Поняття потенціал включає не весь запас ресурсів, що існують в природі, суспільстві, території, підприємстві, а лише ту їх частину, яку можна отримати з урахуванням досягнутого рівня розвитку і доцільності використання в конкретному визначеному напрямку діяльності. Тому в поняття потенціал включаються тільки ті ресурси, отримання яких можливо і ефективно на даному етапі розвитку і необхідно для досягнення поставлених цілей.

Отже, потенціал не є просто сукупністю будь-яких ресурсів, його сутність передбачає взаємодію певних елементів. Складовими при формуванні поняття потенціал є не тільки ресурси, що використовуються в даний період часу, а й їх резервні запаси. Отже, потенціал визначає потенціальну, а не тільки реальну, можливість використання ресурсів для досягнення поставлених цілей.

Дослідження питань територіального розвитку через поняття ресурси і потенціал актуалізує розгляд використання в науково-практичній літературі поняття спроможності по відношенню до території, регіону, громади тощо.

Словникове поняття спроможність характеризує можливість до виконання; наявність сприятливих умов або обставин; здатність [5].

В словнику синонімів української мови спроможність розглядається як можливість (наявність умов, сприятливих для чогось, обставин, які допомагають чомусь, тощо), шанс, поле (умова для чогось); перспектива (сприятливі умови для майбутньої діяльності); потенція (приховані здатності, сили для чогось) [22].

В українському законодавчому полі [23] поняття спроможності представлено через визначення термінології по відношенню до терміну громада. Спроможною вважається громада, якщо має необхідну інфраструктуру, кадрові і фінансові ресурси та здатна забезпечити належний рівень надання послуг населенню. Таке поняття є досить узагальненим, більше спирається на фактичний стан показників і потребує конкретизації стосовно майбутніх перспектив.

Альтернативною є думка щодо розгляду поняття спроможності через можливості створенням передумов для розвитку громади в довгостроковій перспективі [24]. Мається на увазі, пошук розумного балансу між спрямуванням ресурсів для належного функціонування на сучасному етапі, що визначається рівнем надання публічних послуг, а також спрямування частини ресурсів в проекти та заходи, що сприятимуть її довгостроковому розвитку.

Відмінним від вищезазначеного є представлення поняття спроможності через забезпечення мінімально необхідного рівня економічного і соціального саморозвитку регіонів [25].

У науковій літературі саморозвиток територій розглядається з різних точок зору. Так, О. Іванова використовує для характеристики взаємодію таких понять, як самодостатність, автономія, самозабезпеченість, умовами реалізації яких виступають децентралізація, податково-бюджетний федералізм, мотивація [26].

В матеріалах Л. Беновської під саморозвитком розуміється здатність територіальної громади, за рахунок власних або залучених ресурсів, забезпечити довгостроковий розвиток та реалізацію цілей, визначених у стратегії власного розвитку [27].

В працях М. Гринчишина [28] використання поняття спроможність по відношенню до територіального розвитку характеризує наявність умов (фінансових, інфраструктурних та кадрових, інших), на основі яких у процесі функціонування визначається здатність надавати публічні послуги, а також

можливість задіяти невикористаний та прихований потенціал (інвестиційний, економічний, людський, управлінський, фінансовий, громадський тощо) задля розумного, сталого та інклюзивного розвитку.

Автор визначає, що функціональну спроможність регіону формують ресурси (фінансові, кадрові, інфраструктурні, інші), процеси та результати надання послуг населенню. Можливості до зміцнення спроможності базуються на ідентифікації та задіянні їх потенціалу (інвестиційного, економічного, управлінського, фінансового, людського тощо) та визначаються підвищенням рівня ефективності, якості та доступності публічних послуг, а також розвитку її у довгостроковій перспективі [28].

Необхідними умовами для формування спроможних територій виступають: здатність органів влади вирішувати суспільні питання для задоволення потреб власного населення; присутні територіальні особливості, в тому числі історичні, географічні, природні, соціальні, економічні, екологічні, етнічні, культурні та інші; розвиток інфраструктури; фінансове забезпечення; трудова міграція населення; оптимальна мережа соціальної інфраструктури та доступність публічних послуг у відповідних сферах.

Якщо перелічені характеристики представити через певні види існуючих на території ресурсів, то оцінка рівня регіональної спроможності визначається тим, наскільки результативно використовуються ресурси, що визначають її ресурсний потенціал [13].

Умови для забезпечення спроможності регіонів формуються під впливом внутрішніх і зовнішніх чинників. До зовнішніх умов можна віднести сформоване нормативно-правове забезпечення, макроекономічні чинники, суспільне бажання до саморозвитку, втілення реформаторських змін (щодо розширення повноважень та самостійності органів влади), бюджетну децентралізацію (підвищення фінансової спроможності), оновлення адміністративно-територіального устрою (укрупнення територій). Внутрішні умови виражаються через ресурсну забезпеченість, або наявність на території певних видів ресурсів, що дають можливість говорити про її самодостатність,

а також про здатність до розвитку, тобто про її спроможність [27].

Аналіз представлених тлумачень понять та їх взаємозв'язок по відношенню до процесів управління регіональним розвитком дозволяє сформулювати удосконалене визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону» (рис. 1.1).

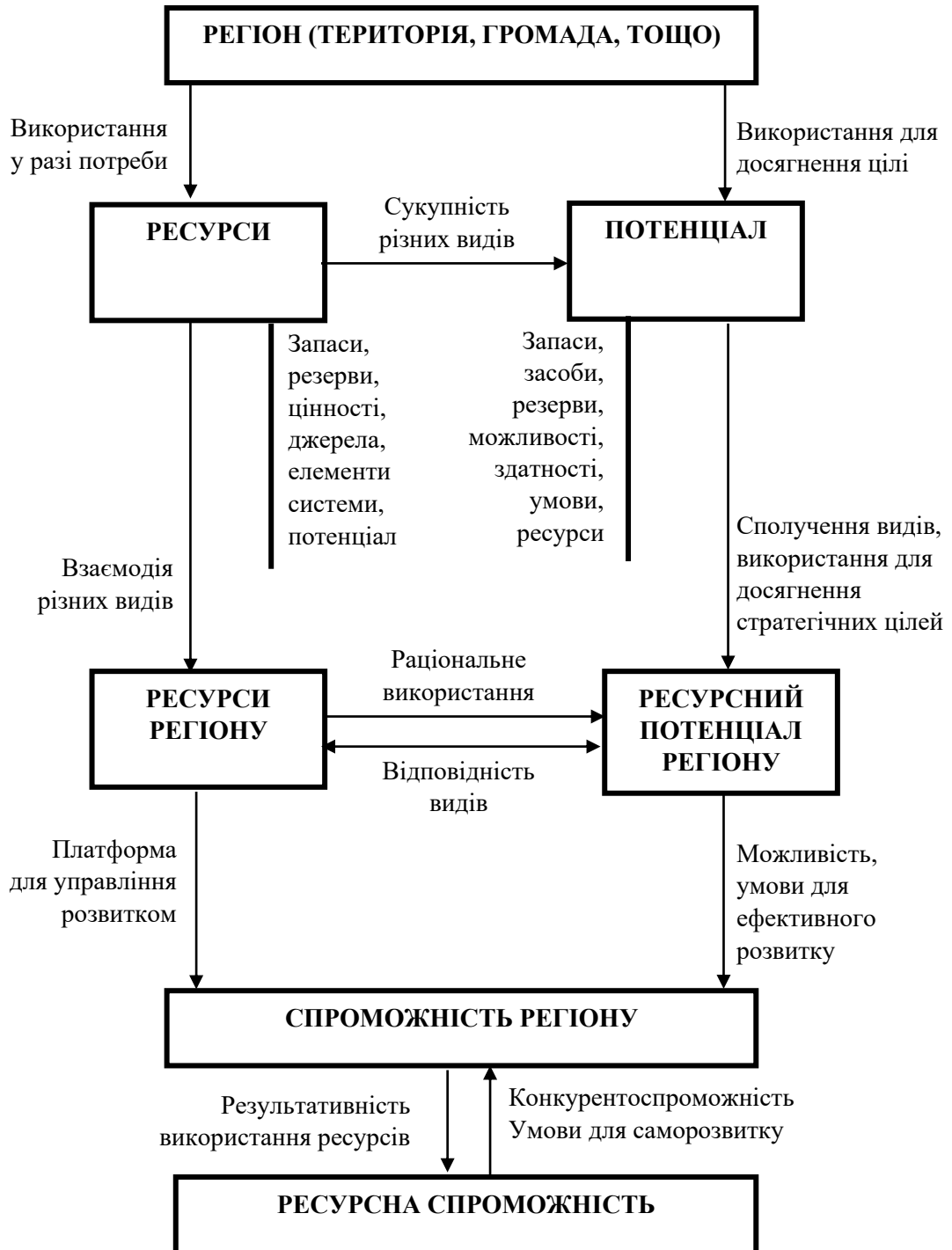

Рис. 1.1. Визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону»

Джерело: розробка автора

Отже, можна визначити сутність та зміст поняття «ресурсна спроможність регіону», як узагальнюючий показник наявних на певній території (в регіоні, громаді) ресурсів, запасів, засобів і джерел, аналіз і оцінка яких характеризує існуючі обставини та природну здатність території до функціонування, визначає наявність сприятливих умов для розвитку видів економічної діяльності, створює додаткові можливості для їх подальшого використання.

Ресурсна спроможність, як узагальнюючий показник на основі наявних на території ресурсів, може включати різні її види, наприклад, розглядаються фінансова, економічна, інфраструктурна, соціальна, кадрова, екологічна, інші види спроможності [29].

Розглядаючи ресурсну спроможність через результативність використання ресурсів для забезпечення функціонування системи, доцільним є врахування і використання в показниках всіх критеріїв, що її характеризують.

Наявність повної інформації щодо ресурсів території та вмиле управління ними стають визначальним фактором успішності регіонального розвитку. Це, відповідно, вимагає уточнення класифікації ресурсів території, повного охоплення їх для створення системи збору, обробки відповідної інформації та моніторингу використання.

Запропоновані, в подальшому, на основі даних щодо ресурсної спроможності регіону заходи і напрями повинні відповідати цільовій направленості стосовно управління регіональним розвитком, а саме: поточного функціонування території, забезпечення умов саморозвитку з максимально ефективним використанням наявних та залучених ресурсів, формування перспектив майбутнього розвитку тощо.

1.2. Класифікація теорій регіонального розвитку

Розвиток сучасної України характеризується зміщенням акцентів в управлінні територіальним розвитком з центрального на місцевий рівень в процесі реформування засад публічного управління в напрямку децентралізації адміністративно-територіальних питань, фінансових ресурсів, розширення кола повноважень і, відповідно, відповідальності громади за їх реалізацію в межах конкретних територіальних одиниць.

На думку фахівців, прогресивні перетворення, яких потребує ефективне управління розвитком територій в країні в умовах сьогодення, мають ґрунтуватися як на використанні певних теоретичних підходів, принципів та методів, так і враховувати організаційні, адміністративні, інституційні, соціальні, економічні та інші аспекти їх практичної реалізації. Актуальним наразі залишається пошук такої управлінської моделі регіонального розвитку, реалізація якої забезпечить належний, відповідно до стандартів розвинутих країн, рівень суспільних послуг та умов життєдіяльності населення, створить умови для стабільного і впевненого соціально-економічного розвитку для кожної окремо взятої території, забезпечить позитивні зміни держави в цілому.

Поняття регіонального розвитку, представлене в роботах різних науковців, є широким і різноманітними, часто взаємопов'язаними з іншими поняттями, такими як територіальний розвиток, соціально-економічний розвиток на регіональному рівні тощо [30-32]. Спроба визначення основних його характеристик вказує на наявність спільних для таких категорій ознак.

Так, в роботі [33], розвиток будь-якої території пропонується розглядати як регіональний механізм, процес життєдіяльності якого характеризується позитивною динамікою показників якості та рівня життя населення, що проживає на цій території. «Сучасна парадигма розвитку регіону полягає в тому, що він повинен базуватися переважно на

внутрішньому потенціалі регіону – регіональній економіці та перевагах міжсекторального співробітництва з делегуванням частини владних повноважень від загальнодержавних до регіональних органів».

Досліджуючи територіальні аспекти, науковці [34] відзначають доцільність регіонального розвитку, орієнтованого на підвищення рівня та якості життя населення, який забезпечується «стійким збалансованим і взаємонеруйнівним відтворенням соціального, господарського, ресурсного й екологічного потенціалів території».

Схожою є думка [35] щодо розуміння збалансованості розвитку через сукупність сприятливих соціально-економічних і природних умов на певній території, які дали б змогу одночасного ефективного використання природних і трудових ресурсів, виробничої та соціальної інфраструктури, збереження рівноваги в довкіллі. При цьому, розвиток регіону пропонується розглядати через позитивні зміни показників якості життя за рахунок збалансованого відновлення ресурсного, економічного, соціального й екологічного потенціалів території.

З точки зору [36], розвиток регіону визначається як економічно, соціально та екологічно збалансований, якщо організація і узгоджена робота всіх складових сталого розвитку забезпечується за рахунок раціонального використання наявних на території ресурсів.

Збалансованість регіонального розвитку, наразі, залежить від ефективності управління процесами формування та використання природно-ресурсного потенціалу, елементи якого характеризують регіон як соціально-економічну систему. В такому разі можна розглядати управління соціально-економічним розвитком регіону, що відбувається через цілеспрямований вплив органів місцевого самоврядування на об'єкти такого управління за допомогою сукупності методів та інструментів з метою досягнення ефективності цілей економічного і соціального розвитку [37].

Особливості функціонування країн та їх територій, тенденції і суперечності, що виникали за певних часових обставин, зумовили

виникнення ряду теорій регіонального розвитку, які поступово розвивалися і удосконалювалися. Характерні для кожної теорії ключові ідеї за різних умов розвитку територій з часом ставали підґрунтям для формування основних положень щодо управління регіональним розвитком.

Розробкам теоретичних, методологічних, методичних, прикладних підходів до вирішення питань регіонального розвитку присвячені роботи таких іноземних вчених, як Й. Тюнен, А. Маршалл, А. Вебер, В. Кристаллер, А. Льош, У. Айзард, П. Кругман, Дж. Бортс, Х. Зіберт, Р. Солоу, Т. Сван, Г. Менк'ю, Д. Ромер, Д. Уейл, Р. Барро, Х. Сала-і-Мартін, Р. Холлу, Ч. Джонс, Г. Мюрдаль, Ф. Перру, Х. Річардсон, Дж. Фрідман, Ж.-Р. Будвіль, Х. Р. Ласуен, П. Потье, Т. Хагерstrand, П. Хаггет, Х. Гірш, Б. Асхайм, А. Ізаксена, М. Портер та інших дослідників [38-49].

Науковий фундамент для розвитку територій в дослідженні представлений різними групами теорій і моделей, які об'єднані з урахуванням пріоритетності регіонального розвитку в залежності від зміни історичних, суспільних, часових та інших тенденцій, серед яких теорії розміщення і просторової економіки, кумулятивні теорії, неокласичні теорії економічного зростання, нові теорії регіонального зростання і економічної географії, теорії суспільного добробуту, інституційні та сучасні теорії (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Систематизація теорій і моделей з урахуванням пріоритетів територіального (регіонального) розвитку

Група	Теорії і моделі	Характеристика (особливості, чинники, пріоритети)
Просторові теорії та теорії розміщення	розміщення промисловості (А.Вебер); розміщення сільського господарства (Й.Тюнен); центральної місць (В.Кристаллер); просторової економічної рівноваги (А.Льош); промислових (індустріальних) районів (А.Маршалл);	Простір розглядається як економічний ресурс.

Продовження таблиці 1.3

Група	Теорії і моделі	Характеристика (особливості, чинники, пріоритети)
Просторові теорії та теорії розміщення	просторової організації економіки і міжрегіональної економічної взаємодії (Ф.Перру, Ж.Будвіль, Х.Р.Ласуен, В.Парето); просторового розосередження виробництва (П.Кругман, ін.); модель «локаційного трикутника» (В.Лаунгардт); «регіоналістики» (У.Айзард); просторово-часова (Т.Хагерstrand); продуктивно-виробничого циклу (Р.Вернен);	Використовують вплив простору на аналіз функціонування ринку: при формування цін, попиту, виробничі потужності, рівень випуску та розвитку, зростання тарифів, розподіл доходу в умовах нерівного розподілу ресурсів території.
Кумулятивні теорії	взаємної і кумулятивної зумовленості (Г.Мюрдаль); прямого і зворотного зв'язку (А.Хіршман); «полюсів зростання» (Ф.Перру, Ж.-Р.Будвіль); модель «вулкан» (Х.Гірш); «осей розвитку» (П.Потьє); «центр-периферія» (Дж.Фрідман); «дифузії нововведень» (Т.Хегерstrand); сукупної причинної зумовленості та міської агломерації (Х.Річардсон);	Використовують вплив економічних й інституційних чинників. Основою є положення про нерівномірне зростання в умовах вільної конкуренції, виникнення центрів розвитку, створення агломерацій, віддачу від масштабу, фактори виникнення центрального місця.
Теорії економічного зростання	неокласична теорія економічного зростання (Дж.Бортс, Д.Штейн, ін.); неокласична модель зростання (Р.Солоу, Т.Сван); моделі збіжності або конвергенції (Р.Солоу, Т.Сван, ін.); місцевої ресурсної бази (Сіріансі-Уонтрап, Перлофф, Уінгоу); експортної бази (Андруз, Бламенфелд, Норт, Тайбут); привабливості (атракційності) (Б.Блуестон, Б.Харісон, Л.Бакер);	Базуються на макроекономічних підходах політичної економії, використовують міжрегіональні показники ліквідності виробництва, торгівлі, транспортних витрат тощо. Визначають регіональний розвиток як здатність локальної економічної системи знаходити та відновлювати рівновагу через ефективне використання ресурсів, якими вона володіє.
Інституціональні теорії	соціально-психологічного інституціоналізму (Т.Веблен); соціально-правового інституціоналізму (Дж.Коммонс); кон'юнктури (У.Мітчелл); нерівності / інклюзивних-екстрактивних інститутів (Д.Аджемоглу, ін.); локального партнерства (М.Гедес);	Розглядають економічні, соціальні, політичні, організаційні, правові, етичні, інші проблеми. Використовують інститути, які стимулюють розвиток, інституції, які впливають на бізнес, накопичення капіталу, зміну технологій, забезпеченість трудовими ресурсами.

Продовження таблиці 1.3

Група	Теорії і моделі	Характеристика (особливості, чинники, пріоритети)
Нові теорії та моделі регіонального зростання й економічної географії	потенціалу ринку (Дж.Харріс); «базовий мультиплікатор» регіонального доходу (А Пред); нової економічної географії (П.Кругман); агломерації (П Кругман, П.Ромер); модифікації моделі Й.Тюнена (М.Фуджита, П.Кругман, Т.Морі); модель циклічного руху факторів (Е.Венаблес); модель «ядро-периферія» (Г.Мюрдаль, А.Хіршман, ін.); випадкового зростання (Дж.Еллісон, Є.Глейзер, Т.Холмс, Дж.Стівенс);	Базовими чинниками економічного зростання виступають інвестиції у науково-дослідну і інноваційну діяльність, конструкторські розробки та винаходи, людський капітал. З позиції нової економічної географії вивчають взаємодію розміру ринку із масштабом внутрішньої просторової економіки та транспортними витратами.
Сучасні теорії	сталого розвитку (Г. Брутланд, В.Вернадський, Р.Коуз, А.Ендрес); саморозвитку територій (П.Ромер); синтетична теорія місцевого економічного розвитку (Е.Дж.Блейклі); «меж зростання» (Д.Форрестер, Д.Медоуз, ін.); конкурентоспроможності регіону(М.Портер);	Основними факторами виступають людський потенціал і знання. Обґрунтовують потреби та виклики сучасного розвитку країн і їх конкретних територій, визначають і формують соціальні, економічні, політичні, екологічні чинники розвитку.
Теорії суспільного добробуту	суспільного добробуту (В.Парето, П.Самуельсон, А.Пігу, К.Ерроу); суспільного вибору (Дж.Б'юкенен, К.Віксель, Ф.Найт, Д.Блек); локальних суспільних благ (Ч.Тібу, П.-А.Дерік, Е.Аткінсон, ін.); економіки міста (Г.Хотеллинг; А.Льош, Г.Жильбер; М.Фуджита); суспільного сектора (К.Віксель, Е.Ліндаль, М.Олсон, У.Оутс); інклюзивного розвитку (А.Сен, С.Дж.Саломун, Дж.Гупта, ін);	Досліджують взаємозв'язок і співвідношення економічної ефективності й соціальної справедливості, місце держави в їх забезпеченні. Поєднують економічні, політичні, соціальні, етичні, філософські поняття, виступають основною для формування принципів суспільних відносин та політик, спрямованих на зближення влади й людини, обмеження впливу зовнішніх умов і випадковостей на рівень життя.

Джерело: складено автором на основі [50-57]

Еволюційні зміни, що характерні для формування тих чи інших теорій, пов'язані із доцільністю вирішення широкого кола питань територіального (регіонального) розвитку, від взаємного розуміння процесів просторового розвитку і економічного зростання до більш широкого значення, пов'язаного

зі змінами в науково-технологічній сфері, соціальній поведінці, розвитку суспільних інститутів тощо (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Характеристика теорій регіонального розвитку та їх зв'язок з ресурсами територій, що використовуються та розвиваються

Теорія	Характеристика	Види ресурсів, що використовуються та розвиваються
Теорія розміщення сільського господарства (Й.Тюнен)	Основна увага приділяється трьом головним факторам та їх взаємозв'язками: віддаленості виробника продукції від основного споживача – міста; цінам на різні види аграрної продукції; земельній ренті.	географічні, просторові, економічні, транспортні, інфраструктурні;
Теорія промислових (індустріальних) районів (А.Маршал)	Вивчається ефект економії на масштабі виробництва. Основними чинниками розвитку є ринок кваліфікованої робочої сили, локальна торгівля між фірмами, поділ праці між підприємствами.	географічні, просторові, економічні, транспортні, інфраструктурні, соціальні, кадрові;
Теорія розміщення промисловості (А.Вебер)	Основні фактори розміщення промислового виробництва ґрунтуються на основі трьох орієнтацій: транспортній, робочій, агломераційній.	географічні, просторові, економічні, транспортні, соціальні, кадрові, інфраструктурні, енергетичні;
Теорія центральних місць (В.Кристаллер)	Центральність місця забезпечується широким різновидом послуг, що надаються населенню і компаніям. Вид мережі розселення безпосередньо пов'язаний із збутовими, транспортними та адміністративними чинниками.	географічні, просторові, економічні, соціальні, інфраструктурні, транспортні, адміністративні;
Теорія просторової економічної рівноваги (А.Льош)	Обґрунтовані основи просторової економічної рівноваги. Запропонований «конус попиту» дозволяє визначити оптимальні межі формування економічних районів.	географічні, просторові, економічні, транспортні, соціальні, інфраструктурні;
Теорія «полюсів зростання» (Ф.Перру)	Розвиток виробництва в ринкових умовах не є рівномірним у всіх галузях, і завжди можна виділити галузі, які стимулюють розвиток усієї економіки. Запропонована модель взаємодії полюса й оточення, де ключове значення належить галузі, що забезпечує максимальні темпи розвитку.	географічні, просторові, економічні, транспортні, соціальні, кадрові, інфраструктурні;

Продовження таблиці 1.4

Теорія	Характеристика	Види ресурсів, що використовуються та розвиваються
Просторова інтерпретація теорії «полюсів зростання» (Ж.Будвіль)	Центрами зростання можна вважати конкретні території, що виконують в економіці регіону або країни функцію джерела інновацій. Регіональний центр зростання поєднує розташовані на урбанізованій території функціональні сфери для розвитку і розширення життєдіяльності суспільства, що спроможні забезпечити подальший розвиток економічної діяльності за всіма напрямках їх впливу.	географічні, просторові, економічні, транспортні, соціальні, інфраструктурні, інноваційні;
Теорія «регіоналістики» (У.Айзард)	Передбачає адаптацію методів макроекономіки для дослідження регіонів і міжрегіональних зв'язків, розробку моделі просторової рівноваги, формування промислових комплексів, дослідження суперечностей у регіональних системах.	географічні, просторові, транспортні, інфраструктурні, економічні, соціальні, політичні, адміністративні, управлінські, суспільні;
Теорія кумулятивного зростання (Г.Мюрдаль)	Розглядає ефекти від концентрації. Основним чинником, що сприяє поглибленню відмінностей у рівнях економічного розвитку різних регіонів, є привабливість для розміщення нових підприємств великих міських агломерацій, де можна отримати економію на виробничих і трансакційних витратах.	географічні, просторові, економічні, транспортні, адміністративні, соціальні, кадрові, фінансові, інвестиційні;
Теорія «центр – периферія» (Дж.Фрідман)	Запропонована стратегія економічного розвитку регіонів, що включає два основних напрями: стимулювання розвитку нових опорних регіонів на периферії; підтримка міграції населення з найбільш депресивних територій в опорні регіони. Кінцевим результатом є трансформація центр-периферійної структури у відносно рівномірно розподілену по території мережу взаємозалежних міських центрів з високим ступенем інтеграції регіональних економік.	географічні, просторові, економічні, транспортні, адміністративні, соціальні, кадрові, фінансові, інвестиційні;
Теорія нової економічної географії (П.Кругман)	Встановлена закономірність виникнення регіональної агломерації, згідно з якою в утворенні агломерації більшу роль відіграє обсяг ринку або доступ до ринку, ніж ефект від масштабу виробництва, транспортних витрат і мобільності факторів виробництва.	географічні, економічні, транспортні, соціальні, кадрові, інфраструктурні;

Продовження таблиці 1.4

Теорія	Характеристика	Види ресурсів, що використовуються та розвиваються
Теорія агломерацій (П.Ромер)	Основним фактором зростання є концентрація виробничої діяльності у певних регіонах.	територіальні, економічні, географічні, адміністративні, транспортні, освітні, соціальні;
Теорія саморозвитку регіонів (ендогенного розвитку) (П.Ромер)	Забезпечення самодостатності регіонів на основі наявного соціально-економічного потенціалу території.	географічні, просторові, природні, економічні, транспортні, адміністративні, соціальні, екологічні, кадрові, фінансові, інвестиційні, інноваційні, інфраструктурні, управлінські;
Теорія сталого розвитку (Г.Х.Брутланд, В.В.Вернадський, Р.Коуз, А.Ендрес)	Вирішення сьогоденних проблем не повинно створювати загрозу для наступних поколінь щодо задоволення їх інтересів. Усвідомлення суспільством природоохоронних, економічних і соціальних проблем, які в сукупності впливають на стан природного середовища.	економічні, соціальні, екологічні, природні, суспільні, управлінські;
Теорія «меж зростання» (Д.Форрестер, Д.Медоуз, ін.)	При збереженні існуючих тенденцій зростання світового населення, зростання післявоєнного промислового виробництва і, як наслідок, експоненціального збільшення забруднення навколишнього середовища й виснаження природного потенціалу планети настане так звана «глобальна катастрофа».	економічні, соціальні, екологічні, природні, управлінські, суспільні, технологічні;
Модель підтримки розвитку, (Європейська комісія)	Розв'язання проблем довкілля і зайнятості в Європейському Союзі базується на підвищенні інтенсивності праці, тобто збільшенні відношення праці до капіталу і зменшенні кількості енергії та природних ресурсів.	екологічні, соціальні, економічні, кадрові, енергетичні, природні, фінансові;
Теорія регіональних інноваційних систем (Б.Асхайм, А.Ізаксен)	Аналіз і розгляд промислових районів як джерела інновацій і їх суттєвого потенціалу для розвитку. У процесі загострення конкурентної боротьби країн і регіонів за різноманітні ресурси та ринки виникала потреба в стимулюванні інновацій на регіональному рівні з урахуванням специфіки місцевого виробництва, ресурсів та науково-освітнього потенціалу регіонів.	економічні, інноваційні, наукові, інфраструктурні, освітні, фінансові, управлінські, політичні, природні, технологічні;

Продовження таблиці 1.4

Теорія	Характеристика	Види ресурсів, що використовуються та розвиваються
Теорія конкурентоспроможності регіону (М.Портер)	Враховує підходи та ідеї всіх існуючих регіональних концепцій, економічних та соціальних теорій і передбачає застосування ексклюзивних, інноваційних механізмів для забезпечення територіального розвитку. Налагодження таких взаємовідносин між регіональними суб'єктами, що призводять до новацій, інтеграції на основі спільних інтересів та спільних узгоджених дій, створення якісного життєвого середовища.	географічні, просторові, економічні, інноваційні, наукові, освітні, інфраструктурні, фінансові, управлінські, політичні, природні, технологічні;
Теорія суспільного добробуту (В.Парето, П.Самуельсон, А.Пігу)	Досліджує взаємозв'язок і співвідношення економічної ефективності й соціальної справедливості, а також місце держави в їх забезпеченні.	економічні, соціальні, суспільні, управлінські;
Теорія суспільного сектора (К.Віксель, Е.Ліндаль, М.Олсон, У.Оутс)	Обґрунтовує ефективність та наслідки втручання держави в ринковий механізм господарювання економічних суб'єктів, пояснює процеси колективних рішень, взаємодію між політичними і економічними подіями, взаємозв'язок між пріоритетами громадян та прийняттям рішень органами публічної влади.	економічні, політичні, суспільні, управлінські;
Теорія економіки міста (Г.Хотеллинг; А.Льош, Г.Жильбер; М.Фуджита)	Спрямована на вивчення внутрішньої структури, соціально-економічної взаємодії і функціонування сучасних міст.	географічні, просторові, економічні, інформаційні, соціальні, адміністративні, політичні, фінансові, управлінські, суспільні;
Теорія інклюзивного розвитку (А.Сен, С.Дж.Саломун, Дж.Гупта, ін.)	Основна увага перенесена на людський розвиток, скорочення бідності та збільшення прав, посилення уваги до можливостей та свобод, гендерної рівності тощо. Вивчається роль навколишнього середовища для розвитку через зростаючу стурбованість змінами клімату та екологічні проблеми.	економічні, інфраструктурні, соціальні, кадрові, адміністративні, суспільні, фінансові, управлінські, екологічні, наукові, освітні, технологічні;

Джерело: складено автором на основі [35; 58-68]

Положення теорій представляють собою систему принципів, ідей, висновків про зв'язки між явищами та процесами, що характеризують розвиток країн та територій, вивчають економічні, соціальні, культурні, екологічні, інші сфери їх функціонування [58].

Наука про розвиток територій та регіонів є відносно молодою. Історична доцільність у її розвитку назріла на початку XIX ст., коли в процесі освоєння нових територій виникла нагальна потреба у вирішенні ряду питань економічних відносин, що характеризувалися залежністю проблем формування вартості продукції від місця розташування об'єктів виробництва, сировини, споживачів тощо. Таким чином, необхідність в раціональному розміщенні продуктивних сил на певній території або просторі вплинула на початок становлення теорій регіонального розвитку [58]. Територія (регіон) при цьому розглядається як місце зосередження ресурсів, виробництва, ринків, транспортної та соціальної інфраструктури тощо [56].

Розвиток в цей період набули регіональні теорії, що сформувалися під впливом економічних та географічних теорій. Найпоширенішими вважаються просторові теорії та теорії розміщення (Й. Тюнен, В. Лаунхардт, А. Вебер, У. Айзард, Т. Хагерstrand, Ф. Перру, Ж.-Р. Будвіль, Х.Р. Ласуен, В. Парето, А. Маршалл, ін.), які розглядають простір як економічний ресурс, що впливає на функціонування ринку та розподіл доходу в умовах нерівного розподілу ресурсів території.

Важливу роль відіграють теорії кумулятивного зростання (Г. Мюрдаль, А. Хіршман, Ф. Перру, Ж.-Р. Будвіль, Х. Гірш, П. Потьє, Дж. Фрідман, Т. Хегерstrand, Х. Річардсон, ін.), положення яких обґрунтовують виникнення центрів зростання, агломерацій і центральних місць, розвиток периферійних територій, дифузії нововведень, нерівномірне зростання в умовах вільної конкуренції. В сучасних умовах є основою при формуванні вільних економічних та науково-технічних зон, технополісів та технопарків.

Потреба у вирішенні економічних проблем, притаманних багатьом країнам у другій половині XX ст., що виникли в наслідок занепаду ряду промислових галузей та недостатньої ефективності механізмів їх державної підтримки, вплинули на зміну теоретичних підходів щодо територіального розвитку. Галузевий підхід, що виявився недостатньо ефективним, почав поступово змінюватися в бік регіонального, який передбачав розробку і

вжиття заходів, направлених на забезпечення збалансованого розвитку територій.

Таким чином, на практиці створилися передумови для синтезу теорій просторової і регіональної економіки. В наукових дослідженнях регіон як територія починає розглядатися як окрема соціально-економічна система, а наука про регіон починає вивчати територіальні проблеми з позиції об'єднання економічних, географічних, екологічних, соціальних, психологічних, юридичних, інших інтересів.

Теорії економічного зростання, що набули розвитку з другої половини ХХ ст. (Дж. Бортс, Д. Штейн, Р. Солоу, Т. Сван, Сіріансі-Уонтрап, Перлофф, Уінгоу, ін.), розглядають економічний розвиток пов'язаний з кількісним зростанням, в залежності від величини використаних факторів виробництва, створеного продукту і одержаного доходу. Для розвитку конкретних територій актуальними є теорія продуктивності факторів виробництва, коли розвиток регіону забезпечується високою продуктивністю капіталу за умови відсутності його дефіциту; теорія місцевої ресурсної бази (наявності ресурсів), що обґрунтовує взаємозв'язок розвитку економіки регіону від наявних природних ресурсів та попиту на продукцію, вироблену при їх використанні; теорія експортної бази, коли економіка регіону розглядається через взаємодію основного (базового, експортного) і неосновного (небазового, неекспортного) секторів [56].

Таким чином, впродовж ХІХ ст. та більшості ХХ ст. були закладені фундаментальні засади про регіональний розвиток в умовах ринкового середовища, хоча його історичне трактування в цей період носило більше економічний характер і звужувалося, в першу чергу, до вирішення питань зростання економіки, доходів і зайнятості [69].

Подальше формування теорій регіонального розвитку відбулося в кінці ХХ ст., коли під впливом інформаційно-технологічних і глобалізаційних процесів в суспільстві традиційні моделі регіонального розвитку не змогли забезпечити достатній рівень конкурентоспроможності регіонів. В результаті

загострення конкурентної боротьби країн і територій за різноманітні ресурси та ринки виникала потреба в стимулюванні регіонального розвитку за допомогою використання інновацій з урахуванням специфіки місцевого виробництва, ресурсів та науково-освітнього потенціалу регіонів.

Набули розвитку нові теорії та моделі регіонального зростання й економічної географії (Дж. Харріс, А. Пред, П. Кругман, П. Ромер, Г. Мюрдаль, А. Хіршман, Дж. Еллісон, Є. Глейзер, Т. Холмс, Дж. Стівенс, ін.), які вивчають залежність розміру ринку від масштабів внутрішньої просторової економіки і транспортних витрат, до основних факторів економічного зростання відносять збільшення капіталовкладень у науково-дослідницьку та конструкторську діяльність, інвестиції в людський капітал.

З розвитком інформаційного (постіндустріального) суспільства набули поширення інституціональні теорії (Т. Веблен, Дж. Коммонс, У. Мітчелл, ін.), які пов'язують вирішення економічних, соціальних, політичних, організаційних, правових, етичних, інших проблем із важливістю впливу інституцій, що прискорюють та стимулюють місцевий розвиток за рахунок позитивного впливу на бізнес, сприяння накопиченню капіталу, технологічним змінам, забезпеченості трудовими ресурсами тощо.

Протягом останніх десятиліть (кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст.) увага розвинених країн приділяється ендогенному розвитку, коли основа для розвитку територій ґрунтується на їх внутрішньому потенціалі, формуванні місцевих конкурентних переваг, реалізації соціального капіталу і інтелектуальних можливостей, що визначає нові підходи до вирішення соціально-економічних та екологічних питань територіального розвитку на основі співробітництва всіх суб'єктів для досягнення спільних цілей. В цей період формуються сучасні теорії (Г. Брутланд, В. Вернадський, Р. Коуз, А. Ендрес, П. Ромер, Е.Дж. Блейклі, Д. Форрестер, Д. Медоуз, М. Портер, ін.), в тому числі сталого розвитку, саморозвитку (ендогенного розвитку) регіонів, конкурентоспроможності регіонів, інші, в пріоритетах розвитку яких, крім економіки, постає соціальний і людський потенціал, екологічна

проблематика, наука, знання, технології тощо.

Положення теорії саморозвитку регіонів (ендогенного розвитку) направлені на досягнення територіальної самозабезпеченості за рахунок наявного соціально-економічного потенціалу, розширення власних конкурентних переваг, культури менеджменту, індустриальних традицій, посилення конкурентоспроможності, використання людських і знаннєвих ресурсів в якості основних переваг для розвитку. В процесі еволюції розширення досвіду і знань відбувається паралельно із зростанням накопиченого капіталу, враховуючи безпосередній вплив людських рішень на процеси інвестування в розвиток виробничої діяльності, розширення науково-дослідної діяльності, створення нових виробничих процесів і ринків, зростання кількості і якості товарів та послуг [70].

Зростання ролі людського та інформаційного чинників для територіального розвитку, з одного боку, та нагальна потреба у структурній перебудові світової економіки відповідно до вимог нового технологічного укладу, з іншого боку, сприяли розвитку концепції знаннєвої економіки. Її положення обґрунтовують актуальність розбудови інтегральної системи стратегічного управління, спрямованої на забезпечення високого рівня глобальної соціально-економічної конкурентоспроможності країни та її територій на внутрішньому і зовнішньому ринках [71].

Стурбованість світової спільноти проблемами екології та зміни клімату визначили охорону навколишнього середовища до обов'язкового питання територіального розвитку та вплинули на формування положень теорії сталого розвитку, основна мета якої передбачає вирішення сьогоденних проблем без створення загроз для наступних поколінь у задоволенні їхніх інтересів. Сталість розглядається як системна взаємодія екологічних, соціальних, економічних, політичних, інших аспектів розвитку.

Теорія сталого розвитку в Україні протягом останнього десятиліття активно досліджується серед науковців. З боку держави підписано ряд документів щодо підтвердження згоди на впровадження її принципів у

практику державного управління. Натомість, в практиці реалізації системний підхід щодо запровадження теорії сталого розвитку поки не використовується, отже є перспективним для подальшого впровадження.

Актуальність забезпечення сталості та конкурентоспроможності територіального розвитку сприяли розвитку концепції регіональних інноваційних систем, в основі якої переважає використання інноваційної складової в питаннях, пов'язаних із розбудовою інфраструктури, організацією регіонального управління, формуванням взаємовигідних відносин між суб'єктами інноваційної діяльності та владними структурами в процесі розробки та реалізації регіональними інноваційних програм на основі активізації інноваційних процесів в регіоні [72].

Практичне використання цієї концепції потребує значних державних інвестицій, в тому числі і для створення інноваційної інфраструктури. Проте, поряд з інфраструктурою, як однією із необхідних умов інноваційного розвитку, не менш важливим є налагоджених ефективних механізмів співробітництва і взаємодії між всіма учасниками процесу, в тому числі і з боку влади. Таким чином, результати оцінки реалізації концепції дозволяють оцінювати як рівень регіонального розвитку, так і якість регіонального управління [72].

Концепція регіональних інноваційних систем має велику наукову популярність і широко застосовується в розвинутих країнах, натомість в Україні поки не набула практичних ознак. Позитивний іноземний досвід її використання є на сьогодні актуальним для практичної реалізації в Україні.

Подальший розвиток науки про території характеризується усвідомленням важливості їх ідентифікації, визначенням ролі як конкурента, партнера, суб'єкта економічних відносин, що вплинуло на формування теорії стимулювання (підвищення) регіональної конкурентоспроможності, яка поєднує в собі ідеї існуючих регіональних, економічних та соціальних теорій, а також передбачає застосування ексклюзивних, інноваційних механізмів для забезпечення територіального розвитку [73].

Починаючи з кінця ХХ ст. прицільна увага щодо проблематики територіального (регіонального) розвитку була перенесена на людський розвиток, скорочення бідності та збільшення прав, посилення уваги до можливостей та свобод, гендерної рівності тощо. Були запропоновані сучасні теорії суспільного добробуту (В. Парето, А. Пігу, К. Ерроу, А. Бергсон, П. Самуельсон, Дж. Б'юкенен, Д. Стігліц, Е. Аткинсон, К. Ероу, Д. Ролз, М. Олсон, Г. Талока, Р. Масгрейв і П. Масгрей, ін.), що вивчають територіальний розвиток з різних позицій, описують як економічні тенденції, так і процеси розподілу суспільних благ, серед них: теорія соціального добробуту, теорія суспільного вибору, теорія публічних фінансів, господарська теорія, теорія суспільного сектора, теорії і концепції економіки міста тощо.

Теорія суспільного добробуту вивчає взаємозв'язок і співвідношення економічної ефективності й соціальної справедливості, а також місце держави в їх забезпеченні [74]. На основі поєднання економічних, політичних, соціальних, етичних, філософських та інших понять формуються принципи суспільних відносин та політик, спрямовані на зближення влади й людини, обмеження впливу зовнішніх умов і випадковостей на рівень життя.

Теорія суспільного сектору обґрунтовує ефективність та наслідки втручання держави в ринковий механізм господарювання економічних суб'єктів, пояснює процеси колективних рішень, взаємозалежність політичних та економічних явищ, застосування економічних методів до вивчення політичних процесів, взаємозв'язок між пріоритетами громадян та прийняттям рішень органами публічної влади.

З розвитком урбанізації (кінець ХХ ст.) сформувалася теорія економіки міста, спрямована на вивчення внутрішньої структури, соціально-економічної взаємодії і функціонування сучасних міст. Її положення взаємопов'язані з суспільними теоріями, концепціями місцевого громадського сектора і локальних суспільних благ, теорією локальних громадських фінансів (фінансовий федералізм), визначаючи територіальну

конкретність [75].

Посилення важливості ролі людини в суспільстві, пошук ефективних механізмів розподілу суспільних благ, підвищення якості життя людей сприяли розвитку теорії інклюзивного розвитку, яка виникла в результаті синтезу різних економічних, соціальних, екологічних і політичних теорій та поєднує ідеї теорій економічного і сталого розвитку та соціального добробуту.

Положення теорії інклюзивного розвитку тісно пов'язані з теоріями суспільного добробуту щодо вирішення проблем подолання нерівності й бідності та розподілу суспільного багатства; з просторовими теоріями і теоріями розміщення в частині формування місцевих і регіональних інклюзивних ринків; з теоріями економічного зростання, нової економічної географії та кумулятивними теоріями стосовно вивчення співвідношення економічного зростання і добробуту населення, створення інклюзивних інновацій; з інституціональними теоріями в аспекті діяльності інклюзивних інститутів як важелів розвитку тощо [76].

Взаємозв'язок теорій регіонального розвитку з ресурсами територій, що використовуються та розвиваються, представлено далі (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Зв'язок теорій регіонального розвитку з ресурсами територій, що використовуються та розвиваються

Групи ресурсів	простір				економіка				знання			управління			соціум		Навколишнє середовище	Разом (ресурсів)			
	географічні	просторові	інфраструктурні	природні	економічні	транспортні	енергетичні	фінансові	інвестиційні	інноваційні	наукові	освітні	технологічні	адміністративні	політичні	управлінські			суспільні	соціальні	кадрові
Просторові теорії та теорії розміщення	x	x	x		x	x	x						x	x	x	x	x	x	x		12

Продовження таблиці 1.5

Групи ресурсів	простір				економіка				знання				управління				соціум		Навколишнє середовище	Разом (ресурсів)
	географічні	просторові	інфраструктурні	природні	економічні	транспортні	енергетичні	фінансові	інвестиційні	інноваційні	наукові	освітні	технологічні	адміністративні	політичні	управлінські	суспільні	соціальні		
розміщення сільського господарства	x	x	x		x	x														5
промислових (індустріальних) районів	x	x	x		x	x												x	x	7
розміщення промисловості	x	x	x		x	x	x											x	x	8
центральної місць	x	x	x		x	x							x					x		7
просторової економічної рівноваги	x	x	x		x	x												x		6
«регіоналістики»	x	x	x		x	x							x	x	x	x	x	x		10
Кумулятивні теорії	x	x	x		x	x	x	x	x				x					x	x	11
«полісів зростання»	x	x	x		x	x			x									x	x	8
кумулятивного зростання	x	x			x	x	x	x					x					x	x	9
«центр – периферія»	x	x			x	x	x	x					x					x	x	9
Теорії економічного зростання	x		x	x	x	x							x	x	x	x	x	x		10
місцевої ресурсної бази	x		x	x	x	x							x	x	x	x	x	x		10
Нові теорії та моделі регіонального зростання й економічної географії	x	x	x		x	x			x		x							x	x	9
агломерацій	x	x	x		x						x		x					x		7

Продовження таблиці 1.5

Групи ресурсів	простір				економіка					знання				управління				соціум		Навколишнє середовище	Разом (ресурсів)	
	географічні	просторові	інфраструктурні	природні	економічні	транспортні	енергетичні	фінансові	інвестиційні	інноваційні	наукові	освітні	технологічні	адміністративні	політичні	управлінські	суспільні	соціальні	кадрові			
Групи теорій																						
нової економічної географії	x	x	x		x	x												x	x			7
Інституціональні теорії			x		x								x	x	x	x	x	x	x			9
Сучасні теорії	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	20
саморозвитку регіонів	x	x	x	x	x	x		x	x	x				x		x		x	x	x		14
сталого розвитку				x	x											x	x	x			x	6
«меж зростання»				x	x													x			x	4
підтримки розвитку	x	x		x	x		x	x										x	x	x		7
регіональних інноваційних систем	x		x	x	x			x		x	x	x	x		x	x						10
конкурентоспроможності регіону	x		x	x	x			x		x	x	x	x	x	x	x		x				12
Суспільні теорії	x	x	x		x			x			x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	14
суспільного добробуту					x											x	x	x				4
суспільного сектору					x										x	x	x					4
економіки міста	x	x	x		x			x						x	x	x	x	x	x	x	x	12
інклюзивного розвитку			x		x			x			x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	12
Кількість груп теорій	7				7					5				6				7	2	x		

Джерело: розробка автора

Узагальнення інформації щодо характеристики представлених в дослідженні теорій регіонального розвитку дозволяє розглядати

взаємозв'язок з ресурсами територій, які використовуються та розвиваються в процесі становлення і розвитку цих теорій, та вказує на поступове та все більше охоплення напрямів і сфер для подальшого регіонального розвитку (табл. 1.5).

Класифікація теорій регіонального розвитку за ознакою «використання ресурсів» представлена на рис. 1.2.

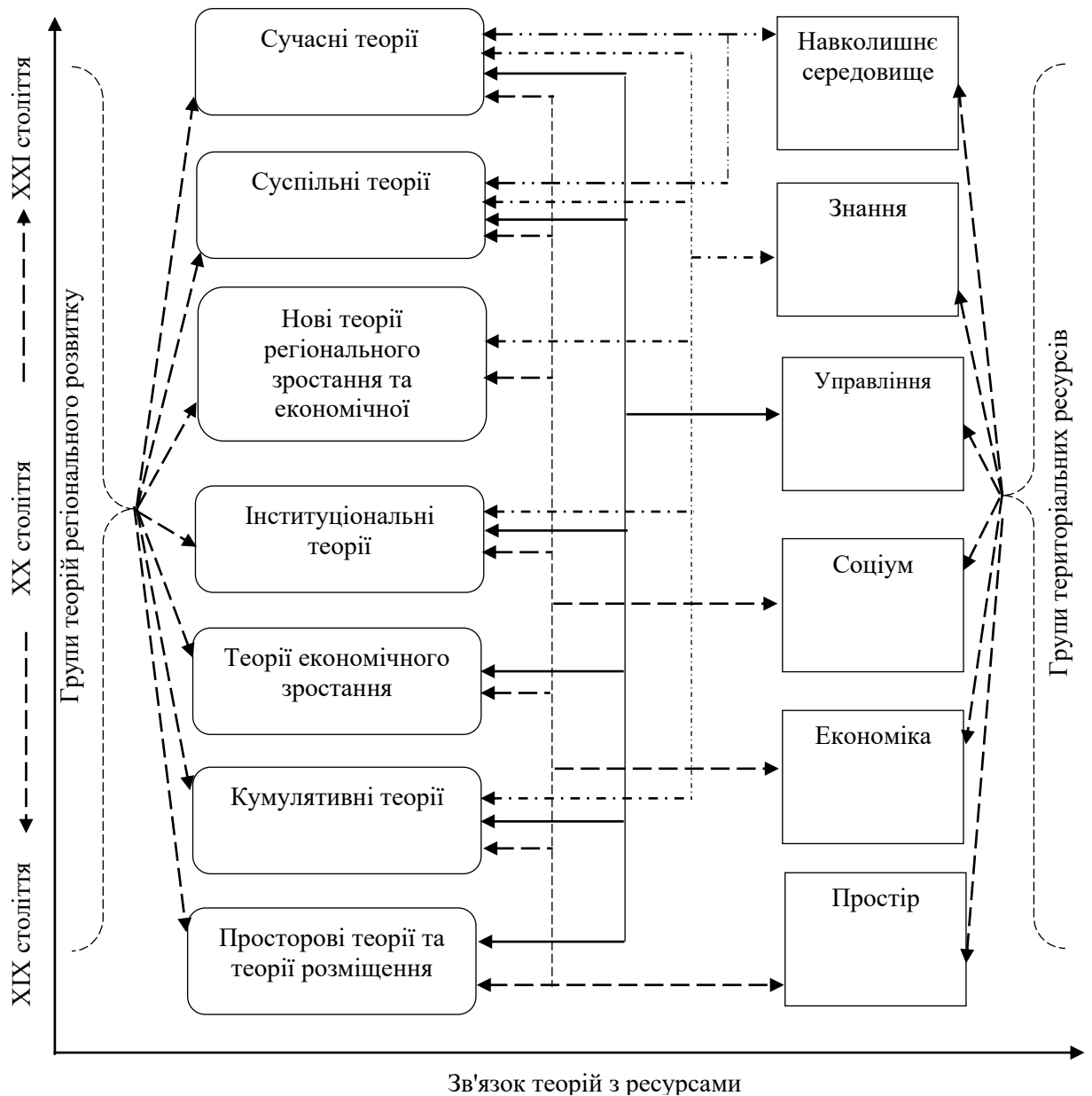

Рис. 1.2. Класифікація теорій регіонального розвитку за ознакою «використання ресурсів»

Джерело: розробка автора

Представлена на рис. 1.2 класифікація теорій регіонального розвитку, яка містить ознаку «використання ресурсів», що дозволяє візуалізувати взаємозв'язок між ними і відзначити, що еволюція формування теорій регіонального розвитку є результатом розширення напрямів і сфер функціонування територій та все більшого охоплення ресурсів для їх подальшого розвитку.

Зв'язок груп теорій регіонального розвитку з групами територіальних ресурсів, що використовуються і розвиваються, дозволяє зробити висновок, що найбільш приємними для сучасного регіонального розвитку в Україні, виступають теорії соціального добробуту та сучасні теорії (рис. 1.2).

По-перше, їх положення були сформовані на позитивному досвіді та синтезі всіх попередніх теорій (просторові теорії і теорії розміщення, кумулятивні теорії, теорії економічного зростання, інституціональні теорії, нові теорії економічного зростання та економічної географії, інші); по-друге, їх реалізація потребує використання всіх наявних на певній території ресурсів, що безпосередньо впливає на їх подальший розвиток для покращення ресурсної спроможності та збалансованого розвитку території в майбутньому.

Таким чином, дослідження і систематизація представлених теорій дозволяють зробити висновок про їх широкий спектр використання, різні ідейні підходи щодо впливу на розвиток територій.

Основою для формування та розвитку теорій регіонального розвитку виступають існуючі на певних територіях за певних часових умов і обставин ресурси та їх взаємодія між собою та з іншими регіональними суб'єктами (владою, громадою тощо).

Еволюція теорій регіонального розвитку вказує на розширення кола ресурсів та чинників, що використовуються. Якщо на початку розвитку більше враховувались просторові і економічні чинники, то подальший розвиток, під впливом розширення конкурентних можливостей територій, розглядається в соціальному, екологічному, знаннєвому, управлінському

контексті.

Використання наявних на певній території ресурсів, під впливом правильно вибраної управлінської моделі регіонального розвитку, дозволяють сформуванню та розвинути ресурсну спроможність території, тим самим розширити її конкурентоспроможність та забезпечити збалансований соціально-економічний розвиток.

1.3. Законодавче забезпечення використання публічно-приватного партнерства в управлінні ресурсами регіону

Інтеграція України в світовий економічний простір визначила необхідність суттєвих змін системи публічного управління регіональним розвитком на основі імплементації принципів засад децентралізації, створення конкурентних переваг регіонів, досягнення ними збалансованого та сталого розвитку.

За цих умов набувають актуальності питання пошуку новітніх стратегічних підходів до організації управління регіональним розвитком, що спрямовуються на вирішення існуючих проблем територій, сприяють підвищенню рівня їх соціально-економічного розвитку, направлені на раціональне використання територіальних ресурсів, досягнення сталого розвитку, підвищення показників рівня життя громадян в Україні [77].

Практична реалізація положень реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади створила умови для формування та ефективного використання оновленого механізму та інструментів управління регіональним розвитком на основі присутніх для кожної території особливостей і її ресурсної спроможності; враховуючи науково-методичне забезпечення визначення пріоритетів для розвитку окремих регіонів (або територій); вивчення і використання досвіду, принципів та інструментарію

регіонального управління в Україні та досвіду країн ЄС [78].

Важливість формування необхідної законодавчої бази для функціонування адміністративно-територіальних систем території, регіону, громади тощо, з метою можливості оцінити поточний стану розвитку для подальшого використання в організації управління територіальним розвитком, актуалізують питання розробки і впровадження ефективної системи нормативно-правових актів щодо вирішення регіональних проблем і стимулювання сталого розвитку в Україні [79].

Правові засади управління регіональним розвитком в Україні регламентовані нормами національного права і діють у відповідності до міжнародних та європейських принципів та нормативів. Загальна ієрархічна структура законодавства в Україні представлена наступним чином: міжнародні угоди та зобов'язання, що надані (ратифіковані) Верховною Радою; Конституція; Закони; Укази Президента; Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів; нормативно-правові акти центральних та місцевих органів виконавчої влади в межах їх повноважень. Діюче законодавство в сфері регіонального управління в Україні можна умовно розподілити на інституційне або базове (Конституція, Закони (кодекси законів), Укази Президента); регламентне (Постанови і Розпорядження Кабінету Міністрів); науково-методичне забезпечення (нормативно-правові акти: накази, розпорядження, методичні рекомендації тощо міністерств, інших центральних органів державної виконавчої влади).

Формування законодавчо-правової бази щодо регулювання питань публічного управління регіональним розвитком, що відбувалося поступово протягом всього періоду розвитку державності в Україні, можна структурувати за смисловими критеріями їх реалізації (рис. 1.3):

– законодавчі акти, що є визначальними для формування ресурсного забезпечення регіонального управління, і їх використання в різних сферах соціально-економічного розвитку територій;

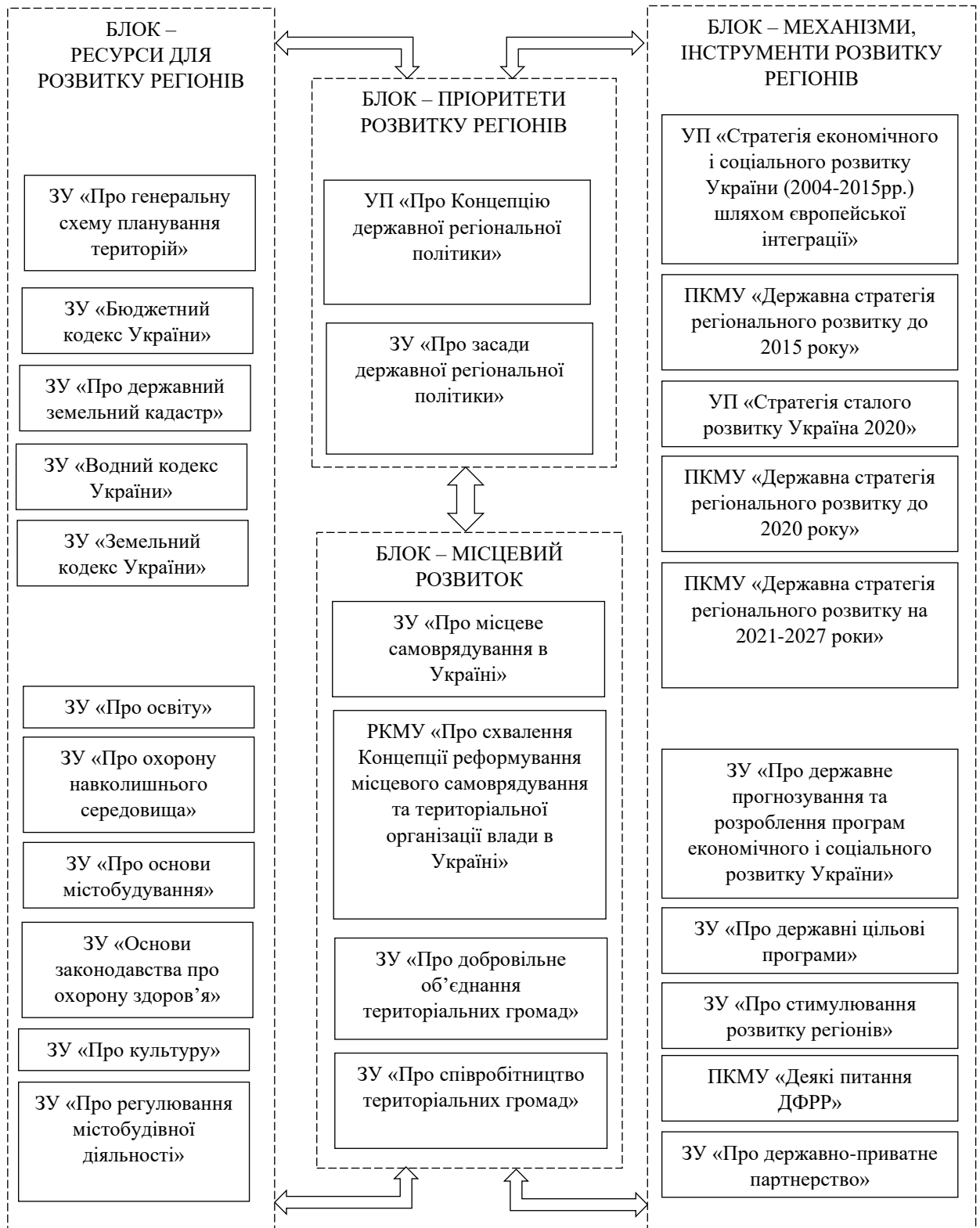

Рис 1.3. Схема взаємозв'язку законодавчих та нормативно-правових документів щодо регіонального розвитку за смисловими критеріями їх реалізації

Джерело: розробка автора

– законодавчі акти, що регламентують засади і принципи управління розвитком регіонів; визначають інструменти і механізми реалізації; дозволяють встановити взаємозв'язок з законодавчими положеннями щодо формування засад місцевого самоврядування і його змінами в процесі реалізації реформи децентралізації влади в країні;

– законодавчі акти, які забезпечують організацію управління регіональним розвитком (стратегування, планування, фінансування тощо) через механізми і інструменти їх реалізації.

Представлена на рис. 1.3 схема підтверджує тісний взаємозв'язок між положеннями законодавчих та нормативно-правових документів, що формують засади регіонального розвитку, визначають механізми і інструменти їх реалізації на основі врахування пріоритетів місцевого розвитку та використання ресурсної спроможності територій.

Законодавство щодо ресурсного забезпечення регіонів (територій) і функціонування різних сфер соціально-економічного розвитку регіонів (територій), характеризується прийняттям ряду визначальних законів стосовно основи планування території, функціонування бюджетно-податкової системи, регулювання окремих питань земельних відношень тощо.

Положеннями законодавчого акту щодо формування генеральної схеми планування території України [80] визначені пріоритети та концептуальне бачення стосовно вирішення питань організації процесів планування і використання території в країні, що дозволяють вдосконалювати систему розселення, забезпечити сталий розвиток населених пунктів, формувати виробничу, соціальну, інженерну, транспортну інфраструктури, забезпечити функціонування загальнонаціональної екологічної мережі. В документі визначено необхідність державної підтримки окремих територій, проблеми яких стосуються питань відновлення природно-техногенної безпеки, низького рівня розвитку соціальної та інженерно-транспортної інфраструктури, низького рівня забезпеченості природними ресурсами,

високого рівня радіаційного забруднення, а також потребами для відтворення природоохоронного, рекреаційного, оздоровчого, історико-культурного потенціалу.

Бюджетним Кодексом України [81] визначені правові засади і принципи функціонування бюджетної системи, основи формування бюджетного процесу і міжбюджетних відносин, встановлено відповідальність за порушення бюджетного законодавства. Особливого значення для ефективного управління і вирішення проблем фінансування соціально-економічного розвитку територій набуло створення Державного фонду регіонального розвитку.

На основі прийнятого законодавства у сфері Державного земельного кадастру [82] та законодавчих змін стосовно розмежування земель державної та комунальної власності [83] були врегульовані окремі питання земельних відносин та закріплені положення стосовно комунальної власності в Україні.

Цей період також характеризується прийняттям ряду важливих законодавчих актів щодо визначення правових засад і регулювання питань функціонування державних інституцій в різних соціально-економічних сферах життєдіяльності суспільства на всіх рівнях публічного управління:

- Закон України «Про освіту» [84] регулює відносини суспільства у галузі навчання, виховання, професійної, наукової, загальнокультурної підготовки громадян;

- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [85] визначає правові засади організації системи охорони навколишнього природного середовища, що враховує загальні інтереси як нинішнього, так і майбутніх поколінь;

- Закон України «Про основи містобудування» [86] закладає основи правової, економічної, соціальної і організаційної системи містобудівної діяльності, дія яких спрямовується на забезпечення повноцінного життєвого середовища, охорону навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, збереження культурної та історичної

спадщини;

– Закон України «Основи законодавства про охорону здоров'я» [87] визначає законодавчі основи щодо організації системи охорони здоров'я, направлені на забезпечення гармонійного розвитку громадян, відновлення їх фізичних і духовних сил, збереження високого рівня працездатності, довголіття та активного життя, регулює питання усунення шкідливих для здоров'я людини факторів, розробляє заходи попередження і зниження захворюваності, інвалідності, смертності тощо;

– Закони України «Водний кодекс України» [88] і «Земельний кодекс України» [89] регулюють засади, принципи і повноваження щодо управління земельними і водними ресурсами;

– Закон України «Про культуру» [90] регулює діяльність у сфері культури, формує відносини в суспільстві стосовно створення, використання, розповсюдження, збереження культурної спадщини і цінностей тощо;

– Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» [91] визначає законодавчі основи містобудівної діяльності для забезпечення сталого розвитку територій, враховуючі взаємні інтереси державних, громадських та приватних структур.

Засади державної регіональної політики, вперше за період незалежності України, були сформовані у «Концепції державної регіональної політики» [92]. Документом, який на сьогодні залишається діючим, визначені основні завдання для започаткування регіонального управління на фоні негативних наслідків від збільшення територіальної диференціації рівня соціально-економічного розвитку.

Регіональне управління направляється на створення умов для динамічного та збалансованого сталого розвитку країни та її регіонів, підвищення рівня життя власного населення, дотримання гарантованих державних соціальних стандартів, ефективного використання внутрішнього та зовнішнього потенціалу територій, формування дієвих управлінських рішень на основі реформування роботи органів державної влади та місцевого

самоврядування.

Визначені в документі напрями регіонального управління мають безпосередній зв'язок із сучасними пріоритетами реформи децентралізації в Україні, а саме: формування фінансової спроможності місцевого самоврядування з використанням елементів бюджетної децентралізації; впровадження конституційних засад розвитку місцевого самоврядування, направлених на підтримку місцевих ініціатив; підвищення, на фоні розширення повноважень, відповідальності місцевих органів за реалізацію поставлених перед ними завдань; забезпечення здатності громад та місцевих органів влади самостійно вирішувати питання соціально-економічного розвитку; створення ефективних механізмів для їх активної участі у реалізації регіональної політики тощо. Більшість заходів по реалізації документу [93] так і не були виконані в установлені терміни.

Основні пріоритети регіонального управління знайшли відображення в Законі України «Про стимулювання розвитку регіонів» [94], серед яких забезпечення сталого розвитку, подолання бідності та безробіття; розвиток регіональної виробничої спеціалізації, ефективне використання територіального потенціалу, регіональних особливостей та всіх видів ресурсів для підвищення рівня життя населення; створення для всіх регіонів рівних умов динамічного і збалансованого соціально-економічного розвитку; подолання депресивного стану територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля; тощо.

Нормами документу було запроваджено стратегічне планування регіонального розвитку, як складової функції державного управління й одного із важливих напрямів планової діяльності регіону, та передбачена розробка регіональних стратегій, які б узгоджувалися із загальнодержавними інтересами та давали можливість отримати фінансову підтримку для вирішення територіальних проблем. Кошти державного бюджету направляються на виконання угод регіонального розвитку та програм подолання депресивного стану територій.

Подальший активний розвиток сучасних засад і реформуванням напрямків регіонального управління збігається в часі із процесом формування та оновлення законодавства щодо функціонування місцевого самоврядування, розпочатим із впровадженням реформи децентралізації влади в Україні, практичне застосування яких тісно пов'язані між собою.

Характерними для законодавчого процесу в Україні в цей період є затвердження концептуальних положень реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [95], розробка методичних засад формування спроможних територіальних громад [96], прийняття законодавчих документів, що є визначальними для формування ресурсів територій в умовах діючої реформи децентралізації влади - це законодавство про співробітництво [97] і добровільне об'єднання територіальних громад [98]; зміни до Податкового і Бюджетного кодексів щодо фінансової децентралізації; розширення повноважень у сфері архітектурно-будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства на засадах децентралізації; інше.

Сучасні реформаторські зміни, що відбуваються в системі державного управління, регіонального розвитку, місцевого самоврядування і територіальної організації влади, знайшли відображення в положеннях Закону України «Про засади державної регіональної політики» [99], що визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади регіонального управління, є кроком у напрямку створення умов для динамічного соціально-економічного розвитку регіонів, забезпечення дотримання гарантованих державою соціальних стандартів, створення умов для підвищення рівня життя населення, тощо.

Визначені в документі цілі, заходи, засоби направлені на досягнення узгоджений дій органів виконавчої влади всіх рівнів, створення умов для забезпечення високого рівня життя населення, що мешкає на певній території, з урахуванням характерних регіональних особливостей, історичної та культурної самобутності, збалансованого використання наявних

природних, історичних, економічних, географічних, демографічних, соціальних, екологічних, та інших видів регіональних ресурсів. Пріоритетами визначені: стимулювання і підтримка розвитку внутрішнього потенціалу територій; розвиток їх конкурентних переваг; скорочення міжрегіональних відмінностей; визначення проблемних територій та реалізація державних заходів щодо вирішення проблем; створення умов для покращення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного стану для розвитку регіонів, сприяння ефективній реалізації повноважень місцевими органами виконавчої влади та їх посадовими особами; тощо.

Організаційними документами для реалізації пріоритетів регіонального управління виступають Державна стратегія регіонального розвитку; стратегії розвитку регіонів України; відповідні плани заходів для їх виконання; програми та проекти для інвестування у розвиток територій.

Фінансовими механізмами регіонального управління виступають: міжбюджетні трансферти з державного місцевим бюджетам; державні цільові програми; програми подолання депресивного стану територій; угоди щодо регіонального розвитку; кошти Державного фонду регіонального розвитку для реалізації інвестиційних програм; проекти державно-приватного партнерства на основі об'єднання фінансових ресурсів влади і приватних партнерів для досягнення спільних цілей.

Аналіз законодавчих актів дозволяє зробити висновок, що регіональний розвиток, як складова частина національної стратегії соціально-економічного розвитку, є нерозривно пов'язаним взаємовідносинами між державними, регіональними і місцевими органами влади. Реформи у сфері регіонального розвитку та децентралізації влади є взаємодоповнюючими і тісно пов'язаними між собою (Додаток А).

Представлений в додатку А зв'язок правових засад регіонального розвитку і місцевого самоврядування в законодавчих документах України підтверджує тісне сплетіння пріоритетів і завдань для різних рівнів публічного управління, направлених на вирішення головної мети розвитку

країни – створення і підтримки повноцінного життєвого середовища, підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів для кожного українця, задоволення інтересів в усіх сферах життєдіяльності, надання високоякісних і доступних публічних послуг.

Огляд законодавчих актів, які забезпечують організацію управління регіональним розвитком (стратегування, планування, програмування, фінансування тощо) через відповідні механізми і інструменти, представлений далі.

Аналіз нормативно-правового забезпечення та організації планово-прогнозої роботи в Україні щодо регіонального розвитку показав зростання ролі стратегічного планування в системі публічного управління та поступове розширення його впливу на різні сфери соціально-економічного розвитку.

Процес стратегічного планування розвитком територій (регіонів, районів, громад тощо), як інструмент підвищення їх конкурентоспроможності, заснований на обґрунтуванні доцільності управлінських рішень щодо територіального розвитку, визначенні мети майбутнього розвитку та способу її досягнення, на основі аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища, наявного потенціалу та територіальних ресурсів, формуванні узгодженого з усіма суб'єктами плану-дій щодо досягнення поставлених цілей.

Пріоритети регіонального управління, що знайшли відображення в стратегічних положеннях економічного і соціального розвитку України на період 2004–2015 років [100], направлені на створення умов для динамічного, збалансованого розвитку територій, зменшення регіональних економічних та соціальних диспропорцій, визначення заходів державного стимулювання розвитку депресивних територій.

При виборі стратегічних напрямів регіонального розвитку на період до 2015 року [101] була започаткована функція планування територіального розвитку, як реалізація однієї із управлінських функцій держави, встановлені

стратегічні завдання і пріоритетні напрями їх реалізації з метою створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів; розбудови сталості їх розвитку на сучасному технологічному фундаменті, збільшення показників продуктивності економіки, забезпечення високого рівня зайнятості населення.

Характерним для цього періоду стало започаткування законодавчої реалізації такої функції управління, як оцінка і моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів. Процес проведення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів був затверджений і знайшов своє відображення в цілому переліку нормативно-правових актів з цього питання (уточнення, зміни, удосконалення тощо) [102-106].

Стратегічними пріоритетами, що знайшли відображення в «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» [107], визначено впровадження в Україні європейських стандартів життя, вихід країни на провідні позиції у світі, проведення реформ децентралізації, державного і регіонального управління.

Децентралізація направлена на зміни державної управлінської моделі, що передбачає перехід від існуючого централізованого управління до значного розширення кола повноважень органів влади місцевого рівня; формування ефективної системи територіальної організації влади на оновленій адміністративно-територіальній основі; побудову спроможного місцевого самоврядування на принципах субсидіарності, повсюдності, фінансової самодостатності тощо, які визначені Європейською хартією місцевого самоврядування та імплементовані в Україні.

Нормативно-правовими актами були врегульовані організаційно-регламентні питання реалізації Стратегії «Україна-2020» [108]. Доцільність спостереження за процесом регіонального розвитку з метою виявлення існуючих в регіонах проблем, аналізу причин їх виникнення, пошуку ефективних управлінських рішень у сфері регіонального управління визначили необхідність проведення моніторингу та оцінки результативності їх реалізації [109].

Суспільно-політичні процеси в Україні, що відбуваються під впливом світових тенденцій просторового розвитку, зміна зовнішніх і внутрішніх умов для розвитку регіонів визначили доцільність підготовки нового стратегічного документу, розробленого відповідно до європейських стандартів, що синхронізується з плановими та бюджетними циклами ЄС.

Стратегічною метою «Державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року» [110] визначено створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України; гарантування для кожного громадянина дотримання соціальних та інших стандартів, визначених державою; розширення конкурентних переваг територій за рахунок зростання економічної діяльності, надання якісних і доступних послуг, покращення рівня життя населення.

Забезпечення механізму виконання документу передбачає розробку проектів законів, підготовку програм і проектів розвитку; розробку методичного забезпечення щодо формування системи планування розвитку; впровадження на постійній основі системи моніторингу регіонального розвитку [111]. Реалізація ефективного управління соціально-економічним розвитком на регіональному рівні визначила необхідність розробки відповідних стратегічних документів на місцевому рівні [112].

Сучасний етап регіонального розвитку, що знайшов відображення в стратегічних положеннях на період 2021-2027 років [113], характеризується зміною концептуальних засад, зокрема, відмовою від підходу на основі вирівнювання соціально-економічного розвитку регіонів і перерозподілу фінансових ресурсів між багатшими та біднішими територіями, та імплементацією європейських принципів стосовно виокремлення функціональних типів територій, ідентифікації проблем їх розвитку, вибору стимулюючих механізмів для досягнення економічного росту територій, розширення їх конкурентних переваг на основі наявних ресурсів.

Стратегічне бачення розвитку країни та її регіонів полягає у створенні достатніх умов для комфортного проживання, самореалізації та розвитку

громадян, підвищенні якості їх життя. Регіональний розвиток направлений на сприяння кожному регіону (території, громаді) в ефективному використанні їх потенціалу, переваг, ресурсів та можливостей для розвитку і підвищення якості життя людини, розвитку економічно та екологічно стабільної, політично та соціально згуртованої держави.

Інструментами реалізації виступають плани заходів реалізації Стратегії; програми і проекти регіонального розвитку; регіональні стратегії розвитку, плани заходів їх реалізації; державні програми, що сприятимуть розширенню напрямів транскордонного співробітництва, покращенню рівня соціально-економічного та екологічного територіального розвитку територій, регіональні угоди, проекти державно-приватного партнерства тощо.

Фінансове забезпечення відбувається в межах фінансування проектів з державного фонду регіонального розвитку; бюджетних програм; субвенцій та трансфертів з державного бюджету; ресурсів місцевих бюджетів; технічної і секторальної фінансової допомоги ЄС, міжнародних донорів і фінансових організацій; коштів інвесторів, власних коштів підприємств; фінансових інвестицій приватного сектору для реалізації проектів регіонального розвитку на основі державно-приватного партнерства.

Питання функціонування механізмів і інструментів регіонального розвитку та можливості для їх фінансування регламентовані рядом законодавчих і нормативно-правових актів.

Законодавством щодо організації державного прогнозування в сфері економічного і соціального розвитку [114] визначено правові основи щодо розробки системи прогнозних і програмних документів, що визначають соціально-економічний розвиток країни, галузей господарства, а також окремих територій (регіонів, районів, громад, міст тощо). Розроблений порядок регламентує розробку всіх прогнозних і програмних документів економічного та соціального розвитку, в тому числі формування проекту державного бюджету на наступний рік, визначає їх структуру, термін дії, ієрархічність, перелік економічних сфер тощо [115].

Важливим для регіонального розвитку став Закон України «Про державні цільові програми» [116], який визначає засади розроблення, затвердження та виконання державних цільових програм. Розроблений згодом ряд нормативно-правових документів забезпечив практичне використання інструментарію реалізації цільових програм.

Закон України «Про державно-приватне партнерство» [117] встановлює законодавчі норми щодо організації та реалізації, на договірній основі між державними органами влади і приватними структурами, спільних інтересів в різних сферах використання на принципах державно-приватного партнерства. Під державно-приватним партнерством розуміється співпраця на основі договору, що відбувається між державними органами, або органами місцевого самоврядування, або територіальними громадами, з одного боку, та представниками приватного сектору, а саме юридичними чи фізичними особами – підприємцями, з іншого. Регулюючі засади здійснення державно-приватного партнерства представлені в законодавчих і підзаконних нормативно-правових актах [118-133].

З метою забезпечення державної підтримки регіонального управління щодо фінансування програм і проектів соціально-економічного розвитку територій упорядковані питання функціонування державного фонду регіонального розвитку [134] та організаційні питання щодо підготовки регіональних програм і проектів, що пропонуються для реалізації за рахунок цих фондів коштів [135].

Зміни в українському суспільстві, що пов'язані із побудовою дієвої системи публічного управління на оновленій адміністративно-територіальній основі, потребують ефективного використання наявних ресурсів територій для забезпечення ефективного управління на основі забезпечення власних конкурентних переваг соціально-економічного розвитку.

Пріоритетними, за таких умов, виступають оцінка регіональних потреб, проблем і можливостей з метою пошуку раціональних шляхів для їх вирішення, на основі достатності та спроможності наявних на території

ресурсів, взаємодії існуючого ресурсного потенціалу територій та інструментарію регіонального розвитку, та оперативного прийняття управлінських рішень.

Узагальнений аналіз визначених законодавством інструментів регіонального управління, як для розвитку територій, так і для вирішення їх проблем, представлений в табл. 1.6. Запропонований набір інструментів використовується для фінансування пріоритетів і напрямів регіонального управління в Україні.

Таблиця 1.6

Аналіз інструментів регіонального управління в Україні щодо розвитку територій та вирішення їх проблем

Інструмент	Доцільність	Коментар
Державно-приватне партнерство	<ul style="list-style-type: none"> - поєднання потреб, ресурсів, можливостей для взаємної вигоди; - довгостроковість відносин; - розподіл відповідальності і ризиків між партнерами; - ефективне управління об'єктами державної та комунальної власності; - розширення доступності і якості сфери публічних послуг; - створення умов для використання новітніх технологій, запровадження інновацій тощо; 	<ul style="list-style-type: none"> - складність використання інструменту з правового, організаційного, адміністративного та фінансового поглядів; - високі витрати на етапі підготовки; - неможливість урахувати всі потенційні ризики; змінити цільове призначення та форми власності об'єктів; - висока небезпека значних витрат держави та/або ОМС у разі розірвання договору ДПП;
Угоди щодо регіонального розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - вирішення актуальних проблемних питань соціально-економічного розвитку регіону; - відповідність пріоритетам стратегії розвитку регіону та Державній стратегії регіонального розвитку; 	<ul style="list-style-type: none"> - на законодавчому рівні не визначені фінансові обсяги допомоги; - використання призупинено внаслідок недосконалого інституційного забезпечення, помилок при здійсненні, відсутності фінансового ресурсу тощо; - відсутність офіційної інформації щодо ефективності реалізації;
Державний фонд регіонального розвитку	<ul style="list-style-type: none"> - фінансування цільових програм регіонального розвитку, проектів транскордонного співробітництва, вирішення регіональних проблем і подолання їх депресивного стану, фінансування регіональних угод, визначених Державною стратегією регіонального розвитку та стратегіями розвитку регіонів; 	<ul style="list-style-type: none"> - діючий інструмент фінансової допомоги регіонам на виконання проектів соціально-економічного розвитку (основна частина яких інфраструктурна); - не дотримання законодавчих норм в частині повноти обсягів фінансування (щорічно не менше 1% загального фонду державного бюджету);

Продовження таблиці 1.6

Інструмент	Доцільність	Коментар
Програми подолання стану депресивності території	- комплекс заходів (робіт) правового, організаційного, економічного, фінансового, соціального спрямування, орієнтованих на подолання депресивності конкретної території, у забезпеченні яких задіяні фінансові та інші ресурси держави і регіону;	- відсутність практичної фінансової підтримки реалізації; - відсутність розроблених і затверджених програм подолання місцевої депресивності; - відсутність концепції щодо подолання проблем депресивних територій; - відсутність офіційної інформації щодо ефективності реалізації;
Державні цільові програми	- спрямовуються на розв'язання проблем розвитку держави та її регіонів; мають довгостроковий період виконання; виконуються органами виконавчої влади різних рівнів; програми для розв'язання проблем розвитку економіки і суспільства, галузей економіки, територій, що потребують державної підтримки;	- термін «депресивні (проблемні) території» не застосовується; - потреба, на етапі розробки прогностичних і програмних документів соціально-економічного розвитку, характеризувати проблеми, що стосуються розвитку (території, галузевої сфери) та шляхи їх розв'язання;

Джерело: складено автором на основі [81; 89; 94; 99; 117; 134; 136-140]

Рівень ефективності їх використання залишається низьким в силу різних причин, серед яких: фактично відсутнє методичне забезпечення щодо вирішення проблем розвитку регіонів; запроваджений механізм підписання угод щодо регіонального розвитку в результаті не тільки не сприяв вирішенню існуючих територіальних проблем, а й припинив згодом своє існування (лише шість угод за період чинності документа), враховуючи відсутність цільового фінансування; проблеми подолання депресивності окремих територій надалі залишаються невирішеними через відсутність розроблених програм і брак коштів для їх фінансування [141].

Державні цільові програми, що використовуються як інструмент в процесі прогнозування і програмування регіонального розвитку, пропонують лише загальний підхід для характеристики головних проблем розвитку (території, галузі, економіки, соціальної сфери), що є обмеженим для пошуку шляхів їх розв'язання в процесі підготовки організаційних документів стосовно соціально-економічного розвитку в Україні.

Ефективність використання інструменту державно-приватного партнерства залишається незадовільною з ряду причин, це: недосконалість законодавчих положень по відношенню до економічних реалій; складність і бюрократизм процедур (труднощі з отриманням та погодженням дозвільних документів; переоформленням права користування земельною ділянкою тощо); невпорядкованість та обмеженість тарифної політики, практика короткострокового бюджетування; не готовність посадових осіб центральних органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування до передачі частини своїх повноважень приватному сектору; низький фаховий рівень посадовців; окремі проблеми щодо практичної реалізації наданих державним партнером гарантій для досягнення визначених проектом цілей, інші.

В той же час, об'єднання на принципах державно-приватного партнерства фінансових ресурсів суб'єктів регіонального управління, державних органів влади і представників приватних структур дозволяють отримувати взаємну вигоду для всіх. Окрім джерела надходження додаткових фінансових ресурсів, завдяки розподілу прибутку між приватним сектором та органами влади, перевагами виступають соціально-економічні вигоди для розвитку регіонів, в тому числі додаткові бюджетні ресурси для розвитку соціальної сфери, охорони здоров'я, освіти; збільшення приватних інвестицій в економіку регіону; підвищення рівня якості державних і комунальних послуг тощо. Таким чином, використання проектів державно-приватного партнерства за різними напрямками реалізації можна розглядати в якості ефективного інструменту управління ресурсами регіону в Україні.

Представлений аналіз законодавчих і нормативно-правових засад управління регіональним розвитком, а також практики функціонування механізмів і інструментів їх реалізації дозволяє зробити наступні висновки.

В Україні сформовано необхідну нормативно-правову базу щодо управління регіональним розвитком, але, враховуючи складність процесів, вона потребує вдосконалення та конкретизації механізмів реалізації.

Враховуючи тісний взаємозв'язок регіонального розвитку із багатьма

сферами суспільної діяльності, формування законодавчої бази щодо реформи управління соціально-економічним розвитком на основі децентралізації, має відбуватися комплексно, паралельно за всіма галузевими напрямками.

Наявність ефективної законодавчої бази та конкретних механізмів регіонального управління регіональним розвитком є необхідною умовою для сталого розвитку територій.

Продовження реформування системи управління регіональним розвитком на основі децентралізації влади сприятиме організації нових відносин між центром, регіонами та територіальними громадами на принципах розподілу сфер відповідальності й компетенції, запровадженню механізмів державно-приватного партнерства у сфері забезпечення громадян державними та місцевими послугами, забезпеченню на різних рівнях управління цілеспрямованого та ефективного витрачання бюджетних коштів.

Функціонування регіонів в Україні, враховуючи їх різноманітність, відбувається як під впливом розвитку сильних сторін, так і в процесі вирішення наявних проблем, що потребують вчасного виявлення.

Аналіз територіальних ресурсів і оцінка їх спроможності за певними ознаками, з урахуванням індивідуальних особливостей розвитку регіонів, дасть можливість визначати напрями управління та запропонувати інструменти, в тому числі державно-приватне партнерство, для ефективної їх реалізації як для розвитку регіонів, так і для вирішення їх проблем.

Законодавче забезпечення використання державно-приватного партнерства за різними напрямами реалізації можна розглядати в якості ефективного інструменту управління ресурсами регіону в Україні.

Вивчення успішного досвіду регіонального управління країн світу і можливостей його застосування з урахуванням історичних, суспільних, національних тощо особливостей залишається актуальним для України.

Висновки до розділу 1

1. Досліджено поняття ресурси регіону (території, громади тощо), що свідчить про його широке застосування практично в усіх сферах регіонального розвитку; прив'язаність до поняття потенціал, яке вказує на потенціальну і реальну можливість використання ресурсів для досягнення поставлених цілей. Визначено актуальність формування поняття ресурсної спроможності, по відношенню до управління регіональним розвитком, як здатність ресурсів забезпечувати результативне функціонування регіональної системи. Зроблено висновок щодо доцільності врахування і визначення в показниках всіх факторів, які визначають таку здатність.

Удосконалено визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону», як узагальнюючий показник наявних на певній території (в регіоні, громаді) ресурсів, запасів, засобів і джерел, визначення і оцінка яких характеризує існуючі обставини та природну здатність території до функціонування, визначає наявність сприятливих умов для розвитку видів економічної діяльності, створює додаткові можливості їх подальшого використання.

2. Проаналізовано взаємозв'язки теорій регіонального розвитку і ресурсів територій, які використовуються та розвиваються в процесі їх становлення та розвитку. Встановлено зв'язок між еволюцією регіональних теорій та розширенням кола ресурсів і чинників, що враховуються, від просторових і економічних на початку, до соціальних, екологічних, знанневих, управлінських на фоні зростання конкурентних можливостей територій. Визначено, що використання наявних на певній території ресурсів, під впливом правильно вибраної управлінської моделі регіонального розвитку, дозволяють сформувати та розвинути ресурсну спроможність території, розширити її конкурентоспроможність і забезпечити збалансований соціально-економічний розвиток.

Удосконалено класифікацію теорій регіонального розвитку, яка містить ознаку «використання ресурсів», що дозволяє візуалізувати взаємозв'язок між ними та відзначити, що еволюція формування теорій регіонального розвитку є результатом розширення напрямів і сфер функціонування територій та все більшого охоплення ресурсів для їх подальшого розвитку.

3. Проаналізовано законодавче забезпечення щодо управління регіональним розвитком в Україні, яке, наразі, характеризується складністю процесів і потребою у вдосконаленні та конкретизації механізмів реалізації. Обґрунтовано доцільність комплексного і паралельного за всіма галузевими напрямками формування законодавства, з урахуванням положень реформи управління соціально-економічним розвитком на основі децентралізації. Встановлено, що оцінка спроможності територіальних ресурсів, враховуючі індивідуальних особливостей розвитку регіонів, дасть можливість визначати пріоритети регіонального розвитку та пропонувати інструменти, в тому числі і державно-приватне партнерство, для ефективної їх реалізації. Зроблено висновок, що законодавче забезпечення використання державно-приватного партнерства за різними напрямками реалізації можна розглядати в якості ефективного інструменту управління ресурсами регіону в Україні.

Висновки та результати досліджень, подані у першому розділі, оприлюднені у таких публікаціях [29; 77-79; 141].

Список використаних джерел до розділу 1

1. Орлатий М. К., Романюк С. А., Дегтярьова І. О. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. К. 2014. 724 с.
2. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. Київ: КНЕУ. 2003. 394 с.
3. Мельник А. Управління ресурсами території в контексті європейської та національної політики регіонального розвитку. URL:

- file:///C:/Users/Ira/Downloads/Vtneu_2018_3_3.pdf (дата звернення 05.03.2021).
4. Реймерс Н. Ф. Экология (теории, законы, правила принципы и гипотезы). М.: Журнал «Россия Молодая». 1994. 367 с.
  5. Словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/resurs> (дата звернення 10.03.2021).
  6. Ткачук А.Ф. Маркіян Д. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади? К. : ІКЦ «Легальний статус». 2016, 152 с.
  7. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста. К.: Центр учбової літератури. 2009. 264 с.
  8. Всесвітній словник української мови URL: <https://uk.worldwidedictionary.org/%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81> (дата звернення 10.03.2021).
  9. Савчук Д.М. Характеристика ресурсного потенціалу громади та оцінка ефективності його використання. Український журнал прикладної економіки. 2018 рік. Том 3. № 1. С. 83-94.
  10. Бусел В.Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь : Перун. 2002. 1440 с.
  11. Арсеньев А. С. Анализ развивающегося понятия. М. : Наука, 1967. 439 с.
  12. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf> (дата звернення 11.08.2020).
  13. Борщ Г. А., Вакуленко В. М., Гринчук Н. М., Дехтяренко Ю .Ф., Ігнатенко О. С., Куйбіда В. С., Ткачук А. Ф., Юзефович В. В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. К. 2017. 107 с.
  14. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія. Київ : Академія, 2002. 952 с.

15. Дяків Р. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера. Київ : Міжнародна економічна фундація, Книгодрук, 2000. 704 с.
16. Бобровська О. Ю., Крушельницька Т. А., М. А. Латинін М. А. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення : монографія. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.
17. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь. М. : ИНФРА-М, 2006. 495с.
18. Гончаров А. В. Устойчивое развитие региона: потенциал, факторы, критерии, индикаторы. Казанская наука. 2015. № 1. С. 53 – 57.
19. Бобровська О. Ю. Методологічний підхід побудови системи управління сталим (збалансованим) розвитком регіонів. URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02\(16\)/23.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2016-02(16)/23.pdf) (дата звернення 13.03.2021).
20. Варналій З. С. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : моногр. К. : ЗнанняУкраїни, 2005. 498 с.
21. Батова Т. Н., Крылова В. А. Маркетинговый потенциал предприятия: монография. М.: Издательский дом Академии Естествознания, 2016. 234 с.
22. Словник синонімів української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/synonyms> (дата звернення 11.03.2021).
23. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.04.2021).
24. Chapman M., Kirk K. Lessons for Community Capacity Building: A Summary of Research Evidence. Research Department Scottish Homes, 2001. URL: <http://docs.sciesocialcareonline.org.uk/fulltext/scothomes30.pdf> (last accessed: 10.04.2021).
25. Заблоцький Б. Економічна самодостатність регіону. Регіональна економіка. 2001. № 1. С. 40–53.
26. Іванова О.Ю. Формування потенціалу саморозвитку регіонів

України в контексті трансформаційних процесів: монографія. Х: ВД «ІНЖЕК», 2014. 304 с.

27. Беновська Л.Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. Регіональна економіка. 2018. №1. С.30-39.

28. Гринчишин М. Спроможність територіальних громад: теоретичний дискурс. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20186\(134\)/sep20186\(134\)_051_HrynychshynI.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20186(134)/sep20186(134)_051_HrynychshynI.pdf) (дата звернення 13.03.2021).

29. Семигулін П. К. Визначення поняття ресурсної спроможності регіону. Norwegian Journal of development of the International Science No 73/2021 VOL.1. URL: https://www.nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2021/11/NJD_73_1-31-37.pdf.

30. Маруняк Є. О. Просторовий розвиток України в глобальній візії. Вісник НАН України. 2020. № 4. С. 73–83. DOI: <https://doi.org/10.15407/visn2020.04.073> (дата звернення 10.05.2020).

31. Павлюк Ю. Ю. Просторовий розвиток регіонально-економічних систем. Збірник наукових праць ВНАУ. Серія «Економічні науки». 2011. № 2. С. 42–47. URL: <http://econjournal.vsau.org/files/pdfa/1868.pdf> (дата звернення 20.10.2020).

32. Пепа Т. В. Просторовий розвиток регіональних соціально-економічних систем в контексті державної регіональної політики. Держава та регіони. Серія «Державне управління». 2009. № 2. С. 17–21.

33. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика : автореф. дис. URL: referatu.com.ua/referats/7569/159577/?page=1 (дата звернення 10.04.2021).

34. Лексин В. Н. Государство и регионы. Теория и практика государственного регулирования территориального развития. М. : УРСС, 2000. 193 с.

35. Дацишин М. Інституційне забезпечення регіональної політики та практика взаємодії органів влади в Україні. К. : Вид-во «К.І.С.», 2007. 102 с.

36. Данилишин Б.М. Устойчивое развитие в системе природноресурсных ограничений. К.: СОПС Украины НАНУ, 1999. 331 с.
37. Ромашко С. М., Саврас І. З., Селівестов Р. Г., Юринець Р. В. Моделювання соціально-економічного розвитку територій : наук.-метод. розробка. К. : НАДУ, 2013. 44 с.
38. Ватченко О. Б. Теоретичне обґрунтування регіональної політики. Регіональна економіка. 2011. № 3. С. 27–34.
39. Вахович І. М., Табалова О. Є. Регіональні асиметрії сталого розвитку Україні: діагностика та механізм вирівнювання : монографія. Луцьк : Волиньполіграф. 2012. 333 с.
40. Круш П. В., Кожемяченко О. О. Національна економіка: регіональний та муніципальний вимір : підручник. Київ : Центр навчальної літератури. 2011. 320 с.
41. Гаджиев Ю., Акопов В., Колечков Д. Макроэкономическая динамика северных регионов России. Сыктывкар : Директ-Медиа. 2015. 320с.
42. Міняйленко І. В. Просторовий розвиток регіону: еволюція сучасних уявлень щодо сутності категорії. Ефективна економіка. 2013. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2518> (дата звернення 20.10.2020).
43. Мюрдаль Г. Современные проблемы «третьего мира». Драма Азии: пер. с англ. ; под общ. ред. Р. А. Ульяновского. М. : Прогресс. 1972. 767 с.
44. Пельтек Л. В. Розвиток регіональної промислової політики держави: теорія, методологія, механізми : монографія. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. 2010. 268 с.
45. Ліба Н. С. Систематизація теорій регіонального розвитку в еволюційному порядку. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка». 2016. Вип. 2. С. 137–142. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/2621/1/2-6-2-2016-23.pdf> (дата звернення 20.10.2010).
46. Теорії та концепції регіональної економіки. URL: http://pidruchniki.com/1484030238539/rps/teoriyi_kontseptsiyi_regionalnoyi_eko

помікі (дата звернення 10.10.2020).

47. Чужиков В. І. Глобальна регіоналістика: історія та сучасна методологія. Київ : КНЕУ. 2008. 272 с.

48. Яремко Л. А. Конкуренентоспроможність регіону в умовах глобалізації. Актуальні проблеми економіки. 2008. № 9. С. 135–145.

49. Kovalyov A. The enterprise restructuring decision-making procedure. Economic Sciences. 2005. No. 8. P. 71–78.

50. Гаджиев Ю.А. Зарубежные теории регионального экономического роста и развития. Экономика региона. 2009. №2. С. 45—62.

51. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: учебник. М.: ГУ ВШЭ. 2004. 495 с.

52. Джаман М.О. Теорія економіки регіонів : навч. посіб. К.: «Центр учбової літератури». 2014. 384 с.

53. Кизиль Е.В. Теоретический базис исследования общественно-экономической сущности развития локальных социально-экономических систем: монография. Одесса: Куприенко С.В. 2016. С. 49—65.

54. Мельник А. Ф., Васіна А. Ю., Желюк Т. Л., Попович Т. М. Національна економіка: навч. посіб. К., 2011. 463 с.

55. Романюк С.А. Концептуальні засади регіонального розвитку: від теорії до практики. К. : Регіонет, 2014. 70 с.

56. Филиппов Ю.В. Теории местного экономического развития: учебное пособие. М.: КНОРУС, 2013. 102 с.

57. Acemoglu D. Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity and Poverty / D.Acemoglu, J.R. Robinson. New York: Crow, 2012. 529 p.

58. Ковбасюк Ю.В., Вакуленко В. М., Орлатий М. К. Регіональне управління : підручник. К. : НАДУ, 2014. – 740 с.

59. Гаджиев Ю. А. Новые формы территориальной организации производства и другие теории регионального экономического роста и развития. URL: <http://www.koet.syktso.ru/vestnik/2008/2008-3/3/3.htm> (дата звернення 20.04.2021).

60. Гладкий Ю. Н. Регионоведение. М. : Гардарики, 2000. 384 с.
61. Голиков А. П. Сучасний стан і перспективи регіональної політики в Україні. Формування механізму регіонального управління в Україні : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 29 листопада 2001 р.). – Х. : Вид-во ХарPI УАДУ “Магістр”, 2002. С. 22–24.
62. Изард У. Методы регионального анализа. М.: Прогресс, 1966. 660 с.
63. Гаджиев Ю. А. Макроэкономическая динамика северных регионов России. Сыктывкар. 2009. 336 с.
64. Мельников Р. М. Проблемы теории и практики государственного регулирования экономического развития регионов : монография. М. : Изд-во РАГС. 2006. 231 с.
65. Голиков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О. Регіональна економіка та природокористування : навч. посіб. К. : Центр учб. л-ри, 2009. 352 с.
66. Максименко С. Регіональна політика в країнах Європи: уроки для України. К. : Логос, 2000. 171 с.
67. Столбов В. А. Введение в экономическую и социальную географию : учеб. Пособие. М. : Дрофа, 2007. 253 с.
68. Directorate General Enterprise and Industry of European Commission. URL: http://ec.europa.eu/enterprise/dg/index_en.htm (last accessed: 10.04.2021).
69. Armstrong H. Regional Economics and Policy / H.Armstrong and J. Taylor. (3rd Edition). London : Blackwell, 2000.
70. Верланов Ю. Ю. Регіональна динаміка, нерівномірність та економічне зростання. URL: <http://bibl.kma.mk.ua/pdf/naukpraci/economy/2001/9-1-2pdf> (дата звернення 30.03.2021).
71. Бажал Ю. М. Знаннєва економіка - економіка конкурентоспроможності. Інформаційне суспільство. Шлях України. К. : Б-ка інформ. сус-ва, 2004. С. 219-224.
72. How to make regions (more) innovative / F. Welter, S. Kolb, B. O'Gorman, K. Bugge, I. Hill, F. Peck, B. Roncevic. URL:

http://www.kmu.unisg.ch/rencontres/Renc2008/Topics_2008/C/Rencontres_2008_Welter_et_al.pdf (last accessed: 10.04.2021).

73. Кожина А.В. Теорія інклюзивного місцевого розвитку та її взаємозв'язок з теоріями територіального розвитку. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/22_2018/19.pdf (дата звернення 30.04.2021).

74. Щенцова В.Б. Історія фінансової думки : опор. конспект лекцій. URL: <https://economylit.online/history-ekonomik/teoriya-suspilnogo-dobrobutu36072.html> (дата звернення 21.12.2020).

75. Занадворов В.С., Ильина И.П. Теория экономики города. Гос. ун-т. ВШЭ. Москва, 1999. 175 с.

76. Дегтярьова І. Теорії регіонального розвитку та їх еволюція як основа сучасного регіонального управління. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2010-4-20.pdf> (дата звернення 30.03.2021).

77. Семигулін П. К. Законодавче забезпечення стратегічного планування у публічному управлінні розвитком територій в Україні. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : Матеріали доповідей ІХ науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2020 р.). Х. : Монограф. 2020. С. 172 – 175. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7_2020_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%B2-%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83.pdf.

78. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Нормативно-правове забезпечення публічного управління територіальним розвитком питань формування,

функціонування та розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади. Бізнес Інформ. 2020. № 11. с. 103 – 108. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-103_108.pdf.

79. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз сучасного нормативно-правового забезпечення системи публічного управління соціально-економічним розвитком регіонів в Україні. Бізнес Інформ. 2018. № 10. с. 255 – 261. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-10_0-pages-255_261.pdf.

80. Про Генеральну схему планування території України: Закон України від 7 лютого 2002 року № 3059-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3059-14#Text> (дата звернення 10.12.2020).

81. Бюджетний Кодекс України: Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text> (дата звернення 10.12.2020).

82. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 7 липня 2011 року № 3613- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3613-17#Text> (дата звернення 10.12.2020).

83. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування земель державної та комунальної власності: Закон України від 6 вересня 2012 року № 5245-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5245-17#Text> (дата звернення 12.12.2020).

84. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n1235> (дата звернення 15.10.2020).

85. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення 15.10.2020).

86. Про основи містобудування: Закон України від 16 листопада 1992 року № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2780-12#Text> (дата

звернення 15.10.2020).

87. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 10.09.2020).

88. Водний кодекс України: Закон України від 6 вересня 1995 року № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 10.09.2020).

89. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення 10.09.2020).

90. Про культуру: Закон України від 14 грудня 2010 року № 2778-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text> (дата звернення 15.10.2020).

91. Про регулювання містобудівної діяльності: Закон України від 17 лютого 2011 року № 3038-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17#Text> (дата звернення 15.10.2020).

92. Про Концепцію державної регіональної політики: Указ Президента України від 25 травня 2001 року № 341/2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341/2001#Text> (дата звернення 11.08.2020).

93. Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2001 року № 437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/437-2001-%D1%80#Text> (дата звернення 10.09.2020).

94. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text> (дата звернення 10.09.2020).

95. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення

15.12.2020).

96. Методика формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 року № 214. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.12.2020).

97. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text> (дата звернення 15.12.2020).

98. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> (дата звернення 15.12.2020).

99. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лютого 2015 року № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення 10.10.2020).

100. Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004–2015 роки: Указ Президента України від 28 квітня 2004 року № 493/2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/493/2004#Text> (дата звернення 12.12.2020).

101. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 року № 1001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1001-2006-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.12.2020).

102. Про затвердження Методики визначення комплексної оцінки результатів соціально-економічного розвитку регіонів: Постанова Кабінету Міністрів України від 4 лютого 2004 року № 113. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/113-2004-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.12.2020).

103. Про запровадження моніторингу результатів діяльності Кабінету Міністрів України та Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету

Міністрів України від 6 квітня 2005 року № 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/263-2005-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.12.2020).

104. Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2005 року № 263: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 серпня 2005 року № 835. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/835-2005-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.12.2020).

105. Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку АР Крим, областей, мм. Києва та Севастополя: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 року № 833. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

106. Про запровадження проведення оцінки результатів діяльності Ради міністрів АР Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 9 червня 2011 року № 650. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/650-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 12.12.2020).

107. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 № 5/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5/2015#Text> (дата звернення 12.12.2020).

108. Про затвердження плану заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" у 2015 році: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 4 березня 2015 № 213-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213-2015-%D1%80#Text> (дата звернення 10.10.2020).

109. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

110. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 року № 385 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

111. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 931. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.12.2020).

112. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

113. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 року № 695. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2021).

114. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23 березня 2000 року № 1602-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1602-14#Text> (дата звернення 10.10.2020).

115. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 621. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/621-2003-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2020).

116. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004

року № 1621-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1621-15#Text> (дата звернення 10.10.2020).

117. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення 11.12.2020).

118. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 10.10.2020).

119. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 10.10.2020).

120. Про концесію: Закон України від 3 жовтня 2019 року № 155-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/155-IX#Text> (дата звернення 10.10.2020).

121. Деякі питання організації здійснення державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 квітня 2011 року № 384. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/384-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

122. Про внесення змін до Порядку проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 2020 року № 294. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

123. Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу з визначення приватного партнера для здійснення державно-приватного партнерства щодо об'єктів державної, комунальної власності та об'єктів, які належать Автономній Республіці Крим: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 № 401. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/401-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

124. Про затвердження Порядку заміни приватного партнера

(концесіонера) за договором, укладеним в рамках державно-приватного партнерства (концесійним договором): Постанова Кабінету Міністрів України від 1 липня 2020 року № 541. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

125. Про затвердження Порядку повернення концесіодавцю об'єкта концесії після припинення дії концесійного договору: Постанова Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020 року № 621. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/541-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

126. Про затвердження Методики розрахунку концесійних платежів: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2020 року № 706. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.10.2020).

127. Про затвердження Порядку залучення радників для підготовки проекту, що здійснюється на умовах концесії: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 жовтня 2020 року № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/706-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2021).

128. Деякі питання використання електронної торгової системи для проведення концесійних конкурсів: Постанова Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 року № 1210. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1210-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2021).

129. Про затвердження Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними: Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2011 № 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/232-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.02.2021).

130. Про затвердження Порядку подання державними партнерами

(концесієдавцями) щорічного звіту про виконання договору, укладеного в рамках державно-приватного партнерства, у тому числі концесійного договору: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 26 травня 2020 року № 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0628-20#Text> (дата звернення 10.02.2021).

131. Про затвердження Порядку конкурсного відбору незалежних експертів: Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 22 грудня 2020 року № 2721. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0191-21#Text> (дата звернення 10.02.2021).

132. Деякі питання проведення аналізу ефективності здійснення державно-приватного партнерства: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 27 лютого 2012 року № 255. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0399-12#Text> (дата звернення 10.02.2021).

133. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо застосування Методики виявлення ризиків здійснення державно-приватного партнерства, їх оцінки та визначення форми управління ними: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 7 червня 2016 року № 944. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0944731-16#Text> (дата звернення 10.02.2021).

134. Деякі питання державного фонду регіонального розвитку: Постанова Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 196. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.09.2020).

135. Питання підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку: Наказ Міністерства розвитку громад та територій України від 15 червня 2021 року № 150. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0931-21#n56> (дата звернення 15.10.2021).

136. Державно-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти

підготовки і впровадження інвестиційних проєктів. URL: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf (дата звернення 15.10.2021).

137. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 106. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2020).

138. Про затвердження Порядку підготовки, укладення та виконання угоди щодо регіонального розвитку і відповідної типової угоди: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 травня 2007 року № 751. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/751-2007-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2020).

139. Про затвердження Порядку здійснення моніторингу соціально-економічних показників розвитку регіонів, районів та міст обласного, республіканського в АР Крим значення для визнання територій депресивними: Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2010 року № 235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/235-2010-%D0%BF#Text> (дата звернення 15.10.2020).

140. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/603/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_3.pdf (дата звернення 30.04.2021).

141. Семигулін П. К. Аналіз інструментів реалізації регіональної політики в Україні щодо розвитку регіонів (територій) та вирішення їх проблем. Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: Збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (15 липня 2021 року). Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.». 2021. С.145-147. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/19/pc_2021_15_07.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ РЕСУРСНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

2.1. Взаємозв'язок між видами ресурсів в процесі організації управління регіональним розвитком

Забезпечити ефективність управління соціально-економічним розвитком будь-якого регіону не можливо без володіння повною інформацією про стан ресурсної спроможності території, що потребує детального моніторингу і аналізу всієї інформації про наявні регіональні ресурси, динаміку і закономірності їх відтворення, визначення факторів, які впливають на їх формування і використання [1].

Представлене в наукових дослідженнях широкє і різностороннє визначення поняття ресурсу, а також різноманітність їх видів і напрямів використання робить доцільним проведення узагальнення таких матеріалів і спробу класифікувати види ресурсів з позиції досягнення ефективності публічного управління розвитком регіону на основі визначення ресурсної спроможності території і створення умов для максимального її використання [2].

Дослідження питань використання регіональних ресурсів в процесі вибору пріоритетів соціально-економічного розвитку в регіоні важливо розглядати через систему досягнення цілей, наприклад [3]:

- визначення можливостей регіону для задоволення загальних потреб в процесі взаємодії з навколишнім середовищем;
- раціональність використання територіальних ресурсів з метою забезпечення суспільного добробуту;
- здатність ресурсів регіону забезпечити достатній обсяг виробництва, яке є корисним для потреб суспільства на даному етапі його розвитку та в

перспективі;

- розширення регіональних можливостей для надання достатнього обсягу якісних товарів і послуг;
- спроможність регіональних ресурсів для забезпечення якості життя власного населення.

Не менш важливими для забезпечення ефективності управління регіональним розвитком виступають питання збереження і підтримки необхідного обсягу і якості наявних в регіоні видів ресурсів, що сприятиме забезпеченню дієвості регіональних соціально-економічних систем, досягненню функціонально важливих показників для нормальної їх життєдіяльності під впливом внутрішніх і зовнішніх факторів.

Управління соціально-економічним розвитком регіону на основі поєднання наявних ресурсів з ефективним і цілеспрямованим їх використанням визначають рівень конкурентоспроможності регіону, а саме його спроможність реагувати на зовнішні виклики й можливості, зберігати внутрішню стабільність, забезпечувати сприятливі умови для розвитку економіки та життєдіяльності населення.

Сукупність всіх видів ресурсів, що формуються в регіоні і можуть бути використані у процесі соціально-економічного розвитку, визначають його ресурсну спроможність, рівень якої не є постійним (може змінюватись, зменшуватись або збільшуватись). Актуальність інформації про стан ресурсної спроможності території визначає доцільність її постійного оновлення і моніторингу, що в подальшому дозволяє визначати ресурсні можливості при формуванні стратегічних пріоритетів, програм і проектів розвитку регіону та прийнятті відповідних управлінських рішень [4].

Класифікація видів ресурсів набуває суттєвого практичного значення, враховуючи можливості для визначення та вибору альтернативних джерел мобілізації ресурсів з урахуванням обмежуючих факторів (географічних, виробничих, логістичних, фінансових тощо).

Метою класифікації видів ресурсів регіонального управління є

упорядкування за різними ознаками множини ресурсів у типи задля забезпечення суб'єктів управління інформацією щодо доцільності використання даного ресурсу для вирішення конкретного завдання або вибору альтернативного варіанту. Інформація щодо різновидів територіальних ресурсів, представлених в наукових дослідженнях, узагальнена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Види ресурсів регіону (території), представлені в наукових дослідженнях

Види ресурсів	Автор
Все, що може бути використано для поліпшення якості життя є ресурсами території: природні (водні, земельні, лісові, мінерально-сировинні за винятком родовищ національного значення, біологічні, фауни і флори, рекреаційні); трудові і демографічні; інфраструктурні (виробничої і соціальної інфраструктури); виробничі; вбудованого середовища; наукові, інтелектуальні; інформаційні; науково-технічні та науково-технологічні; інноваційні; комунікаційні; фінансові; інституційні; територія; історико-етнічні та архітектурні; управлінські;	А. Мельник
До економічних ресурсів віднесені природні і соціальні, які можуть бути використані в процесі створення товарів, послуг та інших цінностей; виділяються природні, матеріальні, трудові, фінансові групи ресурсів;	М. Реймерс
Ресурси – це земля, капітал, труд, підприємницька здатність;	К. Макконел, С. Брю
Сукупність ресурсів як матеріально-технічна база (довготривалі, визначені сутністю технологічного процесу), оборотні активи (сприяють виконанню технологічного процесу), трудові і фінансові ресурси;	В. Ковалев, Н. Святохо
Поняття ресурсів представлено як елемент об'єкта управління через засоби труда; предмети труда; трудові ресурси; фінансові ресурси;	С. Бороненкова
Ресурсами є сукупність природних, виробничо-технічних, організаційних та соціальних факторів;	Л. Лопатніков
Ресурси складаються з компонентів: технічні, технологічні, трудові, територіальні, інформаційні, організаційні та фінансові;	И. Ансофф
Ресурси території: майнові, природні, виробничо-технічні, демографічні, фінансові, науково-технічні, інтелектуальні, інформаційні, інвестиційні, інноваційні тощо;	В. Бабаєв, М. Новікова
Ресурси, що характеризують потенціал самодостатності регіону: геополітичні, демографічні, майнові, природні, інтелектуальні, інші;	О. Ольшанський

Джерело: складено автором на основі [5-13]

Децентралізація владних повноважень, що відбувається наразі в Україні, актуалізувала питання аналізу і оцінки ресурсної спроможності територій. В дослідженнях різних науковців актуальність вибору видів ресурсів представлена з позиції їх значення для тематики дослідження, проте дозволяє оцінити масштаби цього різновиду.

На думку А. Мельник [10], актуальними для територіального розвитку є: природні ресурси (водні, земельні, лісові, мінерально-сировинні, біологічні, фауни і флори, рекреаційні); трудові і демографічні; інфраструктурні; виробничі; вбудованого середовища; наукові, інтелектуальні; інформаційні; науково-технічні та науково-технологічні; інноваційні; комунікаційні; фінансові; інституційні; територія; історико-етнічні та архітектурні; синергетичний ресурс; управлінські.

В роботі М. Реймерса [12], виділяються економічні ресурси, а саме природні і соціальні, які можуть бути використані в процесі створення товарів, послуг та інших цінностей. Вибір надається природним, матеріальним, трудовим і фінансовим групам ресурсів, особливістю яких виступає кількісна і якісна обмеженість, та можливість до відновлення.

Підхід Н. Святохо [13] визначає сукупність ресурсів як матеріально-технічну базу (довготривалі ресурси, визначені сутністю технологічного процесу), оборотні активи (що сприяють виконанню технологічного процесу), трудові і фінансові ресурси.

В праці С. Бороненкової [7] поняття ресурсів представлено як елемент об'єкта управління через засоби і предмети труда; трудові і фінансові ресурси.

Л. Лопатніков [8] розглядає ресурси як сукупність природних, виробничо-технічних, організаційних та соціальних факторів.

За визначенням О. Ольшанського [11] для здійснення саморозвитку регіону важливе значення мають геополітичні, демографічні, майнові, природні, інтелектуальні ресурси, що становлять потенціал самодостатності регіону.

В матеріалах [14] ресурсом території визначається все те, що може бути використано для поліпшення якості життя, це: мешканці, що мають право реалізувати і використовувати свої здібності для створення і перетворення громади; фізична інфраструктура або місцевість (школа, лікарня, бібліотека, парк, тощо); публічна служба, яка робить життя громадян кращим (громадський транспорт, заклад дошкільної освіти, культурні заклади); приватний бізнес, що забезпечує робочі місця і підтримує місцеву економіку.

На основі узагальнення різних наукових підходів, види ресурсів можна визначити за такими категоріями (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Види ресурсів за категоріями

Категорія	Види	Автор
за категорією належності	внутрішні ресурси (на які громада має безпосередній вплив); зовнішні (на які не має безпосереднього впливу, може адаптуватися під зовнішнє середовище);	К. Борзенкова, Н. Святохо
за категорією реалізації	фактичні ресурси, що постійно необхідні в процесі реалізації завдань і програм; потенційні, які можуть бути отримані і використані за певних умов; умовні, до яких належать різні запозичення, кошти резервних і спеціальних фондів, кредитні;	Н. Святохо
за фізичним змістом	матеріальні, технічні, трудові, фінансові, інформаційні;	Н. Верхоглядова, О. Письменна, О. Апаршина
за територією	міжнародні, номінальні, регіональні, міжрегіональні;	О. Ольшанський
за складом	матеріальні, нематеріальні, фінансові, трудові, природні, інші;	А. Ткачук, М. Дацишин, О. Ольшанський
за походженням	первинні, вторинні;	Г. Закаблук, Н. Верхоглядова, О. Письменна, О. Ольшанський
за обсягом	вільні, обмежені;	О. Ольшанський
за способом відтворення	вичерпні, невідновні;	А. Ткачук, М. Дацишин, Г. Закаблук

Продовження таблиці 2.2

Категорія	Види	Автор
за здатністю до відтворення	відтворювані, частково відтворювані, невідтворювані;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за вичерпністю	вичерпні, невичерпні;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за поновлюваністю	поновлювані, частково поновлювані, не поновлювані;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за рівнем дефіцитності	недефіцитні, дефіцитні, високо дефіцитні;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за економічним змістом	власні, запозичені, залучені;	О. Ольшанський
за часом користування	постійні, тимчасові;	О. Ольшанський
за сферою використання	виробничі, оборотні, невиробничі;	Г. Закаблук, О. Апаршина, О. Ольшанський
за рівнем вивченості	прогнозовані, виявлені, вивчені ресурси;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за доступністю до використання	доступні, резервні, недоступні;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за характером використання	разового, багатоцільового призначення;	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за способами використання	споживані (повністю споживаються в ході використання, втрачаючи матеріально речову форму), застосовувані (можуть використовуватися протягом тривалого часу, не змінюючи матеріально речової форми);	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за можливістю залучення до господарського обігу	дійсні (реальні), можливі (потенційні);	Н. Верхоглядова, О. Письменна
за достатністю	дефіцитні і недефіцитні;	О. Берданова
за належністю до власника	власність народу, приватна, колективна, державна власність;	О. Берданова
за просторовим розміщенням	в межах або за межами регіону;	О. Берданова
за часовим форматом	короткострокові, довгострокові, епізодичні зміни;	О. Берданова
за рівнем конкурентоспроможності	здатні ефективно діяти, задовольняти потреби всіх суспільних груп;	О. Берданова

Джерело: складено автором на основі [11; 13-18]

В дослідженні Н. Святохо [13] ресурси за категорією належності класифікуються на внутрішні, що є в наявності, і зовнішні. За категорією реалізації виділяються: фактичні ресурси, що постійно необхідні в процесі реалізації завдань і програм; потенційні, які можуть бути отримані і використані за певних умов; умовні, до яких належать різні запозичення, кошти резервних і спеціальних фондів, кредитні тощо.

За фізичним змістом ресурси розподіляються на: матеріальні, технічні, трудові, фінансові, інформаційні [17].

В роботі О. Берданової [16] пропонується визначення ресурсів за ознаками достатність, належність до власника, просторове розміщення, часовий формат, конкурентоспроможність, а саме:

- під достатністю мається на увазі відповідність наявного обсягу ресурсів потребам у ньому, пропонується дефіцитність (мала кількість, нестача в порівнянні з потребою) та бездефіцитність ресурсів;

- належність до власника визначається як характеристика за формою прояву власності (власність народу, колективна, приватна, державна);

- просторове розміщення обумовлене територіальною локалізацією відносно територіальних меж (в межах, поза межами), що сформувалися під впливом природних або суспільно-історичних закономірностей;

- часовий формат вказує на темпи змін характеристик ресурсів (короткострокові, довгострокового періоду, епізодичні).

За визначенням О. Ольшанського [11] запропоновані критерії ресурсів:

- за територією – міжнародні, номінальні, регіональні, міжрегіональні;

- за складом – матеріальні, фінансові, трудові, природні, інші;

- за виникненням – первинні, вторинні;

- за широтою – вільні, обмежені;

- за економічним змістом – власні, запозичені, залучені;

- за часом користування – постійні, тимчасові;

- за сферою використання – виробничі, оборотні, невиробничі тощо.

Г. Закаблук [18] пропонує класифікацію ресурсів за походженням;

характером використання; виробництвом; способом відтворення.

О. Апаршина [15] виділяє наступні різновиди ресурсів: за фізичним змістом, призначенням у процесі виробництва, ступенем їх використання.

На думку В. Пономаренко [19], найбільш поширеною є класифікація ресурсів за фізичним змістом, до основних видів яких віднесені: матеріальні, людські, фінансові та інформаційні.

В запропонованій класифікації С. Волкової [20] виділені ресурси-активи (необоротні та оборотні активи) і ресурси-пасиви (власні, довгострокові та короткострокові залучені джерела їх формування).

Представлені в табл. 2.2 узагальнення наукових поглядів щодо різновидності територіальних ресурсів характеризуються категоріями [17]:

- за походженням: первинні - ресурси, що створені природою; вторинні
- ресурси, які створені працею людини;

- за вичерпністю: вичерпні - ресурси, які в процесі використання не відновлюються взагалі, або час їх природного відновлення більших у порівнянні із швидкістю використання; невичерпні - ресурси, існування яких необмежене часом, їх кількість при інтенсивному споживанні не зменшується, або зменшується незначно;

- за рівнем вивченості: прогностні, виявлені та вивчені ресурси;

- за доступністю до використання: доступні, резервні та недоступні;

- за характером використання: разового та багатоцільового призначення;

- за способами використання: споживані – ресурси, що повністю споживаються в ході використання, втрачаючи свою матеріально-речову форму; застосовувані – ресурси, що можуть використовуватися протягом тривалого часу, не змінюючи своєї матеріально-речової форми;

- за можливістю залучення до господарського обігу: дійсні (реальні) - ресурси, які в даний час використовуються; можливі (потенційні) - ресурси наявні, але не використовуються внаслідок певних причин (недостатнього рівня розвитку техніки, недосконалої технології, економічної

неефективності);

- за фізичним змістом: матеріальні, технічні, трудові, фінансові та інформаційні ресурси;

- за здатністю до відтворення: відтворювані - ресурси, що можуть відтворюватися в природі і підтримуватися у постійній кількості; невідтворювані - ресурси, використання яких можливе один раз, і призводить до виснаження; частково відтворювані - ресурси, що можуть відтворюватися у природі, темпи їх відтворення є нижчими за обсяги використання;

- за поновлюваністю: поновлювані - ресурси, що відновлюються після використання, поновлення залежить від тривалості життєвого циклу; частково поновлювані - темпи поновлення яких відстають від темпів експлуатації;

- за рівнем дефіцитності: недефіцитні, дефіцитні, високо дефіцитні;

- за потребою у ресурсозбереженні: ресурси з дуже низькою, низькою, середньою, високою, надзвичайно високою потребою у ресурсозбереженні.

З урахуванням проаналізованих підходів, що характеризують різновиди ресурсів як сукупність елементів, які можуть бути використаними як в процесі виробництва необхідних для існування громади споживчих вартостей, так і для створення комфортного життєвого простору людини, запропонована наступна структура видів регіональних ресурсів (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Структура видів регіональних ресурсів

Ознака	Вид	Складова	Автор
Простір	Природні	Мінеральні, водні, ґрунтово-земельні, біологічні (тваринні, рослинні), ресурси теплоти (сонця, підземних вод, океану), сили вітру тощо;	С. Гончаров, А.Мельник, М. Реймерс, Л. Бенюк, Л.Лопатніков, О.Берданова
		Земельні, мінерально-сировинні (корисні копалини), водні, ресурси флори, ресурси фауни, рекреаційні ресурси; територія регіону, ландшафт, особливості клімату;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова

Продовження таблиці 2.3

Ознака	Вид	Складова	Автор
Простір	Земельні	Населені пункти, землі сільгоспризначення, лісів, водойм, під інфраструктуру, тощо;	О. Берданова
	Сировинні	Корисні копалини, які видобуваються із надр землі і використовуються у різних сферах виробництва;	С. Гончаров, С. Чернов, Н. Мушинська
	Територіальні	Об'єкти і явища в просторі: кліматичні, водні, ґрунтові, біотичні, людські, виробничі, інфраструктурні тощо;	А. Мельник, Л. Беновська
	Майнові	Майнові ресурси (рухоме та нерухоме майно) території разом із доходами місцевих бюджетів, позабюджетними цільовими, іншими коштами, землею, природними ресурсами у комунальній власності;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, О. Берданова
	Інфраструктурні	Об'єкти виробничої і соціальної інфраструктури (школа, лікарня, церква, бібліотека, клуб); громадський простір (парк, сквер, місцевість тощо);	А. Мельник, М. Гринчишин, Л. Беновська, С. Чернов, Н. Мушинська, О. Берданова
Економіка	Енергетичні	Всі доступні для промислового і побутового використання джерела видів енергії;	С. Чернов, Н. Мушинська
	Економічні	Промислові (паливні, енергетичні, агрохімічні, металеві, ін.), сільськогосподарські (рілля, пасовища, промислові тварини, ін.), невиробничі сфери (водойми, ліси, рекреаційні, біологічні, інші);	М. Гринчишин, О. Берданова
		Джерела і засоби забезпечення виробництва: природні, трудові, капітальні, оборотні засоби, інформаційні, фінансові;	С. Гончаров
		Джерела і засоби забезпечення процесу виробництва й відтворення: земля, засоби праці, підприємницькі здібності, науково-технічний прогрес, сили природи, форми й методи організації виробництва, фінансові, інформаційні, матеріальні, сировинні ресурси;	С. Мочерний, В. Новицький
	Природні, людські та вироблені людиною ресурси, що використовуються для виробництва товарів та послуг;	А. Предборський	
Матеріальні	Об'єкти рухомого і нерухомого майна різних форм власності;	С. Гончаров, М. Реймерс, Л. Беновська	

Продовження таблиці 2.3

Ознака	Вид	Складова	Автор
Економіка	Виробничі	Ресурси, необхідні для виробництва товарів та послуг (люди, земля, капітал, тощо);	А. Мельник, С. Чернов, Н. Мущинська, Л. Лопатніков
	Фінансові	Внутрішні: кошти місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, підприємств та установ, грошові кошти населення; зовнішні: субсидії, субвенції та дотації з державного бюджету, запозичення із зовнішніх джерел, різні форми міжнародної допомоги, зокрема грантової;	С. Гончаров, А. Мельник, М. Гринчишин, Л. Беновська, С. Чернов, Н. Мущинська, О. Берданова
		Грошові фонди, для забезпечення функціонування і розвитку економіки, на соціально-культурні проблеми, потреби оборони і управління;	С. Гончаров
		Грошові кошти місцевого самоврядування, фінанси підприємств і організацій, населення, що утворюються із розподілом частини вартості ВВП та залучаються для забезпечення соціально-економічного розвитку регіону;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
	Інвестиційні	Кошти компаній або фірм, за рахунок яких вирішуються різні питання, пов'язані з реалізацією програм та проектів, спрямованих на розвиток, будівництво та розширення діяльності (позикові; власні);	О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, М. Гринчишин, Л. Беновська, С. Чернов, Н. Мущинська
		Ресурси суб'єктів господарювання, що формують базу відтворення виробничої і соціальної сфер життєдіяльності регіону на інноваційній основі з метою забезпечення стійкого економічного зростання;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
Знання	Інформаційні	Будь які паперові та інші документи, або їх масиви, що є в наявності в різних інформаційних базах: бібліотеки, архіви, фонди, банки даних, депозитарії, музейні сховища, інші;	А. Мельник, О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, С. Чернов, Н. Мущинська
		Дані, інформація, бази даних, реєстри, кадастри у електронній формі;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
	Освітні	Продукти освітньої діяльності;	А. Мельник, О. Берданова
	Інтелектуальні	Продукти інтелектуальної діяльності;	А. Мельник, М. Реймерс

Продовження таблиці 2.3

Ознака	Вид	Складова	Автор
Знання	Науково-технічні	Продукти науково-технічної діяльності;	А. Мельник, О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, С. Чернов, Н. Мущинська
	Інноваційні	Джерела інноваційної діяльності (кадрові, науково-технічні, виробничо-технологічні, фінансово-економічні);	А. Мельник
Управління	Управлінські	Виконавці, посадові обов'язки яких направлені на реалізацію функцій управління: чиновники і посадовці різних органів влади всіх рівнів, представники місцевого самоврядування тощо;	А. Мельник, М. Гринчишин, Л. Бенюк, О. Берданова
	Комунікаційні	Ресурси, що використовуються в процесі обміну інформацією: засоби Інтернет зв'язку, електронні сервіси тощо;	А. Мельник
	Інституційні	Асоціації, громадські організації, установи різних відомств, що функціонують в регіоні;	А. Мельник, О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, Л. Бенюк, С. Чернов, Н. Мущинська
	Організаційно-структурні	Сукупність джерел, засобів (факторів) та дій щодо забезпечення впорядкованості, узгодженості, взаємодії на різних рівнях управління процесами розвитку;	О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, Л. Бенюк, С. Чернов, Н. Мущинська, Л. Лопатніков
	Державні	Грошові, майнові, інфраструктурні, інші ресурси щодо забезпечення реалізації державної регіональної політики;	О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, С. Чернов, Н. Мущинська
	Адміністративні	Засоби або ресурси, що використовуються політичними силами, партіями і кандидатами на виборах, політичне становище або зв'язки з метою впливу на результати виборів;	О. Бойко
Соціум	Людські	Населення регіону, що має право реалізувати і використовувати свої здібності для створення і перетворення громади;	А. Мельник, М. Гринчишин, Л. Бенюк, О. Берданова

Продовження таблиці 2.3

Ознака	Вид	Складова	Автор
Соціум	Трудові	Населення країни або регіону різних вікових та інших категорій, здатне працювати в різних сферах економіки, враховуючи фізичний розвиток, розумові здібності, наявні знання і уміння;	С. Гончаров, А. Мельник, М. Реймерс, О. Берданова, М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
	Демографічні	Різні групи населення, що проживають на визначеній території;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, А. Мельник
	Кадрові	Працівники різних категорій, що мають певні професійні здібності, знання, вміння, навички, та здатні ефективно виконувати необхідні функціональні обов'язки: інтелектуальні, наукові, виробничі, освітні, технічні, інші;	О. Бобровська, Т. Крушельницька, М. Латинін, М. Гринчишин, С. Чернов, Н. Муцинська
	Соціальні інфраструктурні	Інфраструктурні об'єкти соціального середовища, що можуть бути використані у сфері надання соціальних послуг для задоволення потреб різних категорій суспільства;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова
	Соціальні	Ресурси соціальних відносин, їх мережі, доступ до інформації, послуги, норми, традиції, цінності тощо;	Л. Лопатніков, О. Берданова
Навколишнє середовище	Історико-етнічні	Все що створює комфортні та сприятливі умови для відпочинку, ознайомлення з історичною і культурною спадщиною території: пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні міста, інше;	А. Мельник
	Архітектурні	Архітектурні споруди, історичні архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні тощо;	А. Мельник
	Рекреаційні	Рекреаційні ресурси; територія регіону, ландшафт, особливості клімату; ресурси невиробничі сфери (водойми, ліси, рекреаційні, біологічні, інші);	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, М. Гринчишин, О. Берданова
	Заповідні	Ресурси флори, ресурси фауни, рекреаційні ресурси; територія регіону, ландшафт, особливості клімату;	М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова

Продовження таблиці 2.3

Ознака	Вид	Складова	Автор
Навколишнє середовище	Туристичні	Громадський простір (парк, сквер, місцевість тощо); пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні міста тощо; територія з комфортними умовами для відпочинку, ознайомлення з історією та культурою;	А. Мельник, М. Гринчишин, Л. Бенювська, С. Чернов, Н. Мушинська, О. Берданова
	Екологічні	Природні, людські та вироблені людиною ресурси, що використовуються для виробництва товарів та послуг; ресурси суб'єктів господарювання, що формують базу відтворення виробничої і соціальної сфер життєдіяльності регіону; всі доступні для промислового і побутового використання джерела видів енергії;	А. Предборський, М. Орлатий, С. Романюк, І. Дегтярьова, С. Чернов, Н. Мушинська

Джерело: складено автором на основі [3; 8;10; 12; 16; 21; 22-29]

Узагальнення інформації (табл. 2.3) щодо характеристики видів ресурсів дозволяє визначити взаємозв'язки між різними їх видами, що виникають в процесі організації управління регіональним розвитком (рис. 2.1). Розглянемо більш детально окремі їх види.

Поняття природних ресурсів є дуже широким. Це земельні, мінерально-сировинні (корисні копалини), водні, ресурси флори і фауни, рекреаційні ресурси, територія регіону, його ландшафт, особливості клімату тощо. Природні ресурси виступають основою для подальшого просторового розвитку, так як значна їх частина, за сприятливих умов, є ресурсом для соціально-економічного розвитку територій і економіки в цілому. Навіть, якщо окремі види ресурсів не приймають участь у господарському обігу, наприклад, земля, вода, ліс тощо, вони мають позитивний вплив на розвиток людини, стан її здоров'я, створення комфортних умов життєзабезпечення. Ефективність користування природними ресурсами залежить від раціонального їх використання за умови отримання максимум вигоди без нанесення значної і не виправної шкоди навколишньому середовищу.

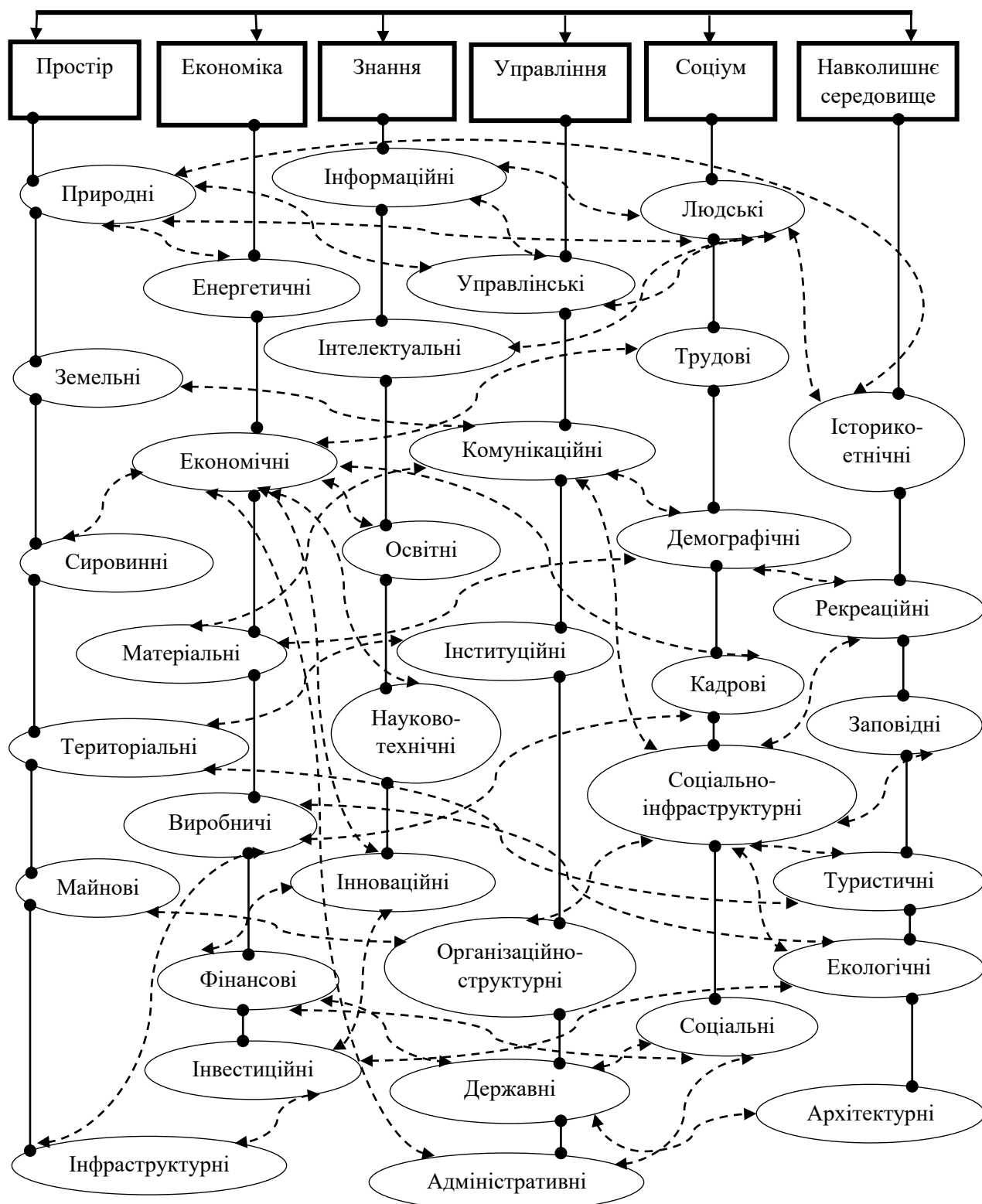

Рис 2.1. Взаємозв'язок між видами ресурсів в процесі організації управління регіональним розвитком

Джерело: розробка автора

Економічними ресурсами [24], визначені джерела і засоби забезпечення процесу виробництва й розширеного відтворення, серед яких: земля, засоби праці, підприємницькі здібності, науково-технічний прогрес, сили природи, форми й методи організації виробництва, фінансові, інформаційні, матеріальні, сировинні ресурси. Людина і її праця є джерелом забезпечення процесу виробництва і відтворення, що створює синергічний ефект на основі взаємодії з іншими факторами виробництва.

Здатність задовольняти соціально-культурні, економічні й інші потреби населення та вирішувати питання місцевого значення визначається майновими ресурсами. Майнові ресурси (рухоме та нерухоме майно) території разом із доходами місцевих бюджетів, позабюджетними цільовими коштами, іншими додатковими фінансами, земельні і природні ресурси, комунальні об'єкти, об'єкти власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад [30; 31], формують матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування. Від ефективності управління майновими ресурсами залежить виконання органами місцевого самоврядування обсягу закріплених повноважень, сталість територіального розвитку, зміцнення фінансово-економічної самостійності, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів рівня життя населення, якості і доступності громадських послуг, можливість досягнення європейського рівня послуг у всіх сферах суспільного життя.

Фінансові ресурси є важливою складовою регіонального розвитку, їх достатність дозволяє забезпечити спроможність території вирішувати весь комплекс соціально-економічних завдань. Структура фінансових ресурсів охоплює всі наявні фінанси, їх резерви і можливості території регіонів у формуванні джерел, які забезпечують фінансову спроможність для вирішення завдань розвитку. За джерелами утворення виділяються фінансові ресурси внутрішнього та зовнішнього походження. До внутрішнього походження відносяться кошти місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, підприємств та установ, населення, тобто всі ті кошти, що мають внутрішнє

походження в межах певної території. До зовнішнього походження належать субсидії, субвенції, дотації з державного місцевим бюджетам, запозичені або залучені будь-якими регіональним суб'єктами кошти із зовнішніх джерел, кредитні кошти, кошти для реалізації проектів державно-приватного партнерства, різні форми міжнародної допомоги, зокрема грантової, тощо.

Реалізація реформи децентралізації, направлена на вирішення проблем соціально-економічного розвитку територій, збільшила інтерес до ресурсної спроможності територій, в тому числі в питаннях забезпечення фінансової самостійності, що є вкрай важливими при виборі пріоритетів для розвитку регіональної економіки, забезпечення якісного і повноцінного життєвого середовища і європейського рівня публічних і соціальних послуг.

Додатковим джерелом для соціально-економічного розвитку територій виступають інвестиційні ресурси, що можуть бути залучені як допоміжний інструмент при створенні точок економічного зростання на основі вибору пріоритетних для кожного регіону галузей, видів діяльності або виробництв. Цілеспрямоване і ефективне використання інвестиційних ресурсів сприяє відтворенню виробничої та соціальної сфер життєдіяльності на інноваційній основі та забезпеченню стійкого економічного зростання регіону.

Найважливішими з усіх видів ресурсів вважаються людські ресурси, особливістю яких є: можливість як створювати, так і споживати матеріальні і духовні цінності; багатогранність людини у реалізації власних потреб; динамічність і гнучкість суспільного життя, що перебуває під впливом науково-технічного прогресу, зростаючої ролі знань, моральності, інтелектуального потенціалу, інших особистих якостей людини, що розкриваються за сприятливих умов [3].

Дослідження в соціальній сфері характеризуються зниженням кількісних і погіршенням якісних параметрів людських ресурсів, внаслідок невирішених соціально-економічних проблем, серед яких: постійне зменшення чисельності населення; низька середня очікувана тривалість життя при народженні; міграція кваліфікованих кадрів за кордон;

розшарування населення внаслідок різних можливостей доступу до якісних медичних та освітніх послуг; невідповідність якості і змісту освіти вимогам ринку праці, що негативно впливає на перспективи підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня населення та супроводжується проблемами професійної орієнтації [3].

Кількісно людські ресурси регіону, як джерело праці, характеризують демографічні (населення) і трудові ресурси. Населення характеризує сукупність людей, які проживають на визначеній території. Цей ресурс виступає одним із головних індикаторів соціально-економічного та демографічного розвитку регіону і країни в цілому. До основних характеристик населення відносяться: природний рух, як результат процесів народження та смерті людей; міграційний рух, що передбачає зміни чисельності і складу в результаті міграційних процесів; соціальний рух, що проявляється у зміні освітньої, професійної, національної та іншої структури населення; економічний рух, пов'язаний із зміною трудової активності.

Трудовими ресурсами регіону вважається частина населення, яка здатна працювати в різних економічних та інших сферах, враховуючи фізичний розвиток, розумові здібності, знання, уміння, навички. Цілеспрямоване і якісне управління трудовими ресурсами є одною із складових ефективного управління економікою регіону, направлених на: задоволення потреб економіки в кваліфікованих кадрах; забезпечення зайнятості працездатного населення; оптимальний розподіл працездатного населення між галузями економіки і по території; вирішення проблем безробіття; ефективне використання трудових ресурсів. Кадрові ресурси представляють собою професійно підготовлений склад працівників, що здатні виконувати покладені на них функціональні обов'язки у різних сферах життєдіяльності суспільства.

Сучасне регіональне управління соціально-економічним розвитком потребує наявності достатніх і якісних інфраструктурних ресурсів, пов'язаних із формуванням та розвитком транспортної, соціальної та інших

видів інфраструктури, яка виступає матеріальною і організаційною основою задоволення життєвих потреб населення та створення сприятливого соціального середовища в регіонах. Під соціально-інфраструктурними ресурсами регіону розуміється сукупність організаційних об'єктів соціального середовища, що можуть бути використані у сфері надання соціальних послуг різним категоріям суспільства для задоволення їх потреб. Вони характеризують рівень забезпеченості населення регіону медичним, побутовим, культурним, житлово-комунальним, торговельним, транспортним обслуговуванням за рахунок розширення видів послуг, підвищення їх якості і доступності.

Розвиток сучасного світу не можливий без електронних інформаційних ресурсів, до яких належать інформація, бази даних, реєстри, кадастри тощо. Ефективність використання інформаційних ресурсів потребує побудови системи взаємодії інформаційних ресурсів, яка забезпечує введення інформації в систему, усунення її дублювання, що створить умови для закріплення інформаційних ресурсів за державними органами, налагодження обліку та відповідальності за збереження й актуальність електронних інформаційних ресурсів. Базовим інформаційним ресурсом виступає інформація про територію, її мешканців (громадян), підприємства, розташовані на території, де працює населення, організацію взаємодії цих ресурсів, отже потребує ефективного і відповідального їх використання [3].

Узагальнення представлених вище положень, дає змогу запропонувати методичний підхід до групування ресурсів за ознаками (рис. 2.2).

Представлений на рис. 2.2 методичний підхід містить у підґрунті оцінку причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знанневими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища та дозволяє визначити і оцінити спроможність як кожного із ресурсів, так і виду в цілому.

Рис. 2.2. Методичний підхід до групування ресурсів за ознаками

Джерело: розробка автора

Представлена в дослідженні інформація щодо узагальнення та групування за ознаками різних видів ресурсів на основі особливостей їх використання в процесі організації управління регіональним розвитком дозволяє зробити певні висновки.

Ефективність управління соціально-економічним розвитком залежить від спроможності ресурсів території, якісного і цілеспрямованого їх використання.

Аналіз і оцінка ресурсної спроможності регіону на основі узагальнення інформації щодо видів ресурсів, дозволяє визначати пріоритетність регіонального розвитку, встановлювати взаємозв'язок між різними видами ресурсів та залучати додаткові інструменти впливу для розвитку і зростання рівня спроможності наявних на території ресурсів.

Володіння і використання в процесі управління регіональним розвитком інформації щодо взаємозв'язку видів ресурсів і їх спроможності визначає конкурентоспроможність території, здатність ефективно функціонувати і розвиватись в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища, розвивати ділову активність і інноваційність, для задоволення інтересів власного населення і громади в цілому.

2.2. Методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіонів в Україні

Запропонований методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону використовує інформацію про результати методичного підходу до групування ресурсів за ознаками (рис. 2.2), та умовно розподілений на міжрегіональний (більше узагальнений) і внутрішньо регіональний (більше конкретизований) етапи (рис. 2.3).

Метою методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону

є, на основі результатів щодо аналізу і узагальнення всіх наявних на території ресурсів, визначення спроможних і неспроможних регіональних ресурсів та взаємозв'язків між ними, для подальшого використання такої інформації в процесі вибору інструментів, а саме проектів державно-приватного партнерства, для організації управління регіональним розвитком в Україні.

Завдання міжрегіонального етапу полягає у порівнянні регіонів України між собою, на основі аналізу інформації щодо спроможності наявних територіальних ресурсів.

Реалізація цього етапу передбачає збір і аналіз інформації щодо наявних в статистичній звітності, представлений в державних органах виконавчої влади, показників, що характеризують ресурси регіонів.

Узагальнення інформації дозволяє сформувати базу ресурсів по регіонах в Україні з використанням запропонованого вище методичного підходу до групування ресурсів за ознаками (простір, економіка, знання, управління, соціум, навколишнє середовище) (табл. 2.3, рис. 2.2).

Розрахунок системи інтегральних показників (як для кожного окремого ресурсу, так і по виду в цілому) дозволить створити співставні умови для оцінки різної за значенням інформації.

Розрахована система інтегральних показників дозволяє ранжування регіонів за різними ресурсами і їх видами, що дозволить аналізувати стан розвитку регіонів на основі наявних ресурсів і використати інформацію для подальшої оцінки ресурсної спроможності регіонів (на внутрішньо регіональному рівні).

Практична реалізація передбачає розрахунок інтегральних показників оцінки спроможності ресурсів регіонів (як для кожного окремого ресурсу, так і виду в цілому) методом ентропії на основі запропонованої бази ресурсів, що їх характеризують.

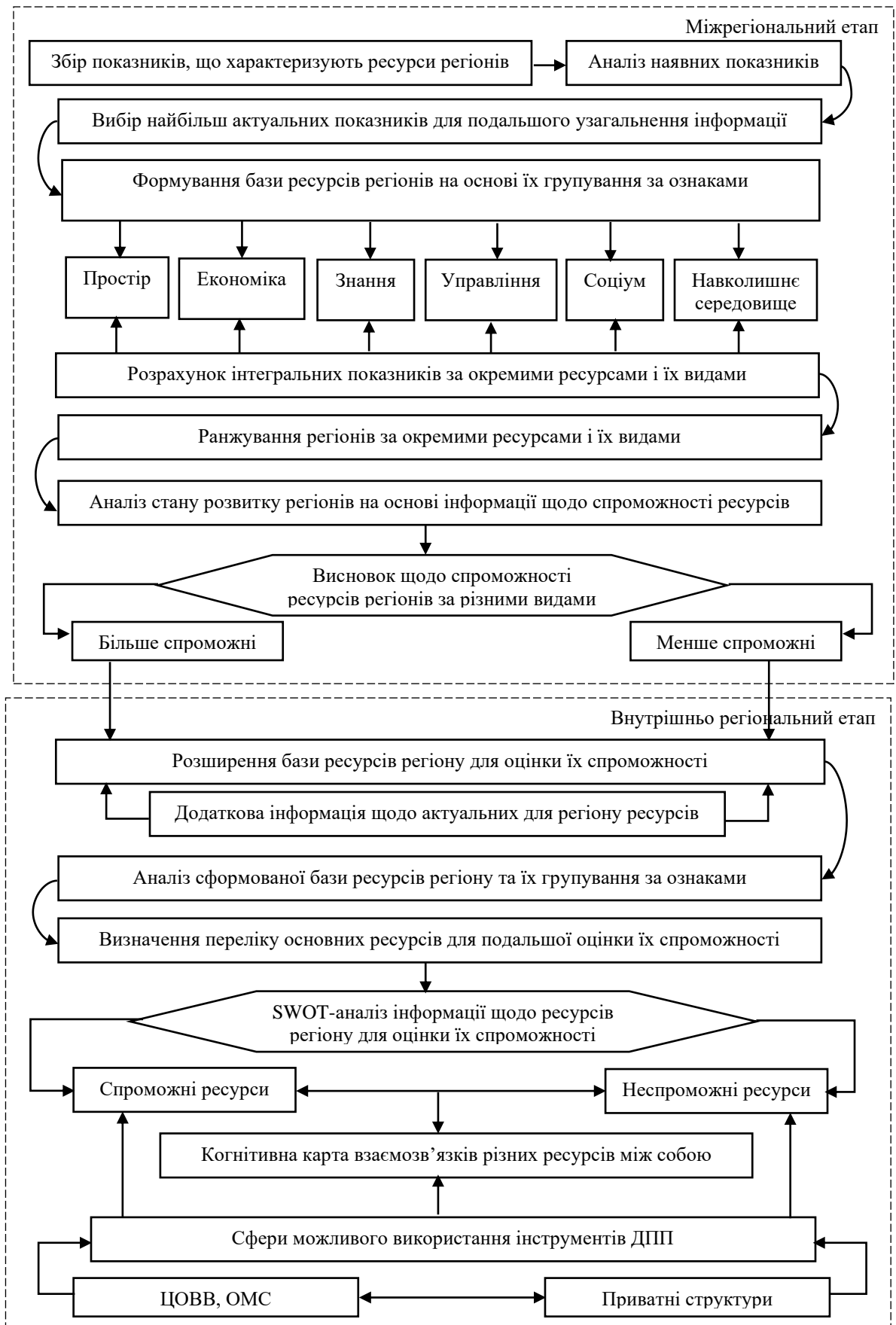

Рис. 2.3. Методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону

Джерело: розробка автора

Обґрунтованість використання методу ентропії, оскільки всім соціально-економічним системам властивий ентропійний (невизначений) характер, є об'єктивною, що дозволяє враховувати навантаження кожного показника у складі компоненти.

Стабільність системи виражається через стабільності кожного її елемента (ознаки). У разі, якщо будь-який елемент (ознака) є нестабільним, це впливатиме на загальний стан системи та усіх її складових [32]. Кожний елемент (ознака) в системі характеризується динамічним значенням, що представляється величиною його ентропії, значення якої розглядається як міра коливань системи або хаотичності її елементів (ознак) [33]. Ентропія елемента (ознаки) зростає у разі збільшення розкиду в його оцінках. Відповідно, зі збільшенням показника ентропії зростає значення елемента (ознаки). В протилежному випадку, коли показник ентропії елемента (ознаки) малий, його значення у загальній сукупності елементів (ознак) також є незначним. Отже, об'єкти з високими показниками за ознаками з великою ентропією, повинні мати більше інтегральне значення [32].

Таким чином, інтегральне значення об'єкта має вигляд [32]:

$$I_{Si} = \sum_{j=1}^n E_j b_{ij}, i = 1, m, \quad (2.1)$$

де I_{Si} – інтегральне значення об'єкта S_i ;

E_j – ентропія j -ої ознаки;

b_{ij} – оцінка j -ої ознаки для i -го об'єкта;

n – кількість ознак;

m – кількість об'єктів.

Формулу комплексного показника оцінки спроможності ресурсного розвитку i -го регіону (K_i) за видами ресурсів можна представити таким чином:

$$K_i = \sum_{\chi=1}^n \omega_{\chi} z_{\chi i}, \quad (2.2)$$

де ω_{χ} – коефіцієнт значущості стандартизованої χ -ої компоненти

показника оцінки спроможності ресурсного розвитку;

$z_{\chi i}$ – кількісна стандартизована оцінка χ -ої компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку i -го регіону.

Стандартизовану оцінку χ -ої компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку i -го регіону пропонується визначати методом відносних різниць, який дозволяє стандартизувати різномасштабні змінні на основі формул (ф. 3.3, 3.4) [34]:

а) для стимуляторів:

$$z_{\chi i} = \frac{x_{\chi i} - x_{\min \chi}}{x_{\max \chi} - x_{\min \chi}}, \quad (2.3)$$

б) для дестимуляторів:

$$z_{\chi i} = \frac{x_{\max \chi} - x_{\chi i}}{x_{\max \chi} - x_{\min \chi}}. \quad (2.4)$$

де $x_{\chi i}$ – фактичне значення χ -ої компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку i -го регіону;

$x_{\min \chi}$ і $x_{\max \chi}$ – відповідно мінімальне й максимальне значення відповідної компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку i -го регіону.

Коефіцієнт значущості ω_{χ} стандартизованої χ -ої компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку розраховується [34]:

$$\omega_{\chi} = \frac{\delta_{\chi}}{\sum_{\chi=1}^n \delta_{\chi}}, \quad (2.5)$$

де δ_{χ} – дисперсія (ентропія) χ -ої компоненти показника оцінки спроможності ресурсного розвитку;

n – кількість компонент, за допомогою яких оцінюється спроможність ресурсного розвитку i -го регіону.

В свою чергу значення компонент показника оцінки спроможності ресурсів по видах розраховується як інтегральне значення часткових показників в їх складі. Таким чином, утворюється певне згортання від

часткових показників в складі компонент до комплексного показника по компонентах по кожному регіону.

Розрахунок інтегральних показників оцінки спроможності окремих ресурсів по регіонах України в 2016-2020 роках проведено за показниками Державної служби статистики України (табл. Г.1-Г.5 додатку Г, табл. Д.1-Д.6 додатку Д).

Результатом міжрегіонального етапу є:

- формування ресурсної бази регіонів, що характеризується інформацією як по конкретних ресурсах, так і видах ресурсів, на основі представленого вище методичного підходу до групування ресурсів за ознаками;

- оцінка ресурсних можливостей регіонів в Україні, що дозволяє виокремити більше спроможні (за показником вищим від середнього по Україні, за умови чим менше значення показника місця, тим вище показник спроможності) і менше спроможні (за показником нижчим від середнього по Україні, за умови чим більше значення показника місця, тим нижче показник спроможності) регіони по кожному ресурсу із представлених видів;

- отримані за результатами цього етапу висновки щодо спроможності ресурсів регіонів за різними видами є узагальненими і більше умовними, що дозволяє порівнювати регіони в Україні між собою. Натомість, отримана інформація, є основою для подальшого її використання в процесі оцінки ресурсної спроможності безпосередньо для конкретного регіону.

Актуальність міжрегіонального етапу полягає в тому, що отримані аналітичні результати можуть бути використані органами виконавчої влади центрального і регіонального рівнів в процесі організації управління регіональним розвитком, в тому числі із використанням інструментів державно-приватного партнерства для реалізації проектів державного і міжрегіонального рівнів (прикладом можуть бути проекти по будівництву або модернізації портів, автомагістралей, зерносховищ, залізниці тощо).

В той же час результати узагальненої інформації щодо більш (менш)

спроможних видів ресурсів по відношенню до конкретного регіону є досить умовними і суб'єктивними, враховуючи той факт, що менше спроможний різновид ресурсу, встановлений за результатами аналізу всіх регіонів між собою, може виявитися бюджетоутворюючим та бути віднесеним до категорії спроможного для розвитку конкретної території.

В такому разі необхідним є реалізація внутрішньо регіонального етапу представленого методичного підходу, який є більш деталізованим і конкретизованим безпосередньо для вибраного регіону та розглядає внутрішньо регіональні взаємозв'язки на основі більш повної і широкої інформації, із залученням додаткової (внутрішньо регіональної статистичної, експертної, наукової, суспільної, громадської думки тощо) про ресурсну базу території.

Завданням внутрішньо регіонального етапу є оцінка ресурсної спроможності конкретного регіону та визначення взаємозв'язків видів територіальних ресурсів між собою, що в подальшому створює можливості для використання різного набору інструментів, в тому числі і інструментів державно-приватного партнерства, в процесі формування управлінських рішень регіонального і місцевого рівнів щодо розвитку території.

Реалізація цього етапу ґрунтується на основі результатів міжрегіонального етапу. Створюються умови для формування розширеної бази ресурсів, що дозволяє використовувати всю можливу в регіоні інформацію про їх наявність, тобто не лише офіційні статистичні дані, а й думку експертів, науковців, бізнесу і громадськості.

На основі аналізу сформованої розширеної бази ресурсів та їх групування за ознаками (простір, економіка, знання, управління, соціум, навколишнє середовище), проводиться визначення переліку основних видів ресурсів, що є актуальними для регіону, для подальшої оцінки їх спроможності.

Застосування на наступному кроці можливостей формування SWOT-аналізу інформації щодо основних видів ресурсів регіону дозволяють

використати цей інструмент для виділення спроможних і неспроможних ресурсів регіону.

Можливості SWOT-аналізу, що активно використовуються в процесі стратегічного планування і управління соціально-економічним регіональним розвитком, дозволяють відпрацювати значний обсяг інформації про ресурси регіону, встановити їх взаємозв'язки, оцінки вплив внутрішніх і зовнішніх факторів.

Використання технології узагальнення інформації на основі складання SWOT-аналізу дає можливість сформулювати початкові дані та деталізувати параметри системи, що надалі дозволяє використовувати його в процесі складання і структуризації когнітивних моделей.

Аналіз інформації щодо функціонування території на основі визначення спроможності наявних ресурсів та формування публічних управлінських рішень для розвитку соціально-економічних регіональних систем зумовлені рядом особливостей [35-37], серед яких:

- тісний взаємозв'язок економічних, соціальних і екологічних процесів, та, як наслідок, – доцільність детального дослідження як окремих явищ, так і одночасної сукупності розвитку всіх процесів;

- велика кількість неструктурованої інформації, відсутність необхідної інформації про динаміку процесів у чисельному виразі, що і потребує використання методів кількісного та якісного аналізу таких процесів;

- можливість зміни характеру окремих процесів у часі.

Внаслідок визначених особливостей, регіон, що можна вважати складною соціально-економічною системою, слід віднести до класу слабоструктурованих систем [36; 38], у цьому разі, їх поведінку можна представити на якісному рівні, натомість зміна параметрів може привести до непередбачених змін її структури. Як наслідок маємо неможливість отримання адекватних взаємозв'язків за результатами статистичного спостереження. Це накладає певні обмеження на повноту й адекватність інформації, яка має бути використаною в питаннях прийняття публічних

управлінських рішень, спрямованих на забезпечення соціально-економічного розвитку території.

Прийняття рішень у слабоструктурованих системах – це інтелектуальний процес вирішення певних питань, який має бути заснованим на раціональному виборі варіанту рішення [39; 40]. Іноді, у таких випадках використовують суб'єктивні моделі, засновані на експертній інформації [41].

Натомість, більш ефективним інструментом для підтримки прийняття рішень в таких складних системах слід вважати використання когнітивного підходу та методів когнітивного моделювання, що ґрунтуються на активному використанні процесів пізнання, мислення, сприйняття, розуміння і пояснення. Специфікою застосування методів когнітивного моделювання вважається акцентування уваги на конкретних умовах розвитку ситуацій в конкретному регіоні (території, громаді тощо) [35; 37; 41].

Основою технології когнітивного аналізу і моделювання виступає когнітивна (пізнавально-цільова) структуризація знань про об'єкт, що досліджується, і його зовнішнє середовище [42]. Когнітивна структуризація предметної області – це виявлення майбутніх цільових і небажаних станів об'єкта управління та найбільш суттєвих (базових) факторів управління і зовнішнього середовища, що впливають на перехід об'єкта в ці стани, а також встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними, з урахуванням взаємного впливу факторів.

По відношенню до представленої дослідження, застосування методу парних порівнянь дозволяє уточнення окресленого вище набору факторів описати через набір ресурсів регіону, що характеризують його соціально-економічний розвиток, та набір статистичних показників, що їх найбільше характеризують.

Аналіз і узагальнення всієї наявної інформації дозволяє використання отриманих результатів для формування когнітивної моделі взаємозв'язків різних видів ресурсів регіону між собою і встановлення тенденцій їх розвитку, в тому числі із використанням інструментів державно-приватного

партнерства, для формування пріоритетів управління регіональним розвитком.

Побудова когнітивної моделі взаємозв'язків різних видів ресурсів регіону між собою і встановлення тенденцій їх розвитку є результатом формалізації знань, отриманих на етапі когнітивної структуризації, і направлена на вирішення таких завдань, як вибір і обґрунтування ресурсів; встановлення і обґрунтування взаємозв'язків між ресурсами; побудова графової моделі.

Розробка когнітивної моделі ґрунтується на побудованій когнітивній карті, що має вигляд [42]:

$$G = \langle V, E \rangle, \quad (2.6)$$

де $V_i, i = 1, 2, \dots, k$ – вершини;

$E_i, i = 1, 2, \dots, k$ – дуги, що показують взаємозв'язок між цими вершинами.

Побудована когнітивна модель має вигляд орієнтованого знакового графа і представлена матрицею суміжності, в якій визначені факти причинного зв'язку між факторами. Визначено два вид причинного зв'язку: позитивний і негативний. За умови позитивного причинного зв'язку (знак «плюс»), збільшення значення фактору-причини впливає на збільшення значення фактору-наслідку. За умови негативного зв'язку (знак «мінус»), збільшення значення фактору-причини впливає на зменшення значення фактору-наслідку.

Причинно-наслідкові зв'язки встановлені на основі експертних оцінок із використанням активних індивідуальних методів на основі результатів анкетування, інтерв'ю, експертної думки. При проведенні експертного аналізу можуть бути використані текстологічні методи, що передбачають використання методів отримання знань на основі вивчення інформації з підручників, спеціальної літератури і документів стосовно проведених досліджень в області соціально-економічного аналізу і прогнозування регіонального розвитку.

Таким чином, за результатами практичного використання представленої технології когнітивного підходу формується когнітивна карта взаємозв'язків, що дозволяє визначити взаємний вплив одних ресурсів на інші, що є важливим в процесі формування і вибору пріоритетів для подальшого управління розвитком регіону.

Результатом внутрішньо регіонального етапу є:

- формування розширеної ресурсної бази регіону, що характеризується інформацією як по конкретних показниках ресурсів, так і по видах ресурсів;
- оцінка ресурсної спроможності регіону, що дозволяє виокремити спроможні і неспроможні ресурси;
- формування карти взаємозв'язків ресурсів регіону між собою і оцінка їх впливу друг на друга;
- отримані за результатами цього етапу висновки щодо спроможності і неспроможності ресурсів регіону та їх взаємозв'язків між собою є основою для формування пріоритетів регіонального розвитку і вибору інструментів для їх реалізації.

Актуальність внутрішньо регіонального етапу полягає в тому, що отримані аналітичні результати можуть бути використані органами виконавчої влади регіонального і місцевого рівнів в процесі організації управління розвитком територій, в тому числі із використанням інструментів державно-приватного партнерства для реалізації проектів внутрішньо регіонального і місцевого рівнів.

Запропонований методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону дозволяє:

- проаналізувати і систематизувати величезний обсяг інформації про наявні ресурси регіону на основі їх групування за ознаками (простір, економіка, знання, управління, соціум, навколишнє середовище);
- оцінити спроможність і неспроможність ресурсів регіону та встановити взаємозв'язки між ними;
- на основі отриманих даних, за результатами порівняння інформації

про наявні в регіоні спроможні (неспроможні) ресурси і визначені законодавством сфери використання інструментів державно-приватного партнерства, зробити висновок щодо можливості використання таких інструментів в певних сферах;

- проаналізувати ефективність впливу використання інструментів державно-приватного партнерства для розвитку регіону, враховуючи взаємозв'язки ресурсів між собою.

Практична реалізація методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону дозволяє на основі аналізу і оцінки всіх ресурсів території, визначити спроможні і неспроможні та шляхом використання інструментів державно-приватного партнерства створити умови для їх подальшого розвитку і зростання, враховуючи взаємний вплив одних на інші.

2.3. Світовий досвід публічно-приватного партнерства в управлінні розвитком територій

Управління регіональним розвитком в Україні, в умовах реформування системи територіальної організації влади й публічного управління територіальним розвитком на принципах децентралізації влади, призвело до виявлення внутрішніх і зовнішніх проблемних питань розвитку територій в різних сферах діяльності, а також актуалізації питань щодо необхідності запровадження ефективних інструментів, що здатні їх вирішити. Український досвід у вирішенні озвучених проблем є незначним, отже, дослідження та вивчення кращих іноземних теорій і практик з цього приводу, а також аналіз можливостей для їх імплементації, залишається надані актуальним.

Відповідно до національних особливостей кожною країною, на основі вибраної моделі розвитку, формуються стратегічні цілі, пріоритети і завдання, механізми і інструменти регіонального правління. Вивчення

світового досвіду дозволить сформуванати пріоритети і впровадити дієві інструменти підтримки й стимулювання розвитку власних територій, з урахуванням притаманних для України особливостей.

Важливою складовою регіонального управління є соціально-економічний розвиток, ефективність формування та реалізації якого залежить від оцінки ресурсної спроможності території, оптимального використання як внутрішніх (природних, інфраструктурних, соціальних, економічних, управлінських, екологічних, людських, фінансових тощо), так і зовнішніх (інвестиційних, грантових, кредитних тощо) ресурсів, визначення та запровадження управлінських механізмів, що впливають на загальний розвиток регіону та країни в цілому.

Досвід розвинених країн світу щодо формування пріоритетів регіонального розвитку характеризується різними напрями їх реалізації, серед яких [43]:

- вирівнювання соціально-економічних міжрегіональних диспропорцій шляхом стимулювання економіки відсталих і проблемних територій (приклади більшості країн Європейського Союзу, США, Канади);

- пріоритетність галузевого розвитку, що спрямовується на вирішення завдань в різних сферах (наприклад, структурна перебудова економіки країни, стимулювання розвитку високотехнологічних галузей, захист навколишнього середовища, інше), та суттєво впливає на розвиток регіонів в середині країни (приклад Німеччини, Японії);

- розвиток міжінституційної направленості уряду щодо вирішення проблем відносин між різними рівнями влади, в тому числі і фінансування від центрального до регіонального та місцевого рівнів (приклад Великобританії, Китаю);

- використання інтеграційної складової, направленої на покращення горизонтальних соціально-економічних взаємозв'язків між регіонами в середині країни та з суміжними регіонами країн сусідів (приклад Швеції);

- інноваційність регіонального розвитку, метою якої є розширення

конкурентних переваг економіки країни за рахунок впровадження інноваційних процесів в галузях, сконцентрованих в окремих регіонах (приклад Франції).

Імплементация Україною європейських принципів організації управління територіальним розвитком потребує дослідження загальноєвропейського досвіду організації регіонального управління та досвіду внутрішнього територіального розвитку країн Європейського Союзу (далі ЄС) стосовно використання набору інструментів (інвестиційних грантів, податкових пільг, пільгових кредитів, публічно-приватного партнерства тощо) щодо підтримки розвитку регіонів та вирішення існуючих територіальних проблем.

Європейський досвід регіонального управління представляє собою централізовану міждержавну модель спланованої і впорядкованої організації діяльності, яка використовує цілий комплекс правових і фінансових інструментів для скорочення диспропорцій розвитку регіонів в складі ЄС та забезпечення зрівноваженого зростання соціально-економічних показників всіх його територій [44]. Відмінністю періодів реалізації є формування різних першочергових пріоритетів, направлених на підтримку територіального розвитку, вирішення проблем зменшення міжрегіональних відмінностей, скорочення відсталості найбільш розвинених регіонів, покращення навколишнього середовища та збереження довкілля, інклюзивності розвитку тощо [45-49].

Основними принципами регіонального управління ЄС виступають: надання фінансової допомоги регіонам з відставанням в економічному розвитку; проведення погодженої політики між ЄС і країнами в її складі в питаннях планування регіонального розвитку і формування стратегічних цілей; визнання ролі інститутів ЄС, пріоритетами роботи яких виступають інвестування в слаборозвинуті регіони і фінансова ресурсна допомога до національних програм країн-членів; пріоритетність виконання поставлених завдань на найбільш ефективному для цього рівні (регіональному, національному, міждержавному); взаємодія регіональної політики з усіма

напрямами соціально-економічної політики ЄС; узгодження цілей і завдань регіональної політики ЄС із політиками всіх країн-членів; взаємодія всіх держав у складі ЄС в процесі реалізації регіональної політики [50].

Європейськими фінансовими інструментами виступають структурні фонди, які, в залежності від критеріїв оцінки, направляються на фінансування пріоритетних для кожного часового періоду програм і проектів, реалізація яких сприятиме розвитку європейських регіонів країн-членів та зміцненню територіальної згуртованості в межах ЄС [51; 52] (табл. Б.1 додатку Б).

Особливості регіонального управління ЄС в різні періоди характеризуються поєднанням проблемних напрямів розвитку територій, що визначаються на основі сформованих критеріїв доступу регіонів до фондової допомоги відповідно до системи регіонально орієнтованих цілей [51-55] (табл. Б.2 додатку Б).

Водночас, організація регіонального управління кожної країни Євросоюзу є особливою, сформованою на основі національних особливостей і рівня соціально-економічного розвитку, серед яких: створення можливостей для економічного зростання структурно слабких регіонів, мінімізація впливу негативних факторів, пов'язаних із географічним положенням (Німеччина, Італія); потреба у вирішенні проблем віддалених північних територій (Фінляндія, Швеція); спрямування інвестицій у внутрішні райони (Австрія, Франція, Данія); вирішення проблем національного економічного розвитку (Греція, Португалія, Іспанія) [56].

Паралельно із загальноєвропейським підходом, формування інструментів стимулювання та підтримки розвитку територій представлені в пріоритетах внутрішньо регіонального управління всіх країн Європи. Відмінності у підходах до визначення пріоритетів розвитку територій та вибору інструментів для їх реалізації свідчать про залежність не лише від стану розвитку країни в цілому, а і від особливостей і проблем окремих територій (табл. 2.4).

Досвід організації управління територіальним розвитком Німеччини,

країни із федеративним устроєм, який сформувався під впливом тривалих історичних особливостей, характеризується як отриманням допомоги в рамках європейської регіональної політики, так і збереженням важелів для регулювання напрямів територіального розвитку в межах країни. Особливість внутрішнього управління розвитком земель в країні полягає у збереженні їх впливу на саморозвиток, не зважаючи на вирівнювання бюджетного фінансування і суттєву державну підтримку для усунення диспропорцій розвитку.

Таблиця 2.4

Характеристика особливостей управління регіональним розвитком в окремих країнах Європи та світу

Країна	Тип розвитку	Інструменти реалізації	Особливості внутрішнього управління	Пріоритети внутрішнього регіонального управління
Німеччина	Регулювання розвитку територій в межах країни, допомога ЄС в рамках європейської регіональної політики	Програми в рамках «Спільного завдання удосконалення регіональної господарської структури»; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Усунення диспропорцій; вирівнювання бюджетного забезпечення земель та збереження їх впливу на саморозвиток; координація з регіональною політикою ЄС	Стимулювання розвитку відсталих територій шляхом структурної трансформації промислового сектору; конкурентоспроможні робочі місця; захист навколишнього середовища; розвиток інфраструктури, малого і середнього бізнесу, туризму; регіональні кластери; інвестиції в НІОКР; транспорт; рівні умови для людей з обмеженими можливостями тощо
Польща	Розвиток територій майже повністю відповідає регіональній політиці ЄС	Програми фінансування євро регіонів; спеціальні контракти на основі програм розвитку територій; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Вирівнювання регіональних диспропорцій; стимулювання розвитку окремих територій	Інфраструктура; розвиток аграрних територій; підтримка сільського господарства; реструктуризація економіки; боротьба із безробіттям; екологічні проекти; транспорт; НІОКР; інновації в бізнес; інформаційне суспільство; людський капітал тощо

Продовження таблиці 2.4

Країна	Тип розвитку	Інструменти реалізації	Особливості внутрішнього управління	Пріоритети внутрішнього регіонального управління
Італія	Розвиток територій як невід’ємна складова інтегрованої регіональної політики ЄС	Інвестиційні ресурси із національного бюджету; Національний фонд для слаборозвинутих територій; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Скорочення диспропорцій, територіальних відмінностей зумовлених історико-географічними особливостями; підвищення виробництва, конкурентоспроможності; впровадження інновацій	Відновлювані та геотермальні джерела енергії; енергозберігаючі будівельні технології; використання місцевих ресурсів для отримання нових видів біопалива; НІОКР; системи розподілу побутових відходів; впровадження інновацій; розвиток транспорту, інфраструктури Півдня тощо
Велика Британія	Регіональний розвиток, доповнений фондовою допомогою ЄС	Регіональні гранти для підприємств; інвестиційні і інноваційні гранти (субсидії) для бізнесу; Єдиний інвестиційний фонд; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Вирішення питань між-регіональних відмінностей природних умов, економічного розвитку, розширення спеціалізації виробництва; забезпечення комунікаціями; створення робочих місць; покращення якості життя; етнічних питань	Ріст виробничих потужностей; якість товарів і послуг; удосконалення технології виробництва; створення нових робочих місць, зростання кваліфікації працівників; НІОКР; інновації; відновлення міських і сільських територій; розвиток інформаційного суспільства; захист навколишнього середовища тощо
Швеція	Інтеграційний напрям регіонального розвитку	Дотації регіонам; державне фінансування інвестиційних проектів зміцнення конкурентоспроможності регіонів; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Формування міцного підґрунтя самостійного розвитку регіонів, на основі власних переваг і особливостей внутрішнього потенціалу	Створення державних регіональних компаній, з пайовою участю у реконверсії виробництва, що виробляють нові товари; підтримують малий і середній бізнес тощо

Продовження таблиці 2.4

Країна	Тип розвитку	Інструменти реалізації	Особливості внутрішнього управління	Пріоритети внутрішнього регіонального управління
Франція	Розвиток територій на основі планового методу, доповнений фондовою допомогою ЄС	Планові контракти і програми; створення кластерів-центрів конкурентоспроможності; регіональне преміювання; фондова допомога ЄС; програми публічно-приватного партнерства	Плановий метод у сфері послуг і політиці регіонального розвитку	Розвиток інфраструктури; підтримка промислових компаній на проблемних і відсталих територіях; розвиток сільського господарства, освіти; НІОКР; інновації; захист навколишнього середовища тощо
США	Модель децентралізованого федералізму	Пільгове банківське кредитування; субсидування; податкові і амортизаційні пільги для бізнесу; створення підприємницьких зон і технопарків; організація кластерних об'єднань; державні гранти; програми публічно-приватного партнерства	Програми розвитку відсталих та депресивних регіонів; створення округів економічного розвитку; зон підприємництва тощо	Заохочення внутрішніх і стимулювання зовнішніх інвестицій; створення робочих місць; відбудова постраждалої економіки територій; охорона навколишнього середовища тощо
Канада	Вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів	Прямі фінансові трансфери для допомоги депресивним регіонам; реалізація цільових державних програм; програми публічно-приватного партнерства	Вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів	Розвиток і вдосконалення інфраструктури; приватне інвестування; податкові та інші види пільг; субсидування; підтримка місцевого бізнесу тощо
Японія	Соціально-економічний розвиток країни та її регіонів на основі галузевої політики	Програми зі спеціалізації промисловості розвитку; виробничої інфраструктури; кредити; пільгове оподаткування; програми публічно-приватного партнерства; інші економічні важелі	Довгострокове планування комплексного розвитку територій; формування фінансової і податкової системи для забезпечення самофінансування територій	Вирішення соціальних проблем населення; економічне регулювання його розселення і міграції тощо

Продовження таблиці 2.4

Країна	Тип розвитку	Інструменти реалізації	Особливості внутрішнього управління	Пріоритети внутрішнього регіонального управління
Китай	Регіональний розвиток на основі централізованого управління	Державні інвестиції в інфраструктурні проекти; особливі умови податкової політики; створення вільних економічних зон; програми публічно-приватного партнерства	Скорочення міжрегіональних диспропорцій; підтримка найбільш відсталих регіонів	Створення сприятливих умов для заохочення прямих іноземних інвестицій; інфраструктурні проекти; розвиток будівництва тощо

Джерело: складено автором на основі [57-59]

Державну підтримку розвитку територій в Німеччині можна розподілити на наднаціональні регіональні програми і національні регіональні програми в рамках «Спільного завдання удосконалення регіональної господарської структури» (далі «Спільного завдання»). Діючі в межах «Спільного завдання» регіональні програми взаємопов'язані із пріоритетами соціально-економічної політики країни, формуються на середньо і довгострокову перспективу, направлені на створення рівних для всіх громадян умов життєдіяльності, зменшення диспропорцій у рівні розвитку за рахунок розширення інвестиційної привабливості структурно слабких територій. Пріоритетними для фінансування є проекти стимулювання розвитку відсталих територій шляхом структурної трансформації промислового сектору, що вважається більш ефективним напрямом державної підтримки, ніж виділення субсидій для розвитку депресивних галузей; реалізація заходів для створення нових конкурентних робочих місць; виконання програм по покращенню екологічного стану.

Національні регіональні програми взаємодіють з державною політикою підтримки малого і середнього бізнесу, інноваційною та іншими політиками, направленими на соціально-економічний розвиток територій. Фінансування відбувається за напрямами інвестування в роботу підприємств на проблемних територіях (направлені на збереження і створення робочих

місць), в розвиток територіальної інфраструктури, розширення неінвестиційних заходів для малого і середнього бізнесу (навчання, підтримка інновацій, тощо), стимулювання туристичного сектору, удосконалення регіонального управління, формування кластерів в регіонах (більшість проектів реалізується на території східних земель), сприяння інвестиціям бізнесу в науково-дослідні розробки [58, 59].

В структурі фінансової допомоги (за даними 2007-2013 років) 2/3 коштів отримано в рамках загальноєвропейських регіональних програм і 1/3 як спільне фінансування із німецької бюджетної системи [58, 59]. Кошти Європейського фонду регіонального розвитку (далі ЄФРР) виділяються на підтримку науково-дослідних розробок, інновацій і підприємництва (46,9 %), розвиток транспорту (19,6 %), екологічні заходи (9,1 %); кошти Європейського соціального фонду (далі ЄСФ) на удосконалення людського капіталу (30,9 %), створення нових робочих місць (28,6 %), інклюзивний розвиток (20 %).

Характерні для Італії значні територіальні відмінності в соціально-економічному, соціальному, культурному, інфраструктурному, інших напрямках розвитку, сформовані певними історико-географічними особливостями. Територіальний розвиток Італії є невід'ємною складовою інтегрованою європейської регіональної політики та відбувається на основі фінансової підтримки з боку ЄС, що розширює можливості країни в вирішенні питань скорочення міжрегіональних диспропорцій.

Розвиток Півдня залишається найбільшою національною і регіональною проблемою країни. Південь отримує державну фінансову допомогу (30 % відповідної статті видатків), європейську фондову підтримку, кошти Національного фонду для слаборозвинутих територій (резервування 85 %). Загальний обсяг допомоги становить 45 % національних капітальних видатків. Південь також є головним пільговиком для реального сектору економіки (з обсягом пільг 82,6 % (2003 р.), 98,4 % (2006 р.) від загального) [58, 59].

В структурі фінансової допомоги для розвитку територій в Італії (за даними 2007-2013 років) 23 % – фондова підтримка ЄС, 25 % – власні інвестиції, 52 % – кошти Національного фонду для слаборозвинутих територій. В рамках загальноєвропейської регіональної допомоги кошти для всіх територій направляються на підвищення виробництва, конкурентоспроможності, впровадження інновацій. Заходами національного рівня, що відповідають пріоритетам регіонального управління, є збільшення темпів розвитку, розширення ваги науково-дослідних робіт в структурі ВВП (більше ніж в два рази), покращення поводження із побутовими відходами (з 8 % до 40 % загального обсягу). Кошти ЄФРР використовуються на розвиток транспорту і інфраструктурне будівництво Півдня в рамках модернізації загальноєвропейської транспортної системи (залізнична траса Палермо-Берлін, порт Джойя-Тауро). Кошти виділяються на розвиток енергетичних проектів в структурі європейської і італійської політики розвитку територій, використання відновлюваних джерел енергії, в тому числі геотермальних джерел, будівництво на основі енергозберігаючих технологій, отримання на основі місцевих ресурсів нових видів біопалива.

Відмінністю територіального розвитку в Великобританії є відсутність значних міжрегіональних диспропорцій в економічному розвитку, слаборозвинені аграрні території, що є віддаленими від розвинутих урбанізованих регіонів країни, практично відсутні. В той же час в середині країни існують ярко виражені міжрегіональні відмінності природних умов, особливості виробничої спеціалізації, відсутність комунікацій, нестача робочих місць, відмінності у якості життя, етнічні питання.

Мають місце різні форми державної фінансової підтримки територій. Запроваджена система отримання грантів підприємствами, що в різних регіонах має назву або інвестиційні субсидії (гранти) для бізнесу як в Англії, або Єдиний інвестиційний фонд як в Уельсі і Шотландії. Підтримку отримують проекти, що організують або збільшують виробничі потужності, направлені на покращення якості товарів і послуг, модернізацію виробничих

технологій, створення нових робочих місць, покращення кваліфікаційного рівня працівників. Необхідною умовою є доцільність проекту для місцевої і національної економіки [58, 59].

Європейська фондова допомога використовується на основі принципу доповнення, тобто програми паралельно фінансуються ЄС і урядом Великобританії. Отримані від структурних фондів ЄС кошти виділяється на підтримку регіонального розвитку, пріоритетними напрямками (за період 2007-2013 років) виступають: підтримка науково-дослідних розробок, розвиток інновацій і підприємництва (58 %), функціональне відновлення міських і сільських територій (7,7 %), інформаційний розвиток суспільства (7,4 %), екологічні програми (6,6 %) [58, 59].

Досвід використання Великобританією інструментів публічно-приватного партнерства вважається одним із найуспішніших у світі. Щороку в країні підписують більше 80 проектних угод, основна частина яких реалізують у сфері розвитку соціальної інфраструктури, за ініціативи чи участі органів місцевої влади, їх виконання забезпечує до 17 % економії річного бюджету країни [60].

Інтеграційне регіональне управління набуло розвитку в Швеції, пріоритетами реалізації якого виступають формування міцного підґрунтя для самостійного розвитку регіонів на основі власних переваг і економічного потенціалу. В країні діє система державних регіональних компаній, що беруть пайову участь у реконверсії підприємств і організацій, виробляють нові види товари, підтримують малий і середній бізнес. Головними інструментами регіонального економічного розвитку виступають система територіального вирівнювання доходів і витрат, дотаційність, державне фінансування інвестиційних проектів, направлених на розширення конкурентних переваг регіонів на внутрішньому і зовнішніх ринках. Базовою основою ефективності шведської моделі регіонального управління є високий рівень децентралізації, автономність і фінансова самостійність місцевого самоврядування [61].

Сучасне регіональне управління Франції ґрунтується на плановому методі з використанням програм планування розвитку окремих територій. Обов'язковими є планувальні документи в сфері послуг (освіті, охороні здоров'я, енергетиці, культурі, науці, комунікацій, інші) і управління розвитком регіонів (регіональні і місцеві плани).

В якості інструментів регіонального розвитку виступають «планові контракти» і програми. «Планові контракти» використовуються для фінансового забезпечення таких галузей територіального розвитку, як інфраструктура, промисловість, сільське господарство, освіта, наука тощо. Їх виконання розповсюджується на регіональні, місцеві, міжрегіональні проекти. Джерелами фінансування виступають державні і регіональні кошти, а також фондові кошти ЄС, фінансові ресурси департаментів і комун. Основна частина контрактів фінансується центральним рівнем. Пріоритетними для фінансування «планових контрактів» виступають заходи, направлені на підтримку місцевих конкурентних і привабливих територіальних переваг, забезпечення сталого розвитку і соціальної єдності.

Поширеним інструментом реалізації регіонального управління в країні виступає організація територіальних кластерів-центрів, що є конкурентоспроможними на основі взаємодії напрямів промислового розвитку, дослідних програм, підготовки кадрів, та направлені на реалізацію інноваційних проектів і досягнення результатів світового рівня. З початку 2000-х років розпочата робота 66 кластерів в сфері нанотехнологій, охорони здоров'я, електроніки, комп'ютерних технологій, сільського господарства, океанології, судобудівництва тощо (з обсягом фінансування перші три роки 1,5 мільярда євро, далі щорічно 4 млн. євро).

Популярним є інструмент регіонального преміювання (у розмірі 15-23% території, в середньому 8-11 тис євро в розрахунку на одне створене робоче місце), що використовується в якості підтримки для виробничих компаній, у разі відкриття або розширення виробництва на проблемних і відсталих територіях. Умовами для отримання премії виступають інвестиції

підприємства (у розмірі вище встановленого державою рівня), що направляються на власний розвиток та створюють нові робочі місця [58, 59].

Фондова допомога ЄС використовується на підтримку програм і проектів французьких територій для розвитку науково-дослідницьких розробок, розширення використання інновацій, вирішення проблем розвитку територій, екологічні питання тощо.

Підтримка територіального розвитку в Польщі направлена на вирівнювання існуючих регіональних відмінностей, заохочення розвитку окремих територій, що потребують допомоги, та практично повністю ґрунтується на європейському досвіді, як в фінансових питаннях, так і в використанні різних інструментів його реалізації. Польща приймає активну участь у програмах підтримки регіонального розвитку ЄС, допомогу отримують аграрні території на розвиток інфраструктури, сфера сільського виробництва, проекти, направлені на реструктуризацію економіки, скорочення безробіття, екологічні питання тощо.

Інструментами реалізації регіонального розвитку виступають програми фінансування єврорегіонів, створених на кордоні польських територій із територіями інших країн, та підтримка розвитку воєводств, на основі дії спеціальних контрактів.

Більшість регіональних програм орієнтовані на фондову допомогу ЄС. За рахунок польської бюджетної системи фінансується лише 1/5 загального фінансування підтримки територіального розвитку, питома вага по всіх регіональних програмах становить 15-15,6 %. Всі території країни включені в європейську програму підтримки регіонального розвитку. Пріоритетними, в рамках фондової допомоги, з ЄФРР виступають напрями для фінансування програм щодо оновлення транспорту (40,9 %), науково-дослідні розробки, розширення інновацій в бізнесі (18,8%), екологічні проекти (15,8 %), розвиток інформаційного суспільства (6,7 %); з ЄСФ кошти направляються на людський розвиток (36,8 %), програми розширення зайнятості (25,8 %) [58, 59].

Досвід розвитку Польщі характеризується значною орієнтацією на фінансування із зовнішніх джерел для реалізації пріоритетів регіонального управління, що як наслідок впливає на залежність в вирішенні питань формування інфраструктури, визначення бізнесових стимулів з орієнтацією на іноземні підприємства, вибору пріоритетів щодо використання інвестицій на території більш розвинутих міст тощо. В той же час, допомога слаборозвинутих і проблемним територіям країни потребує розширення напрямів і заходів внутрішньої регіонального управління, орієнтованих на розвиток власного ресурсного потенціалу, пошук можливостей для використання інструментів формування національних кластерів, програм публічно-приватного партнерства тощо.

На фоні представленого досвіду європейських країн, що характеризується організацією і використанням фондової допомоги для розвитку власних територій, приклади інших держав світу показують досвід формування власної системи регіонального розвитку та використання своїх інструментів її реалізації в залежності від притаманних для кожної окремої країни особливостей розвитку.

Досвід регіонального розвитку США побудований на функціонуванні моделі децентралізованого федералізму [57, 59], де особливостями застосування інструментів реалізації виступають введення банківського кредитування на пільгових умовах, використання податкових пільг для розвитку бізнесу, організація зон для розвитку підприємництва і технопарків, формування кластерних об'єднань, державні гранти, програми публічно-приватного партнерства.

Пільгове банківське кредитування (для ліквідації наслідків постраждалої економіки після кризових 2008-2009 років), використовується з метою широкого заохочення внутрішнього і стимулювання зовнішнього інвестування для створення нових робочих місць та відновлення занедалої економіки територій.

Сучасним інструментом податкової політики США по відношенню до

бізнесу залишається пріоритетність інвестування в розвиток конкретної території для розширення її податкової бази. Податкові умови пропонуються бізнесу для пришвидшення відшкодування вартості основного капіталу (амортизації), розширення інвестицій і проведення науково-дослідних розробок. Також використовуються податкові режими для стимулювання використання компаніями альтернативної енергетики (податковий кредит у розмірі 50 % вартості устаткування на використання у виробництві енергії сонця або вітру), підтримки галузей видобування (податкова пільга на користування надрами, що дозволяє зменшити податок на прибуток до 50 %).

Досвід організації підприємницьких зон в депресивних районах штатів є альтернативою прямого фінансування федеральним бюджетом програм соціально-економічного розвитку штатів і соціальної допомоги. Організація таких зон в афро-американських і латиноамериканських кварталах США є прикладом регіонального управління з метою активізації малого і середнього бізнесу в економічно депресивних районах. Наразі, функціонування 1500 підприємницьких зон на території 700 міст, приміських і сільських районів дозволяє американським компаніям працювати на пільгових умовах, що сприяє розвитку підприємництва і скороченню безробіття в країні. Органи виконавчої влади різних рівнів створюють для компаній комфортні умови. На федеральному рівні застосовуються податкові знижки для компаній, що виконують будівельні і ремонтні роботи (у розмірі 5 %); створюють нові робочі місця (за кожне місце); збільшують вартість капіталу (скасування податку). Діючи в різних штатах пільгові умови дозволяють підприємствам використовувати знижки, наприклад: на доходи до 50 % (штат Коннектикут), на податок з продажу устаткування (штат Луїзіана) і будівельних матеріалів (штат Канзас) до 100 %, на основний капітал (штат Вірджінія) [57, 59].

Інструментом державної підтримки розвитку економіки виступають розміщені в штатах кластерні об'єднання. Понад половини американських підприємств працюють на основі кластерної моделі, що дозволяє використовувати наявні в регіонах природні, кадрові і інтеграційні ресурси.

Розвиток таких форм організації сприяє ефективному використанню знань, зменшенню витрат, створенню нових видів кооперації. В США рахується близько 200 технопарків (більше 30 % загальної світової чисельності).

Діючим є механізм отримання штатами грантової допомоги, яка виділяється із федерального бюджету та використовується для фінансування програм місцевого рівня, таких як реалізація соціальних проектів на отримання пільгового житла, іпотечне кредитування, покриття орендних платежів для малозабезпечених і багатодітних сімей, інші.

На муніципальному рівні отримали розвиток інструменти публічно-приватного партнерства, які використовуються для підтримки інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, культури, житлово-комунального господарства; проведення консультаційних послуг і експертизу міських проектів; надання управлінських послуг; кадрова підготовка; планування програм зайнятості; будівництво бюджетного та дешевого житла для малозабезпечених сімей тощо.

Пріоритети регіонального розвитку Канади спрямовані на вирівнювання рівнів економічного розвитку регіонів. Інструментами реалізації виступають прямі фінансові трансфери в межах надання допомоги депресивним регіонам, цільові державні програми, проекти публічно-приватного партнерства, що направляються на розвиток і вдосконалення інфраструктурних проектів, розширення напрямів для приватного інвестування, надання різних видів пільг та субсидій, підтримку місцевого бізнесу [59, 61].

Прикладом реалізації галузевого регіонального розвитку є Японія, де діють програми зі спеціалізації промисловості для розвитку виробничої інфраструктури всередині кожного регіону. Пріоритетність регіоналізації визначає соціально-економічний розвиток країни, є основою для розробки довгострокових планів комплексного розвитку територій; впливає на формування фінансової і податкової системи, сприяє територіальному самофінансуванню; допомагає у вирішенні соціальних проблем на основі

економічного регулювання процесів розселення і міграції населення, за рахунок використання програм кредитування, податкових пільг, публічно-приватного партнерства та інших економічних важелів [59, 62].

Прикладом регіонального розвитку на основі централізованого управління є Китай, який відповідно до властивих особливостей формує пріоритети і напрями державної підтримки територіального розвитку. Інструментами реалізації виступають поетапність регіонального розвитку і центр-периферична модель управління.

Поетапність передбачає отримання різними територіями країни державної допомоги в різному темпі і обсязі. Першими державну підтримку отримували провінції Східного Китаю, що передбачало використання більш ліберальних режимів податкового, митного і фінансового регулювання, залучення іноземного інвестування, а також значних державних інвестицій в інфраструктурні проекти. Очікувалося, що економічний розвиток східних провінцій сприятиме розвитку інших територій країни. Натомість, не зважаючи на те, що території Східного Китаю досягли певного економічного зростання, їх вплив на розвиток економіки інших територій залишився обмеженим, збільшилась міжрегіональна економічна диференціація. Діючий в сучасних умовах другий етап регіонального розвитку направлений на скорочення міжрегіональних диспропорцій, коли підтримка надається найбільш відсталим регіонам Центрального, Північно-Східного і Західного Китаю. Інструментами підтримки виступають державні інвестиції в інфраструктурні проекти, сприятливі умови для іноземного інвестування, податкові преференції.

Важливим елементом регіонального розвитку в Китаї є впровадження елементів «центр-периферичної» моделі, що базується на розвитку урбанізаційних процесів. Основою моделі виступають фінансові пріоритети, за рахунок державних і регіональних інвестицій, що використовуються для будівництва міст і поселень міського типу, які останнім часом використовують і приватні інвестиції. Держава зберігає за собою право на

володіння землею, планування і стратегування розвитку території, що в подальшому дозволяє формувати близько 40 % доходів місцевих бюджетів на основі використання механізмів запозичень і передачі земель приватному бізнесу для інвестування у розбудову житлового фонду.

В країні широко використовується інструмент створення вільних економічних зон, направлений на підтримку та розвиток регіональної економіки. Відмінностями таких зон в Китаї є їх самостійний розвиток із використанням елементів ринкового регулювання; іноземних капіталовкладень; орієнтацією виробництва на експорт; широким споживанням іноземної сировини; значних регіональних територій, що охоплюють такі економічні зони; активна взаємодія з іншими територіями країни; регулювання податкових важелів з урахування регіональних особливостей вільних економічних зон. В Китаї функціонують 5 різних видів вільних економічних зон державного рівня [57, 59].

Представлений аналіз світового досвіду організації управління регіональним розвитком дозволяє зробити висновок, що в умовах недостатньої спроможності ресурсів територій для забезпечення власного розвитку актуальними стають інвестиційні ресурси (кредитні, грантові, фондів, приватні кошти тощо), що охоплюють ресурси, залучені як для створення нових соціально-економічних активів, так і для розвитку та покращення спроможності вже існуючих. Їх використання в процесі регіонального (територіального) розвитку сприяє вирішенню ряду завдань муніципальної сфери, забезпеченню населення громадськими послугами, створенню нових робочих місць, розвитку та модернізації територіальної інфраструктури; зниженню вартості та поліпшенню якості будівництва, експлуатації та обслуговування; захисту навколишнього середовища; використанню досвіду та технологій приватного сектору; поповненню бюджетів завдяки збільшенню податкової бази, інше.

Одним із механізмів залучення інвестиційних ресурсів, які широко використовується в європейській і світовій практиці, є інструмент публічно-

приватного партнерства (далі ППП, або Public Private Partnership), що передбачає співробітництво між органами влади, зокрема й муніципального рівня, і підприємствами приватного сектору з метою формування ресурсів для реалізації проектів в різних сферах. Ознаками публічно-приватного партнерства є розподіл видатків, ризиків і майбутніх прибутків серед учасників партнерства. Його застосування дає змогу органам влади забезпечувати потреби економічного розвитку за інвестиційні кошти, зберігаючи особистий вплив та контроль за інфраструктурними об'єктами.

Світовий досвід свідчить про високу ефективність партнерських відносин між державою та приватним сектором, а також про доцільність залучення зовнішніх інвестиційних ресурсів для реалізації проектів у різних галузях. Аналіз світової практики публічно-приватного партнерства дозволяє зробити висновок про те, що найбільш поширеною є співпраця між державою та приватними інвесторами в соціальній (медицина, освіта), транспортній (автомобільні дороги, порти, залізничний транспорт), енергетичній (будівництво електростанцій, управління об'єктами енергетики) сферах (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Світовий досвід використання інструментів публічно-приватного партнерства в управлінні розвитком територій

Країни	Галузі, в яких використовуються інструменти ППП
Австралія	Об'єкти інфраструктури (лікарні, в'язниці); дороги; транспорт; система життєзабезпечення;
Великобританія	Соціальна інфраструктура (школи, лікарні, тюрми); оборона; автошляхи; захист навколишнього середовища; водні ресурси (очисні споруди); інформаційні технології;
Греція	Автомобільні дороги; транспорт (аеропорти, залізниця);
Італія	Об'єкти інфраструктури (лікарні); транспорт; житлово-комунальне господарство; система управління відходами;
Іспанія	Автомобільні дороги; система життєзабезпечення;
Ірландія	Автомобільні дороги; транспорт (міські транспортні системи); освіта; система водопостачання; система управління відходами;
Португалія	Аеропорти; дороги;
Фінляндія	Об'єкти інфраструктури (школи); дороги; вища освіта;
Франція	Автомагістралі; водопостачання;

Продовження таблиці 2.5

Країни	Галузі, в яких використовуються інструменти ППП
Швеція	Автомобільні дороги; залізниця;
Канада	Соціальна інфраструктура (школи, лікарні, тюрми); енергетика; транспорт; водопостачання та водовідведення; рекреаційні об'єкти; інформаційні технології; цифровізація; охорона здоров'я та освіта; екологія;
Нідерланди	Об'єкти інфраструктури (школи, лікарні, тюрми); автомобільні дороги; швидкісні залізничні магістралі; охорона здоров'я та освіта; система життєзабезпечення; водопостачання; громадський житловий сектор;
США	Об'єкти інфраструктури (школи, лікарні, тюрми); автомобільні дороги; транспорт; захист навколишнього середовища; водні ресурси (природоохоронна діяльність); водопостачання та водовідведення; інформаційні технології та цифровізація; охорона здоров'я та освіта; громадський житловий сектор;
Японія	Охорона здоров'я; житло; інформаційні технології; транспорт;

Джерело: складено автором на основі [60; 63-70]

Узагальнення інформації щодо використання проектів публічно-приватного партнерства в управлінні розвитком територій країн Європейського Союзу (за період 2000–2017 років) з деталізацією кількості проектів, загальною вартістю та внеском ЄС у вартісному та відсотковому вимірі представлено в табл. 2.6.

Таблиця 2.6

**Використання проектів ППП в країнах Європейського Союзу у
2000–2017 рр.**

Країна ЄС	Кількість проектів	Питома вага, %	Загальні витрати, млн. євро	Питома вага, %	Внесок ЄС, млн. євро	Відсоток внеску ЄС, %
Греція	8	9,52	6806	23,27	3301	58,53
Португалія	3	3,57	2379	8,14	564	10,0
Франція	21	25,00	9856	33,70	324	5,74
Іспанія	4	4,76	2422	8,28	311	5,51
Польща	4	4,76	388	1,33	272	4,82
Німеччина	14	16,67	2147	7,34	254	4,50
Італія	6	7,14	553	1,89	210	3,72
Великобританія	3	3,57	2212	7,56	110	1,95
Бельгія	2	2,38	686	2,35	101	1,79
Ірландія	3	3,57	1286	4,40	81	1,44
Литва	3	3,57	99	0,34	40	0,71
Словенія	10	11,90	52	0,18	36	0,64

Продовження таблиці 2.6

Країна ЄС	Кількість проектів	Питома вага, %	Загальні витрати, млн. євро	Питома вага, %	Внесок ЄС, млн. євро	Відсоток внеску ЄС, %
Хорватія	1	1,19	331	1,13	20	0,35
Мальта	1	1,19	21	0,07	12	0,21
Естонія	1	1,19	4	0,01	4	0,07
Разом	84	100	29242	100	5640	100

Джерело: складено автором на основі [71; 72]

Всього по країнах Європейського Союзу (табл. 2.6) за вказаний період було реалізовано 84 проекти ППП на суму 29,2 млрд. євро, майже п'ята частина яких профінансована за кошти Євросоюзу (5,6 млрд. євро, або 19,3 %). Найбільша кількість проектів проведена у Франції (21 проект), Німеччині (14), Словенії (10), Греції (8). За загальними витратами у Великобританії витрачено 2,2 млрд. євро (3 проекти), Португалії – 2,4 млрд. євро (3 проекти), Іспанії – 2,4 млрд. євро (4 проекти), Німеччині – 2,1 млрд. євро (14 проектів).

У Великобританії основна увага у процесі планування та реалізації проектів публічно-приватного партнерства приділяється соціальній сфері (будівництво або переоснащення шкіл, лікарень, будівель суду, поліції, пожежних частин та інших муніципальних об'єктів), транспортній інфраструктурі та інформаційним технологіям. Позитивно реалізованими вважаються також проекти з будівництва автошляхів у Фінляндії, реконструкції аеропортів та регіональних доріг у Португалії, оновлення мереж водопостачання та будівництва швидкісних доріг у Франції [73].

За даними Європейського інвестиційного банку секторальні пріоритети приватних інвесторів і держав стосовно реалізації ППП (по інформації 2006-2017 рр.) фокусувалися у транспортній (56 % всіх інвестицій, 22,6 % всіх проектів), медичній (16 % і 20,1 % відповідно), освітній (11,9 % і 27,7 % відповідно) сферах. Найбільш інвестиційно ємним залишається транспорт, далі охорона здоров'я і навколишнє середовище [74].

Актуальність використання іноземними країнами інструментів публічно-приватного партнерства підтверджує той факт, що взаємодія влади,

бюджетних установ і приватного сектора в частині об'єднання зусиль, ресурсів і потенціалів, справедливий розподіл ризиків між партнерами за умови збереження державного контролю над активами дозволяє: залучити необхідні додаткові інвестиційні ресурси; ефективно реалізовувати спільні проекти; використовувати досвід розвитку та механізми приватного сектора економіки; підвищити якість продукції та послуг; покращити управління соціально-економічною та екологічною інфраструктурою, розширити запровадження енергозберезувальних і природоохоронних заходів у боротьбі зі змінами клімату тощо.

Мають місце особливості взаємодії між державним органами і приватним бізнесом, що є визначальними для окремих країн, регіонів, напрямів діяльності, галузей, учасників співпраці, характеристик проектів, інших чинників. Практика застосування публічно-приватного партнерства характеризується притаманними кожній країні особливостями розвитку, ресурсної спроможності територій, інструментарію використання та умов для сприяння його розвитку [71].

Зважаючи на тривалий часовий досвід, ефективність і різноманітність використання механізму публічно-приватного партнерства для фінансування масштабних інфраструктурних та інших проектів у розвинутих країнах, цей інструмент, як інвестиційний ресурс для організації управління регіональним розвитком, є актуальним для застосування в Україні.

Дослідження європейського і світового досвіду організації управління регіональним розвитком дозволяє зробити певні висновки.

Приклади організації регіонального управління на основі децентралізованого федералізму як в США та централізації як в Китаї є цікавими для дослідження, проте не є дієздатними для реалізації в Україні, зважаючи на вибір країною європейських принципів організації місцевого самоврядування та територіальної організації влади.

Досвід регіонального управління окремих європейських країн характеризується широким набором інструментів, використання яких

залежить від особливостей розвитку і наявних територіальних проблем, що потребують вирішення. Позитивний досвід від застосування і взаємодії інструментів в процесі організації управління розвитком територій, в тому числі для вирішення регіональних проблем, є актуальним для реалізації в Україні.

Вибір інструментів щодо управління регіональним розвитком, в тому числі і за рахунок державної підтримки, має розроблятися і впроваджуватися з урахуванням індивідуальних національних й регіональних особливостей та отриманням максимального ефекту від їх реалізації.

Використання інструментів ППП дозволяє досягти соціально важливих і економічно вигідних цілей, залучити позитивний досвід приватного сектору і додаткові інвестиційні ресурси для розвитку регіонів, ефективніше використовувати наявні територіальні ресурси в усіх сферах соціально-економічного розвитку, створити умови для забезпечення функціонування суспільно значущих об'єктів (підприємства комунальної сфери, громадський транспорт, автомобільні дороги, аеропорти, інші), експлуатація яких потребує значних ресурсів, ефективніше розвивати соціальну (охорона здоров'я, освіта, збереження культурної спадщини) і екологічну сфери (захист навколишнього середовища, енергозбереження, зелений туризм тощо).

Досягнення основної мети співпраці в рамках ППП, а саме поєднання потреб, ресурсів і можливостей державного та приватного секторів для взаємної вигоди, а також різноманіття видів, форм і сфер застосування ППП, роблять цей інструмент актуальним для вирішення більшості завдань регіонального розвитку на основі використання наявних на території ресурсів, від створення й розвитку інфраструктури до розроблення й упровадження нових перспективних технологій.

Висновки до розділу 2

1. Узагальнено інформацію щодо різних видів ресурсів на основі особливостей їх використання в процесі організації управління регіональним розвитком. Встановлено, що взаємозв'язок між різними видами ресурсів дозволяє залучати додаткові інструменти впливу для їх розвитку і зростання ресурсної спроможності. Доведено, що володіння і використання, в процесі управління регіональним розвитком, інформації стосовно видів ресурсів і їх спроможності визначає конкурентоспроможність території, здатність ефективно функціонувати і розвиватись в умовах зовнішнього та внутрішнього середовища, розвивати ділову активність і інноваційність, для задоволення інтересів населення і громади в цілому.

Запропоновано методичний підхід до групування ресурсів за ознаками, який, використовуючи оцінку причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знаннєвими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища, дозволяє визначити і оцінити спроможність як кожного із ресурсів, так і виду в цілому.

2. Розглянуто методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, що дозволяє на основі аналізу і оцінки всіх ресурсів території, визначити спроможні і неспроможні та шляхом використання інструментів державно-приватного партнерства створити умови для їх подальшого розвитку і зростання, враховуючи взаємний вплив одних на інші.

Запропоновано розрахунок системи інтегральних показників для ранжування регіонів за різними показниками ресурсів і їх видами та оцінено стан розвитку регіонів на основі наявних ресурсів. Застосовано можливості формування SWOT-аналізу інформації стосовно основних видів ресурсів регіону для розподілу їх на спроможні і неспроможні. Використано технологію формування когнітивної карти причинно-наслідкових взаємозв'язків з метою визначення взаємного впливу одних ресурсів на інші,

що є важливим в процесі формування пріоритетів і вибору інструментів регіонального розвитку.

3. Узагальнено світовий досвід організації управління розвитком територій, що характеризується використанням широкого набору інструментів, залежить від індивідуальних особливостей розвитку і певних територіальних проблем, та є актуальним для реалізації в Україні. Доведено доцільність застосування інструментів публічно-приватного партнерства, як додаткового інвестиційного ресурсу, для вирішення більшості завдань регіонального розвитку, що дозволяє ефективніше формувати та використовувати наявні на території ресурси, існуючі взаємозв'язки між ними та впливати на їх розвиток.

Висновки та результати досліджень, подані у другому розділі, оприлюднені у таких публікаціях [1; 2; 4].

Список використаних джерел до розділу 2

1. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Роль системи моніторингу соціально-економічного розвитку у публічному управлінні країни та регіонів. В кн. Конкурентоспроможність та інновації: проблемі науки та практики: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 листопада 2018 року). Харків: ФОП Лібуркіна Л. М., 2018. 68 с. С. 472-475. URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9A%D0%A3%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%9E%D0%A1%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC_%D0%A2%D0%90_%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87_2018.pdf.

2. Семигулін П. К. Взаємозв'язок видів ресурсів в процесі організації

управління регіональним розвитком. Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: III Міжнародна науково-практична онлайн-конференція. (13 жовтня 2021 року) С. 1097–1101. URL: https://itta.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-4.pdf.

3. Орлатий М. К., Романюк С. А., Дегтярьова І. О. Ресурсний потенціал регіону: навч. посіб. К.: НАДУ, 2014. 724 с.

4. Семигулін П. К. Актуальність визначення видів ресурсів в публічному управлінні регіональним розвитком. Journal of science. Lyon. 2021. №25. URL: http://www.joslyon.com/wp-content/uploads/2021/11/Lyon_25.pdf.

5. Ансофф И. Статистическое управление. М.: Экономика, 1989. 519 с.

6. Бабаєв В., Новікова М. Сучасні підходи до зберігання та нарощення ресурсного потенціалу територіальної громади. URL: <https://mmgh.kname.edu.ua/images/Novikova/08.pdf> (дата звернення 23.05.2021).

7. Бороненкова С. А. Управленческий анализ. М.: Финансы и статистика, 2001. 384 с.

8. Лопатников Л.И. Экономико-математический словарь: Словарь современной экономической науки. 5-е изд. перераб. и доп. М.: Дело, 2003. 520 с.

9. Макконел К. Р., Брю С. Л. Экономикс: В 2-х т. М.: ИНФРА-М, 1998. 984 с.

10. Мельник А. Управління ресурсами території в контексті європейської та національної політики регіонального розвитку. URL: <file:///C:/Users/Ira/Downloads/820-1734-1-PB.pdf> (дата звернення 30.06.2021).
11. Ольшанський О.В. Ресурсне забезпечення розвитку території : двовимірний підхід. Держава і суспільство. 2013. № 4(37). С. 220-225.
12. Реймерс Н. Ф. Экология (теории, законы, правила, принципы и гипотезы). М.: Журнал «Россия Молодая» , 1994 367 с.
13. Святохо Н.В. Теоретические аспекты понятия «ресурсный потенциал». URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/24541/47-Svyatokho.pdf?sequence=1> (дата звернення 30.06.2021).
14. Ткачук А., Дацишин М. Внутрішні та зовнішні ресурси для розвитку громади або Чому брак грошей не є первинною проблемою громади?: навчальний модуль. К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 152 с.
15. Апаршина О.І. Методологічні підходи до трактування поняття «ресурсозбереження». Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць ПДТУ у трьох томах. Маріуполь, 2011. Т. 1. С. 156—163.
16. Берданова О. Ресурсне забезпечення регіонального та місцевого розвитку. URL: https://regionet.org.ua/files/05.RLD_Resource_Berdanova_Materials_UA.pdf (дата звернення 18.07.2021).
17. Верхоглядова Н. І., Письменна О. Б. Класифікація ресурсів та їх значення для управління ресурсозбереженням. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/16_2015/7.pdf (дата звернення 15.07.2021).
18. Закаблук Г.О. Теоретичні аспекти соціально-економічного розвитку трудових ресурсів. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2014. №2. С.86—93.
19. Пономаренко В.С. Стратегія управління підприємством. Х.: Основа, 1999. 620 с.
20. Волкова С.В. Инновационно-инвестиционное обеспечение

ресурсосбереження в промисленості: дис. канд. економ. наук: 08.00.05. Белгород: БГТУ, 2010. 189 с

21. Беновська Л.Я. Територіальна громада як суб'єкт регулювання розвитку територій: теоретичні аспекти. Регіональна економіка. 2018. №1. С.30-39.

22. Бойко О. Адміністративний ресурс. К. : Парламентське видавництво, 2011. С. 16.

23. Гринчишин М. Спроможність територіальних громад: теоретичний дискурс. URL: [http://ird.gov.ua/sep/sep20186\(134\)/sep20186\(134\)_051_HrynychshynI.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20186(134)/sep20186(134)_051_HrynychshynI.pdf) (дата звернення 31.07.2021).

24. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія : у трьох томах. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. С. 206.

25. Предборський А. В. Економічна теорія. К. : Кондор, 2003. 492 с.

26. Новицький В.Є. Економічні ресурси цивілізаційного розвитку : навч. посіб. К. : НАУ, 2004. С. 13.

27. Бобровська О. Ю., Крушельницька Т. А., Латинін М. А. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення : монографія. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 362 с.

28. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста. К.: Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

29. Чернов С. І., Мущинська Н. Ю. Об'єднання територіальних громад як механізм забезпечення ресурсної спроможності сільських громад. URL: file:///C:/Users/Ira/Downloads/Trpdu_2016_3_29.pdf (дата звернення 20.03.2021).

30. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.03.2021).

31. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97->

%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 20.03.2021).

32. Горбатов В.М. Конкурентоспособность и циклы развития интегрированных структур бизнеса. Х.: ИД «ИНЖЭК», 2006. 591 с.

33. Современная энциклопедия. URL: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc1p/39034> (дата звернення 15.06.2021).

34. Рудика В. І. Оцінка і прогнозування впливу зовнішнього середовища на виробництво продукції підприємствами коксохімічної промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04. Харків, 2007. 19 с.

35. Максимов В.И. Когнитивные технологии для поддержки принятия управленческих решений. Вопросы экономики. 1999. № 8 (25). С. 87-109.

36. Шемаева Л.Г. Методика організації проведення колективної багатоваріантної експертизи ринкових ситуацій в ході планування сценаріїв управління взаємодією підприємства з зовнішнім середовищем. Коммунальное хозяйство городов. 2005. № 62. С. 270-278.

37. Ялдин І.В. Когнітивне моделювання у прогнозуванні сценаріїв стратегії стійкого розвитку інтегрованої структури бізнесу. Проблеми економіки. 2011. № 4. С. 142-150.

38. Buneman P. Proceedings of the sixteenth ACM SIGACT-SIGMOD-SIGART symposium on Principles of database systems. Mathematical optimization and economic theory. 1997. vol. 7. pp. 117–121.

39. Абрамова Н .А. Некоторые критерии достоверности моделей на основе когнитивных карт. Проблемы управления. 2008. № 6. С. 23-33.

40. Переверза Е.В. Сценарный подход в задачах анализа сложных социальных систем. Системні дослідження та інформаційні технології. 2011. № 1. С. 133-143.

41. Авдеева З.К. Когнитивное моделирование для решения задач управления слабоструктурированными системами (ситуациями). Институт проблем управления РАН. 2010. № 16. С. 26-39.

42. Максимов В.И. Когнитивные технологии – от незнания к

пониманию. Когнитивный анализ и управление развитием ситуаций: труды 1-й международной конференции (CASC'2001) (11-12 октября 2001 г.). М.: ИПУ РАН, 2001. Т. 1. С. 4–41.

43. Світовий досвід формування та реалізації державної регіональної політики. URL: <http://ved.odessa.gov.ua/transkordonne-spivrobotnitstvo/stati-transgranichnoesotrudnichestvo/svtovij-dosvd-formuvannya-ta-realzac-derzhavno-regionalno-poltiki>. (дата звернення 30.08.2020).

44. Федонюк С.В., Галяс В.І. Європейська інтеграція: регіональна політика Європейського Союзу. Короткий лексикон. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2006. 101 с.

45. Annex to the Report from the Commission «18th Annual Report on Implementation of the Structural Funds» (2007). URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/pdf/annex/2006_sf_annex_en.pdf (last accessed: 10.12.2020).

46. Cohesion Report 1996. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docofc/ofcial/reports/1st_cohesion_report_en.zip (last accessed: 10.12.2020).

47. EU Budget 2008. Financial Report. URL: http://ec.europa.eu/budget/library/biblio/publications/2008/fn_report/fn_report_08_en.pdf (last accessed: 10.12.2020).

48. EU Financial Framework 2007–2013 in figures. URL: http://ec.europa.eu/budget/figures/fn_fw0713/fw0713_en.cfm#cf07_13198 (last accessed: 10.12.2020).

49. EU Regional Policy. URL: http://ec.europa.eu/regional_policy/index_en.cfm (last accessed: 10.12.2020).

50. Качний О. С. Зарубіжний досвід формування механізмів державного управління соціально-економічним розвитком регіонів. Публічне управління та митне адміністрування. 2017. № 2. С. 170 – 174.

51. Бедерак Д. А. Эволюция региональной политики выравнивания уровней экономического развития в Европейском союзе. URL:

<https://cyberleninka.ru/journal/n/upravlenets#/966132> (дата звернення 30.08.2021).

52. Стройко Т.В., Гордєєва Т.Ф., Євдоченко О.О. Стратегічні напрями функціонування фінансових інструментів регіональної політики ЄС. Інфраструктура ринку. 2016. Вип. 1. URL: http://market-infr.od.ua/journals/2016/1_2016_ukr/7.pdf (дата звернення 30.08.2021).

53. Чужиков В. Регіональна політика Європейського Союзу: підручник. К.: КНЕУ, 2016. 495 с.

54. Шамборовський Г. О. Регіональна політика та Структурні фонди ЄС : навчально-методичні матеріали до вивчення курсу. Львів. : ЛНУ ім. Івана Франка, 2013.

55. U 2020 strategy and the 2014-2020 Programming period. URL: http://www.eetaa.gr/eu2020/europe2020/04_eurada_eu2020_strategy_and_the_new_programming_period.pdf (last accessed: 10.04.2021).

56. Мрінська О.В. Особливості регіональної політики щодо старопромислових регіонів у Великобританії (Мерсісайд) та Україні. Упр. сучас. містом. 2002. № 10-12 (8). С. 40-49.

57. Кузнецов А. В., Кузнецова О. В. Региональная политика: зарубежный опыт и российские реалии. М.: ИМЭМО РАН, 2015. 137 с.

58. Кузнецов А. В. Региональная политика стран ЕС. Центр европейских исследований ИМЭМО РАН. М.: ИМЭМО РАН, 2009. 230 с.

59. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Світовий досвід державної підтримки в системі публічного управління розвитком територіальних громад. Проблеми економіки. 2020. № 4. с. 19 – 28.

60. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/603/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_3.pdf (дата звернення 30.08.2021).

61. Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/6.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/6.pdf) (дата звернення 20.08.2020).

62. Грищенко І. М. Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/5_2018/5.pdf. (дата звернення 14.09.2021).

63. Данилишин В.І., Стефанків О.М., Ціжма О.А. Зарубіжний досвід державно-приватного партнерства щодо його вдосконалення в Україні. URL: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016-r/2116-danilishin-v-i-stefankiv-o-m-tsizhma-o-a-zarubizhnij-dosvid-derzhavno-privatnogo-partnerstva-ta-propozitsiji-shchodo-jogo-vdoskonalennya-v-ukrajini> (дата звернення 30.09.2021).

64. Довідка щодо стану здійснення державно-приватного партнерства. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : веб-сайт. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=ed00a2ba-480a-4979-84eb-d610a0827a8c&title=ZagalniiOgliad>. (дата звернення: 10.03.2021).

65. Квітка С.А. Публічно-приватне партнерство як дієвий механізм взаємодії влади та бізнесу. Аспекти публічного управління. 2015. № 7-8. С. 47- 56.

66. Королюк Т. Європейський досвід публічно-приватного партнерства та особливості його розвитку в Україні. Фінансове забезпечення інноваційних проєктів малого та середнього бізнесу: глобальні виклики та українські реалії : Матеріали І Міжнар. наук.-практ. конф., 7 грудня, 2016, Київ. С. 70-73. URL: <http://ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/20808/1/70-73.pdf>. (дата звернення: 10.03.2020). (дата звернення 23.09.2021).

67. Малін О.Л. Аналіз розвитку державно-приватного партнерства в Україні та світі: якісні зміни та головні тренди 2020 року : аналітичний звіт. Одеса, 2020. 31 с.

68. Оленцевич Н.В., Ковальова О.В. Державно-приватне партнерство у

розвинених країнах світу: досвід для України. Економічний аналіз. 2014. № 1, Т. 15. С. 134-143.

69. Тищенко В.Ф., Остапенко В.М. Проектне фінансування як форма публічно-приватного партнерства. Вісник Університету банківської справи Національного банку України. 2013. № 1. С. 141-144.

70. Jomo K.S., Chowdhury A., Sharma K., Plat D. Public-Private Partnerships and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Fit for purpose? Department of Economic & Social Affairs. 2016. URL: https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/2288desawork_ingpaper148.pdf. (last accessed: 10.03.2020).

71. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Аналіз державно-приватного партнерства в Україні та світі. URL: business-inform-2019-1_0-pages-60_67_Аналіз%20ДПП%20в%20Укр%20и%20світі_.pdf (дата звернення 30.09.2021).

72. Special Report Public Private Partnerships in the EU: Widespread shortcomings and limited benefits European Union. 2018. № 9. European Court of Auditors 12, rue Alcide De Gasperi 1615, Luxembourg. URL: <eca.europa.eu> (last accessed: 10.03.2021).

73. Зуєва Ю. Закордонні кейси з ДПП: порівняльний аналіз. URL: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/zakordonni-keysy-z-dpp-porivnyalniy-analiz.html> (дата звернення 10.10.2021).

74. EPEC Data Portal. European Investment Bank : веб-сайт. URL: <http://data.eib.org/epec>. (last accessed: 10.03.2020).

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ НА ОСНОВІ РЕСУРСНОГО ПІДХОДУ

3.1. Аналіз ресурсної спроможності регіонів України за умови використання інструментів публічно-приватного партнерства

Аналіз ресурсної спроможності регіонів України на основі сформованої бази ресурсів (параграф 2.1) потребує деталізації і узагальнення інформації щодо системи вибраних показників, що їх характеризують. Представлена далі система запропонованих показників, враховує норми відповідності загальній методології їх побудови у вітчизняній та закордонній статистиці, потребу місцевих органів влади у якісній та оперативній інформації, відповідність цілям, завданням та методам управління регіональним розвитком.

Сформована система окремих показників (статистичних, експертних, аналітичних, технічних, дослідницьких тощо), представлена в додатку В, дозволяє характеризувати окремі ресурси і їх види та може бути використана для визначення ресурсної спроможності регіонів в Україні.

В процесі вибору та узагальнення представлених вище окремих показників були проаналізовані і використані матеріали: Моніторингу соціально-економічного розвитку регіонів, який проводиться на основі затвердженої Методики, що дозволяє оцінювати результати ефективної реалізації державної регіональної політики в Україні [1; 2]; Розрахунку індексу регіонального людського розвитку, що також дає можливість проаналізувати і оцінити результативність реалізації державної регіональної політики [3; 4], Моніторингу децентралізації влади та реформування

місцевого самоврядування [5] тощо.

Система показників (додаток В) не є унікальною, бо є динамічною і змінною, в залежності від ситуації, потреби в інформації, поставленої мети дослідження тощо, вона може доповнюватись і уточнюватись. Враховуючи, суспільні зміни, що впливають на удосконалення та розширення напрямів статистичних досліджень як в Україні, так і світі, тематики експертних опитувань, зацікавленості громадської думки тощо, доцільним є постійне оновлення і доповнення запропонованої системи окремих показників та аналіз їх актуальності для характеристики спроможності регіональних ресурсів і їх видів.

Статистична інформація, представлена у додатку В, по окремо вибраних показниках використана далі для ранжування регіонів України на основі розрахованих інтегральних показників та аналізу спроможності окремих регіональних ресурсів.

Практична реалізація методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону (параграф 2.2, рис. 2.3) передбачає, на міжрегіональному етапі, розрахунок системи інтегральних показників (як по кожному окремому ресурсу, так і по виду в цілому, у разі необхідності), що обґрунтовано використанням методу ентропії, враховуючи властивий соціально-економічним системам ентропійний (невизначений) характер.

Аналіз ресурсної спроможності, на основі проведеного розрахунку інтегральних показників по окремих вибраних для візуалізації показниках, що характеризують ресурси, за ознаками економіка (економічні, інвестиційні, фінансові) і соціум (трудові, соціальні, демографічні) по регіонах України за січень-грудень 2020 року представлено в табл. 3.1-3.4.

Вхідними даними для розрахунку інтегральних показників виступає інформація Державної служби статистики України [6; 7]. Для досягнення об'єктивності порівняння регіонів між собою номінальні значення показників представлені у розрахунку на одиницю наявного населення кожного регіону.

Таблиця 3.1

Аналіз спроможності окремих економічних ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року

Регіони України	Економічні ресурси														
	Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)			Обсяг сільськогосподарського виробництва у розрахунку на одну (всього, не тільки сільського) особу, гривень (у постійних цінах 2016 р.)			Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу, дол. США (розрахунок)			Обсяг експорту послуг у розрахунку на одну особу, дол. США (розрахунок)			Оборот роздрібної торгівлі у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)		
	січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	51 042,4	↓	10	30 897,0	↑	2	901,1	↓	13	107,0	↓	9	22 040,2	↓	17
Волинська	31 292,3	↓	20	16 013,0	↑	13	625,9	↓	15	80,3	↓	11	22 469,5	↓	16
Дніпропетровська	136 111,9	↑	1	11 230,0	↓	18	2 416,3	↑	2	55,8	↓	14	36 350,6	↑	4
Донецька	62 397,9	↑	8	4 688,0	↓	24	959,7	↓	9	19,7	↓	23	9 137,4	↓	24
Житомирська	39 371,9	↓	14	21 440,0	↑	10	570,0	↓	17	65,2	↓	12	23 454,7	↓	13
Закарпатська	19 277,5	↓	23	6 688,0	↓	22	1 079,7	↓	7	235,1	↓	5	18 754,1	↓	21
Запорізька	112 416,9	↑	3	13 927,0	↓	15	1 754,7	↑	4	100,3	↓	10	31 685,8	↑	6
Івано-Франківська	45 131,6	↓	11	10 012,0	↓	19	556,8	↓	19	43,6	↓	16	20 093,1	↓	19
Київська	70 357,7	↑	5	18 517,0	↑	11	1 100,3	↓	6	140,9	↓	7	56 651,3	↑	2
Кіровоградська	37 950,7	↓	17	25 975,0	↑	6	992,0	↓	8	24,7	↓	22	24 185,0	↓	12
Луганська	8 935,1	↓	25	5 757,0	↓	23	61,1	↓	25	11,1	↓	25	5 342,9	↓	25
Львівська	44 552,9	↓	12	9 160,0	↓	20	930,1	↓	10	246,3	↓	4	28 387,6	↓	7
Миколаївська	56 167,7	↓	9	17 277,0	↑	12	2 028,8	↑	3	307,3	↑	3	24 318,6	↓	11
Одеська	29 744,3	↓	21	7 324,0	↓	21	574,5	↓	16	352,5	↑	2	37 346,1	↑	3
Полтавська	116 133,7	↑	2	27 446,0	↑	4	1 689,7	↑	5	28,6	↓	20	28 143,0	↓	8
Рівненська	38 985,0	↓	15	14 952,0	↑	14	408,8	↓	22	58,5	↓	13	19 061,5	↓	20
Сумська	43 469,0	↓	13	29 221,0	↑	3	925,1	↓	11	25,8	↓	21	21 615,0	↓	18
Тернопільська	20 589,5	↓	22	23 038,0	↑	9	434,9	↓	21	107,3	↓	8	17 318,2	↓	23
Харківська	66 704,2	↑	6	13 830,0	↓	16	558,7	↓	18	149,8	↓	6	33 752,2	↑	5
Херсонська	32 184,7	↓	19	25 095,0	↑	8	276,8	↓	23	31,8	↓	19	24 784,9	↓	10
Хмельницька	38 017,0	↓	16	27 148,0	↑	5	533,4	↓	20	19,6	↓	24	22 647,6	↓	15
Черкаська	64 793,2	↑	7	25 393,0	↑	7	688,1	↓	14	35,6	↓	17	25 102,3	↓	9
Чернівецька	15 569,6	↓	24	11 423,0	↓	17	188,1	↓	24	50,0	↓	15	17 913,6	↓	22
Чернігівська	35 265,7	↓	18	32 730,0	↑	1	912,2	↓	12	32,1	↓	18	23 027,2	↓	14
м. Київ	98 676,4	↑	4	x	x	x	4 202,3	↑	1	1 375,7	↑	1	80 323,2	↑	1
Україна	59 659,7			14 336			1 183,3			268,5			29 112,7		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Аналіз спроможності окремих економічних ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року представлений в табл. 3.1. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

За показником реалізованої промислової продукції, що розрахований на одну особу, 7 регіонів і м. Київ мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний. Решта, 17 із 24 регіонів, за цим показником перебувають в категорії з менше спроможним ресурсом, при цьому найнижчі позиції займають Луганський, Чернівецький, Закарпатський, Тернопільський, Одеський регіони.

За обсягом сільськогосподарського виробництва у розрахунку на одну особу, більша половина регіонів мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує більшу спроможність цього ресурсу. Серед регіонів з меншою спроможністю, найнижчі позиції у Донецького, Луганського, Закарпатського, Одеського і Львівського регіонів.

Враховуючи аналіз показників, що характеризують експортні операції, можна зробити висновок, що у більшості регіонів країни цей ресурс відноситься до менше спроможного. Так, за категорією, яка характеризує показники експорту товарів, що приходиться на одиницю населення, таких 20 із 25 регіонів, в категорії обсяг експорту послуг, що приходиться на одну особу, рахується 22 із 25 регіонів.

За обсягом роздрібною торгівлі у розрахунку на одну особу, 5 регіонів і м. Київ мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний. Для 19 із 24 регіонів цей показник перебуває в категорії як менше спроможний ресурс, найнижчі позиції рахуються в Луганському, Донецькому, Тернопільському, Чернівецькому, Закарпатському регіонах.

Таблиця 3.2

Аналіз спроможності окремих інвестиційних і фінансових ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року

Регіони України	Інвестиційні ресурси						Фінансові ресурси		
	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)			Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу наростаючим підсумком з початку інвестування, дол.США (розрахунок)			Обсяг доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)		
	січень-грудень 2020 року			на 1 січня 2020 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	6 534,3	↓	11	311,5	↓	16	7 185,0	↓	11
Волинська	9 922,0	↓	5	234,2	↓	19	5 695,8	↓	18
Дніпропетровська	16 663,0	↑	2	1 850,6	↑	2	10 197,9	↑	3
Донецька	6 122,5	↓	16	608,5	↓	8	3 684,8	↓	24
Житомирська	6 430,5	↓	13	553,1	↓	10	6 708,8	↓	15
Закарпатська	3 340,3	↓	23	291,0	↓	18	4 780,8	↓	22
Запорізька	6 992,2	↓	9	906,7	↓	5	8 397,2	↑	5
Івано-Франківська	3 973,8	↓	21	385,6	↓	13	5 208,9	↓	21
Київська	12 885,7	↑	4	1 105,9	↓	4	10 400,8	↑	2
Кіровоградська	6 127,3	↓	15	153,6	↓	24	7 318,2	↓	9
Луганська	1 265,9	↓	25	180,7	↓	22	1 973,7	↓	25
Львівська	6 494,1	↓	12	713,6	↓	7	7 450,0	↓	8
Миколаївська	7 056,7	↓	8	565,3	↓	9	7 158,9	↓	13
Одеська	7 169,0	↓	7	756,9	↓	6	8 095,9	↑	7
Полтавська	15 887,2	↑	3	1 491,1	↑	3	9 518,5	↑	4
Рівненська	4 296,8	↓	20	291,5	↓	17	5 462,8	↓	19
Сумська	5 934,8	↓	18	378,7	↓	15	6 978,6	↓	14
Тернопільська	5 804,6	↓	19	215,3	↓	21	5 218,1	↓	20
Харківська	6 542,5	↓	10	384,6	↓	14	8 293,0	↑	6
Херсонська	3 869,5	↓	22	432,0	↓	12	5 951,0	↓	17
Хмельницька	7 405,0	↓	6	179,5	↓	23	6 484,8	↓	16
Черкаська	6 012,9	↓	17	228,6	↓	20	7 159,5	↓	12
Чернівецька	2 714,5	↓	24	69,0	↓	25	4 421,7	↓	23
Чернігівська	6 220,8	↓	14	489,6	↓	11	7 212,3	↓	10
м. Київ	45 894,8	↑	1	7 354,9	↑	1	16 722,2	↑	1
Україна	10 095,1			1 176,6			7 485,3		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Аналіз окремих інвестиційних і фінансових ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року представлений в табл. 3.2. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

Аналіз показників, вибраних для оцінки спроможності інвестиційних ресурсів, характеризується негативною тенденцією для більшості регіонів країни, за показником капітальних інвестицій, розрахованим на одну людину, 21 із 25 регіонів, а за показником прямих іноземних інвестицій, що приходить на одну особу, 23 із 25 регіонів, в яких цей ресурс відноситься до менше спроможних.

За обсягом місцевих доходів, що розраховується на одиницю населення в регіоні, м. Київ і 6 регіонів, Київський, Дніпропетровський, Полтавський, Запорізький, Харківський, Одеський, мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний. Решта, 18 із 24 регіонів, за цим показником перебувають в категорії з менше спроможним ресурсом, найнижчі позиції займають Луганський, Донецький, Чернівецький, Закарпатський, Івано-Франківський регіони.

Аналіз окремих соціальних і демографічних ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року представлений в табл. 3.3. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

За обсягом прийнятого (введеного) в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тисяч осіб, 10 регіонів мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний. Натомість, 14 регіонів і м. Київ, за цим показником перебувають в категорії з менше спроможним ресурсом, при цьому найнижчі позиції займають Луганський, Донецький, Запорізький, Дніпропетровський, Кіровоградський регіони.

Таблиця 3.3

Аналіз спроможності окремих соціальних і демографічних ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року

Регіони України	Соціальні ресурси			Демографічні ресурси								
	Обсяг прийнятого (введеного) в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб, кв. метрів			Загальні коефіцієнти природного приросту, скорочення (-), (на 1000 осіб наявного населення)			Загальні коефіцієнти народжуваності, (на 1000 осіб наявного населення)			Загальні коефіцієнти смертності дітей у віці до 1 року, (1000 живо-народжених)		
	січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	1 294,9	↓	11	-9,0	↓	13	7,5	↑	14	6,4	↓	10
Волинська	2 914,1	↑	2	-3,8	↑	4	10,1	↑	4	6,3	↓	8
Дніпропетровська	353,7	↓	22	-10,8	↓	19	6,7	↓	16	6,9	↑	13
Донецька	78,3	↓	24	-6,3	↑	10	2,7	↓	24	8,3	↑	19
Житомирська	976,9	↓	14	-10,0	↓	17	7,6	↑	11	5,9	↓	7
Закарпатська	2 278,8	↑	7	-2,6	↑	2	10,8	↑	1	9,7	↑	24
Запорізька	248,2	↓	23	-11,2	↓	20	6,3	↓	19	5,2	↓	3
Івано-Франківська	2 889,6	↑	3	-5,4	↑	7	8,6	↑	7	7,0	↑	15
Київська	6 707,8	↑	1	-9,7	↓	16	8,0	↑	9	4,0	↓	1
Кіровоградська	378,8	↓	21	-11,4	↓	21	6,5	↓	17	8,6	↑	21
Луганська	57,9	↓	25	-5,2	↑	6	1,9	↓	25	7,2	↑	18
Львівська	2 385,7	↑	6	-6,1	↑	9	8,4	↑	8	6,9	↑	12
Миколаївська	389,3	↓	20	-9,1	↓	14	6,9	↓	15	7,2	↑	17
Одеська	2 027,4	↑	8	-6,0	↑	8	8,7	↑	6	6,7	↓	11
Полтавська	978,8	↓	13	-11,6	↓	23	6,3	↓	20	6,4	↓	9
Рівненська	1 904,6	↑	9	-2,9	↑	3	10,6	↑	2	5,3	↓	4
Сумська	464,3	↓	19	-12,2	↓	24	5,7	↓	23	8,5	↑	20
Тернопільська	2 478,1	↑	5	-7,7	↑	11	7,6	↑	12	5,7	↓	6
Харківська	1 085,4	↓	12	-10,4	↓	18	6,3	↓	18	9,1	↑	22
Херсонська	648,4	↓	17	-9,2	↓	15	7,5	↑	13	10,6	↑	25
Хмельницька	1 741,6	↑	10	-8,9	↓	12	7,8	↑	10	6,9	↑	14
Черкаська	623,9	↓	18	-11,4	↓	22	6,1	↓	21	7,2	↑	16
Чернівецька	2 752,9	↑	4	-5,1	↑	5	9,0	↑	5	5,4	↓	5
Чернігівська	770,3	↓	16	-13,8	↓	25	6,0	↓	22	9,1	↑	23
м. Київ	964,5	↓	15	-1,8	↑	1	10,3	↑	3	4,8	↓	2
Україна	1 382,6			-7,7			7,0			6,8		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Демографічні ресурси представлені для аналізу трьома коефіцієнтами, що дозволяють визначити їх стан ресурсної спроможності. Показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний, мають майже половина регіонів. До регіонів, демографічні ресурси яких визначаються як менше спроможні, враховуючи статистичні дані за період січня-грудня 2020 року, можна віднести:

- за коефіцієнтом природного приросту, скорочення (на 1 тисячу наявного населення) 14 регіонів, найнижчий ранг мають Чернігівський, Сумський, Полтавський, Черкаський, Кіровоградський регіони;

- за коефіцієнтом народжуваності (на 1 тисячу наявного населення) 11 регіонів, в тому числі найнижчими є Луганський, Донецький, Сумський, Чернігівський, Черкаський регіони;

- за коефіцієнтом померлих у віці до 1 року дітей (що розрахований на 1 тисячу новонароджених) м. Київ і 10 регіонів, Херсонський, Закарпатський, Чернігівський, Харківський, Кіровоградський регіони є аутсайдерами.

Аналіз окремих трудових ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року представлений в табл. 3.4. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

За індексом реальної заробітної плати до відповідного періоду попереднього року, більшість регіонів мають показник вищий ніж середній по Україні і визначає більшу спроможність цього ресурсу. До регіонів з меншою спроможністю потрапили Волинський, Донецький, Київський, Дніпропетровський, Харківський регіони і м. Київ.

Аналіз середньомісячної заробітної плати за період з початку року характеризується негативною тенденцією практично для всіх регіонів країни, розмір якої в розрахунку на одного штатного працівника, є меншою в порівнянні із середніми по Україні. Розглядати цей ресурс як більше спроможний, за даними статистики, можна лише у м. Києві і Донецькому, Київському, Дніпропетровському регіонах.

Таблиця 3.4

Аналіз спроможності окремих трудових ресурсів регіонів України за січень-грудень 2020 року

Регіони України	Трудові ресурси											
	Індекс реальної заробітної плати, % до відповідного періоду попереднього року			Середньомісячна заробітна плата, за період з початку року, гривень в розрахунку на одного штатного працівника			Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років, % до населення відповідного віку			Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років, % до економічно активного населення відповідного віку		
	січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	109,9	↑	11	10 297	↓	10	56,2	↑	13	10,7	↓	14
Волинська	102,9	↓	25	9 256	↓	24	48,9	↓	25	12,5	↓	22
Дніпропетровська	106,2	↓	20	11 681	↑	4	58,0	↑	3	8,6	↑	7
Донецька	104,1	↓	24	12 647	↑	2	49,2	↓	24	14,9	↓	24
Житомирська	109,9	↑	11	9 571	↓	20	55,3	↓	17	10,9	↓	17
Закарпатська	106,2	↓	20	10 193	↓	12	53,7	↓	21	10,6	↓	13
Запорізька	108,5	↑	15	11 556	↓	5	56,0	↓	15	10,7	↓	14
Івано-Франківська	109,5	↑	13	9 980	↓	14	54,1	↓	20	8,4	↑	6
Київська	105,3	↓	22	11 887	↑	3	57,8	↑	4	6,9	↑	3
Кіровоградська	112,3	↑	2	9 603	↓	19	53,1	↓	22	12,7	↓	23
Луганська	113,5	↑	1	10 182	↓	13	56,4	↑	11	15,4	↓	25
Львівська	107,7	↑	17	10 299	↓	9	56,0	↓	15	7,6	↑	5
Миколаївська	111,6	↑	3	11 414	↓	6	57,3	↑	5	10,7	↓	14
Одеська	109,5	↑	13	10 336	↓	8	56,8	↑	7	7,1	↑	4
Полтавська	107,4	↑	18	10 819	↓	7	54,8	↓	18	12,0	↓	21
Рівненська	110,8	↑	7	10 254	↓	11	56,1	↓	14	9,3	↑	9
Сумська	111,2	↑	5	9 785	↓	18	56,8	↑	7	9,4	↑	10
Тернопільська	110,9	↑	6	9 384	↓	21	51,6	↓	23	11,5	↓	19
Харківська	106,4	↓	19	9 968	↓	15	59,9	↑	2	6,2	↑	1
Херсонська	111,3	↑	4	9 354	↓	22	56,8	↑	7	11,3	↓	18
Хмельницька	110,1	↑	9	9 872	↓	16	54,8	↓	18	9,9	↓	12
Черкаська	107,8	↑	16	9 797	↓	17	57,0	↑	6	9,5	↓	11
Чернівецька	110,0	↑	10	9 166	↓	25	56,5	↑	10	8,9	↑	8
Чернігівська	110,2	↑	8	9 328	↓	23	56,4	↑	11	11,9	↓	20
м. Київ	105,0	↓	23	17 086	↑	1	61,7	↑	1	6,8	↑	2
Україна	107,4			11 591			56,2			9,5		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

За показником рівень зайнятості населення у віці 15-70 років до населення відповідного віку, м. Київ і 12 регіонів мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний. Інша половина за цим показником перебуває в категорії з менше спроможним ресурсом, найнижчі позиції у Волинському, Донецькому, Тернопільському, Кіровоградському, Закарпатському регіонах.

Найнижчі показники за рівнем безробіття у віці 15-70 років до економічно активного населення відповідного віку, в порівнянні із середніми в Україні, за січень-грудень 2020 року спостерігаються у м. Київ, Харківському, Київському, Одеському, Львівському, Івано-Франківському, Дніпропетровському, Чернівецькому, Рівненському, Сумському регіонах, що, відповідно, визначає більшу спроможність цього ресурсу. Інші 14 із 24 регіонів, за цим показником перебувають в категорії з менше спроможним ресурсом, до аутсайдерів відносяться Луганський, Донецький, Кіровоградський, Волинський, Полтавський та інші регіони.

Динаміка, на основі щорічних значень інтегральних показників, за різними, окремо вибраними, ресурсами, що дозволяє проаналізувати їх ресурсну спроможність по регіонах України протягом 2016-2020 років, представлена в табл. Г.1-Г.5 додатку Г, табл. Д.1-Д.6 додатку Д. Аналіз представлених даних дозволяє зробити висновок про наявність незначних розбіжностей, або їх практичну відсутність, при оцінці чи то більше спроможних чи то менше спроможних окремо взятих для аналізу ресурсів, як по роках, так і по регіонах між собою.

Незважаючи на присутні зміни значень статистичних показників і проведених на їх основі розрахунків у аналізованій період, що характеризують той чи інших ресурс, вплив на співвідношення між регіональним значенням і середнім по Україні залишається мінімальним, що вказує на взаємозв'язок тенденції, що розвиваються в Україні із регіональними тенденціями в середині.

Для підтвердження вищезазначеного розглянемо аналіз спроможності

окремих ресурсів регіонів України на протязі 2016-2020 років, що проведений на основі динаміки окремо вибраних статистичних показників, розрахунку інтегральних показників і ранжування регіонів, що дозволяє оцінити наявність змін при визначенні спроможності таких ресурсів за регіонами, враховуючи співвідношення до середнього значення показника по Україні (табл. 3.5-3.8).

Аналіз спроможності інвестиційного ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки представлено в табл. 3.5, 3.6. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

Динаміка показників обсягу капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу протягом аналізованого періоду, характеризується мінімальною кількістю регіонів, які мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний, а саме м. Київ, Дніпропетровський, Київський, Полтавський регіони. В порівнянні з 2016 роком кількість регіонів скоротилася, ознаку спроможного ресурсу втрачено Миколаївським регіоном. Наразі 21 регіон із 24 віднесені до категорії з менше спроможним ресурсом і ця позиція не змінюється тривалий часом.

Зазначене спостереження дозволяє зробити висновок, що інвестиційний ресурс у вигляді капітальних інвестицій у розрахунку на особу є постійно проблемним і неспроможним практично для всіх регіонів України, отже потребує пошуку можливих додаткових інструментів регіонального управління.

Схожою є динаміка показників обсягу прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, що протягом вказаного періоду характеризується одиничною кількістю регіонів, які мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний, це м. Київ, Дніпропетровський, Полтавський регіони. В порівнянні з 2018 роком ознаку спроможного ресурсу втрачено Одеським регіоном. Таким чином 22 регіони із 24 віднесені до категорії з менше спроможним ресурсом, що залишаються такими тривалий час.

Таблиця 3.5

Аналіз спроможності інвестиційного ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки

Регіони України	Обсяг капітальних інвестицій у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	4 892,9	↓	14	7 031,5	↓	10	10 590,5	↓	5	10 045,3	↓	9	6 534,3	↓	11
Волинська	5 750,0	↓	12	6 280,2	↓	16	7 598,0	↓	14	12 172,6	↓	5	9 922,0	↓	5
Дніпропетровська	9 536,4	↑	3	12 464,5	↑	3	17 390,3	↑	3	20 706,9	↑	3	16 663,0	↑	2
Донецька	2 538,8	↓	24	3 724,5	↓	23	6 157,4	↓	19	7 320,9	↓	18	6 122,5	↓	16
Житомирська	4 172,6	↓	19	5 626,0	↓	20	6 134,5	↓	21	6 539,3	↓	21	6 430,5	↓	13
Закарпатська	2 956,3	↓	22	4 177,9	↓	22	5 524,7	↓	23	7 298,9	↓	19	3 340,3	↓	23
Запорізька	5 860,0	↓	10	8 745,3	↓	7	8 419,2	↓	9	8 670,9	↓	12	6 992,2	↓	9
Івано-Франківська	4 756,5	↓	16	6 513,7	↓	15	6 152,8	↓	20	6 482,9	↓	22	3 973,8	↓	21
Київська	17 905,9	↑	2	17 682,4	↑	2	21 198,1	↑	2	27 339,4	↑	2	12 885,7	↑	4
Кіровоградська	6 368,4	↓	8	6 995,6	↓	11	6 790,7	↓	16	7 987,5	↓	16	6 127,3	↓	15
Луганська	1 325,7	↓	25	1 404,5	↓	25	1 334,7	↓	25	1 502,4	↓	25	1 265,9	↓	25
Львівська	6 697,2	↓	7	8 827,7	↓	6	9 772,9	↓	6	11 132,2	↓	7	6 494,1	↓	12
Миколаївська	7 949,9	↑	4	8 882,5	↓	5	8 157,1	↓	12	10 978,1	↓	8	7 056,7	↓	8
Одеська	6 280,2	↓	9	8 402,0	↓	8	8 839,1	↓	7	8 686,1	↓	11	7 169,0	↓	7
Полтавська	7 708,6	↑	5	10 698,0	↑	4	12 475,5	↓	4	16 299,2	↑	4	15 887,2	↑	3
Рівненська	3 514,8	↓	21	4 922,9	↓	21	5 952,7	↓	22	5 613,7	↓	23	4 296,8	↓	20
Сумська	4 697,6	↓	17	5 650,9	↓	19	6 445,6	↓	17	6 997,9	↓	20	5 934,8	↓	18
Тернопільська	4 247,6	↓	18	6 213,5	↓	17	7 027,7	↓	15	8 512,5	↓	14	5 804,6	↓	19
Харківська	5 812,3	↓	11	6 669,7	↓	13	8 058,0	↓	13	8 472,3	↓	15	6 542,5	↓	10
Херсонська	4 108,0	↓	20	6 542,6	↓	14	6 443,6	↓	18	11 822,9	↓	6	3 869,5	↓	22
Хмельницька	6 823,3	↓	6	7 955,9	↓	9	8 251,2	↓	10	7 635,8	↓	17	7 405,0	↓	6
Черкаська	4 975,6	↓	13	6 114,8	↓	18	8 673,6	↓	8	9 058,3	↓	10	6 012,9	↓	17
Чернівецька	2 692,3	↓	23	3 128,0	↓	24	3 800,5	↓	24	4 377,7	↓	24	2 714,5	↓	24
Чернігівська	4 818,2	↓	15	6 695,0	↓	12	8 211,1	↓	11	8 558,3	↓	13	6 220,8	↓	14
м. Київ	33 088,6	↑	1	42 315,1	↑	1	61 709,4	↑	1	62 899,0	↑	1	45 894,8	↑	1
Україна	7 659,2			9 739,3			12 486,4			13 947,8			10 095,1		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Таблиця 3.6

Аналіз спроможності інвестиційного ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки

Регіони України	Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу наростаючим підсумком з початку інвестування, доларів США (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	146,4	↓	22	158,3	↓	22	163,5	↓	22	177,7	↓	21	311,5	↓	16
Волинська	274,4	↓	15	303,1	↓	15	288,8	↓	17	346,1	↓	16	234,2	↓	19
Дніпропетровська	1 251,5	↑	2	1 364,3	↑	2	1 258,6	↑	2	1 397,2	↑	2	1 850,6	↑	2
Донецька	444,8	↓	10	459,0	↓	9	477,8	↓	9	549,5	↓	9	608,5	↓	8
Житомирська	321,2	↓	13	348,5	↓	13	352,8	↓	14	380,0	↓	14	553,1	↓	10
Закарпатська	345,0	↓	12	368,1	↓	12	396,1	↓	13	423,6	↓	13	291,0	↓	18
Запорізька	574,5	↓	9	746,3	↓	7	738,2	↓	7	737,7	↓	6	906,7	↓	5
Івано-Франківська	657,2	↓	8	755,8	↓	6	746,5	↓	6	605,4	↓	8	385,6	↓	13
Київська	1 101,8	↑	3	1 137,5	↑	3	1 138,8	↑	3	1 164,9	↑	3	1 105,9	↓	4
Кіровоградська	63,1	↓	25	86,1	↓	24	97,2	↓	24	99,3	↓	24	153,6	↓	24
Луганська	191,6	↓	20	224,2	↓	18	421,3	↓	11	448,2	↓	12	180,7	↓	22
Львівська	688,7	↓	7	707,3	↓	8	577,7	↓	8	619,7	↓	7	713,6	↓	7
Миколаївська	263,0	↓	16	228,4	↓	17	225,3	↓	18	317,9	↓	18	565,3	↓	9
Одеська	1 008,1	↓	4	1 021,7	↓	4	963,8	↑	4	991,3	↓	4	756,9	↓	6
Полтавська	784,4	↓	5	825,3	↓	5	753,4	↓	5	835,0	↓	5	1 491,1	↑	3
Рівненська	216,7	↓	18	210,7	↓	19	164,5	↓	21	159,8	↓	23	291,5	↓	17
Сумська	194,9	↓	19	197,2	↓	20	196,1	↓	20	207,2	↓	20	378,7	↓	15
Тернопільська	107,8	↓	23	132,6	↓	23	157,1	↓	23	176,5	↓	22	215,3	↓	21
Харківська	736,8	↓	6	382,3	↓	11	415,8	↓	12	370,1	↓	15	384,6	↓	14
Херсонська	354,8	↓	11	317,2	↓	14	305,6	↓	15	474,5	↓	10	432,0	↓	12
Хмельницька	157,6	↓	21	180,5	↓	21	202,4	↓	19	209,8	↓	19	179,5	↓	23
Черкаська	297,0	↓	14	294,9	↓	16	298,6	↓	16	343,8	↓	17	228,6	↓	20
Чернівецька	65,9	↓	24	68,9	↓	25	53,8	↓	25	65,0	↓	25	69,0	↓	25
Чернігівська	249,1	↓	17	436,1	↓	10	444,4	↓	10	458,1	↓	11	489,6	↓	11
м. Київ	8 293,3	↑	1	8 927,9	↑	1	6 621,8	↑	1	7 757,3	↑	1	7 354,9	↑	1
Україна	1 062,6			1 122,8			961,1			1 079,2			1 176,6		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Представлений аналіз характеризує цей ресурс як постійно проблемний і неспроможний майже для всіх регіонів України, отже також потребує пошуку можливих додаткових інструментів регіонального управління.

Аналіз спроможності трудового ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки представлено на прикладі середньомісячної заробітної плати з початку року в табл. 3.7. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

Динаміка показників у розрахунку на одного штатного працівника протягом аналізованого періоду, характеризується обмеженою кількістю регіонів, які мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний, такими є м. Київ, Київський, Донецький регіони і Дніпропетровський, який приєднався до зазначеної категорії останні два роки. В категорії регіонів з менше спроможним ресурсом у вигляді середньомісячної заробітної плати постійно перебувають 21 регіон і ця позиція є не змінною тривалий час. Представлений аналіз дозволяє зробити висновок, що зазначений ресурс залишається постійно проблемним і неспроможним майже для всіх регіонів України, отже потребує пошуку можливих додаткових інструментів регіонального управління.

Аналіз спроможності демографічного ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки на прикладі коефіцієнту природного приросту (скорочення) наявного населення представлено в табл. 3.8. Зеленою стрілкою в таблиці відмічені більше спроможні ресурси, червоною стрілкою менше спроможні ресурси.

Аналіз статистичних показників, що характеризують зазначений ресурс, характеризується щорічним погіршенням на протязі всього аналізованого періоду, що притаманне як загальноукраїнським показникам, так і регіональним по всіх регіонах.

Таблиця 3.7

Аналіз спроможності трудового ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки

Регіони України	Середньомісячна заробітна плата, за період з початку року, в розрахунку на одного штатного працівника, гривень														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	4 189	↓	15	6 121	↓	12	7 801	↓	11	9 299	↓	8	10 297	↓	10
Волинська	4 047	↓	18	5 849	↓	19	7 324	↓	19	8 663	↓	18	9 256	↓	24
Дніпропетровська	5 076	↓	5	6 939	↓	4	8 862	↓	4	10 751	↑	4	11 681	↑	4
Донецька	5 989	↑	2	7 764	↑	2	9 686	↑	2	11 716	↑	2	12 647	↑	2
Житомирська	4 000	↓	22	5 836	↓	21	7 372	↓	16	8 528	↓	20	9 571	↓	20
Закарпатська	4 298	↓	13	6 355	↓	10	8 070	↓	8	9 202	↓	11	10 193	↓	12
Запорізька	5 081	↓	4	6 863	↓	5	8 726	↓	5	10 480	↓	5	11 556	↓	5
Івано-Франківська	4 202	↓	14	6 074	↓	13	7 551	↓	13	8 817	↓	15	9 980	↓	14
Київська	5 229	↑	3	7 188	↑	3	9 097	↑	3	11 003	↑	3	11 887	↑	3
Кіровоградська	3 974	↓	23	5 792	↓	22	7 191	↓	21	8 360	↓	21	9 603	↓	19
Луганська	4 637	↓	8	5 862	↓	18	7 365	↓	17	8 731	↓	16	10 182	↓	13
Львівська	4 558	↓	10	6 391	↓	9	8 001	↓	10	9 271	↓	9	10 299	↓	9
Миколаївська	4 887	↓	6	6 709	↓	6	8 160	↓	7	9 976	↓	6	11 414	↓	6
Одеська	4 808	↓	7	6 542	↓	8	8 011	↓	9	9 246	↓	10	10 336	↓	8
Полтавська	4 621	↓	9	6 551	↓	7	8 375	↓	6	9 846	↓	7	10 819	↓	7
Рівненська	4 364	↓	12	6 013	↓	15	7 469	↓	15	8 967	↓	13	10 254	↓	11
Сумська	4 131	↓	17	5 946	↓	16	7 324	↓	20	8 579	↓	19	9 785	↓	18
Тернопільська	3 695	↓	25	5 554	↓	25	6 969	↓	25	8 275	↓	22	9 384	↓	21
Харківська	4 448	↓	11	6 244	↓	11	7 657	↓	12	9 081	↓	12	9 968	↓	15
Херсонська	4 042	↓	20	5 842	↓	20	7 058	↓	22	8 187	↓	24	9 354	↓	22
Хмельницька	4 043	↓	19	5 938	↓	17	7 346	↓	18	8 672	↓	17	9 872	↓	16
Черкаська	4 148	↓	16	6 042	↓	14	7 478	↓	14	8 838	↓	14	9 797	↓	17
Чернівецька	3 826	↓	24	5 621	↓	24	6 991	↓	24	8 066	↓	25	9 166	↓	25
Чернігівська	4 002	↓	21	5 636	↓	23	6 995	↓	23	8 206	↓	23	9 328	↓	23
м. Київ	8 648	↑	1	11 135	↑	1	13 542	↑	1	15 776	↑	1	17 086	↑	1
Україна	5 183			7 104			8 865			10 497			11 591		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Таблиця 3.8

Аналіз спроможності демографічного ресурсу регіонів України за 2016-2020 роки

Регіони України	Загальні коефіцієнти природного приросту, скорочення (-), (на 1000 осіб наявного населення)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг	значення	від середнього	ранг
Вінницька	-5,8	↓	17	-6,3	↓	15	-7,4	↓	15	-7,9	↓	14	-9,0	↓	13
Волинська	-0,4	↑	4	-1,6	↑	4	-2,4	↑	4	-2,8	↑	4	-3,8	↑	4
Дніпропетровська	-6,8	↓	19	-7,2	↓	19	-8,5	↓	18	-8,9	↓	19	-10,8	↓	19
Донецька	-4,1	↑	10	-4,7	↑	10	-5,8	↑	10	-6,4	↑	10	-6,3	↑	10
Житомирська	-5,7	↓	15	-6,8	↓	17	-7,8	↓	17	-8,5	↓	18	-10,0	↓	17
Закарпатська	0,5	↑	3	-0,4	↑	3	-1,1	↑	3	-2,0	↑	3	-2,6	↑	2
Запорізька	-7,1	↓	20	-7,9	↓	20	-8,8	↓	21	-9,6	↓	20	-11,2	↓	20
Івано-Франківська	-1,9	↑	6	-2,8	↑	7	-3,5	↑	6	-4,0	↑	6	-5,4	↑	7
Київська	-5,3	↓	12	-6,2	↓	14	-7,7	↓	16	-8,0	↓	15	-9,7	↓	16
Кіровоградська	-7,7	↓	21	-8,2	↓	21	-8,8	↓	20	-9,7	↓	21	-11,4	↓	21
Луганська	-3,5	↑	9	-3,8	↑	9	-4,8	↑	9	-5,1	↑	9	-5,2	↑	6
Львівська	-2,0	↑	7	-2,8	↑	6	-3,8	↑	7	-4,4	↑	7	-6,1	↑	9
Миколаївська	-5,8	↓	16	-6,0	↓	13	-7,1	↓	13	-8,1	↓	16	-9,1	↓	14
Одеська	-3,0	↑	8	-3,4	↑	8	-4,4	↑	8	-5,1	↑	8	-6,0	↑	8
Полтавська	-8,3	↓	23	-8,7	↓	24	-9,6	↓	23	-10,0	↓	22	-11,6	↓	23
Рівненська	1,0	↑	2	-0,2	↑	2	-1,0	↑	2	-1,6	↑	2	-2,9	↑	3
Сумська	-8,9	↓	24	-8,7	↓	23	-9,9	↓	24	-10,2	↓	24	-12,2	↓	24
Тернопільська	-4,7	↓	11	-5,2	↓	11	-6,2	↓	11	-6,6	↓	11	-7,7	↑	11
Харківська	-6,7	↓	18	-7,1	↓	18	-8,5	↓	19	-8,5	↓	17	-10,4	↓	18
Херсонська	-5,4	↓	13	-5,6	↓	12	-6,8	↓	12	-7,4	↓	12	-9,2	↓	15
Хмельницька	-5,6	↓	14	-6,3	↓	16	-7,1	↓	14	-7,5	↓	13	-8,9	↓	12
Черкаська	-7,8	↓	22	-8,5	↓	22	-9,5	↓	22	-10,1	↓	23	-11,4	↓	22
Чернівецька	-1,4	↑	5	-2,0	↑	5	-2,8	↑	5	-3,1	↑	5	-5,1	↑	5
Чернігівська	-10,3	↓	25	-11,0	↓	25	-12,3	↓	25	-12,5	↓	25	-13,8	↓	25
м. Київ	2,0	↑	1	1,6	↑	1	0,8	↑	1	-0,2	↑	1	-1,8	↑	1
Україна	-4,4			-4,9			-6,0			-6,5			-7,7		

Джерело: складено автором за даними [6; 7]

Динаміка показників протягом аналізованого періоду, характеризується стабільною кількістю регіонів, які мають показник вищий ніж середній по Україні, що характеризує цей ресурс як більше спроможний, такими є м. Київ, Закарпатський, Волинський, Чернівецький, Луганський, Івано-Франківський, Одеський, Львівський, Донецький регіони і Тернопільський, який приєднався до зазначеної категорії в 2020 році.

В категорії регіонів з менше спроможним ресурсом у вигляді коефіцієнту приросту (скорочення) наявного населення постійно перебувають решта 14 регіонів, серед аутсайдерів тривалий час залишаються Чернігівський, Сумський, Полтавський, Черкаський, Кіровоградський та інші регіони. Результати аналізу характеризують постійну проблемність і неспроможність зазначеного ресурсу в цих регіонах України, що свідчить про актуальність пошуку можливих додаткових інструментів регіонального управління.

Світовий досвід регіонального управління характеризується широким використанням інструментарію публічно-приватного партнерства, що дозволяє залучати додаткові інвестиційні ресурси в різних соціально-економічних сферах для ефективного розвитку територій.

В Україні цей інструмент застосовується в значно меншому обсязі. До прийняття Закону України «Про державно-приватне партнерство» впровадження відповідних проектів в регіонах мало поодиноким характер. Окремі проекти державно-приватного партнерства (далі ДПП) реалізовувалися у сфері реконструкції й управління закладами комунальної торговельної мережі, модернізації житлово-комунального господарства, телекомунікаційній галузі, енергетиці і транспорті [8]. За даними Світового банку, упродовж 1992–2014 років, у названих сферах економіки України, було реалізовано 58 проектів ДПП загальною вартістю 14,64 млрд. дол. США [9].

Станом на 01.01.2021 року в Україні з використанням інструменту ДПП було укладено всього 192 договори, з яких 39 продовжують на сьогодні

реалізовуватися, в тому числі концесійних – 29 договорів, про спільну діяльність – 6 договорів, інших - 4 договори, 153 договори не реалізується з різних причин (не виконуються - 118, розірвані або закінчився термін дії - 35) (табл. 3.9).

Аналізуючи сучасний стан ДПП в Україні, доцільно зауважити, що відповідні договори реалізувалися лише у 16 регіонах, найбільше в Миколаївському (7), Львівському (5), Київському, Закарпатському, Запорізькому (4), Херсонському (2), решті регіонах (1).

Найбільша кількість договорів ДПП стосувалися сфер збирання, очищення та розподілу води (13, або 33,3 %) по 5 регіонах; виробництва, транспортування і постачання тепла, розподілу і постачання природного газу (8, або 20,5 %) по 5 регіонах; туризму, рекреації, відпочинку, культури та спорту (5, або 12,8 %) по 4 регіонах.

Представлена статистична інформація вказує на незначний, частково негативний, досвід використання інструменту ДПП в Україні, коли більшість проектів не виконуються, а окремі завершувалися ще на початковій стадії [10].

Суттєвими перешкодами для ефективного і широкого запровадження ДПП в Україні фахівці визначають: суперечливість законодавства та його невідповідність економічним реаліям; складність і забюрократизованість процедур (що в умовах наявних корупційних ризиків заважає ефективному використанню інструменту ДПП); невпорядкованість та обмеженість тарифної політики, практика короткострокового бюджетування; незацікавленість центральних органів виконавчої влади та місцевих органів самоврядування у переданні частини своїх повноважень приватному сектору; відсутність дієвих гарантій для приватного сектору під час реалізації проектів у рамках ДПП; високі політичні ризики (під час виборів постає питання тарифів, а також повернення об'єктів ДПП до комунальної власності) [11].

Таблиця 3.9

Сфери реалізації проектів ДПП по регіонах України станом на 01.01.2021 року

Регіони	Виробництво, розподілення та постачання електричної енергії	Виробництво, транспортування і постачання тепла, розподіл і постачання природного газу	Збір, очищення та розподілення води	Поводження з відходами, крім збирання та перевезення	Будівництво, експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, портів та їх інфраструктури	Охорона здоров'я	Туризм, рекреація, відпочинок, культура, спорт	Інші	Разом	Питома вага проектів по регіонах (%)
Дніпропетровська		1							1	2,6
Донецька	1	2		1					4	10,3
Житомирська		1							1	2,6
Закарпатська		3	1						4	10,3
Запорізька			2					2	4	10,3
Івано-Франківська					1				1	2,6
Київська			2			1	1		4	10,3
Кіровоградська							1		1	2,6
Львівська			2			1	2		5	12,8
Миколаївська			6		1				7	17,9
Одеська							1		1	2,6
Полтавська				1					1	2,6
Харківська	1								1	2,6
Херсонська	1				1				2	5,1
Хмельницька								1	1	2,6
Чернігівська		1							1	2,6
Разом	3	8	13	2	3	2	5	3	39	x
Питома вага проектів по сферах (%)	7,7	20,5	33,3	5,1	7,7	5,1	12,8	7,7	7,7	100,0

Джерело: складено автором на основі [12]

Проте, перелік пріоритетних сфер для застосування інструментів державно-приватного партнерства, визначених законодавством в Україні, є досить широким, що дозволяє максимально використовувати наявні ресурси територій, розвивати їх можливості і спроможність та вирішувати значну частину питань економічного, соціального, екологічного розвитку регіонів, це: поведження з корисними копалинами, в тому числі пошук, розвідка родовищ, видобування; забезпечення теплом, в тому числі виробництво, транспортування, постачання; забезпечення природним газом, в тому числі його розподіл і постачання; будівництво та/або експлуатація транспортної інфраструктури різних видів, а саме автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, портів; машинобудівна галузь; забезпечення населення водою, в тому числі збір, очищення та розподілення; розвиток системи охорони здоров'я; розширення таких сфер, як туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт; організація роботи сільськогосподарських систем для зрошування і осушування земель; системи управління відходами; забезпечення електричною енергією, в тому числі виробництво, розподілення та постачання; організація системи управління нерухомим майном; організацію системи управління соціальними закладами та надання соціальних послуг; розширення сфер застосування енергозберігаючих технологій, їх виробництво та впровадження; будівництво та капітальний ремонт житлових будинків; надання освітніх послуг і послуг у сфері охорони здоров'я; управління пам'ятками архітектури та культурної спадщини [13].

Таким чином, представлений, на прикладі окремо вибраних ресурсів регіонів, аналіз їх спроможності в січні-грудні 2020 року та в динаміці протягом останніх п'яти років дозволяє зробити певні висновки.

Запропонована система окремих показників (статистичних, експертних, аналітичних, технічних, дослідницьких тощо), що характеризує базу ресурсів регіону, є динамічною і актуальною та потребує постійного інформаційного оновлення і доповнення, що є актуальним для використання при визначенні

ресурсної спроможності регіонів в Україні.

Представлений аналіз ресурсної спроможності на прикладі окремо вибраних ресурсів характеризується відсутністю будь-яких суттєвих змін по регіонах протягом тривалого періоду часу, що підтверджує недосконалість регіонального управління, особливо в частині взаємодії його складових між собою, та збільшує актуальність пошуку додаткових інструментів для ефективної реалізації.

Отримані результати аналізу ресурсної спроможності регіонів в Україні характеризуються більше узагальненою інформацією щодо позиції регіонів між собою і по відношенню до середніх даних по країні. Детальний аналіз територіальних ресурсів і взаємозв'язків між ними безпосередньо для кожного регіону можливо забезпечити на внутрішньо регіональному етапі методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону.

Використання інструментарію державно-приватного партнерства, з метою залучення додаткових інвестиційних ресурсів в різних сферах економічної діяльності, дасть змогу формувати і розвивати ресурсну спроможність регіонів та забезпечить розвиток територій, отже робить актуальним розробку відповідного організаційного забезпечення для організації управління регіональним розвитком в Україні.

3.2. Організаційне забезпечення управління регіональним розвитком на основі формування їх ресурсної спроможності

Сучасний регіональний розвиток в Україні відбувається паралельно із впровадженням засад реформи децентралізації, яка створила умови регіонам (територіям, громадам) для отримання додаткових ресурсів, збільшення власних доходів та формування нових можливостей для подальшого розвитку. Використання переваг децентралізації дозволяє отримати більше

впливу на власний розвиток та благополуччя населення. Успішними стають регіони, які використовують внутрішні наявні можливості територій та розвивають їх спроможність, а також створюють умови для ефективного використання зовнішніх факторів, направлених на покращення інвестиційного клімату.

Дослідженням питань розвитку регіонів, напрямів і тенденцій регіонального управління в країнах світу та в Україні займалися відомі вітчизняні та зарубіжні науковці та практики: Долішній М. [14; 15], Варналій З. [16], Кизим М. [17-20], Кузнецов А. [21-23], Ткачук А. [24], Бориславська О. [25], Полякова О. [26], Ярошенко І. [27-30] та інші.

Процес управління регіональним розвитком розглядається експертами [31] як система обґрунтування та ухвалення важливих рішень, визначення бажаного майбутнього стану та способу його досягнення, що ґрунтується на аналізі внутрішнього стану і перспектив розвитку території та враховує можливості використання зовнішнього оточення, що використовується для побудови спільних з громадою дій, для реалізації яких поєднуються територіальні ресурси та зусилля основних суб'єктів господарювання.

До особливостей організації процесу управління розвитком конкретної території в сучасних умовах віднесені [32]:

- стабільність, що досягається за рахунок співпраці влади, бізнесових структур і громадських організацій, виходячи з їх інтересів і пріоритетів;
- взаємоузгодженість, що дозволяє використовувати наявні фінансові та інші територіальні ресурси (економічні, історичні, культурні, наукові, освітні, інфраструктурні тощо) цілеспрямовано і більш ефективно;
- об'єднаність, коли спільна праця всіх членів громади над визначенням власного майбутнього і його досягненням сприяє самоусвідомленню, згуртуванню, підвищує соціальну і політичну стабільність;
- науковість, на основі залучення до управління територіальним розвитком висококваліфікованих кадрів з паралельним використанням сучасних інформаційно-комунікаційних та інших передових технологій

сучасності;

- доступність, коли розширюються можливості доступу до кредитних ресурсів та технічної допомоги від іноземних фінансових організацій.

Сучасний розвиток країн в світі стикається із викликами сьогодення, серед яких глобалізація, міграція, зростання населення, кліматичні проблеми, забруднення навколишнього середовища тощо, що призводить до серйозних проблем в управлінні розвитком територіями: потребують додаткового вирішення питань транспортного обслуговування, енерго-, тепло-, водопостачання, поводження з побутовими та іншими відходами, медичного обслуговування, соціального забезпечення тощо. Особливо гостро це проявляється в країнах, що розвиваються, внаслідок відсутності у них необхідного досвіду, фінансових ресурсів і кваліфікації.

З метою подолання існуючих для світу викликів і загроз, в рамках Стратегії Сталого Розвитку до 2030 року, сформовані основні завдання, на яких будується управління розвитком територій (країн, регіонів, громад, міст тощо), спрямовані на створення комфортних умов проживання та забезпечення високої якості життя сьогодні і на майбутнє [33]:

- доступ до нормального, безпечного і прийняттого за ціною житла і основних послуг з його обслуговування для всіх;
- доступ до безпечних, прийнятних за ціною, доступних, безпечних і стійких транспортних систем, в тому числі до громадського транспорту, комфортного для дітей, інвалідів і літніх людей;
- сприятливе навколишнє середовище і, насамперед, висока якість повітря та ефективна система утилізації відходів;
- доступ для всіх до безпечних, зелених зон і громадських місць відпочинку;
- розбудова взаємовигідних зв'язків за різними напрямками між всіма видами районів;
- практику дбайливого ставлення до світової культурної і природної спадщини;

– систему комплексного та сталого планування міста та міського управління;

– прийняті і реалізовані комплексні стратегії і плани, спрямовані на забезпечення ефективного використання ресурсів, пом'якшення наслідків зміни клімату, стійкість до стихійних лих.

Ефективність управління територіальним розвитком безпосередньо залежить від вибору пріоритетів і формування інструментарію їх реалізації.

Дедалі більшу актуальність при виборі пріоритетів в управлінні територіальним розвитком в світі набувають визначення напрямів розумної спеціалізації територій, що полягають у виявленні унікальних функцій і активів, підкресленні конкурентних переваг і зосередженні уваги всіх зацікавлених сторін на баченні майбутніх досягнень [34].

Метою розумної спеціалізації є оптимальне використання потенціалу і ресурсів території через ефективне пристосування науково-освітніх напрямів розвитку до конкретних соціально-економічних умов [35]. Впровадження розумної спеціалізації для розвитку передбачає широке використання сучасних технологій задля поліпшення ефективності кожного аспекту функціонування і підвищення якості послуг, що пропонуються населенню.

Важливість економічного фундаменту для розвитку будь-якої території робить актуальним акцентування уваги на виявленні особливостей розвитку певних секторів економіки, розвиток міжгалузевих зв'язків та їх загальний вплив на інші сфери життєдіяльності суспільства [36].

Враховуючи, що економічний потенціал території полягає не тільки у високотехнологічному або науково-дослідному виробництві, в процесі визначення пріоритетів територіального розвитку доцільно враховувати загальну важливість послуг, а також поєднання нових видів діяльності з існуючими традиційними секторами для оновлення та досягнення більшої доданої вартості [33].

Не менш важливим для кожної окремо взятої території є її географічні

особливості, відмінності у масштабах та типах промисловості, знаннях та інституційній інфраструктурі тощо [37]. Території мають різні передумови і виклики для розвитку та інноваційної спроможності своєї економіки, отже в процесі розробки управлінських рішень доцільним є урахування наявних потенціалів та ресурсів для економічного зростання шляхом досягнення високого рівня продуктивності в діяльності, яка їм найкраще підходить [38].

Використання управлінської складової. Підвищення рівня розвитку можливо за умови результативного управління ефективним урядом, підготовлених і освічених громадян, наявністю здорового, міцного і конкурентоспроможного ділового сектору, тому належні відносини між урядом, бізнесом та освітньою системою є важливими компонентами в рамках розробки інструментарію для розвитку [39]. Відповідальне виконання кожним з цих секторів своєї призначеної функції в подальшому сприятиме економічному зростанню та інноваційному територіальному розвитку.

Ефективність уряду, який має ключову роль у процесі розвитку, полягає у формуванні регіональної політики та її напрямів, впровадженні правильної стратегії розвитку. Уряд повинен підтримувати ділову сферу, створити на території сприятливі умови для розвитку, модернізації, зростання, розширення та конкурентоспроможності. У сприятливих умовах бізнесові структури будуть мати можливість розвиватися та заручитися своїми економічними ресурсами для інвестування.

Людські ресурси, як основа для створення інновацій та добробуту, повинні отримати необхідні знання та навички, щоб позиціонувати їх, щоб зробити відчутний, позитивний внесок у розвиток території. У зв'язку з цим, в процесі управління територіальним розвитком набуває актуальності роль і мета системи освіти – належним чином надати громадянам відповідні знання та навички, щоб зробити їх продуктивними.

Використання інфраструктурної складової. Конкурентоспроможність території не може відбутися без створення (модернізації) відповідної інфраструктури (енергетичної, транспортної, житлової, комунальної,

соціальної, культурної тощо). Отже, пріоритети регіонального розвитку мають бути підкріплені інфраструктурними планами, що складаються з конкретних проектів зі створення (модернізації) та експлуатації інфраструктурних об'єктів. Кожен такий проект повинен бути оцінений з точки зору вартості його реалізації, можливих джерел і форм фінансування, його впливу на досягнення відповідних цілей, а також соціальної, бюджетної, екологічної та економічної ефективності [33].

Використання інституційної складової. Сучасне регіональне управління в Україні здійснюється за галузевим принципом, коли кожний окремий структурний підрозділ є відповідальним за окремі напрями розвитку: фінанси, транспорт, житлово-комунальне господарство тощо. Результатом є відсутність на практиці взаємодії різних підрозділів у вирішенні єдиних нагальних проблем розвитку регіону.

Таким чином, актуальним є створення незалежної аналітичної (наукової) інституції. Її взаємодія з владою дозволить аналізувати стан розвитку територій, результативність виконання стратегічних документів, вивчати і своєчасно впроваджувати нові інноваційні механізми, відстежувати настрої в суспільстві, проводити громадські обговорення щодо найбільш проблемних питань, готувати рекомендації щодо управління територіальним розвитком.

Використання фінансової складової. Джерелами фінансування регіональної політики управління територіальним розвитком в Україні є: бюджетне фінансування, зокрема в рамках Державного фонду регіонального розвитку; залучення запозичень від міжнародних фінансових інститутів та державно-приватне партнерство. Ефективність реалізації залежить від використання всіх цих джерел фінансування.

Бюджетне фінансування є дуже обмеженим і короткотерміновим, тобто на сьогодні відсутня можливість прогнозування бюджетних коштів на довгострокову перспективу. Отже бюджетні кошти актуально використовувати для швидких у реалізації і окупності невеликих проектів.

Залучення коштів міжнародних фінансових організацій є більш прогнозований і стабільний процес, проте вимагає часу, необхідного кадрового потенціалу публічної влади, її високої інституційної спроможності з управління складними проектами. Використання цих фінансових ресурсів дає можливість реалізовувати довгострокові і більш масштабні проекти, проте не зможе повною мірою покрити існуючі потреби територій у створенні сучасної ефективної інфраструктури [33].

В результаті, найбільш ефективним фінансовим ресурсом є використання інструментів державно-приватного партнерства. Підготовка та реалізація таких проектів є не простий і не швидкий процес, який вимагає високої кваліфікації публічної влади і розвиненого інституційного середовища. Натомість, додатковими перевагами такого фінансування є можливість залучення для розвитку території компетенції приватного бізнесу. А його ефективність оцінюється за досягнутими результатами через надійність і якість послуг, що надаються з використанням інфраструктурного об'єкта на тривалу перспективу.

Враховуючи представлену інформацію, ознаками успішного управління територіальним розвитком можна вважати:

- партнерський підхід на основі взаємодії органів влади, бізнесових структур і громадян;
- ефективна взаємодія в процесі реалізації спільних цілей всіх представників громади;
- широкого кола зацікавлених сторін, залучених для участі у життєдіяльності суспільства;
- використання потужного аналітичного та наукового інструментарію;
- взаємозв'язок всіх елементів процесу управління розвитком території;
- загальна координація процесу;
- використання інформаційних і інноваційних технологій в усіх сферах життєдіяльності суспільства;
- створення умов для розвитку державно-приватного партнерства;

- використання переваг системи освіти для створення фундаменту ефективного управління регіональним розвитком;
- впровадження постійного моніторингу результатів регіонального розвитку з метою своєчасного коригування в залежності від внутрішній і зовнішніх умов впливу.

В процесі вибору пріоритетів управління регіональним розвитком в Україні на основі формування ресурсної спроможності територій, актуальним є використання інструментів державно-приватного партнерства, перевагами застосування яких, враховуючи іноземний досвід та українські законодавчі можливості і їх практичну реалізацію, слід вважати:

- широку сферу застосування в різних сферах життєзабезпечення суспільства, що дає можливість для використання і розвитку різних видів територіальних ресурсів;
- можливість реалізації на різних рівнях управління (державний, регіональний, місцевий, громади);
- на відміну від інших інструментів регіонального розвитку, інструменти державно-приватного партнерства дозволяють використовувати як додаткові приватні фінансові та інші ресурси, не залежні від держави, так і досвід приватного сектору стосовно ведення справ і управління для реалізації проектів;
- має місце інтерес не лише органів влади, а й зацікавленість приватного бізнесу у питаннях розвитку власних територій;
- можливість використання власних територіальних ресурсів для реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- можливість для різних форм співробітництва (міжрегіонального, міжгалузевого тощо) в процесі реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- можливість використання спроможних ресурсів, за допомогою інструментів державно-приватного партнерства, що в подальшому впливає на інші види ресурсів, враховуючи їх взаємозв'язок між собою, для розвитку

і зростання;

- можливість для розвитку неспроможних ресурсів, або мало спроможних, за допомогою інструментів державно-приватного партнерства, для їх зростання і розширення, та наближення до категорії спроможних ресурсів;

- незалежність від повного бюджетного фінансування (на відміну від дотацій, субсидій, цільових програм, державного фонду регіонального розвитку, які залежать на 100 % від фінансування з бюджету, та подекуди не виконуються).

Враховуючи величезну кількість територіальних ресурсів, взаємозалежність і взаємозв'язки між собою, їх групування за ознаками дозволяє проводити глибокий аналіз і оцінку стану розвитку території, використовувати і обробляти велику кількість інформації, яка в подальшому є цінною і необхідною як для органів влади в процесі вибору стратегічних пріоритетів розвитку, формуванню програм і проектів розвитку та прийнятті управлінських рішень щодо формування пріоритетів регіонального розвитку, так і для приватного бізнесу, який має можливість, використовуючи інструменти державно-приватного партнерства, впливати на ефективний розвиток територій та отримувати користь від професійної діяльності і взаємодії з владою для задоволення власних бізнес-інтересів.

Представлена схема організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, на основі встановлення взаємозв'язків між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території й задовольняє інтереси сторін (рис. 3.1).

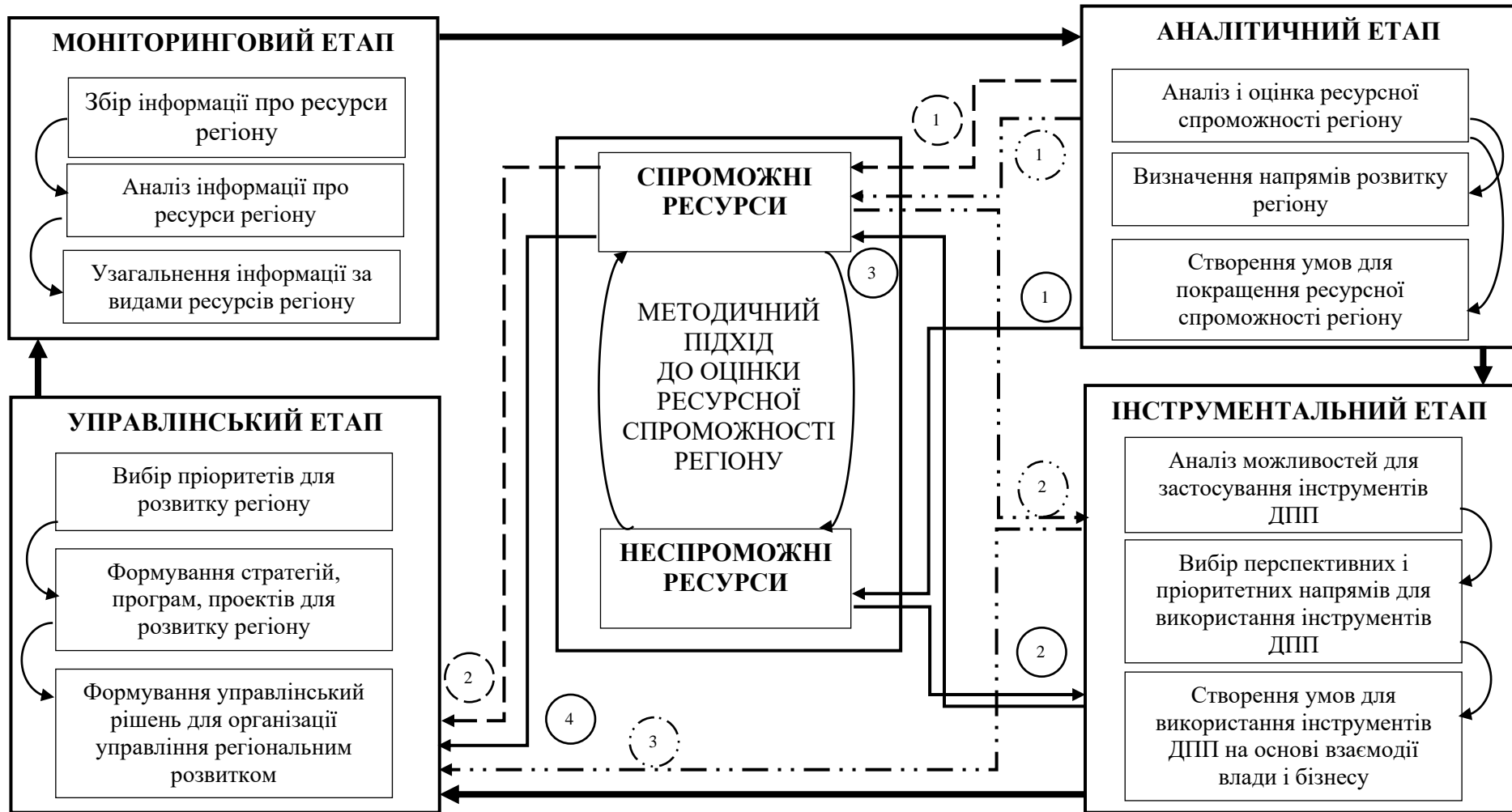

Рис. 3.1. Схема організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком

Джерело: розробка автора

Схема організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком представлена послідовністю чотирьох етапів: моніторингового, аналітичного, інструментального і управлінського (рис. 3.1).

Відображені на схемі стрілки характеризують послідовність кроків для запропонованих далі різних варіантів реалізації організаційного забезпечення в залежності від аналізу спроможності регіональних ресурсів і можливостей їх подальшого використання в процесі управління територіальним розвитком:

- перший варіант представлений стрілками з пунктиром: спроможні ресурси (1) – управлінський етап (2);
- другий варіант представлений стрілками з пунктиром і крапками: спроможні ресурси (1) – інструментальний етап (2) – управлінський етап (3);
- третій варіант представлений звичайними стрілками: неспроможні ресурси (1) – інструментальний етап (2) – спроможні ресурси (3) – управлінський етап (4).

Представлена далі поетапна реалізація організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком характеризується певними особливостями і взаємозв'язками.

Моніторинговий етап.

Метою моніторингового етапу є збір, обробка, узагальнення і аналіз величезного обсягу інформації, на основі статистичних даних, даних опитувань, експертних даних, даних інших офіційних джерел інформації, щодо всіх наявних на території ресурсів.

Результатом моніторингового етапу є значний інформаційний ресурс щодо ресурсів території та їх видів, який на наступному аналітичному етапі застосовується для аналізу і оцінки ресурсної спроможності регіону на основі використання результатів методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону, схема реалізації якого представлена в параграфі 2.2

(рис. 2.3).

Аналітичний етап.

Метою аналітичного етапу є аналіз і оцінка спроможності (спроможні або неспроможні) всіх ресурсів регіону на основі запропонованого методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону.

В практичному використанні цього методичного підходу, так як для кожного регіону і території визначальними є власні наявні ресурси, створюється можливість для акцентування уваги на наявних на території ресурсах і їх видах, як спроможних, що уже є в наявності і визначальними для територіального розвитку, так і неспроможних, тобто тих що потребують додаткової допомоги та створення можливостей для розвитку.

Результатом використання аналітичного етапу є інформація щодо оцінки спроможності ресурсів регіону, яка в подальшому є актуальною для визначення стратегічних пріоритетів розвитку території та може бути використана, і органами влади, і приватним сектором, на основі взаємодії в межах можливих сфер застосування, для ініціювання та створення умов використання інструментів державно-приватного партнерства.

На основі використання інформації аналітичного етапу, у разі встановлення ресурсної спроможності, дозволяється безпосередньо використовувати інформацію для формування стратегічних пріоритетів на етапі управління.

За результатами встановлення ресурсної спроможності або неспроможності, доцільно розглянути можливість використання інструментів державно-приватного партнерства та створення умов і можливостей за рахунок додаткового інвестування (фінансування) і приватного досвіду (бізнес-управління) для розвитку або зростання будь-яких ресурсів в регіоні і їх взаємного впливу друг на друга.

Можливі варіанти розвитку подальшого сценарію, представлені графічно на рис. 3.1:

- перший варіант – використання інформації щодо спроможних

ресурсів (1 крок) безпосередньо для визначення пріоритетних напрямів, формування і реалізації управлінських рішень органами влади щодо розвитку регіону (2 крок), що фактично використовується при формуванні Стратегії розвитку регіону (наприклад Харківського регіону);

- другий варіант - використання інформації щодо спроможних ресурсів (1 крок) через можливість залучення інструментів державно-приватного партнерства (2 крок), що в подальшому сприятиме як для розвитку територіальних ресурсів тісно пов'язаних між собою, так і для визначення пріоритетних напрямів, формування і реалізації управлінських рішень щодо розвитку регіону (3 крок);

- третій варіант - використання інформації щодо неспроможних ресурсів (1 крок) через можливість залучення інструментів державно-приватного партнерства (2 крок), що забезпечить їх додатковий розвиток, покращить спроможність (3 крок) та, в подальшому, створить умови і можливості використання для визначення пріоритетних напрямів, формування і реалізації управлінських рішень щодо розвитку регіону (4 крок).

Інструментальний етап.

Метою інструментального етапу, на основі взаємодії органів влади і приватних структур, є аналіз можливостей для застосування інструментів державно-приватного партнерства, вибір перспективних і пріоритетних напрямів для їх реалізації та створення умов для реалізації проектів державно-приватного партнерства на основі взаємовигідного співробітництва органів влади і бізнесу для розвитку власних територій.

По-перше, використання інструментів державно-приватного партнерства дозволяє створити умови для розвитку або зростання спроможних видів ресурсів, які є визначальними для ефективного функціонування територій, та в подальшому забезпечить можливості для розвитку інших взаємопов'язаних із ними видів ресурсів, які є неспроможними на даному (поточному) етапі за різних умов (історичних,

політичних, економічних, соціальних тощо), або створить умови для їх ресурсного заміщення.

По-друге, використання інструментів державно-приватного партнерства дозволяє створити умови для розвитку або зростання ресурсної спроможності окремих видів ресурсів, які доцільно залучити до розвитку територій, але є неспроможними на даному (поточному) етапі за різних умов (історичних, політичних, економічних, соціальних тощо), що в подальшому створить умови для зростання їх ресурсної спроможності.

Результатом інструментального етапу є обґрунтування доцільності використання інструментів державно-приватного партнерства в конкретних сферах економічного розвитку з метою їх активного залучення до формування пріоритетів регіонального управління, а також сприяння розвитку окремих видів ресурсів для збільшення їх ресурсної спроможності, що в подальшому може бути використано в процесі управління регіональним розвитком та сприятиме збільшенню конкурентних переваг території.

Управлінський етап.

Метою управлінського етапу є формування напрямів регіонального управління на основі вибору пріоритетів для розвитку, формування стратегій, програм, проектів розвитку, визначення управлінських рішень для ефективного соціально-економічного розвитку регіону в цілому.

Результатом управлінського етапу є зростання ефективності управління регіональним розвитком на основі поєднання вибору стратегічних пріоритетів і формування управлінських рішень із можливостями використання власних територіальних ресурсів, за умови їх цілеспрямованого додаткового розвитку і покращення спроможності за рахунок використання інструментів державно-приватного партнерства, що в подальшому сприятиме розширенню конкурентних переваг території на основі додатково розвитку сфер економіки, збільшенню робочих місць, зростанню доходів, покращенню в цілому стану розвитку території, створенню комфортного і повноцінного життєвого середовища для кожного

окремого громадянина.

Таким чином, практичне використання представленого організаційного забезпечення дозволить створити умови для ефективного управління регіональним розвитком на основі раціонального використання територіальних ресурсів і інструментів державно-приватного партнерства, та сприятиме зацікавленості всіх суб'єктів регіону до взаємодії на основі спільних регіональних інтересів.

3.3. Методичний підхід до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності регіону (на прикладі Харківської області)

На прикладі Харківського регіону запропонований методичний підхід до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності регіону, візуалізація якого представлена через побудову когнітивної карти встановлення взаємозв'язків різних видів регіональних ресурсів між собою, що дозволяє проводити аналіз можливих тенденцій їх розвитку, та визначати напрями і пріоритети для організації регіонального управління.

Проведений на основі сформованої бази ресурсів аналіз ресурсної спроможності регіонів України (параграф 3.1) вказує на наступне.

За результатами аналізу окремих показників, розрахованих в середньому на одну особу, які характеризують економіку Харківського регіону, до більше спроможних ресурсів, що за показниками є вищими за середні в Україні, відносяться серед економічних: дані щодо реалізації промислової продукції і оборотності роздрібною торгівлі; серед фінансових ресурсів: обсяг доходів місцевих бюджетів (без трансфертів).

Менше спроможними, що розраховані в середньому на одну особу,

серед економічних ресурсів, є показники сільськогосподарського виробництва, оборотності експорту товарів і послуг; серед інвестиційних ресурсів, показники обсягу капітальних і прямих іноземних інвестицій.

Результати аналізу окремих показників Харківського регіону за ознакою соціум вказують, що до більше спроможних ресурсів, які за показниками є вищими за середні в Україні, відносяться серед трудових ресурсів: за рівнем зайнятості і рівнем безробіття населення; серед демографічних ресурсів за коефіцієнтом смертності дітей у віці до 1 року.

Менше спроможними, серед трудових ресурсів, є показник, що характеризує стан реальної заробітної плати у порівнянні із даними попереднього року і розмір середньомісячної заробітної плати одного працівника; серед демографічних ресурсів за коефіцієнтами природного приросту (скорочення) населення і коефіцієнтами народжуваності; серед соціальних ресурсів за обсягом прийнятого (введеного) в експлуатацію житла у розрахунку на одну особу.

Таким чином, результати реалізації міжрегіонального етапу методичного підходу до оцінки ресурсної спроможності регіону (параграф 2.2) показують більше загальну картину щодо позиції Харківського регіону по відношенню до інших регіонів і середніх даних по Україні та потребують конкретизації інформації щодо територіальних ресурсів і взаємозв'язків між ними, що можливо забезпечити при проведенні оцінки ресурсної спроможності на внутрішньо регіональному етапі.

В процесі роботи були використані матеріали Стратегії розвитку Харківської області на 2021- 2027 роки [40], а саме результати SWOT-аналізу, що дозволяють, на основі визначення сильних і слабких сторін (факторів), а також можливостей і загроз та їх взаємного впливу, сформувані стратегічні пріоритети розвитку регіону.

Структурна схема побудованих стратегічних і оперативних цілей, визначених в Стратегії розвитку Харківської області на 2021- 2027 роки [40], представлена на рис. 3.2.

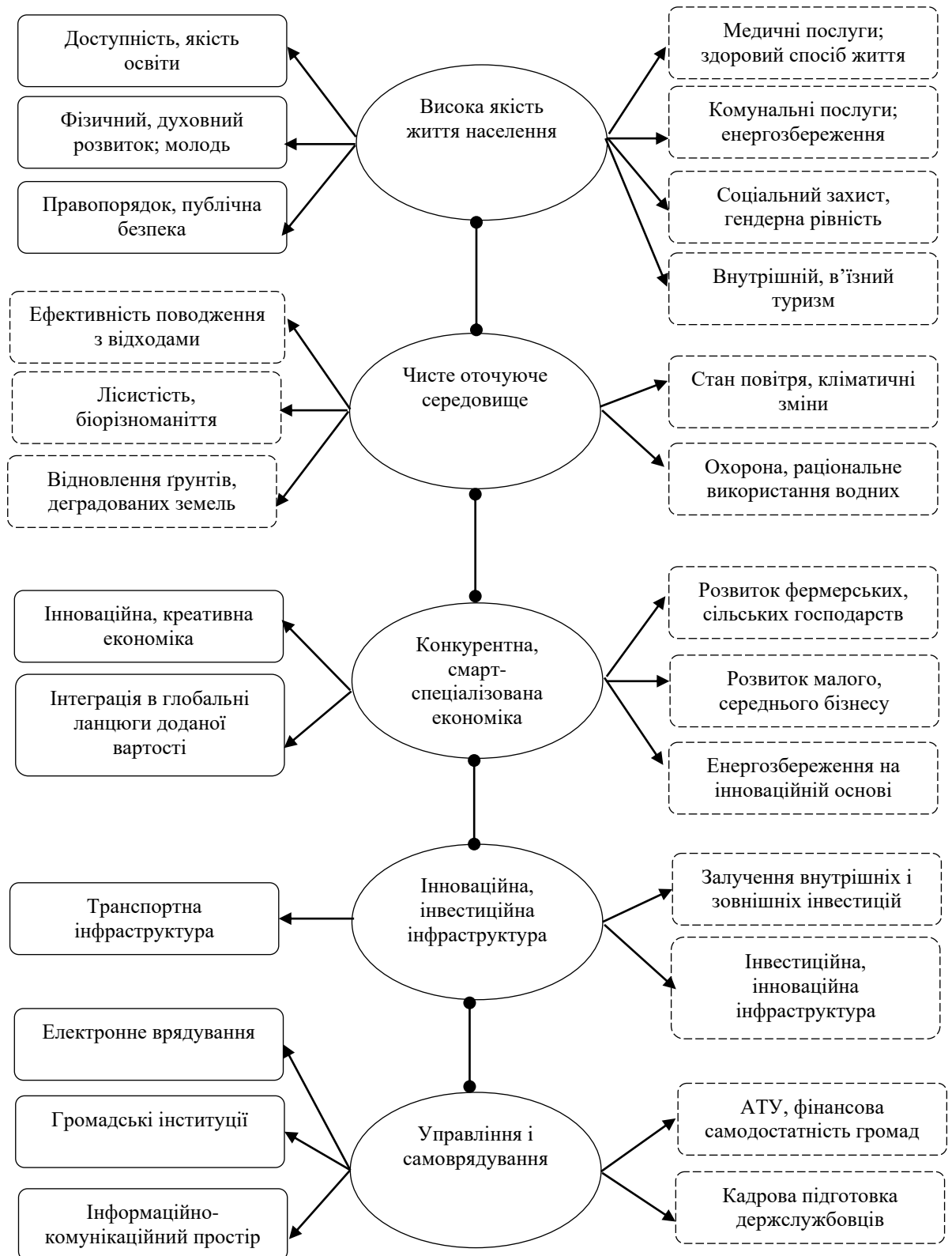

Рис. 3.2. Структурна схема побудови стратегічних і оперативних цілей, визначених в Стратегії розвитку Харківської області на 2021-2027 роки

Джерело: розроблено автором на основі [40]

Стрілки (рис. 3.2) показують взаємозв'язки між цілями, в овалах представлені стратегічні цілі, в чотирикутниках з пунктирною лінією представлені оперативні цілі, що направлені на розвиток слабких сторін, в чотирикутниках із звичайною лінією представлені оперативні цілі, що пов'язані із розвитком сильних сторін регіону.

В процесі визначення ресурсної спроможності Харківського регіону, використання результатів SWOT-аналізу (Додаток Е), що були складені із залученням широкого кола експертів, вчених, бізнесу, представників органів влади і громадськості, дозволяють, на основі встановлення сильних і слабких сторін (факторів), а також можливостей і загроз, оцінити стан територіальних ресурсів, їх взаємний вплив друг на друга і на загальний розвиток регіону в цілому.

Сильні сторони розглядаються в якості спроможних ресурсів, що можуть бути використані як основа при визначенні пріоритетних напрямів розвитку регіону та формуванні управлінських рішень для їх реалізації.

Слабкі сторони розглядаються в якості неспроможних ресурсів, що зменшують ефективність результатів управління розвитком території.

Загрози і можливості представляють негативні і позитивні фактори, що впливають на зменшення або збільшення ресурсної спроможності регіону.

Узагальнення інформації щодо основних спроможних і неспроможних ресурсів Харківської області представлено в табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Узагальнення інформації щодо основних спроможних і неспроможних ресурсів Харківської області

Ознака	Вид ресурсів	Спроможні ресурси	Неспроможні ресурси
Простір	Природні ресурси	Природний газ; Буре вугілля; Помірно континентальний клімат; Рівнинний рельєф; Земельні ресурси (чорноземи);	Периферійність місцезнаходження; Якість питної води; Низький рівень лісистості території; Високий рівень розораності земель; Зниження родючості ґрунтів; Зона ризикового землеробства;

Продовження таблиці 3.10

Ознака	Вид ресурсів	Спроможні ресурси	Неспроможні ресурси
Простір	Просторові ресурси	Схема планування регіону;	Недостатня розробленість містобудівної документації місцевого рівня; Моноцентрична просторова організація; Диспропорційність соціально-економічного розвитку території;
	Транспортні ресурси	Залізниця (вузловий центр); Метрополітен; Міжнародний аеропорт; Висока забезпеченість мобільним зв'язком;	Зменшення обсягів перевезень залізничним транспортом (Крим, ООС); Зношеність доріг обласного і районного значень, мостів та шляхопроводів; Зношеність систем життєзабезпечення;
	Житлово-комунальні ресурси	Розвинута централізована інфраструктура електро-, газо-, водо-, теплопостачання;	Високий рівень зносу очисних і каналізаційних споруд, мереж централізованого тепло- та водопостачання; Високий рівень зносу житлового фонду; Недостатня якість, дорога вартість житлово-комунальних послуг; Висока енергоємність при споживанні житлово-комунальних послуг;
Економіка	Економічні ресурси	Потужний промисловий сектор з багатогалузевою структурою; Логістичні центри; Галузь інформаційних технологій та креативної індустрії; Висока продуктова диверсифікація експорту;	Високий рівень зносу виробничих фондів; Низький рівень використання виробничих потужностей у промисловості; Низька експортна орієнтованість економіки; Недостатній розвиток малого та середнього бізнесу у сфері матеріального виробництва; Недостатня розвиненість сектору фермерських і селянських господарств та їх кооперативних об'єднань; Непрацюючі або збиткові великі державні підприємства;
	Інвестиційні ресурси	Вільні виробничі площі;	Низький рівень інвестицій в економіку; Низька якість інвестиційних проектів; Нерозвинута інвестиційна інфраструктура;

Продовження таблиці 3.10

Ознака	Вид ресурсів	Спроможні ресурси	Неспроможні ресурси
Знання	Науково-технічні, інноваційні ресурси	Розвинута сфера освіти; Значний науковий потенціал;	Недостатній рівень інноваційної активності підприємств; Відсутність ефективної координації взаємодії науки, бізнесу та освіти; Нерозвинута інноваційна інфраструктура;
	Управління	Суспільні ресурси	Недостатня соціальна активність; Недостатньо активне співробітництво громадських організацій з владою у вирішенні проблем;
	Державні ресурси	Електронна система публічних закупівель (ProZorro); Єдине вікно і центри надання адміністративних послуг;	Неефективна система підготовки кадрів органів виконавчої влади та місцевого самоврядування; Незавершеність процесу адміністративно-територіальної реформи; Не повною мірою впроваджена система електронного врядування в роботу регіональних та місцевих органів влади;
Соціум	Людські, трудові ресурси	Один із найбільших чисельність населення; Найбільша питома вага населення з вищою освітою; Зростання трудового потенціалу; Високий рівень урбанізації;	Скорочення чисельності населення; Старіння населення; Притік мігрантів (із зони проведення ООС), що створюють навантаження на бюджет, інфраструктуру, ринок праці та житла, правоохоронну систему; Відтік кращих кадрів (Київ, за кордон); Обмежені можливості працевлаштування в сільській місцевості;
	Соціально-культурні ресурси	Розвинута соціальна інфраструктура; Розвинута спортивно-оздоровча інфраструктура; Доступність міського середовища для людей з особливими потребами; Широка мережа культурних закладів;	Недостатнє забезпечення потреб різних соціальних груп, в тому числі найбільш вразливих; Низький рівень соціальних послуг; Не повною мірою забезпечується гендерна рівність; Високий рівень захворюваності; Відтік кваліфікованого медичного персоналу; Дефіцит об'єктів соціально-культурної, спортивної, ділової інфраструктури в сілі; Застаріла матеріально-технічна база медичних установ; Недостатня забезпеченість житлом;

Продовження таблиці 3.10

Ознака	Вид ресурсів	Спроможні ресурси	Неспроможні ресурси
Навколишнє середовище	Екологічні ресурси	Зменшення викидів від стаціонарних джерел;	Збільшення викидів від пересувних джерел; Забрудненість твердими побутовими відходами і відсутність сучасних сміттєпереробних підприємств; Незначні площі природно-заповідних територій;

Джерело: узагальнено автором на основі [40]

Проведений, на основі узагальнення результатів SWOT-аналізу Харківської області, ситуаційний аналіз дозволяє сформулювати набір основних спроможних і неспроможних ресурсів, що згруповані за ознаками (простір, економіку, знання, управління, соціум, навколишнє середовище) та характеризують різні сфери функціонування регіону і впливають на його розвиток (табл. 3.10).

Побудована на основі даних табл. 3.10 мережа взаємозв'язків різних ресурсів (спроможних і неспроможних) між собою дозволяє оцінити масштаби покриття і всеохопленість ними сфер життєдіяльності Харківського регіону, визначити їх значення для формування і реалізації пріоритетів управління регіональним розвитком (рис. 3.3).

Стрілками відображені напрями зв'язків між мережею ресурсів: звичайними стрілками – позитивний вплив від спроможного ресурсу, стрілками з пунктиром – негативний вплив від неспроможного ресурсу; у прямокутниках представлені ресурси регіону: у звичайних прямокутниках виділені спроможні ресурси, у прямокутниках з пунктирами виділені неспроможні ресурси.

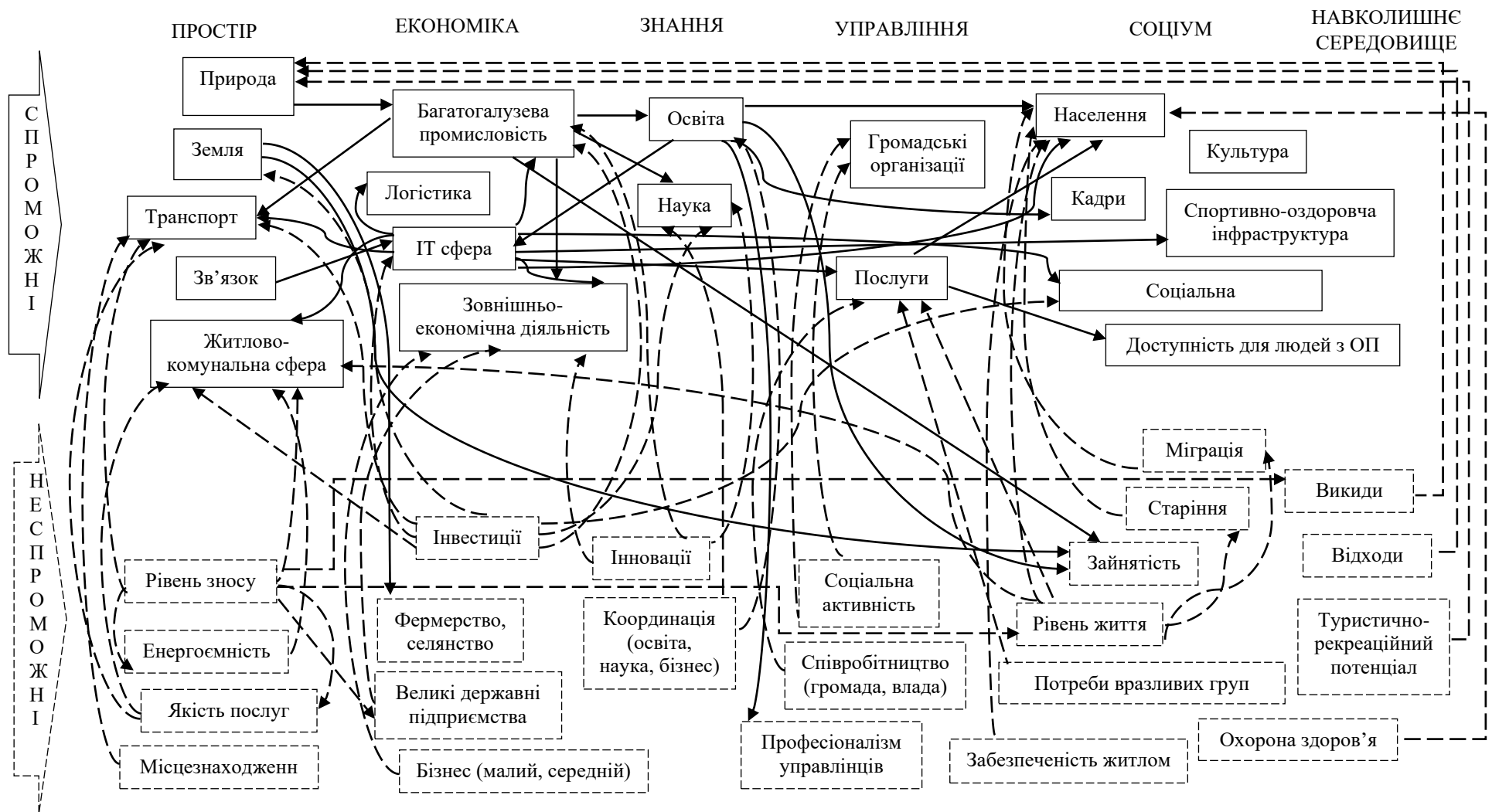

Рис. 3.3. Мережа взаємозв'язків спроможних і неспроможних ресурсів для організації управління територіальним розвитком в Харківському регіоні Джерело: розробка автора

Аналіз представленої мережі взаємозв'язків спроможних і неспроможних ресурсів між собою дозволяє зробити висновок щодо актуальності такого територіального ресурсу як інвестиції, обмеженість якого впливає (гальмує) розвиток всієї регіональної системи.

В якості важеля, що може впливати на зростання спроможності інвестиційного ресурсу регіону, пропонується розглядати використання інструментів державно-приватного партнерства.

Представлена на рис. 3.4 і рис. 3.5 візуалізація взаємозв'язків дозволяє зробити висновок щодо широкого спектру застосування інструментів державно-приватного партнерства в різних суспільних сферах на основі використання і розвитку, як спроможних, так і неспроможних ресурсів території.

З метою подальшого визначення взаємозв'язків ресурсів регіону між собою та їх вплив на вибір стратегічних пріоритетів розвитку регіону при формуванні регіонального управління доцільно скористатися перевагами когнітивного підходу, який знаходить все більш широке застосування для вивчення слабоструктурованих систем, до яких можна віднести і взаємозв'язки різних видів ресурсів між собою.

Такі, а саме слабоструктуровані, системи характеризуються великим числом як кількісних, так і якісних факторів; невизначені, що не піддаються кількісному аналізу закономірності і залежності, ознаки, характеристики мають тенденцію домінувати в таких системах; прийняття рішення в них пов'язано з ризиком і конфліктними ситуаціями.

Розроблений в першій половині двадцятого століття психологами (роботи Р. Солсо, Т. Куна та ін.) когнітивний підхід знайшов широке застосування для моделювання слабоструктурованих проблем. Під когнітивним підходом розуміється можливість вирішення наукових проблем з використанням методів, що беруть до уваги різні когнітивні особливості, а саме процеси, які характеризують функції сприйняття, мислення, пізнання, пояснення і розуміння.

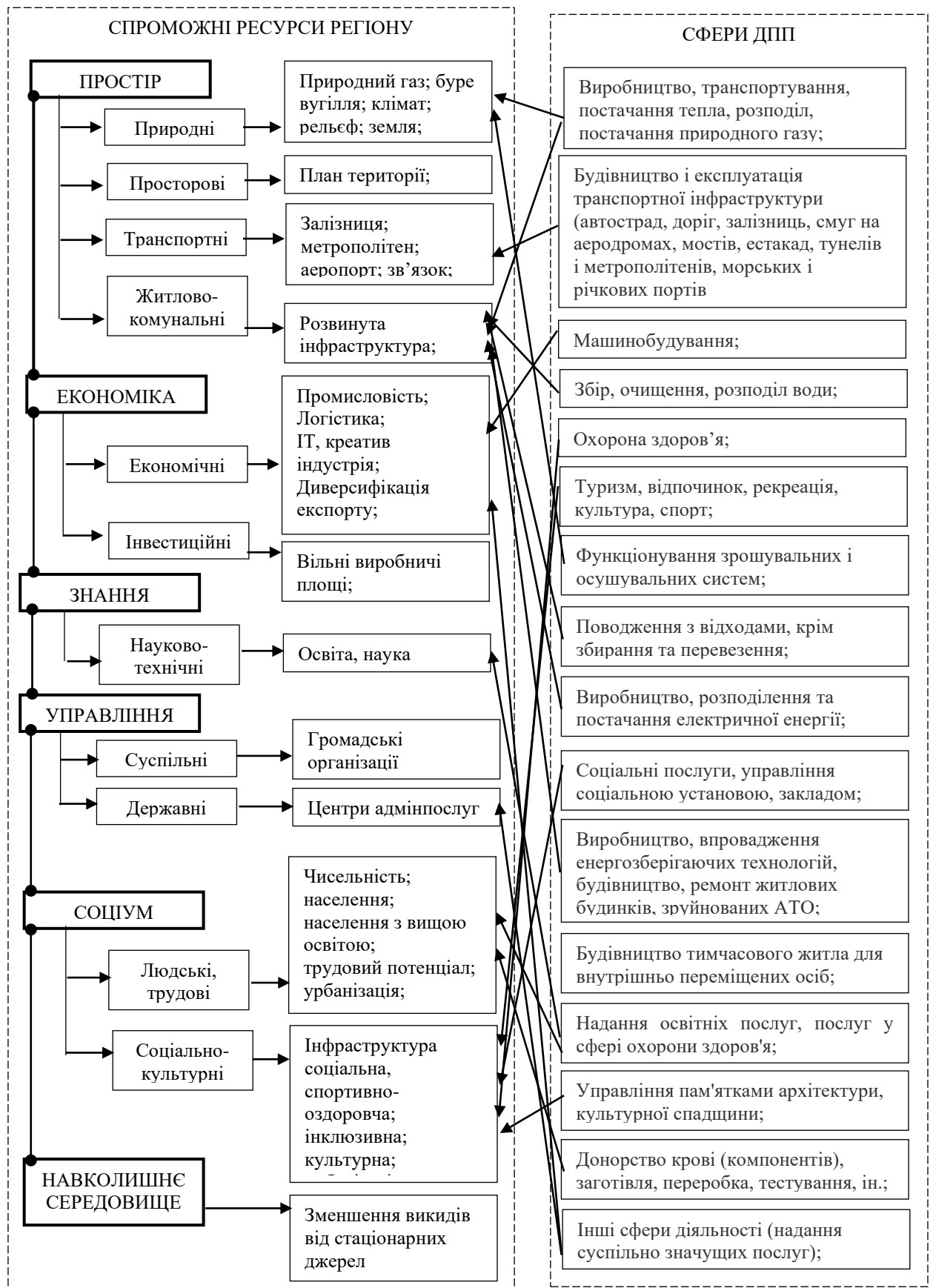

Рис. 3.4. Взаємозв'язок спроможних ресурсів Харківського регіону із сферами застосування інструментів державно-приватного партнерства

Джерело: розробка автора

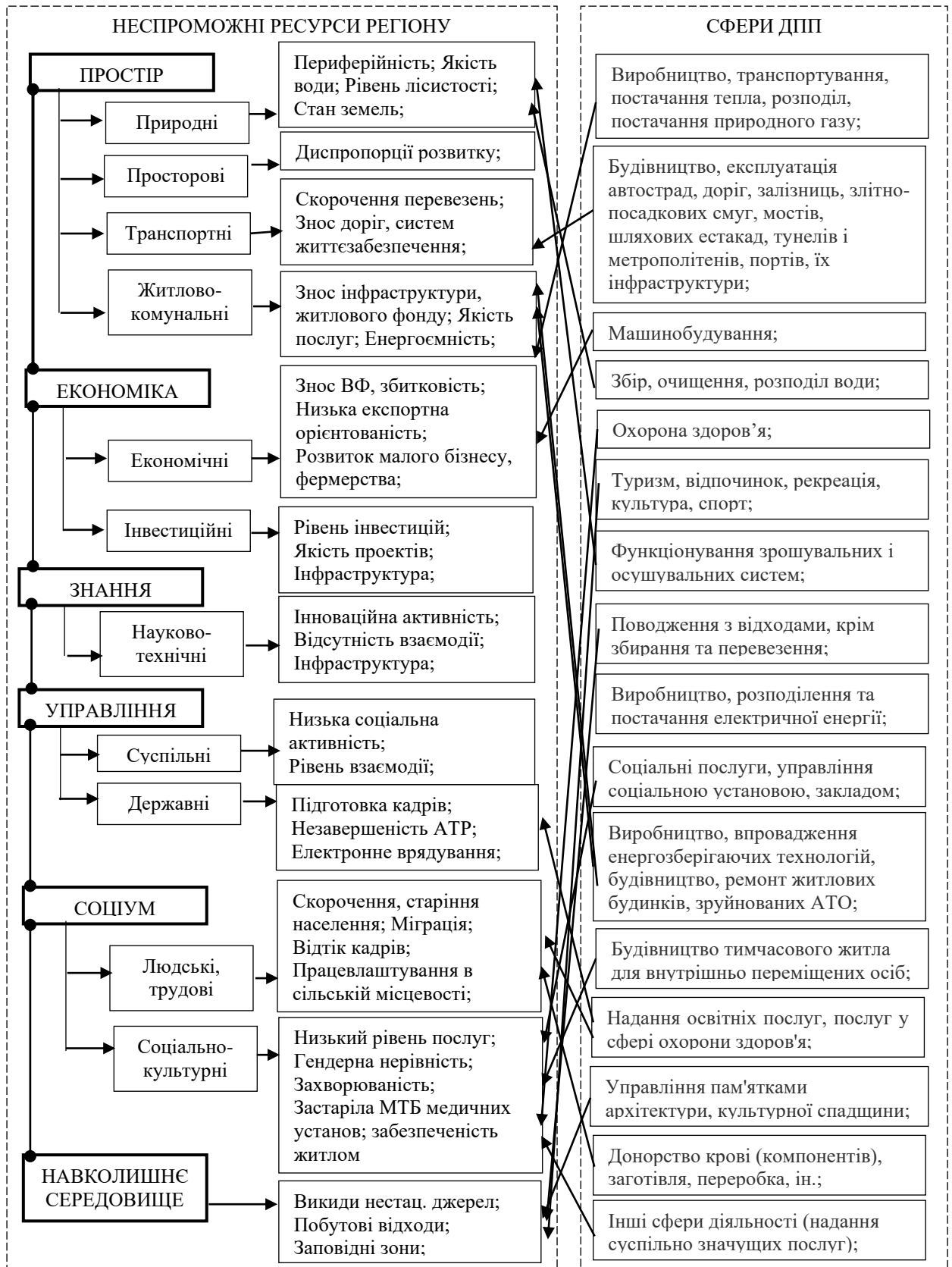

Рис. 3.5. Взаємозв'язок неспроможних ресурсів Харківського регіону із сферами застосування інструментів державно-приватного партнерства
Джерело: розробка автора

Когнітивний підхід, що розглядається в будь-якій предметній області, концентрує увагу на знаннях, процесах подання, зберігання, обробки, інтерпретації, виробництва нових знань.

В сучасному використанні когнітивні моделі застосовуються для розробки сценаріїв розвитку складних систем, прогнозування їх майбутніх станів, аналізу їх стійкості, розробки моделей для блоку підтримки управлінських рішень в інтелектуальних системах. Когнітивний підхід тісно пов'язаний із методами сценарного моделювання динамічних систем.

Когнітивне моделювання широко використовується в процесі розробки стратегій розвитку територій (країн, регіонів, громад тощо). Когнітивне моделювання узгоджується з принципами, різними моделями та методами системного аналізу. Тому й дисертаційні дослідження спираються на різні моделі і методи системного аналізу. Когнітивне моделювання сценаріїв розвитку відіграє ключову роль у науково-обґрунтованому процесі управління, оскільки надає можливість враховувати всі можливі чинники, як зовнішні, так і внутрішні.

Когнітивні моделі будуються експертом або групою експертів з конкретної предметної області на підставі теоретичної, статистичної, експертної та інших видів інформації про об'єкт дослідження. Вважається, що адекватність моделі визначається повнотою продуктів вихідних знань, модель може уточнюватися в процесі дослідження та застосування, оскільки, вона сама є джерелом структурованих знань.

У процесі дослідження соціальних, економічних, екологічних та інших об'єктів знайшли застосування різні форми когнітивних моделей: когнітивна карта, векторний структурований функціональний граф, параметричний векторний функціональний граф, модифікований функціональний граф та їх модифікації.

Когнітивна модель - це структура знань, графічне і формалізоване представлення зв'язків між концептами: поняттями, факторами, показниками, взаємодіючими системами та їх блоками. Визначальною якістю й «зручною»

властивістю когнітивних моделей є їх візуальне представлення.

Опис об'єкта у вигляді когнітивної моделі дає можливість надалі формалізувати дослідження його властивостей: причинно-наслідкових ланцюжків і циклів графа, стійкості системи, зв'язності і складності системи (топографічні властивості), динамічних властивостей системи (імпульсний засіб моделювання можливих сценаріїв розвитку), чутливості до варіацій елементів і параметрів моделі та інше.

Передумовами до застосування когнітивного підходу у ході аналізу складних ситуацій є наступні. Це можуть бути складності у ході аналізу процесів та прийняття управлінських рішень в таких областях як економіка, соціологія, екологія і таке інше. Обумовлені низкою особливостей, властивих лише цим областям, а саме:

- багатоаспектністю процесів, які мають місце: економічні, соціальні та інші, а також їх взаємозв'язок одного з іншим, в силу цього неможливо вичленення і детальне дослідження окремих явищ – все, що має місце, всі ті явища повинні розглядатися в сукупності;

- відсутністю достатньої кількісної інформації про динаміку процесів, що змушує переходити до якісного аналізу таких процесів до їх кількісного визначення;

- мінливістю характеру процесів у часі і таке інше.

В силу зазначених особливостей економічні, соціальні, екологічні та інші системи опиняються у такому стані, що можна визначити як властивий слабоструктурованим системам. Під поточною ситуацією розуміється стан слабоструктурованої системи в даний момент часу. Число факторів в ситуації може вимірюватися десятками. І всі вони вплетені в павутиння мінливих в часі причин і наслідків. Розгледіти та усвідомити логіку розвитку подій на такому багатофакторному полі вкрай важко. Адже постійно доводиться відповідати (найчастіше - відразу) на питання типу: "Що потрібно зробити (на які фактори вплинути), щоб поліпшити стан ситуації?", "Що буде з ситуацією через такий-то час, якщо нічого не робити? "Які зі вжитих заходів

будуть ефективнішими в плані досягнення поставленої мети?" та інші.

Специфіка застосування засобів когнітивного моделювання полягає в їх орієнтації на конкретні умови розвитку ситуації в тій чи іншій країні, регіоні, місті, містечку, селищі (політична та економічна стійкість, ментальність населення і влади, хаотичність інформаційної сфери, відкритість ринку, повнота нормативної бази та інше).

Поняття та складання когнітивної карти складної ситуації передбачає, що вихідним поняттям в когнітивному моделюванні складних ситуацій є поняття когнітивної карти ситуації, яка являє собою орієнтований зважений граф з властивими певними ознаками, а саме:

- вершини взаємно та однозначно відповідають базисним факторам ситуації, в термінах в яких описуються процеси в ситуації. Безліч на початку відібраних базисних факторів може бути верифіковано за допомогою технології data mining, що дозволяє відкинути хаотичні фактори, слабо пов'язані з ядром базисних факторів;

- визначаються безпосередні взаємозв'язки між факторами шляхом розгляду причинно-наслідкових ланцюжків, що описують розповсюдження впливів одного фактору на інші фактори. Вважається, що фактори, що входять до посилку "якщо ..." ланцюжка "якщо ..., то ...", впливають на фактори слідства "то ..." цього ланцюжка, причому цей вплив може бути або підсилюючим (позитивним), або гальмуючим (негативним), або змінного знаку залежно від можливих додаткових умов.

Когнітивна карта відображає лише факт наявності впливів факторів один на один. У ній не відбивається ні детальний характер цих впливів, ні динаміка зміни впливів в залежності від зміни ситуації, ні тимчасові вимірювання самих факторів. Облік всіх цих обставин вимагає переходу на наступний рівень структуризації інформації, відображеної в когнітивній карті, тобто до когнітивної моделі. На цьому рівні кожен зв'язок між факторами когнітивної карти розкривається до відповідного рівняння, котре може містити як кількісні (вимірювані) змінні, так і якісні (ті, що не

вимірюються) змінні. При цьому кількісні змінні входять природним чином у вигляді їх чисельних значень. Кожній з якісних змінних ставиться у відповідність сукупність лінгвістичних змінних, що відображають різні стани цієї якісної характеристики (наприклад, купівельний попит може бути "слабким", "помірним", "ажіотажним" і таке інше), а кожній лінгвістичній змінній відповідає певний числовий еквівалент в шкалі $[0,1]$. По мірі накопичення знань про процеси, що відбуваються в досліджуваній ситуації, постає можливість більш детально розкривати характер зв'язків між факторами.

Враховуючи вищевикладене, з метою визначення напрямів і пріоритетів управління розвитком Харківського регіону, пропонується розглянути формування когнітивної карти для представлення причинно-наслідкових взаємозв'язків певних видів наявних на території ресурсів між собою, що надалі впливає на загальний стан соціально-економічного розвитку регіону в цілому.

Для практичної візуалізації методичного підходу до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності регіону, на прикладі Харківського регіону пропонується розглянути конкретні варіанти його можливого застосування, а саме через побудову когнітивних карт взаємозв'язків ресурсів Харківського регіону за умови використання інструментів державно-приватного партнерства, що представлені на рис. 3.6 і рис. 3.7.

Перший варіант ґрунтується на основі використання інформації щодо визначення спроможних ресурсів регіону, як приклад розвиток ІТ-сфери, та розглядає причинно-наслідковий зв'язок між економічним розвитком регіону, що забезпечується за рахунок використання інструментів державно-приватного партнерства для додаткового розвитку ІТ-сфери, і соціальним розвитком регіону, що визначається в покращенні якості життя населення регіону і, відповідно, впливає на зростання його чисельності (рис. 3.6).

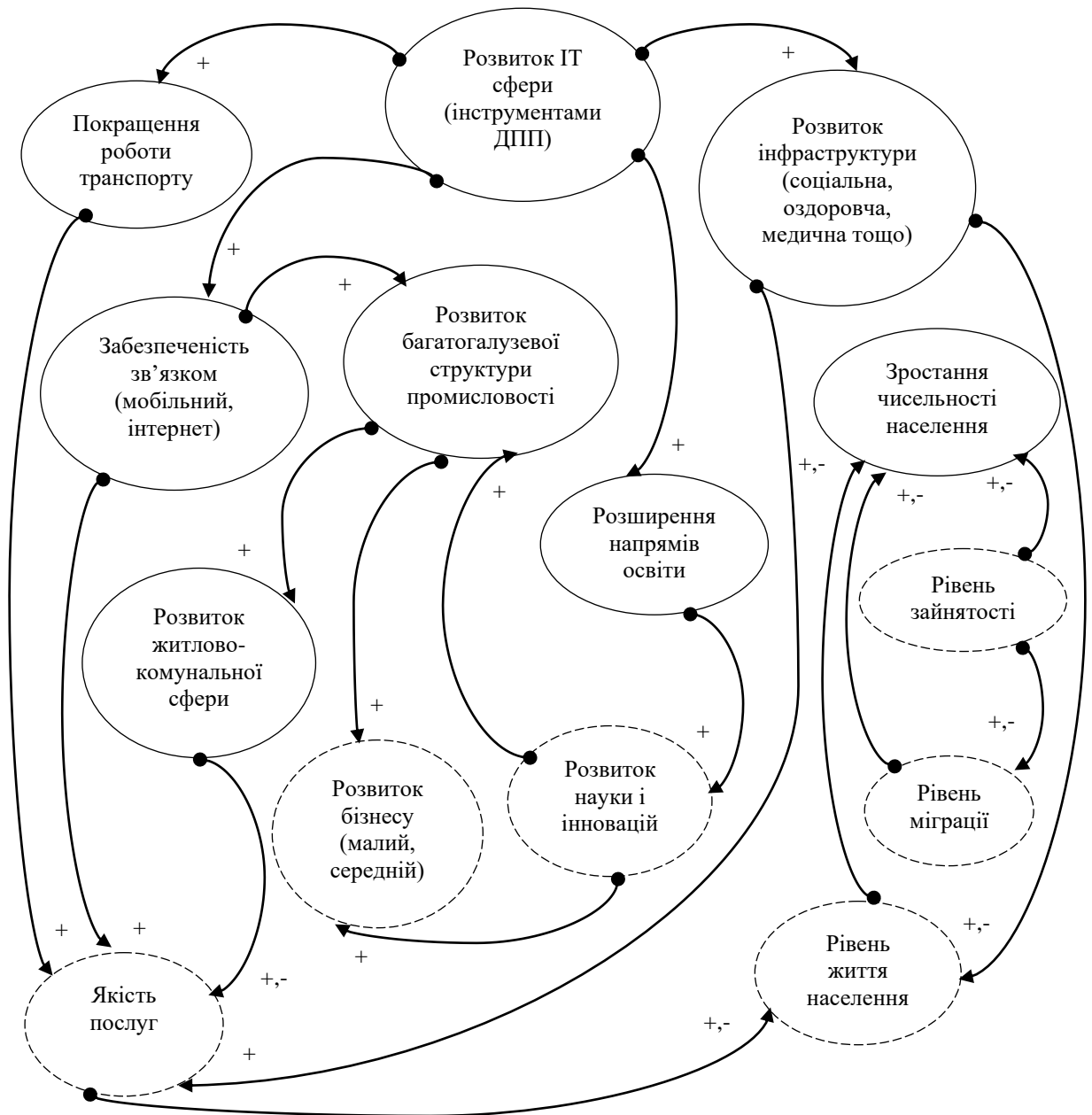

Рис. 3.6. Когнітивна карта взаємозв'язку ресурсів Харківського регіону, за умови розвитку ІТ-сфери інструментами державно-приватного партнерства, що безпосередньо впливає на рівень життя населення і зростання його чисельності

Джерело: розробка автора

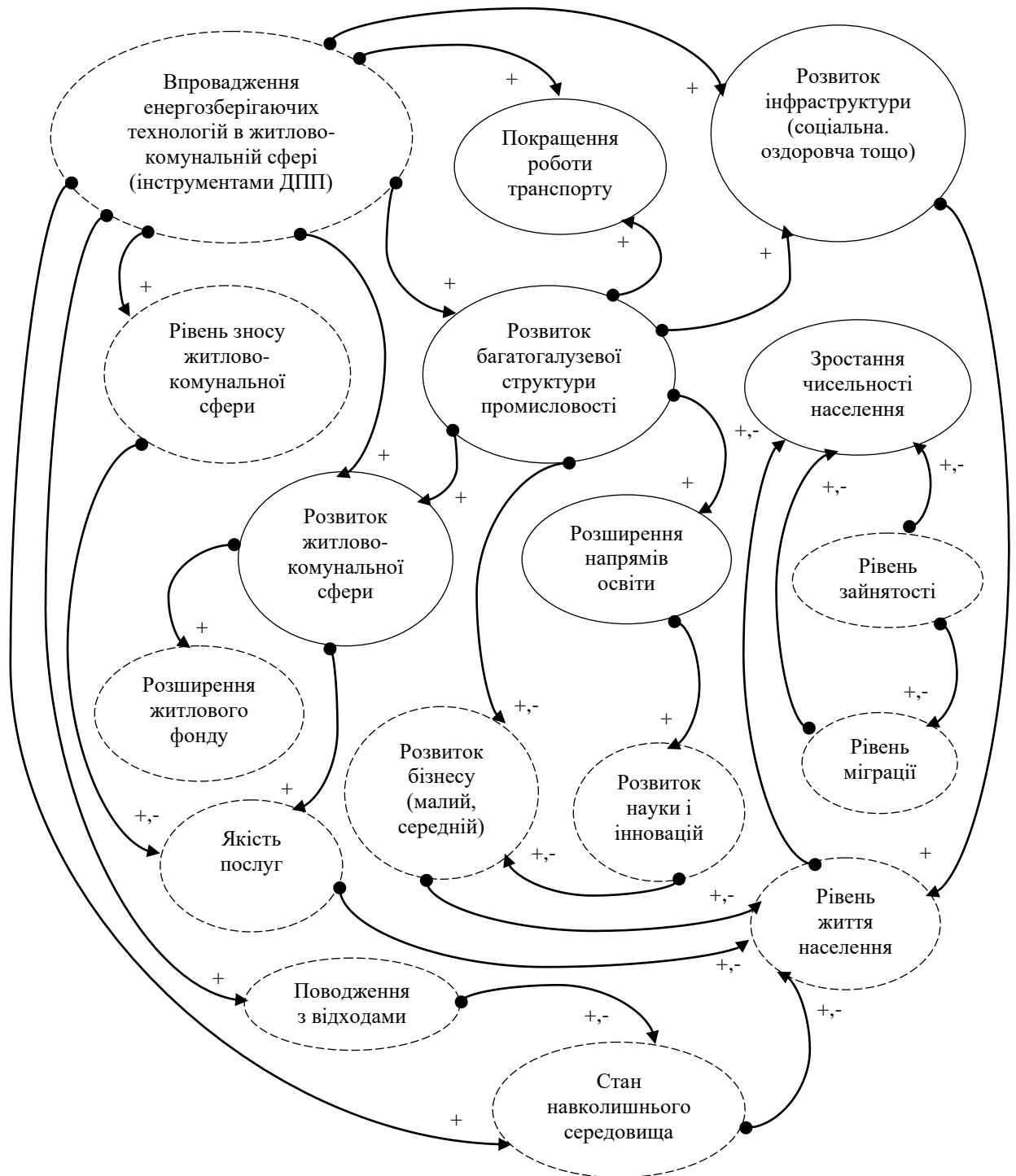

Рис. 3.7. Когнітивна карта взаємозв'язку ресурсів Харківського регіону, за умови впровадження енергозберігаючих технологій в житлово-комунальній сфері інструментами державно-приватного партнерства, що безпосередньо впливає на рівень життя населення і зростання його чисельності

Джерело: розробка автора

Другий варіант використовує інформацію щодо визначення неспроможних ресурсів регіону, як приклад недостатність інвестицій для впровадження енергозберігаючих технологій для розвитку житлово-комунальної сфери, та розглядає причинно-наслідковий зв'язок між зростанням інвестиційного ресурсу, в якості якого пропонується використовувати інструменти державно-приватного партнерства, що впливає як на спроможність самого ресурсу (високий рівень енергоємності в житлово-комунальній сфері), так і на економічний розвиток регіону в цілому, та соціальний розвиток регіону, що визначається в покращенні якості життя населення і, відповідно, впливає на зростання його чисельності (рис. 3.7).

Таким чином, візуалізація практичної реалізації методичного підходу до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності регіону (на прикладі Харківського регіону) дозволяє зробити висновки щодо актуальності обґрунтованого вибору пріоритетів управління розвитком території на основі використання результатів оцінки її ресурсної спроможності, встановлення і аналізу існуючих взаємозв'язків між ресурсами та застосування цієї інформації при виборі ефективних і раціональних інструментів для управління розвитком регіону, в тому числі із використанням інструментів державно-приватного партнерства.

Доцільним є розширення на законодавчому рівні переліку сфер застосування інструментів державно-приватного партнерства, а саме впорядкування можливості виділення їх застосування в ІТ-сфері, враховуючи ефективний світовий досвід і постійне зростання та перспективність в останні часи цієї сфери в Україні.

Висновки до розділу 3

1. Сформовано систему окремих показників (статистичних, експертних, аналітичних, технічних, дослідницьких тощо), яка дозволяє характеризувати окремі ресурси і їх види та може бути використана для визначення ресурсної спроможності регіонів в Україні. Проаналізовано ресурсну спроможність на прикладі окремо вибраних ресурсів регіонів України. Зроблено висновок щодо відсутності будь-яких суттєвих змін по регіонах протягом тривалого періоду часу. Вказано на неефективність управління територіальними ресурсами і їх розвитком, внаслідок відсутності взаємозв'язку та взаємодії між ресурсами регіонів і інструментами регіонального управління.

Зроблено висновок про актуальність розширення використання інструментарію державно-приватного партнерства з метою залучення додаткових інвестиційних ресурсів для розвитку різних сфер соціально-економічного розвитку регіонів.

2. Обґрунтовано доцільність використання інструментів державно-приватного партнерства в процесі формування ресурсної спроможності території і вибору пріоритетів управління регіональним розвитком в Україні.

Сформовано схему організаційного забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що, встановлюючи взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території й задовольняє інтереси сторін. Запропоновано варіанти послідовності реалізації етапів, що будуються на основі взаємодії елементів організаційного забезпечення, в залежності від визначення спроможних і неспроможних ресурсів, їх взаємозв'язку між собою та з іншими елементами системи.

3. Розглянуто методичний підхід до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної

спроможності Харківського регіону, що дозволяє проводити аналіз можливих тенденцій розвитку ресурсів та визначати пріоритети регіонального управління. Визначено спроможні і неспроможні ресурси, побудовано мережу взаємозв'язків між ними, що дозволило оцінити масштаби покриття і всеохопленість сфер життєдіяльності регіону. Встановлено актуальність інвестиційного ресурсу, обмеженість якого гальмує розвиток всієї регіональної системи. Запропоновано залучення інструментів державно-приватного партнерства в різних сферах соціально-економічного розвитку.

На основі побудованих когнітивних карт, розглянуто два варіанти впливу використання інструментів державно-приватного партнерства на розвиток ресурсів регіону і покращення їх спроможності: перший - для додаткового розвитку ІТ-сфери, як спроможного ресурсу, другий – для покращення рівня енергоємності в житлово-комунальній сфері, як неспроможного ресурсу, що в цілому покращує економічний розвиток території і, за рахунок причинно-наслідкових зв'язків, забезпечує соціальний розвиток, який визначається в показниках якості життя населення і, відповідно, впливає на зростання його чисельності.

Висновки та результати досліджень, подані у третьому розділі, оприлюднені у таких публікаціях [10; 34; 36].

Список використаних джерел до розділу 3

1. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за січень-червень 2021 року. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/rejtyngova-oczinka-za-sichen-cherven-2021-roku-prezentacijni-materialy.pdf> (дата звернення 17.09.2021).

2. Про затвердження Порядку та Методики проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики:

Постанова Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2015 року № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.09.2021).

3. Розрахунок індексу регіонального людського розвитку за 2020 рік. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/09/prezentacziya-irlr-2020.pdf> (дата звернення 10.09.2021).

4. Деякі питання удосконалення системи моніторингу та оцінки результативності реалізації державної регіональної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2017 року № 1029. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1029-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення 10.09.2021).

5. Моніторинг децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2018/12/10.09.2019.pdf> (дата звернення 10.09.2021).

6. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.09.2021).

7. Варнер І.Є. Регіони України 2019: стат. збірник. Державна служба статистики України. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 20.09.2021).

8. Ukraine: Private Infrastructure Projects — The World Bank & PPIAF. URL: <https://ppi.worldbank.org/en/snapshots/country/ukraine> (last accessed: 10.03.2020).

9. World PPI Database URL: <http://ppi.worldbank.org/snapshots/country/Ukraine> (last accessed: 10.03.2020).

10. Семигулін П. К. Інструменти державно-приватного партнерства - інвестиційний ресурс для реалізації регіональної політики в Україні. Матеріали доповідей X науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2021 р.). Х.: Видавництво Іванченка І. С. 2021. С.166-168. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/zbirnyk-tez-kh-naukovo-praktychnoi-konferentsii_2021.pdf

11. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н., Чорній Л., Глібіщук Я. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. URL: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/603/PLEDDG_LED_Finance_Guide_Part_3.pdf (дата звернення 30.08.2021).
12. Міністерство економіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=196d3373-eb07-4834-a61e-b3608f28eb22&title=SutnistD> (дата звернення 10.09.2021).
13. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення 10.09.2021).
14. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі XX – XXI століть: нові пріоритети. К. : Наукова думка, 2006. 514 с.
15. Долішній М. Регіональна політика та механізм її реалізації. Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. досліджень. К. : Наукова думка, 2003. 503 с.
16. Варналій З. С. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети : монографія. К. : НІСД, 2007. 820 с.
17. Кизим Н. А. Программно-целевой подход к государственному управлению социальной напряженностью в регионах страны : монографія. Х. : ИД «ИНЖЭК», 2007. 204 с.
18. Кизим Н. А. Неравномерность регионального развития в Украине: теоретико-методические основы и инструментарий оценки : монографія. Х. : ФЛП Либуркина Л. М.; ИД «ИНЖЭК», 2011. 200 с.
19. Кизим М. О. Матюшенко І. Ю. Оцінка можливостей розширення і заміщення ринків збуту для продукції підприємств реального сектора України : монографія. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. 280 с.
20. Кизим М. О. Матюшенко І. Ю. Оцінка наслідків членства України у Світовій організації торгівлі : монографія. Х. : ВД «ІНЖЕК», 2014. 212 с.
21. Кузнецов А. В. Региональная политика стран ЕС. М. : ИМЭМО РАН, 2009. 230 с.

22. Кузнецов А. В., Хесин Е. С. Экономика стран ЕС после введения евро: от эйфории 1999 г. до долгового кризиса 2010-х годов. М. : ИМЭМО РАН, 2013. 250 с.
23. Кузнецов А. В., Кузнецова О. В. Региональная политика: зарубежный опыт и российские реалии М. : ИМЭМО РАН, 2015. 137 с.
24. Ткачук А. Регіональна політика: правове регулювання. Світовий та український досвід. Вид. 2-е, доп. К. : Леста, 2011. 260 с.
25. Бориславська О., Заверуха І., Захарченко Е. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. DESPRO. К. : ТОВ «Софія». 2012. 128 с.
26. Полякова О. Ю. Підходи до експрес- і фундаментальної діагностики проблем соціально-економічного розвитку регіонів. Бізнес Інформ. 2014. № 6. С. 52–57.
27. Ярошенко І. В. Світовий та вітчизняний досвід підтримки проблемних регіонів. Бізнес Інформ. 2014. № 10. С. 79–86.
28. Ярошенко І. В. Аналіз соціально-економічного розвитку проблемних регіонів країн Європейського Союзу. Проблеми економіки. 2014. № 3. С. 45–53.
29. Ярошенко І. В., Семигуліна І.Б. Проблемні питання реалізації реформи децентралізації влади в Україні. Проблеми економіки. 2015. № 4. С. 177–187.
30. Ярошенко І. В., Семигуліна І. Б. Проблемні питання соціально-економічного розвитку регіонів України та пропозиції щодо їх вирішення в контексті реформи децентралізації влади. Бізнес Інформ. 2015. № 12. С. 105–115.
31. Берданова О., Вакуленко В. Стратегічне планування місцевого розвитку: практичний посібник. DESPRO. К. : ТОВ «Софія-А». 2012. 88 с.
32. Дробенко Г. О., Брусак Р. Л., Свірський Ю. І. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. Львів: В-во «СПОЛОМ», 2001. 118 с.

33. Розумні міста: чи можливі вони в сучасній Україні. URL: <http://www.kuluar.com.ua/2016/01/28/> (дата звернення 28.01.2016).

34. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз принципів стратегічного планування із упровадженням елементів розумних технологій у процес управління місцевим територіальним розвитком в Україні. *Бізнес Інформ*. 2019. № 12. с. 132 – 139. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-12_0-pages-132_139.pdf.

35. Бжуска Я. Розумна спеціалізація регіону. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2012. № 749 : Логістика. С. 362–366.

36. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Тенденції розвитку аграрного сектора економіки України в контексті ефективності публічного управління територіальним розвитком. *Бізнес Інформ*. 2018. № 12. с. 199 – 210. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-199_210.pdf.

37. Isaksen, A., & Nilsson, M. (2013). Combined innovation policy: linking scientific and practical knowledge in innovation systems. *European Planning Studies*, 21(12), 1919–1936.

38. Barca, F., McCann, P., & Rodríguez-Pose, A. (2012). The case for regional development intervention: place-based versus place-neutral approaches. *Journal of Regional Science*, 52(1), 134–152.

39. Родченко В. Б. Місцевий розвиток : кращі практики та інструменти розумного зростання : колективна монографія. Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. 212 с.

40. Стратегія розвитку Харківської області на 2021-2027 роки. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/oblasna-derzhavna-administratsiya/struktura-administratsiyi/strukturni-pidrozdili/717/102538> (дата звернення 10.09.2021).

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі розвинуто теоретико-методичне забезпечення та розроблено практичні рекомендації щодо подальшого розвитку організаційного забезпечення ресурсної спроможності регіонів України інструментами державно-приватного партнерства. Проведене у роботі дослідження дозволило отримати низку взаємопов'язаних результатів.

1. Представлений в дослідженні аналіз таких понять, як «ресурси», «потенціал», «спроможність» через їх взаємозв'язок по відношенню до процесів управління регіональним розвитком дозволили сформулювати удосконалене визначення сутності та змісту поняття «ресурсна спроможність регіону», яке розкрито як узагальнюючий показник наявних на певній території ресурсів, запасів, засобів і джерел. Їх аналіз і оцінка дозволяє характеризувати існуючі обставини та природну здатність території до функціонування, визначати наявність сприятливих умов для розвитку певних видів економічної діяльності, створювати додаткові можливості їх подальшого використання. Результатом практичного використання є удосконалення організаційного забезпечення для ефективного управління територіальними ресурсами, на основі інформації про їх спроможність, для забезпечення успішності регіонального розвитку.

2. В рамках тематики дослідження розглянуто еволюцію формування теорій регіонального розвитку як результат розширення напрямів і сфер функціонування територій та все більшого охоплення ресурсів для їх подальшого розвитку. Узагальнення положень дозволяє запропонувати класифікацію регіональних теорій за ознакою «використання ресурсів» та визначити теорії соціального добробуту та сучасні теорії як найбільш приємні для нинішнього регіонального розвитку в Україні. Результатом використання наявних на певній території ресурсів, під впливом правильно вибраної управлінської моделі регіонального розвитку, є формування і

збільшення ресурсної спроможності території для досягнення збалансованості соціально-економічного розвитку.

3. Ґрунтуючись на дослідженні широкого і різностороннього визначення поняття ресурсу та беручи до уваги різноманітність їх видів і напрямів використання розвинуто методичний підхід до групування ресурсів за ознаками, який базується на оцінці причинно-наслідкових взаємозв'язків між просторовими, економічними, знанневими, управлінськими, соціальними і ресурсами навколишнього середовища, що дозволяє визначати і оцінювати спроможність як кожного із ресурсів, так і виду в цілому. Практичне використання отриманих результатів щодо сформованої ресурсної бази регіону дозволили визначати пріоритетність розвитку, встановлювати взаємозв'язок між різними видами ресурсів, залучати додаткові інструменти впливу для розвитку і зростання рівня спроможності наявних на території ресурсів.

4. На основі узагальнення результатів аналізу всіх наявних територіальних ресурсів розвинуто методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, який дозволяє визначити спроможні і неспроможні ресурси та, враховуючи взаємний вплив одних на інші, створити умови для їх подальшого розвитку і зростання шляхом використання інструментів державно-приватного партнерства. Розраховано систему інтегральних показників для аналізу стану розвитку регіонів і їх ранжування на основі спроможності наявних ресурсів. Використано технологію формування когнітивної карти причинно-наслідкових взаємозв'язків з метою визначення взаємного впливу одних ресурсів на інші, що є корисним при формуванні пріоритетів і виборі інструментів регіонального розвитку. Результати практичної реалізації дозволяють пропонувати сфери використання інструментів державно-приватного партнерства та аналізувати ефективність їх використання для розвитку регіону.

5. Доведено доцільність застосування інструментів державно-приватного партнерства, як додаткового інвестиційного ресурсу, для

вирішення завдань регіонального управління в різних сферах соціально-економічного розвитку. Проведене дослідження дає можливість розвинути організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що, встановлюючи взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території й задовольняє інтереси сторін.

6. За результатами практичної реалізації методичного підходу до використання інструментів державно-приватного партнерства у ході формування ресурсної спроможності, проаналізовано ресурсні можливості Харківського регіону з метою визначення пріоритетів регіонального управління. Визначено спроможні і неспроможні ресурси, побудовано мережу взаємозв'язків між ними, що дозволило оцінити масштаби покриття і всеохопленість сфер життєдіяльності регіону. Встановлено актуальність інвестиційного ресурсу, обмеженість якого гальмує розвиток всієї регіональної системи, та запропоновано залучення інструментів державно-приватного партнерства в різних сферах соціально-економічного розвитку.

Науково-практичні положення дисертаційної роботи, зокрема методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, на основі якого отримано інструментарій управління розвитком території, що забезпечує розвиток регіону у цілому й задовольняє інтереси представників бізнесу, населення та влади, розглянуто та схвалено Тростянецькою міською радою (довідка № 2080 від 18.11.2021 року) та, зокрема організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що включає взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність та забезпечує розвиток території, має практичну цінність та може бути впроваджений у ході реалізації реформи децентралізації влади в Україні, розглянуто та схвалено Мерф'янською міською радою (довідка № 977/21 від 29.11.2021 року).

ДОДАТКИ

Додаток А

Зв'язок правових засад регіонального розвитку і місцевого самоврядування в законодавчих документах України

Таблиця А.1

Концепція державної регіональної політики	Засади державної регіональної політики	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади
<p>Мета: Створення умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку країни та регіонів; Підвищення рівня життя населення, забезпечення гарантованих державою соціальних стандартів; Підвищення ефективності використання потенціалу регіонів. Державна регіональна політика є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку, пов'язаною із здійсненням адміністративної реформи.</p>	<p>Мета: Створення умов для динамічного, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності; Підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від його місця проживання.</p>	<p>Мета: Визначення напрямів, механізмів, строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища; Надання високоякісних та доступних послуг; Становлення інститутів прямого народовладдя; Задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності; Узгодження інтересів держави та громад.</p>

Концепція державної регіональної політики	Засади державної регіональної політики	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади
<p>Пріоритети: Формування фінансової спроможності для ... ефективного розвитку, подолання диспропорцій з урахуванням особливостей і потенціалу регіонів.</p> <p>Реформування бюджетної системи та міжбюджетних відносин на основі бюджетного унітаризму в поєднанні з елементами бюджетної децентралізації. Оптимізація територіальної організації для забезпечення підвищення ефективності управління процесами розвитку ... шляхом:</p> <ul style="list-style-type: none"> - децентралізації і деконцентрації повноважень; - удосконалення розподілу повноважень та функцій з метою уникнення дублювання, спрощення системи управління, фінансового забезпечення. 	<p>Пріоритети: Стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів, підвищення якості життя людей;</p> <p>Зменшення територіальної диференціації;</p> <p>Формування конкурентоспроможності регіонів шляхом розроблення та реалізації програм і проектів підвищення конкурентоспроможності;</p> <p>Стимулювання міжрегіональної інтеграції, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір;</p> <p>Визначення проблемних територій у регіонах та реалізація заходів щодо вирішення проблем;</p> <p>Запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних програм і проектів;</p> <p>Поліпшення матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів;</p>	<p>Пріоритети: Визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності ОМС та ОБВ, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, та необхідної ресурсної бази;</p> <p>Створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення ОМС власних і делегованих повноважень;</p> <p>Розмежування повноважень за принципом субсидіарності, на засадах децентралізації влади;</p> <p>Запровадження механізму державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень ОМС;</p>

Продовження додатку А

Продовження таблиці А 1

Концепція державної регіональної політики	Засади державної регіональної політики	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади
<p>Пріоритети: Впровадження конституційних засад розвитку МС на підтримку місцевих ініціатив, розширення повноважень та підвищення відповідальності ОМС за вирішення завдань регіонального та місцевого розвитку: - розподілу між ОБВ та ОМС відповідальності за фінансове забезпечення виконання повноважень із надання послуг населенню; - розмежування земель державної і комунальної власності; - укрупнення сільських громад для забезпечення організаційно-правової, кадрової, фінансово-економічної спроможності відповідних ОМС у виконанні повноважень; приведення у відповідність із Конституцією України ... упорядкування мережі АТО; - посилення державної підтримки МС; - здійснення загально-національної координації процесів розвитку; - надання науково-методичної допомоги ОМС та їх посадовим особам; узагальнення, підтримки та поширення позитивного досвіду діяльності ОМС; - налагодження національної та регіональної систем підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації працівників ОМС, становлення інституту служби в ОМС, поліпшення системи інформаційного забезпечення розвитку МС.</p>	<p>Пріоритети: Створення ефективних механізмів представництва інтересів регіонів на загальнонаціональному рівні і територіальних громад - на регіональному рівні.</p>	<p>Пріоритети: Максимальне залучення населення до прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя; Удосконалення механізму координації діяльності МОВВ.</p>

Продовження додатку А

Продовження таблиці А 1

Концепція державної регіональної політики	Засади державної регіональної політики	Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади
<p>Завдання: Вивчення та оцінка внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних, інших механізмів ефективного використання; Здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу; Зменшення територіальної диференціації розвитку; Розвиток підприємництва як головного фактору соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості, наповнення бюджетів; Забезпечення здатності ТГ та ОМС самостійно та з відповідальністю вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення участі у формуванні та проведенні регіональної політики; Удосконалення фінансових відносин, вироблення критеріїв і механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів.</p>	<p>Завдання: Забезпечення високого рівня якості життя людей на всій території України з урахуванням природних, історичних, екологічних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей регіонів, їх етнічної і культурної самобутності.</p>	<p>Завдання: Доступність та якість публічних послуг; Оптимальний розподіл повноважень; Обґрунтована територіальна основа для забезпечення доступності і якості публічних послуг; Належні матеріальні, фінансові та організаційні умови для забезпечення виконання повноважень; Посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності; Запровадження стандартів якості публічних послуг, критеріїв оцінювання якості; Залучення населення до прийняття управлінських рішень, розвиток форм прямого народовладдя; Ефективна територіальна система для забезпечення сталого розвитку; Утворення громад, спроможних самостійно або через ОМС вирішувати питання місцевого значення; Соціально-економічний розвиток громад і регіонів; Утворенню виконавчих органів обласних та районних рад; розподіл повноважень.</p>

Джерело: складено автором на основі [92; 95; 99]

Додаток Б

Регіональна політика Європейського Союзу

Таблиця Б.1

Фінансові інструменти реалізації регіональної політики ЄС

Фонди ЄС	Напрями фінансування
Європейський соціальний фонд	Допомога різним суб'єктам (районним, галузевим, професійним), які перебувають у проблемному стані внаслідок промислової реконструкції у ЄС; скорочення безробіття, подолання соціальної нерівності, гармонізації професійного і сімейного життя жінок, розвиток людських ресурсів — перепідготовка кадрів, професійно-технічна освіта молоді тощо
Європейський сільсько-господарський консультаційний і гарантійний фонд	Розвиток сільської місцевості і допомога фермерам у слаборозвинутих регіонах; розвиток спільного ринку і сільської місцевості в інших регіонах ЄС
Європейський фонд регіонального розвитку	Зменшення диспропорцій у розвитку різних регіонів країн ЄС, підтримка і розвиток депресивних і периферійних регіонів; розвиток інфраструктури; інвестиції у створення нових робочих місць, переважно у сфері підприємництва; підтримка проектів, що сприяють місцевому розвитку
Фінансовий інструмент риболовної політики	Переобладнання і оновлення основних галузевих фондів; диверсифікація економіки залежних від риболовлі регіонів
Фонд згуртування	Співфінансування та реалізація екологічних програм, транспортних проектів розвитку у слабо розвинутих країнах

Джерело: узагальнено автором на основі [51; 52]

Відмінності європейської регіональної політики різних періодів

Цілі	Інструменти	Критерії визначення проблем
Програмний період 1994-1999 рр.		
1. Розвиток структурно відсталих (слабких) регіонів	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Європейський фонд орієнтації і гарантій у сфері сільського господарства (EAGGF), Фонд згуртування (CF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення менше 75% середньоєвропейського рівня за останні 3 роки
2. Переорієнтація старопромислових регіонів	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF)	Регіони NUTS-3, в яких: — вищий середнього рівень безробіття за 3 роки; — частка зайнятих у промисловості вища за середньоєвропейську за останні 15 років; — суттєвий спад зайнятості у промисловості чи окремих галузях;
3. Боротьба з довгостроковим безробіттям	Європейський соціальний фонд (ESF)	Не обмежено регіонально;
4. Допомога з адаптації молоді в трудову діяльність	Європейський соціальний фонд (ESF)	Не обмежено регіонально;
5а. Модернізація і розвиток обслуговуючих сільське господарство підприємств	Європейський фонд орієнтації і гарантій у сфері сільського господарства (EAGGF)	Не обмежено регіонально;
5б. Розвиток сільських територій	Європейський фонд орієнтації і гарантій у сфері сільського господарства (EAGGF), Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF)	Регіони з: — високою часткою зайнятості в сільському господарстві; — низькою прибутковістю сільського господарства; — низьким рівнем соціально-економічного розвитку; інші

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б 2

Цілі	Інструменти	Критерії визначення проблем
6. Розвиток і покращення структури регіонів із низькою щільністю населення	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Європейський фонд орієнтації і гарантій у сфері сільського господарства (EAGGF)	Регіони NUTS-2 з низькою щільністю населення (8 і менше жителів на 1 кв. км)
Програмний період 2000-2006 рр.		
1. Сприяння розвитку та реструктуризації регіонів, що мають відставання	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Європейський фонд орієнтації і гарантій у сфері сільського господарства (EAGGF), Фонду згуртування (CF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення менше 75% середньоєвропейського рівня за останні 3 роки
2. Підтримка регіонів зі структурними проблемами в сфері соціально-економічних перетворень	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF)	На основі поєднання критеріїв для цілей 2 і 5b попереднього періоду
3. Модернізація політики в галузі освіти, професійно-технічної підготовки, зайнятості	Європейський соціальний фонд (ESF)	На основі поєднання критеріїв для цілей 3 і 4 попереднього періоду
Програмний період 2007-2013 рр.		
1. Конвергенція	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонду згуртування (CF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення менше 75% середньоєвропейського рівня за останні 3 роки; перехідна підтримка для групи регіонів «phasing-out» старих країн-членів ЄС (Німеччини, Греції, Іспанії, Італії, Португалії, Великобританії)

Продовження додатку Б

Продовження таблиці Б 2

Цілі	Інструменти	Критерії визначення проблем
2. Регіональна конкуренто-спроможність і зайнятість	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF)	Всі регіони (крім цілі 1 і 3); перехідна підтримка для групи регіонів «phasing-in» (Кіпр, по 1 регіону Італії, Угорщини, Португалії, Фінляндії, по 2–3 регіони Ірландії, Греції, Іспанії, Великобританії)
3. Територіальне співробітництво	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF)	Транскордонне співробітництво: прикордонні регіони NUTS-3 впродовж внутрішніх кордонів країн, зовнішніх кордонів ЄС, морських кордонів до 150 км; транснаціональне і міжрегіональне співробітництво: всі регіони
Програмний період 2014-2020 рр.		
1. Інвестиції у зростання та робочі місця	Найменш розвинені регіони Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртування (CF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення менше 75% середньоєвропейського рівня
	Транзитні регіони Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF), Фонд згуртування (CF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення від 75 до 90% середньоєвропейського рівня
	Більш розвинені регіони Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF), Європейський соціальний фонд (ESF)	Регіони NUTS-2 із ВВП ППС на душу населення більше 90% середньоєвропейського рівня
2. Європейське територіальне співробітництво	Європейський фонд регіонального розвитку (ERDF)	За категоріями регіонів

Джерело: узагальнено автором на основі [51-55]

Додаток В

Узагальнена системи окремих показників (статистичних, експертних, аналітичних, технічних, дослідницьких тощо), що характеризують базу ресурсів в регіоні

Таблиця В.1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Простір	Природні	Мінерально-сировинні (корисні копалини), ресурси флори, ресурси фауни, ландшафт, особливості клімату, ресурси теплоти, (сонця, підземних вод, океану), сили вітру тощо;
	Земельні	Населені пункти, землі сільськогосподарського призначення, лісів, водойм, під інфраструктуру, тощо;
	Сировинні	Корисні копалини, які видобуваються із надр землі і використовуються у різних сферах виробництва;
	Територіальні	Територія (площа, кв. км), Щільність (осіб/ кв. км) тощо;
	Майнові	Майнові ресурси (рухоме та нерухоме майно) території разом із доходами місцевих бюджетів, позабюджетними цільовими, іншими коштами, землею, природними ресурсами у комунальній власності;
	Інфраструктурні	Частка довжини автомобільних доріг загального користування (%), Частка автомобільних доріг з твердим покриттям (%), Щільність автодоріг загального користування з твердим покриттям (км на тис. кв. км), Обсяг вантажообороту автомобільного та залізничного транспорту (тис. тон-кілометрів на 1000 осіб населення) тощо;
Економіка	Енергетичні	Доступні для використання джерела видів енергії; Паливно-енергетичні ресурси, спожиті у регіоні, Теплова енергія, вироблена з альтернативних або відновлюваних джерел (% до загального обсягу виробленої теплової енергії), Впровадження енергозберігаючих джерел світла у зовнішньому освітленні (% до загальної кількості світлоточок), Оснащення багатоквартирних житлових будинків приладами обліку теплової енергії (% до загальної кількості), Потужність котелень на альтернативних видах палива, Вага домогосподарств з договорами щодо механізмів підтримки заходів з енергоефективності в житловому секторі (із співфінансуванням з місцевих бюджетів), Вага бюджетних установ з укладеними енергосервісними договорами (% до загальної) тощо;

Продовження додатку В

Продовження таблиці В 1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Економіка	Економічні	Частка ВРП в Україні (%), ВРП на одну особу (грн.), Валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) (млн. грн.), Частка реалізованої промислової продукції в Україні (%), Індекс промислової продукції (% до попереднього року), Обсяг реалізованої промислової продукції (на 1 особу, грн.), Обсяг реалізованої промислової продукції (млн. грн.), Частка продукції сільського господарства в Україні (%), Індекс обсягу сільськогосподарського виробництва (% до п.р.), Обсяг продукції сільського господарства (на 1 особу, грн.), Обсяг виробництва продукції сільського господарства (на 100 га сільськогосподарських угідь, грн.*), Обсяг продукції сільського господарства (млн. грн.), Частка обсягу будівельної продукції в Україні (%), Індекс будівельної продукції (% до попереднього року), Обсяг будівельної продукції (на 1 особу, грн.), Обсяг виконаних будівельних робіт (млн. грн.), Обсяг експорту товарів (млн. дол. США), Експорт товарів (на 1 особу, дол. США), Обсяг імпорту товарів (млн. дол. США), Імпорт товарів (на 1 особу, дол. США), Обсяг експорту послуг (млн. дол. США), Експорт послуг (на 1 особу, дол. США), Обсяг імпорту послуг (млн. дол. США), Імпорт послуг (на 1 особу, дол. США), Коефіцієнт покриття експортом імпорту товарів, Коефіцієнт покриття експортом імпорту послуг, Частка обороту роздрібною торгівлі в Україні (%), Обсяг роздрібною торгівлі (на 1 особу, грн.), Обсяг роздрібною торгівлі (млн. грн.), Індекс споживчих цін (%) тощо;
	Матеріальні	Об'єкти рухомого і нерухомого майна різних форм власності;

Продовження додатку В

Продовження таблиці В 1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Економіка	Виробничі	<p>Ресурси, необхідні для виробництва товарів та послуг; Фінансовий результат (сальдо) до оподаткування (млн. грн.), Підприємства, які одержали прибуток (% до загальної кількості), Підприємства, які одержали прибуток (фін. результат, млн. грн.), Підприємства, які одержали збиток (% до загальної кількості), Підприємства, які одержали збиток (фін. результат, млн. грн.), Кількість МСП (на 10 тис. населення, од.), Кількість найманих працівників до зайнятого населення (%), Обсяг реалізованої продукції МСП (на 1 особу, грн.), Кількість суб'єктів середнього підприємництва (на 10 тис. осіб наявного населення, од.), Кількість суб'єктів малого підприємництва (на 10 тис. осіб, од.), Вага реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів середнього підприємництва (у загальному обсязі, %), Частка обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктів малого підприємництва (у загальному обсязі реалізованої продукції (товарів, послуг) суб'єктами господарювання, %) тощо;</p>
	Фінансові	<p>Доходи бюджету області (з державними трансфертами, грн), Власні доходи бюджету області (на 1 особу, грн.), Офіційні державні трансферти (на 1 особу, грн.), Видатки бюджетів (враховуючи трансферти до державного бюджету) (на 1 особу, грн.), Коефіцієнт покриття доходами видатків, Зростання (зменшення) доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) (% до попереднього року), Доходи місцевих бюджетів (без трансфертів) (на 1 ос., тис. грн.), Капітальні видатки місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) (на 1 особу населення, тис. грн.), Індекс податкоспроможності бюджету; Вага місцевих податків та зборів у доходах бюджету тощо;</p>
	Інвестиційні	<p>Обсяги прямих інвестицій в область (на 1 особу, дол. США), Обсяги прямих інвестицій з області (на 1 особу, дол. США), Індекс капітальних інвестицій (% до попереднього року), Капітальні інвестиції (крім інвестицій з державного бюджету) (на 1 особу підсумком з початку року, грн.), Зростання (зменшення) обсягу прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) (% до початок року), Обсяг прямих іноземних інвестицій (наростаючим підсумком з початку інвестування, дол. США), Обсяг прямих іноземних інвестицій (на 1 особу наростаючим підсумком з початку інвестування, дол. США) тощо;</p>

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Знання	Інформаційні	Частка абонентів рухомого (мобільного) зв'язку в Україні (%), Частка абонентів Інтернету в Україні (%) тощо;
	Освітні	Охоплення дітей закладами дошкільної освіти (% до кількості дітей відповідного віку), Кількість учнів закладів загальної середньої освіти (на 10 тис. населення, осіб), Кількість вихованців закладів позашкільної освіти сфери освіти (на 10 тис. населення, осіб), Кількість учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (на 10 тис. населення, осіб), Кількість студентів закладів вищої освіти (на 10 тис. нас., осіб), Вага загальноосвітніх навчальних закладів денної форми навчання сільської місцевості, що використовують комп'ютерну техніку (% до загальної кількості таких закладів*), Вага випускників шкіл звітнього року з атестатом про повну загальну середню освіту (% до загальної чисельності осіб), Чисельність дітей у дошкільних навчальних закладах (на 100 місць, осіб), Вага дітей сільської місцевості, для яких організовано підвезення до місця навчання і додому (% до загальної кількості учнів, які того потребують*), Вага дітей, охоплених позашкільною освітою (% до загальної кількості дітей шкільного віку) тощо;
	Інтелектуальні	Продукти інтелектуальної діяльності;
	Науково-технічні	Частка організацій, які здійснювали НДР в Україні (%), Частка працівників задіяних у виконанні НДР в Україні (%), Частка наукових працівників з науковим ступенем, які виконували НДР в Україні (%), Частка внутрішніх витрат на виконання НДР в Україні (%) тощо;
	Інноваційні	Вага інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції (%), Реалізована інноваційна продукція (млн. грн.), Обсяг реалізованої інноваційної продукції (на 1 особу, грн.) тощо;

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Управління	Управлінські	Працівники, трудова діяльність яких спрямована на виконання конкретних <i>управлінських</i> функцій: чиновники, представники органів місцевого самоврядування тощо;
	Комунікаційні	Ресурси, що використовуються в процесі обміну інформацією: засоби Інтернет зв'язку, електронні сервіси тощо;
	Інституційні	Асоціації, громадські організації, установи різних відомств, що функціонують в регіоні;
	Організаційно-структурні	Сукупність джерел, засобів (факторів) та дій щодо забезпечення впорядкованості, узгодженості, взаємодії на різних рівнях управління процесами розвитку;
	Державні	Грошові, майнові, інфраструктурні, інші ресурси щодо забезпечення реалізації державної регіональної політики; Заклади, що утримуються за рахунок бюджету органів місцевого самоврядування, у тому числі: загальної середньої освіти I—III ступеня, загальної середньої освіти I—II ступеня, загальної середньої освіти I ступеня, дошкільної освіти, позашкільної освіти, культури, фізичної культури, фельдшерсько-акушерських пунктів, амбулаторій, поліклінік, лікарень, станцій швидкої допомоги, Приміщення для розміщення державних органів, установ, що здійснюють повноваження щодо: правоохоронної діяльності, реєстрації актів цивільного стану та майнових прав, пенсійного забезпечення, соціального захисту, пожежної безпеки, казначейського обслуговування, Наявність приміщень для розміщення органів місцевого самоврядування, Наявність центру надання адміністративних послуг тощо;
Адміністративні	Засоби або ресурси, що використовуються політичними силами, партіями і кандидатами на виборах, політичне становище або зв'язки з метою впливу на результати виборів;	

Продовження додатку В

Продовження таблиці В 1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Соціум	Людські	<p>Індекс регіонального людського розвитку:</p> <ul style="list-style-type: none"> довге та здорове життя - очікувана тривалість життя при народженні, - коефіцієнт приросту (скорочення) чисельності населення, - коефіцієнт смертності від навмисного самошкодження, добробут та гідні умови праці - обсяг видатків місцевих бюджетів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів), - відношення середньої заробітної плати до мінімальної, - рівень працевлаштування зареєстрованих безробітних, освіта - показник охоплення дошкільними навчальними закладами дітей віком три - п'ять років, - кількість випускників вищих навчальних закладів I-IV рівня акредитації;
	Трудові	<ul style="list-style-type: none"> Коефіцієнт безробіття (за методологією МОП) (%), Безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років (% до економічно активного населення відповідного віку), Рівень економічно активного населення 15 70 років (% до населення), Частка економічно активного населення в Україні (%), Зайнятість населення у віці 15 70 років (% до населення у віці 15 70 років), Частка зайнятого населення в Україні (%), Продуктивність праці (%), Індекс реальної заробітної плати (% до попереднього року), Середньомісячна заробітна плата (грн., за період з початку року), Сума заборгованості з виплати заробітної плати (% до фонду оплати праці за останній місяць звітного року) тощо;
	Демографічні	<ul style="list-style-type: none"> Частка чисельності населення в Україні (%), Природний приріст, скорочення (-) (на 1 тис. осіб населення), Загальні коефіцієнти природного приросту, скорочення (-), (на 1 тис. осіб наявного населення), Коефіцієнти народжуваності (на 1 тис. осіб наявного населення), Чисельність живонароджених (на 1 тис. осіб населення), Кількість смертей (на 1 тис. осіб населення), Загальний коефіцієнт вибуття сільського населення (на 10 тис. осіб наявного сільського населення) тощо;

Продовження додатку В

Продовження таблиці В 1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Соціум	Кадрові	Працівники з рівнем професійної підготовки та знань для ефективного виконання необхідних функцій: інтелектуальні, наукові, економічні, освітні тощо;
	Соціально-інфраструктурні	<p>Кількість лікарняних закладів (на 10 тис. населення, од.), Кількість лікарняних ліжок (на 1 тис. населення, од.), Кількість лікарських амбулаторно-поліклінічних закладів (на 1 тис. населення, од.), Кількість лікарів усіх спеціальностей (на 1 тис. населення, осіб), Кількість середнього медичного персоналу (на 1 тис. насел., осіб), Дитячо-юнацькі спортивні школи (ДЮСШ), спеціалізовані дитячо-юнацькі школи олімпійського резерву (СДЮШОР) (на 1 тис. населення віком від 0 до 15 років, од.), Кількість шкіл вищої спортивної майстерності (ШВСМ) (од.), Кількість спортивних споруд (на 1 тис. населення, од.), Кількість будинків інтернатів для громадян похилого віку й осіб із інвалідністю (дорослих і дітей, та молоді) (на 100 тис, од.), Кількість місць у будинках-інтернатах для громадян похилого віку й осіб із інвалідністю (на 1 тис, од.), Кількість територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) (на 10 тис. населення, од.), Кількість центрів обліку бездомних громадян (на 100 тис. нас, од.), Кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку (на 1 тис. населення віком від 0 до 15 років, од.), Місця у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку (на 1 тис. населення від 0 до 15 років, од.), Кількість колективних засобів розміщування (на 1 тис. нас., од.), Кількість місць (ліжок) у колективних засобах розміщування (на 1 тис. населення, од.) тощо;</p>

Продовження додатку В

Продовження таблиці В 1

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
Соціум	Соціальні	<p>Зростання (зменшення) прийнятого в експлуатацію житла (% до відповідного періоду попереднього року),</p> <p>Обсяг прийнятого (введеного) в експлуатацію житла (на 10 тис. осіб, кв. м загальної площі),</p> <p>Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг (в звітному році усього з початку року, %),</p> <p>Загальна площа житлового фонду (на 1 особу населення, кв. м),</p> <p>Охоплення соціальними послугами осіб зі складними обставинами, центрами соціального обслуговування (% до загальної кількості таких осіб),</p> <p>Діти-сироти та діти без батьківського піклування, до первинного обліку (на 10 тис. дитячого нас., осіб),</p> <p>Вага дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування, які виховуються у сімейних формах виховання (у загальній кількості дітей даної категорії, %),</p> <p>Кримінальні правопорушення, вчинених проти життя та здоров'я особи (на 10 тис. осіб населення, од.) тощо;</p>
Навколишнє середовище	Історико-етнічні	Пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні міста тощо, з умовами для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою території;
	Архітектурні	Архітектурні споруди, історичні архітектурні пам'ятки, пам'ятки сучасної архітектури, унікальні тощо;
	Рекреаційні	Рекреаційні ресурси; територія регіону, ландшафт, особливості клімату; ресурси невиробничі сфери (водойми, ліси, рекреаційні, біологічні, інші);
	Заповідні	Заповідні ресурси флори, ресурси фауни; територія регіону, ландшафт, особливості клімату;
	Туристичні	<p>Громадський простір (парк, сквер, місцевість тощо); пам'ятки архітектури, музейні експозиції, архівні матеріали, мальовничі природні міста тощо, для відпочинку та ознайомлення з історією та культурою території;</p> <p>Кількість бібліотек (на 1 тис. населення, од),</p> <p>Кількість клубних закладів (на 1 тис. населення, од.),</p> <p>Кількість музеїв (на 100 тис. населення, од.),</p> <p>Кількість театрів (на 100 тис. населення, од.) тощо;</p>

Ознака	Вид ресурсів	Сукупність окремих показників, що характеризують базу ресурсів
	Екологічні	<p>Викиди парникових газів і забруднюючих речовин в атмосферне повітря (на 1 особу, кг/рік), Діоксид вуглецю (грн / рік), Споживання свіжої води (на 1 особу, куб. м/рік), Утворення відходів (на 1 особу, кг/рік), Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел (на 1 млрд. грн. валового регіонального продукту, тис. тон), Темп зростання (зменшення) викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами забруднення (на 1 населення, % до попереднього року), Зростання (зменшення) викидів забруднюючих речовин пересувними джерелами забруднення (на 1 населення, % до попереднього року), Вага відходів, видалених у спеціально відведені місця чи об'єкти або спалених (без отримання енергії) (у загальному обсязі утворених відходів, %), Населені пункти, у яких впроваджено роздільне збирання твердих побутових відходів (у загальній кількості населених пунктів регіону, %), Загальні витрати на охорону навколишнього середовища* (на 1 особу, грн / рік) тощо;</p>

Джерело: складено автором на основі [1; 3; 5-7]

Додаток Г

Аналіз окремих економічних ресурсів регіонів України за 2016-2020 роки

Таблиця Г.1

Регіони	Обсяг реалізованої промислової продукції у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	33673,7	81,1	10	42539,5	83,7	10	49368,2	83,0	11	52732,7	89,1	10	51042,4	85,6	10
Волинська	21439,1	51,7	20	26098,2	51,4	19	29831,6	50,2	19	30643,3	51,8	19	31292,3	52,5	20
Дніпропетровська	100410,9	242,0	1	129336,5	254,6	1	150065,3	252,3	1	142957,0	241,5	1	136111,9	228,1	1
Донецька	48995,1	118,1	5	61584,8	121,2	5	74844,9	125,8	4	68722,0	116,1	6	62397,9	104,6	8
Житомирська	24548,5	59,2	16	30174,7	59,4	14	36379,7	61,2	14	37642,8	63,6	14	39371,9	66,0	14
Закарпатська	13953,7	33,6	24	16544,9	32,6	23	18960,7	31,9	23	19108,8	32,3	23	19277,5	32,3	23
Запорізька	82352,6	198,5	3	108998,4	214,6	3	123909,4	208,3	3	115609,3	195,3	3	112416,9	188,4	3
Івано-Франківська	25433,0	61,3	15	34350,4	67,6	12	51623,7	86,8	9	48841,9	82,5	11	45131,6	75,6	11
Київська	47619,5	114,8	7	53765,0	105,8	7	64637,0	108,7	6	67808,4	114,5	7	70357,7	117,9	5
Кіровоградська	23663,5	57,0	17	26633,6	52,4	18	31387,5	52,8	18	34567,9	58,4	17	37950,7	63,6	17
Луганська	16898,6	40,7	22	10493,8	20,7	25	10580,4	17,8	25	10257,2	17,3	25	8935,1	15,0	25
Львівська	26593,6	64,1	12	32373,1	63,7	13	39803,9	66,9	13	41912,1	70,8	13	44552,9	74,7	12
Миколаївська	38937,0	93,8	9	44696,7	88,0	9	51496,5	86,6	10	55424,7	93,6	9	56167,7	94,1	9
Одеська	18963,5	45,7	21	22406,3	44,1	21	24406,3	41,0	21	25831,8	43,6	21	29744,3	49,9	21
Полтавська	88280,4	212,7	2	112409,4	221,3	2	133113,0	223,8	2	121509,2	205,2	2	116133,7	194,7	2
Рівненська	25440,0	61,3	14	29623,2	58,3	15	32492,2	54,6	17	37127,9	62,7	15	38985,0	65,3	15
Сумська	31300,4	75,4	11	36091,9	71,1	11	43764,1	73,6	12	45218,0	76,4	12	43469,0	72,9	13
Тернопільська	14859,8	35,8	23	18511,5	36,4	22	20835,7	35,0	22	19983,3	33,8	22	20589,5	34,5	22
Харківська	48412,3	116,7	6	61844,4	121,8	4	71215,4	119,7	5	69829,6	117,9	5	66704,2	111,8	6
Херсонська	22303,4	53,7	18	24840,3	48,9	20	27519,4	46,3	20	29744,2	50,2	20	32184,7	53,9	19
Хмельницька	25643,7	61,8	13	29574,0	58,2	16	34415,3	57,9	16	34529,2	58,3	18	38017,0	63,7	16
Черкаська	42737,6	103,0	8	47401,4	93,3	8	58208,5	97,9	8	61881,3	104,5	8	64793,2	108,6	7
Чернівецька	9509,0	22,9	25	11508,0	22,7	24	17042,6	28,7	24	15116,1	25,5	24	15569,6	26,1	24
Чернігівська	21923,2	52,8	19	27879,4	54,9	17	35784,3	60,2	15	34584,5	58,4	16	35265,7	59,1	18
м. Київ	50715,5	122,2	4	58880,6	115,9	6	64023,8	107,6	7	78514,1	132,6	4	98676,4	165,4	4
Україна	41496,2	x	x	50795,3	x	x	59476,4	x	x	59204,3	x	x	59659,7	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Г

Таблиця Г.2

Регіони	Обсяг експорту товарів у розрахунку на одну особу, дол. США (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	610,1	71,5	10	772,8	75,7	9	916,1	81,6	9	941,8	78,8	9	901,1	76,1	13
Волинська	578,5	67,8	11	663,8	65,0	11	695,5	61,9	14	672,9	56,3	15	625,9	52,9	15
Дніпропетровська	1 813,9	212,4	2	2 182,8	213,8	2	2 408,5	214,5	2	2 489,4	208,4	2	2 416,3	204,2	2
Донецька	807,8	94,6	8	1 055,3	103,4	7	1 163,3	103,6	7	1 121,4	93,9	7	959,7	81,1	9
Житомирська	372,2	43,6	19	479,0	46,9	17	542,4	48,3	18	595,2	49,8	17	570,0	48,2	17
Закарпатська	925,8	108,4	7	1 149,6	112,6	6	1 320,2	117,6	6	1 188,4	99,5	6	1 079,7	91,2	7
Запорізька	1 316,4	154,2	4	1 729,9	169,5	3	1 980,1	176,3	3	1 825,7	152,8	4	1 754,7	148,3	4
Івано-Франківська	395,4	46,3	16	483,0	47,3	16	634,8	56,5	16	666,3	55,8	16	556,8	47,0	19
Київська	978,1	114,6	6	996,7	97,6	8	1 050,3	93,5	8	1 094,0	91,6	8	1 100,3	93,0	6
Кіровоградська	440,2	51,6	14	434,7	42,6	19	551,8	49,1	17	757,7	63,4	13	992,0	83,8	8
Луганська	198,4	23,2	24	107,9	10,6	25	94,4	8,4	25	71,6	6,0	25	61,1	5,2	25
Львівська	496,5	58,2	12	626,7	61,4	12	751,7	66,9	10	876,6	73,4	10	930,1	78,6	10
Миколаївська	1 447,5	169,5	3	1 665,3	163,1	4	1 867,8	166,3	4	1 922,2	160,9	3	2 028,8	171,4	3
Одеська	636,0	74,5	9	761,4	74,6	10	700,9	62,4	13	582,3	48,7	18	574,5	48,6	16
Полтавська	1 005,7	117,8	5	1 319,2	129,2	5	1 361,3	121,2	5	1 516,2	126,9	5	1 689,7	142,8	5
Рівненська	267,2	31,3	21	330,2	32,4	22	355,1	31,6	22	381,8	32,0	22	408,8	34,5	22
Сумська	481,8	56,4	13	614,7	60,2	13	741,8	66,1	12	826,9	69,2	11	925,1	78,2	11
Тернопільська	271,7	31,8	20	361,3	35,4	21	432,6	38,5	21	418,1	35,0	21	434,9	36,8	21
Харківська	377,8	44,2	18	442,4	43,3	18	478,1	42,6	20	532,3	44,6	19	558,7	47,2	18
Херсонська	232,1	27,2	23	275,7	27,0	23	260,1	23,2	23	260,8	21,8	23	276,8	23,4	23
Хмельницька	244,6	28,6	22	367,0	35,9	20	504,6	44,9	19	512,0	42,9	20	533,4	45,1	20
Черкаська	380,6	44,6	17	506,2	49,6	15	651,3	58,0	15	724,4	60,6	14	688,1	58,1	14
Чернівецька	116,4	13,6	25	165,2	16,2	24	221,3	19,7	24	237,2	19,9	24	188,1	15,9	24
Чернігівська	413,0	48,4	15	612,8	60,0	14	750,7	66,8	11	814,5	68,2	12	912,2	77,1	12
м. Київ	2 925,1	342,6	1	3 318,6	325,1	1	3 473,2	309,3	1	4 210,0	352,4	1	4 202,3	355,1	1
Україна	853,9	х	х	1 020,8	х	х	1 123,0	х	х	1 194,7	х	х	1 183,3	х	х

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Г

Таблиця Г.3

Регіони	Обсяг експорту послуг у розрахунку на одну особу, дол. США (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	40,8	18,0	12	47,6	19,3	11	63,1	22,4	11	82,5	22,7	11	107,0	39,8	9
Волинська	48,1	21,3	11	60,0	24,4	9	80,4	28,6	9	103,9	28,6	9	80,3	29,9	11
Дніпропетровська	53,3	23,6	10	40,3	16,3	13	41,9	14,9	15	45,1	12,4	16	55,8	20,8	14
Донецька	82,1	36,3	9	29,8	12,1	16	35,9	12,8	18	22,1	6,1	23	19,7	7,3	23
Житомирська	32,6	14,4	15	43,4	17,6	12	61,2	21,8	12	68,3	18,8	12	65,2	24,3	12
Закарпатська	144,8	64,0	5	194,8	79,0	4	244,4	86,9	4	249,9	68,7	4	235,1	87,6	5
Запорізька	95,3	42,1	8	95,2	38,6	8	105,1	37,4	8	114,0	31,3	8	100,3	37,4	10
Івано-Франківська	38,5	17,0	14	39,6	16,1	14	43,9	15,6	13	51,1	14,0	13	43,6	16,3	16
Київська	119,4	52,8	6	145,4	59,0	6	178,7	63,5	6	191,9	52,8	6	140,9	52,5	7
Кіровоградська	27,8	12,3	17	23,9	9,7	22	24,1	8,6	22	31,9	8,8	20	24,7	9,2	22
Луганська	15,6	6,9	23	12,7	5,2	25	13,3	4,7	25	13,8	3,8	25	11,1	4,1	25
Львівська	157,0	69,4	4	182,9	74,2	5	220,6	78,5	5	232,8	64,0	5	246,3	91,7	4
Миколаївська	366,4	162,0	2	399,7	162,2	2	438,1	155,8	2	431,4	118,6	2	307,3	114,5	3
Одеська	325,5	143,9	3	321,3	130,4	3	296,5	105,4	3	337,0	92,7	3	352,5	131,3	2
Полтавська	20,5	9,0	21	24,1	9,8	21	41,8	14,9	16	37,6	10,3	17	28,6	10,6	20
Рівненська	24,8	11,0	18	31,3	12,7	15	41,7	14,8	17	47,3	13,0	15	58,5	21,8	13
Сумська	22,2	9,8	20	25,5	10,4	19	26,4	9,4	21	30,9	8,5	21	25,8	9,6	21
Тернопільська	39,5	17,5	13	54,7	22,2	10	71,0	25,2	10	95,8	26,3	10	107,3	40,0	8
Харківська	98,4	43,5	7	119,3	48,4	7	123,2	43,8	7	141,8	39,0	7	149,8	55,8	6
Херсонська	29,6	13,1	16	29,6	12,0	17	27,8	9,9	19	34,0	9,3	18	31,8	11,8	19
Хмельницька	15,0	6,6	24	21,0	8,5	24	21,4	7,6	24	19,2	5,3	24	19,6	7,3	24
Черкаська	14,7	6,5	25	22,1	9,0	23	23,8	8,5	23	32,4	8,9	19	35,6	13,3	17
Чернівецька	22,3	9,9	19	27,2	11,0	18	42,2	15,0	14	50,6	13,9	14	50,0	18,6	15
Чернігівська	19,0	8,4	22	25,2	10,2	20	26,7	9,5	20	29,6	8,1	22	32,1	11,9	18
м. Київ	886,9	392,1	1	1 001,7	406,5	1	1 172,2	416,8	1	1 327,8	365,1	1	1 375,7	512,4	1
Україна	226,2	х	х	246,5	х	х	281,2	х	х	363,6	х	х	268,5	х	х

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Г

Таблиця Г.4

Регіони	Оборот роздрібної торгівлі у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	23 356,3	85,8	16	13 388,2	69,5	21	16 443,5	74,5	18	20 703,8	79,1	13	22 040,2	75,7	17
Волинська	26 639,0	97,9	11	14 768,4	76,7	18	15 776,6	71,5	21	18 682,9	71,4	20	22 469,5	77,2	16
Дніпропетровська	33 433,9	122,9	5	22 407,5	116,3	5	26 603,3	120,5	5	32 313,9	123,5	4	36 350,6	124,9	4
Донецька	8 819,7	32,4	24	5 352,4	27,8	24	6 998,1	31,7	24	8 505,3	32,5	24	9 137,4	31,4	24
Житомирська	24 637,5	90,5	13	16 250,7	84,4	11	19 335,4	87,6	11	21 635,2	82,7	12	23 454,7	80,6	13
Закарпатська	21 250,0	78,1	21	14 558,1	75,6	19	17 422,9	78,9	16	18 848,1	72,0	18	18 754,1	64,4	21
Запорізька	31 808,4	116,9	6	21 061,9	109,3	6	22 650,7	102,6	7	26 779,2	102,4	6	31 685,8	108,8	6
Івано-Франківська	27 385,2	100,6	9	14 045,3	72,9	20	16 238,5	73,6	20	18 845,7	72,0	19	20 093,1	69,0	19
Київська	34 098,3	125,3	4	31 403,4	163,0	2	36 719,2	166,3	2	46 673,0	178,4	2	56 651,3	194,6	2
Кіровоградська	25 368,2	93,2	12	16 122,6	83,7	12	17 579,7	79,6	15	20 662,7	79,0	14	24 185,0	83,1	12
Луганська	4 119,9	15,1	25	2 667,6	13,8	25	3 827,8	17,3	25	4 808,8	18,4	25	5 342,9	18,4	25
Львівська	26 829,5	98,6	10	20 516,6	106,5	7	22 928,1	103,9	6	26 612,3	101,7	7	28 387,6	97,5	7
Миколаївська	28 147,0	103,4	7	17 105,3	88,8	10	19 940,9	90,3	10	22 706,1	86,8	10	24 318,6	83,5	11
Одеська	35 204,5	129,4	3	26 420,4	137,1	3	29 070,5	131,7	3	34 818,5	133,1	3	37 346,1	128,3	3
Полтавська	24 333,8	89,4	15	18 237,1	94,7	9	22 085,1	100,0	8	24 641,0	94,2	8	28 143,0	96,7	8
Рівненська	22 701,4	83,4	19	12 866,5	66,8	22	15 000,4	67,9	22	17 994,7	68,8	21	19 061,5	65,5	20
Сумська	23 323,6	85,7	17	14 963,4	77,7	17	17 999,4	81,5	13	20 003,1	76,5	15	21 615,0	74,2	18
Тернопільська	21 145,7	77,7	22	11 099,1	57,6	23	12 508,9	56,7	23	15 586,0	59,6	23	17 318,2	59,5	23
Харківська	35 431,7	130,2	2	24 087,5	125,0	4	27 103,4	122,8	4	30 818,1	117,8	5	33 752,2	115,9	5
Херсонська	28 021,7	103,0	8	18 459,3	95,8	8	20 950,1	94,9	9	23 176,6	88,6	9	24 784,9	85,1	10
Хмельницька	22 566,6	82,9	20	15 983,1	83,0	14	16 261,4	73,7	19	19 310,6	73,8	17	22 647,6	77,8	15
Черкаська	24 483,8	90,0	14	16 086,1	83,5	13	18 647,5	84,5	12	22 694,9	86,8	11	25 102,3	86,2	9
Чернівецька	20 579,2	75,6	23	14 991,4	77,8	16	16 774,5	76,0	17	17 461,4	66,7	22	17 913,6	61,5	22
Чернігівська	23 257,4	85,5	18	15 466,9	80,3	15	17 870,5	80,9	14	19 428,4	74,3	16	23 027,2	79,1	14
м. Київ	63 319,9	232,7	1	53 922,3	279,9	1	60 017,7	271,9	1	72 222,3	276,1	1	80 323,2	275,9	1
Україна	27 210,5	x	x	19 264,5	x	x	22 077,3	x	x	26 159,9	x	x	29 112,7	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Г

Таблиця Г.5

Регіони	Обсяг доходів місцевих бюджетів (без трансфертів) у розрахунку на одну особу, гривень (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	3 553,3	88,7	13	5 219,6	96,4	9	5 975,7	95,6	9	6 984,5	97,5	9	7 185,0	96,0	11
Волинська	2 970,5	74,1	18	4 551,0	84,1	17	4 837,8	77,4	18	5 244,6	73,2	18	5 695,8	76,1	18
Дніпропетровська	5 554,9	138,6	2	7 200,7	133,0	3	8 653,0	138,4	2	9 966,3	139,2	2	10 197,9	136,2	3
Донецька	2 061,6	51,4	24	2 843,7	52,5	24	3 110,8	49,8	24	3 545,8	49,5	24	3 684,8	49,2	24
Житомирська	3 242,0	80,9	16	4 626,1	85,4	15	5 417,4	86,7	15	6 417,3	89,6	15	6 708,8	89,6	15
Закарпатська	2 468,1	61,6	22	3 663,2	67,7	21	4 074,5	65,2	22	4 782,7	66,8	22	4 780,8	63,9	22
Запорізька	4 988,8	124,5	4	6 313,4	116,6	6	7 332,0	117,3	5	8 034,3	112,2	5	8 397,2	112,2	5
Івано-Франківська	2 654,2	66,2	21	3 681,3	68,0	20	4 292,1	68,7	20	4 990,9	69,7	20	5 208,9	69,6	21
Київська	5 317,9	132,7	3	7 845,1	144,9	2	8 283,8	132,5	3	9 595,6	134,0	3	10 400,8	138,9	2
Кіровоградська	3 690,3	92,1	11	5 126,9	94,7	12	5 958,8	95,3	10	6 890,1	96,2	10	7 318,2	97,8	9
Луганська	1 129,3	28,2	25	1 459,3	27,0	25	1 597,5	25,6	25	1 806,7	25,2	25	1 973,7	26,4	25
Львівська	3 929,1	98,1	8	5 261,7	97,2	8	5 987,9	95,8	8	7 024,3	98,1	8	7 450,0	99,5	8
Миколаївська	3 772,5	94,1	10	5 092,4	94,1	13	5 687,5	91,0	14	6 688,6	93,4	11	7 158,9	95,6	13
Одеська	4 510,0	112,5	6	6 713,4	124,0	4	7 259,4	116,1	6	7 780,7	108,6	7	8 095,9	108,2	7
Полтавська	4 858,0	121,2	5	6 619,9	122,3	5	8 208,9	131,3	4	9 390,8	131,1	4	9 518,5	127,2	4
Рівненська	2 685,6	67,0	20	3 981,4	73,5	19	4 686,2	75,0	19	5 036,0	70,3	19	5 462,8	73,0	19
Сумська	3 620,6	90,4	12	5 176,0	95,6	11	5 879,0	94,1	12	6 599,4	92,2	14	6 978,6	93,2	14
Тернопільська	2 427,9	60,6	23	3 442,8	63,6	22	4 127,0	66,0	21	4 909,5	68,6	21	5 218,1	69,7	20
Харківська	4 185,0	104,4	7	5 593,9	103,3	7	6 777,9	108,4	7	7 888,7	110,2	6	8 293,0	110,8	6
Херсонська	3 126,2	78,0	17	4 300,0	79,4	18	4 996,3	79,9	17	5 590,2	78,1	17	5 951,0	79,5	17
Хмельницька	3 244,2	81,0	15	4 568,6	84,4	16	5 297,8	84,8	16	6 198,3	86,6	16	6 484,8	86,6	16
Черкаська	3 777,3	94,3	9	5 186,5	95,8	10	5 927,8	94,8	11	6 640,2	92,7	13	7 159,5	95,6	12
Чернівецька	2 786,0	69,5	19	3 437,2	63,5	23	3 868,7	61,9	23	4 353,3	60,8	23	4 421,7	59,1	23
Чернігівська	3 532,8	88,2	14	4 917,9	90,8	14	5 743,9	91,9	13	6 645,9	92,8	12	7 212,3	96,4	10
м. Київ	9 974,4	248,9	1	11 927,2	220,3	1	14 143,3	226,3	1	16 360,3	228,5	1	16 722,2	223,4	1
Україна	4 007,2	x	x	5 414,3	x	x	6 250,4	x	x	7 161,4	x	x	7 485,3	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Додаток Д

Аналіз окремих соціальних ресурсів регіонів України за 2016-2020 роки

Таблиця Д.1

Регіони	Обсяг прийнятого (введеного) в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. осіб, кв. метрів загальної площі (розрахунок)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	2 198,8	100,0	12	2 144,3	89,1	12	1 434,9	69,6	14	1 859,6	70,7	12	1 294,9	93,7	11
Волинська	3 497,6	159,0	3	3 238,5	134,5	7	3 586,2	174,0	3	4 239,9	161,1	6	2 914,1	210,8	2
Дніпропетровська	907,0	41,2	20	1 128,4	46,9	18	884,2	42,9	20	1 304,1	49,5	18	353,7	25,6	22
Донецька	135,7	6,2	24	130,0	5,4	24	97,4	4,7	24	152,8	5,8	24	78,3	5,7	24
Житомирська	1 337,4	60,8	14	1 324,7	55,0	15	1 198,8	58,2	15	1 620,0	61,5	13	976,9	70,7	14
Закарпатська	2 669,2	121,4	8	3 335,8	138,5	6	3 411,3	165,5	5	4 043,1	153,6	7	2 278,8	164,8	7
Запорізька	622,6	28,3	22	600,1	24,9	22	400,1	19,4	23	535,1	20,3	23	248,2	18,0	23
Івано-Франківська	3 484,3	158,4	4	4 533,6	188,3	3	2 943,1	142,8	7	5 503,3	209,1	2	2 889,6	209,0	3
Київська	11 875,5	539,9	1	10 403,1	432,0	1	8 716,4	422,8	1	10 449,2	397,0	1	6 707,8	485,2	1
Кіровоградська	555,0	25,2	23	534,4	22,2	23	507,9	24,6	21	765,2	29,1	22	378,8	27,4	21
Луганська	32,3	1,5	25	97,8	4,1	25	74,2	3,6	25	97,9	3,7	25	57,9	4,2	25
Львівська	3 390,7	154,2	5	3 790,7	157,4	4	3 558,0	172,6	4	5 143,9	195,4	4	2 385,7	172,6	6
Миколаївська	922,5	41,9	19	644,0	26,7	21	453,6	22,0	22	1 000,2	38,0	21	389,3	28,2	20
Одеська	2 413,2	109,7	10	3 023,4	125,6	8	2 385,6	115,7	11	4 573,5	173,8	5	2 027,4	146,6	8
Полтавська	959,5	43,6	18	1 662,9	69,1	14	1 446,3	70,2	13	1 564,4	59,4	14	978,8	70,8	13
Рівненська	2 791,8	126,9	7	3 398,1	141,1	5	2 758,9	133,8	8	3 051,4	115,9	10	1 904,6	137,8	9
Сумська	995,0	45,2	17	971,4	40,3	19	895,9	43,5	19	1 033,6	39,3	20	464,3	33,6	19
Тернопільська	2 213,0	100,6	11	2 783,4	115,6	10	2 496,0	121,1	10	3 959,7	150,4	8	2 478,1	179,2	5
Харківська	1 738,5	79,0	13	1 744,2	72,4	13	1 976,6	95,9	12	1 435,4	54,5	17	1 085,4	78,5	12
Херсонська	777,8	35,4	21	715,4	29,7	20	916,2	44,4	18	1 177,0	44,7	19	648,4	46,9	17
Хмельницька	3 149,5	143,2	6	2 833,5	117,7	9	2 569,4	124,6	9	2 578,9	98,0	11	1 741,6	126,0	10
Черкаська	1 021,8	46,5	16	1 257,0	52,2	16	1 088,2	52,8	16	1 449,9	55,1	15	623,9	45,1	18
Чернівецька	2 440,3	110,9	9	2 231,2	92,7	11	3 179,2	154,2	6	5 437,1	206,6	3	2 752,9	199,1	4
Чернігівська	1 025,7	46,6	15	1 253,8	52,1	17	972,9	47,2	17	1 441,4	54,8	16	770,3	55,7	16
м. Київ	4 559,4	207,3	2	5 907,3	245,3	2	4 256,0	206,5	2	3 754,1	142,6	9	964,5	69,8	15
Україна	2 199,6	х	х	2 407,8	х	х	2 061,4	х	х	2 632,1	х	х	1 382,6	х	х

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.2

Регіони	Індекс реальної заробітної плати, % до відповідного періоду попереднього року														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	111,9	102,7	7	128,7	108,1	4	115,5	102,7	3	112,1	102,1	4	109,9	102,3	11
Волинська	109,0	100,0	13	125,5	105,4	9	112,7	100,1	9	109,3	99,6	11	102,9	95,8	25
Дніпропетровська	102,3	93,9	25	119,1	100,0	19	115,8	102,9	2	113,0	103,0	2	106,2	98,9	20
Донецька	103,5	95,0	24	111,2	93,4	25	110,2	97,9	22	109,1	99,4	13	104,1	96,9	24
Житомирська	109,6	100,6	12	126,6	106,3	6	114,5	101,8	5	107,5	98,0	22	109,9	102,3	11
Закарпатська	112,6	103,3	4	129,2	108,5	2	112,5	100,0	11	105,9	96,5	25	106,2	98,9	20
Запорізька	107,3	98,4	16	116,8	98,1	21	114,8	102,0	4	111,8	101,8	5	108,5	101,0	15
Івано-Франківська	109,7	100,6	10	126,1	105,9	7	112,5	99,9	13	108,5	98,9	15	109,5	102,0	13
Київська	112,1	102,8	5	119,5	100,3	17	113,8	101,2	6	112,2	102,2	3	105,3	98,0	22
Кіровоградська	107,1	98,3	17	125,6	105,5	8	112,5	99,9	12	108,4	98,8	16	112,3	104,6	2
Луганська	118,0	108,3	1	111,7	93,8	23	111,9	99,5	14	110,0	100,2	9	113,5	105,7	1
Львівська	110,3	101,2	8	123,6	103,8	12	112,7	100,1	10	107,5	97,9	23	107,7	100,3	17
Миколаївська	108,3	99,4	14	118,4	99,4	20	110,3	98,0	21	113,2	103,2	1	111,6	103,9	3
Одеська	108,1	99,2	15	116,6	97,9	22	110,5	98,2	20	107,4	97,9	24	109,5	102,0	13
Полтавська	106,1	97,3	22	122,5	102,9	14	115,9	103,0	1	108,7	99,0	14	107,4	100,0	18
Рівненська	107,1	98,3	17	119,4	100,3	18	111,6	99,2	17	111,1	101,3	6	110,8	103,2	7
Сумська	104,3	95,7	23	124,3	104,4	11	110,6	98,3	19	108,4	98,7	19	111,2	103,5	5
Тернопільська	109,8	100,7	9	129,5	108,7	1	113,7	101,1	7	110,2	100,4	7	110,9	103,3	6
Харківська	106,2	97,4	21	119,6	100,4	16	110,1	97,8	24	108,4	98,8	17	106,4	99,1	19
Херсонська	112,7	103,4	3	123,3	103,5	13	109,5	97,3	25	107,8	98,2	21	111,3	103,6	4
Хмельницька	106,9	98,1	20	128,0	107,5	5	111,8	99,4	15	110,1	100,3	8	110,1	102,5	9
Черкаська	109,7	100,6	10	124,8	104,8	10	111,4	99,0	18	110,0	100,2	10	107,8	100,4	16
Чернівецька	112,1	102,8	5	129,1	108,4	3	112,7	100,2	8	108,3	98,7	20	110,0	102,4	10
Чернігівська	107,0	98,2	19	122,0	102,4	15	111,7	99,3	16	109,1	99,4	12	110,2	102,6	8
м. Київ	114,3	104,9	2	111,3	93,5	24	110,2	97,9	23	108,4	98,8	18	105,0	97,8	23
Україна	109,0	х	х	119,1	х	х	112,5	х	х	109,8	х	х	107,4	х	х

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.3

Регіони	Рівень зайнятості населення у віці 15—70 років, % до населення відповідного віку														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	56,6	100,5	9	55,3	98,6	14	56,8	99,5	14	58,0	99,7	16	56,2	100,0	13
Волинська	51,0	90,6	24	48,8	87,0	25	49,5	86,7	25	50,9	87,5	24	48,9	87,0	25
Дніпропетровська	59,1	105,0	3	58,0	103,4	3	58,6	102,6	3	59,5	102,2	4	58,0	103,2	3
Донецька	50,0	88,8	25	49,4	88,1	24	50,0	87,6	24	50,9	87,5	24	49,2	87,5	24
Житомирська	55,9	99,3	13	56,4	100,5	9	57,5	100,7	8	58,5	100,5	12	55,3	98,4	17
Закарпатська	54,8	97,3	18	53,8	95,9	21	54,5	95,4	21	55,4	95,2	22	53,7	95,6	21
Запорізька	56,0	99,5	12	55,2	98,4	15	56,7	99,3	17	58,1	99,8	15	56,0	99,6	15
Івано-Франківська	54,7	97,2	19	55,0	98,0	17	55,6	97,4	19	56,6	97,3	19	54,1	96,3	20
Київська	57,8	102,7	4	58,0	103,4	3	58,5	102,5	4	59,3	101,9	5	57,8	102,8	4
Кіровоградська	52,9	94,0	22	53,3	95,0	22	54,5	95,4	21	55,6	95,5	21	53,1	94,5	22
Луганська	55,6	98,8	16	54,7	97,5	18	56,9	99,6	13	58,8	101,0	11	56,4	100,4	11
Львівська	55,9	99,3	13	56,2	100,2	10	56,8	99,5	14	57,8	99,3	17	56,0	99,6	15
Миколаївська	57,5	102,1	5	56,8	101,2	6	58,1	101,8	6	59,1	101,5	7	57,3	102,0	5
Одеська	56,7	100,7	8	56,1	100,0	12	57,2	100,2	11	58,3	100,2	14	56,8	101,1	7
Полтавська	53,3	94,7	21	54,0	96,3	20	55,1	96,5	20	56,6	97,3	19	54,8	97,5	18
Рівненська	56,9	101,1	6	55,1	98,2	16	56,8	99,5	14	58,4	100,3	13	56,1	99,8	14
Сумська	56,8	100,9	7	57,4	102,3	5	58,4	102,3	5	59,8	102,7	3	56,8	101,1	7
Тернопільська	52,0	92,4	23	51,0	90,9	23	52,7	92,3	23	53,8	92,4	23	51,6	91,8	23
Харківська	59,7	106,0	2	60,6	108,0	2	61,4	107,5	2	62,1	106,7	2	59,9	106,6	2
Херсонська	55,8	99,1	15	56,2	100,2	10	57,5	100,7	8	58,9	101,2	9	56,8	101,1	7
Хмельницька	53,9	95,7	20	54,7	97,5	18	55,9	97,9	18	57,0	97,9	18	54,8	97,5	18
Черкаська	56,2	99,8	10	56,7	101,1	7	57,7	101,1	7	59,3	101,9	5	57,0	101,4	6
Чернівецька	56,2	99,8	10	56,6	100,9	8	57,2	100,2	11	59,0	101,4	8	56,5	100,5	10
Чернігівська	55,6	98,8	16	56,1	100,0	12	57,3	100,4	10	58,9	101,2	9	56,4	100,4	11
м. Київ	62,3	110,7	1	61,8	110,2	1	62,6	109,6	1	63,1	108,4	1	61,7	109,8	1
Україна	56,3	х	х	56,1	х	х	57,1	х	х	58,2	х	х	56,2	х	х

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.4

Регіони	Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15-70 років, % до економічно активного населення відповідного віку														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	9,7	104,3	11	10,7	112,6	14	9,9	112,5	14	9,4	114,6	15	10,7	112,6	14
Волинська	11,5	123,7	20	12,5	131,6	23	11,4	129,5	22	10,6	129,3	21	12,5	131,6	22
Дніпропетровська	7,9	84,9	6	8,5	89,5	7	8,0	90,9	8	7,7	93,9	8	8,6	90,5	7
Донецька	14,1	151,6	24	14,6	153,7	24	14,0	159,1	24	13,6	165,9	24	14,9	156,8	24
Житомирська	11,2	120,4	17	10,8	113,7	16	10,4	118,2	18	9,6	117,1	17	10,9	114,7	17
Закарпатська	10,0	107,5	13	10,5	110,5	13	10,0	113,6	16	9,1	111,0	13	10,6	111,6	13
Запорізька	10,0	107,5	13	10,7	112,6	14	9,9	112,5	14	9,5	115,9	16	10,7	112,6	14
Івано-Франківська	8,8	94,6	8	8,5	89,5	7	7,8	88,6	6	7,2	87,8	7	8,4	88,4	6
Київська	6,8	73,1	3	6,5	68,4	2	6,3	71,6	3	5,9	72,0	3	6,9	72,6	3
Кіровоградська	12,4	133,3	22	12,2	128,4	22	11,6	131,8	23	11,0	134,1	23	12,7	133,7	23
Луганська	16,0	172,0	25	16,6	174,7	25	15,1	171,6	25	13,7	167,1	25	15,4	162,1	25
Львівська	7,7	82,8	5	7,5	78,9	5	6,9	78,4	5	6,5	79,3	5	7,6	80,0	5
Миколаївська	9,7	104,3	11	10,3	108,4	12	9,6	109,1	11	9,3	113,4	14	10,7	112,6	14
Одеська	6,8	73,1	3	7,3	76,8	4	6,4	72,7	4	5,9	72,0	3	7,1	74,7	4
Полтавська	12,6	135,5	23	12,0	126,3	21	11,2	127,3	21	10,6	129,3	21	12,0	126,3	21
Рівненська	10,6	114,0	16	11,6	122,1	19	9,7	110,2	13	8,3	101,2	11	9,3	97,9	9
Сумська	9,3	100,0	9	9,1	95,8	10	8,7	98,9	10	7,7	93,9	8	9,4	98,9	10
Тернопільська	11,5	123,7	20	11,9	125,3	20	10,4	118,2	18	10,0	122,0	19	11,5	121,1	19
Харківська	6,4	68,8	1	6,1	64,2	1	5,3	60,2	1	5,0	61,0	1	6,2	65,3	1
Херсонська	11,2	120,4	17	11,1	116,8	17	10,3	117,0	17	9,6	117,1	17	11,3	118,9	18
Хмельницька	9,4	101,1	10	8,9	93,7	9	8,4	95,5	9	8,0	97,6	10	9,9	104,2	12
Черкаська	10,4	111,8	15	10,2	107,4	11	9,6	109,1	11	8,3	101,2	11	9,5	100,0	11
Чернівецька	8,7	93,5	7	8,4	88,4	6	7,9	89,8	7	6,9	84,1	6	8,9	93,7	8
Чернігівська	11,3	121,5	19	11,2	117,9	18	10,6	120,5	20	10,2	124,4	20	11,9	125,3	20
м. Київ	6,7	72,0	2	6,9	72,6	3	6,2	70,5	2	5,8	70,7	2	6,8	71,6	2
Україна	9,3	x	x	9,5	x	x	8,8	x	x	8,2	x	x	9,5	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.5

Регіони	Загальні коефіцієнти народжуваності, (на 1000 осіб наявного населення)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	9,6	103,1	13	8,9	104,3	13	8,1	102,5	14	7,6	104,1	13	7,5	106,3	14
Волинська	12,5	134,5	4	11,5	133,8	4	10,9	136,8	4	10,1	137,2	4	10,1	144,4	4
Дніпропетровська	9,6	102,8	14	8,5	99,4	16	7,8	98,2	16	7,1	96,1	16	6,7	95,9	16
Донецька	4,5	48,8	24	4,2	48,9	24	3,8	47,8	24	3,5	48,1	24	2,7	38,1	24
Житомирська	10,4	112,2	10	9,4	110,0	11	8,7	109,0	10	7,9	107,8	11	7,6	108,3	11
Закарпатська	12,7	136,6	2	11,6	135,0	3	11,0	138,9	3	10,4	141,1	3	10,8	153,4	1
Запорізька	9,0	96,4	18	8,2	95,4	17	7,4	93,3	18	6,8	92,6	17	6,3	89,3	19
Івано-Франківська	10,6	114,1	9	9,7	113,7	9	9,2	115,7	8	8,8	120,4	6	8,6	122,9	7
Київська	11,0	118,0	7	9,7	113,7	8	8,7	108,9	11	8,0	109,5	10	8,0	113,2	9
Кіровоградська	9,1	98,2	17	8,2	95,3	18	7,4	93,7	17	6,8	92,1	18	6,5	92,8	17
Луганська	2,9	31,7	25	2,7	32,0	25	2,6	32,9	25	2,3	31,9	25	1,9	26,8	25
Львівська	10,7	115,1	8	9,9	115,3	7	9,2	115,9	7	8,7	117,9	8	8,4	120,0	8
Миколаївська	9,3	100,4	16	8,8	102,6	15	8,0	101,2	15	7,1	96,3	15	6,9	97,5	15
Одеська	11,1	118,9	6	10,6	123,3	5	9,7	122,3	5	8,8	119,8	7	8,7	123,2	6
Полтавська	8,7	93,6	20	7,8	91,0	21	7,2	91,2	20	6,5	88,3	20	6,3	89,0	20
Рівненська	13,5	145,1	1	12,4	144,4	1	11,5	145,3	2	10,7	145,1	2	10,6	150,4	2
Сумська	8,0	85,5	23	7,3	85,6	23	6,5	82,3	23	6,0	82,1	23	5,7	80,5	23
Тернопільська	9,4	100,9	15	8,8	102,7	14	8,1	102,5	13	7,6	103,1	14	7,6	107,9	12
Харківська	8,9	95,2	19	8,0	93,6	19	7,3	92,1	19	6,8	92,0	19	6,3	89,9	18
Херсонська	10,2	109,3	11	9,5	110,6	10	8,7	109,8	9	8,1	110,3	9	7,5	106,4	13
Хмельницька	9,9	106,2	12	9,0	104,7	12	8,4	106,0	12	7,9	107,4	12	7,8	110,4	10
Черкаська	8,6	91,9	21	7,9	91,8	20	7,1	89,6	21	6,4	86,5	21	6,1	86,7	21
Чернівецька	11,2	120,9	5	10,4	121,3	6	9,6	121,1	6	9,2	125,0	5	9,0	128,0	5
Чернігівська	8,2	88,0	22	7,4	86,1	22	6,8	85,2	22	6,1	83,5	22	6,0	85,7	22
м. Київ	12,5	134,8	3	12,1	140,9	2	11,8	147,9	1	11,0	149,5	1	10,3	147,2	3
Україна	9,3	x	x	8,6	x	x	7,9	x	x	7,3	x	x	7,0	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Продовження додатка Д

Таблиця Д.6

Регіони	Загальні коефіцієнти смертності дітей у віці до 1 року, (1000 живо-народжених)														
	січень-грудень 2016 року			січень-грудень 2017 року			січень-грудень 2018 року			січень-грудень 2019 року			січень-грудень 2020 року		
	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг	значення	% до серед	ранг
Вінницька	6,7	89,5	7	7,3	95,2	11	6,2	86,7	5	7,7	109,3	19	6,4	95,1	10
Волинська	7,0	93,8	11	6,3	82,2	5	7,6	106,9	15	7,6	107,0	17	6,3	93,2	8
Дніпропетровська	8,1	108,8	15	7,6	99,3	13	9,2	128,3	23	8,2	115,9	22	6,9	101,8	13
Донецька	8,6	116,1	19	8,3	107,8	16	7,4	103,1	14	8,2	116,3	23	8,3	123,1	19
Житомирська	7,9	106,6	13	7,0	90,9	10	7,0	97,7	11	6,7	93,9	10	5,9	87,1	7
Закарпатська	10,5	141,1	25	11,3	148,1	24	10,5	147,4	25	11,0	155,0	25	9,7	143,2	24
Запорізька	6,6	89,2	6	6,6	86,8	7	8,3	116,9	21	5,9	83,1	3	5,2	77,2	3
Івано-Франківська	6,8	90,7	10	6,7	87,6	9	6,2	87,5	7	6,3	88,4	6	7,0	102,6	15
Київська	5,2	69,9	1	5,3	69,2	2	4,8	67,1	2	4,6	64,2	1	4,0	59,2	1
Кіровоградська	9,5	127,4	23	11,7	153,2	25	8,1	112,9	18	7,7	108,8	18	8,6	126,9	21
Луганська	8,8	118,1	20	9,4	122,5	22	6,2	86,8	6	6,0	84,1	4	7,2	106,7	18
Львівська	6,7	90,6	8	9,3	121,2	21	7,0	98,2	12	6,7	93,8	9	6,9	101,3	12
Миколаївська	8,2	109,7	16	6,1	79,1	4	8,1	113,4	19	7,2	100,9	15	7,2	106,4	17
Одеська	8,0	107,3	14	8,7	113,0	18	7,7	107,8	16	7,1	100,4	14	6,7	98,4	11
Полтавська	5,9	79,7	4	4,2	55,5	1	5,1	71,5	3	6,4	90,5	8	6,4	94,1	9
Рівненська	8,4	112,2	17	8,4	109,1	17	6,5	91,1	10	8,6	121,4	24	5,3	78,9	4
Сумська	6,6	88,3	5	6,7	87,5	8	4,6	65,0	1	6,0	84,9	5	8,5	125,4	20
Тернопільська	5,2	70,1	2	8,7	113,9	19	6,3	88,6	8	6,3	89,3	7	5,7	84,7	6
Харківська	7,4	99,6	12	7,6	99,1	12	7,1	99,1	13	8,0	112,6	21	9,1	134,1	22
Херсонська	10,0	134,7	24	7,8	102,3	14	8,6	120,2	22	6,9	97,7	13	10,6	156,3	25
Хмельницька	6,7	90,7	9	9,2	120,6	20	6,4	90,4	9	6,7	95,1	11	6,9	102,0	14
Черкаська	8,4	113,0	18	8,1	105,7	15	9,3	129,8	24	7,9	111,1	20	7,2	106,3	16
Чернівецька	9,0	120,9	21	10,0	130,2	23	8,2	114,2	20	6,9	96,9	12	5,4	80,3	5
Чернігівська	9,3	124,8	22	6,5	84,5	6	7,7	108,4	17	7,3	103,6	16	9,1	134,5	23
м. Київ	5,5	73,8	3	5,7	75,0	3	5,3	74,5	4	5,6	79,0	2	4,8	70,3	2
Україна	7,4	x	x	7,7	x	x	7,1	x	x	7,1	x	x	6,8	x	x

Джерело: розраховано на основі [6; 7]

Додаток Е

SWOT-аналіз Харківської області

Таблиця Е.1

Сильні сторони	Слабкі сторони
Природно-ресурсний потенціал	
Достатня наявність покладів природного газу Найбільше родовище бурого вугілля в Європі Помірно континентальний клімат Рівнинний рельєф території Значні земельні ресурси – переважно чорноземи	Периферійність місцезнаходження Недостатня забезпеченість якісною питною водою Лісистість території нижча за середню в Україні Високий рівень розораності земель Зниження родючості ґрунтів Розташування в зоні ризикового землеробства
Економічний потенціал	
Наявність потужного промислового сектора з багатогалузевою структурою Наявність логістичних центрів і найбільшого у Східній Європі промислово-речового ринку Розвинута галузь інформаційних технологій та інші галузі креативної індустрії Висока продуктова диверсифікація експорту	Високий рівень фізичного та морального зносу виробничих фондів Низький рівень використання виробничих потужностей у промисловості Низька експортна орієнтованість регіональної економіки Недостатній розвиток малого та середнього бізнесу у сфері матеріального виробництва Недостатня розвиненість сектору фермерських і селянських господарств та їх кооперативних об'єднань Непрацюючі або збиткові великі державні підприємства Наявність територіальних диспропорцій
Науково-технічний та інноваційний потенціал	
Розвинута сфера освіти, яка входить до 10 найбільших студентських центрів Європи Значний науковий потенціал (наявність великої кількості наукових установ)	Недостатній рівень інноваційної активності підприємств Відсутність ефективної координації взаємодії науки, бізнесу та освіти Нерозвинута інноваційна інфраструктура
Інвестиційний потенціал	
Наявність вільних виробничих площ	Низький рівень інвестицій в регіональну економіку Відсутність якісно підготовлених інвестиційних проектів Нерозвинута інвестиційна інфраструктура
Людський і трудовий потенціал	

Продовження додатку Е

Продовження таблиці Е 1

Сильні сторони	Слабкі сторони
<p>Один з найбільших в Україні регіонів за чисельністю населення</p> <p>Найбільша серед регіонів України питома вага населення з вищою освітою</p> <p>Зростання трудового потенціалу за рахунок збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб</p> <p>Високий рівень урбанізації регіону</p>	<p>Неухильне скорочення чисельності населення та його старіння</p> <p>Приток мігрантів із зони проведення ООС, що створюють навантаження на бюджет, інфраструктуру, ринок праці та житла, правоохоронну систему</p> <p>Відтік кращих кадрів з регіону до Києва або за кордон</p> <p>Обмежені можливості працевлаштування в сільській місцевості</p>
Стан навколишнього природного середовища	
<p>Зменшення обсягів викидів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел</p>	<p>Збільшення обсягів викидів в атмосферне повітря від пересувних джерел</p> <p>Забрудненість твердими побутовими відходами і відсутність сучасних сміттєпереробних підприємств</p> <p>Незначні площі природно-заповідних територій</p>
Транспортна інфраструктура	
<p>Головний вузловий центр залізничного сполучення Східної України</p> <p>Наявність метрополітену в м. Харкові</p> <p>Наявність нового міжнародного аеропорту</p> <p>Висока забезпеченість населення мобільним зв'язком</p>	<p>Значне зменшення обсягів перевезень залізничним транспортом через анексію Криму та проведення ООС у Донецькій і Луганській областях</p> <p>Зношеність доріг обласного і районного значень, мостів та шляхопроводів</p> <p>Наростання ризику техногенних аварій через зношеність систем життєзабезпечення регіону</p>
Житлово-комунальне господарство	
<p>Розвинута централізована інфраструктура електро-, газо-, водо-, теплопостачання</p>	<p>Високий фізичний знос очисних і каналізаційних споруд, мереж централізованого тепло- та водопостачання</p> <p>Високий рівень фізичного та морального зносу житлового фонду</p> <p>Незадовільна якість і висока вартість житлово-комунальних послуг</p> <p>Висока питома вага енергетичних втрат при споживанні житлово-комунальних послуг</p>
Громадянське суспільство	
<p>Наявність відносно великої кількості громадських організацій</p>	<p>Недостатня соціальна активність населення</p> <p>Недостатньо активне співробітництво громадських організацій з владою у вирішенні проблем</p>

Продовження додатку Е

Продовження таблиці Е 1

Сильні сторони	Слабкі сторони
Державне управління	
ProZorro — електронна система публічних закупівель Єдине вікно і центри надання адміністративних послуг	Недостатньо ефективна система підготовки працівників органів виконавчої влади та місцевого самоврядування Незавершеність процесу адміністративно-територіальної реформи Не повною мірою впроваджена система електронного врядування в роботу регіональних та місцевих органів влади
Просторовий розвиток	
Наявність схеми планування регіону	Недостатня розробленість містобудівної документації місцевого рівня Моноцентрична просторова організація міста та області Розрив між обласним центром і іншими адміністративно-територіальними одиницями у соціально-економічному розвитку
Соціально-культурна сфера	
Розвинута соціальна інфраструктура Розвинута спортивно-оздоровча інфраструктура Лідерство Харкова в Україні у забезпеченні доступності міського середовища для людей з особливими потребами Широка мережа культурних закладів національного рівня	Недостатнє задоволення потреб вразливих соціальних груп Нерозвиненість ринку соціальних послуг Не повною мірою забезпечується гендерна рівність Вищий за середній в країні рівень захворюваності населення Відтік кваліфікованого медичного персоналу Дефіцит об'єктів соціально-культурної, спортивної та ділової інфраструктури в містах обласного підпорядкування та сільській місцевості Застаріла матеріально-технічна база медичних установ Недостатня забезпеченість населення житлом
Можливості	Загрози
Політичні фактори	
Політична підтримка ЄС та інших країн світу Завершення реформи децентралізації Проведення послідовної державної політики по залученню зовнішніх інвестицій та підтримці внутрішніх інвесторів Розвиток е-урядування, відкритість влади	ООС на сході України, подальша ескалація конфлікту з Росією Недостатній рівень політичної стабільності в країні Корупція, що спричиняє неефективне та непрозоре використання бюджетних коштів Популізм управлінців

Можливості	Загрози
Економічні фактори	
<p>Поглиблення співпраці згідно з Угодою про Асоціацію з ЄС</p> <p>Зростання світового попиту на продукти харчування</p> <p>Розширення державної підтримки промислового розвитку</p> <p>Повноцінне функціонування експортно-кредитного агентства</p> <p>Покращення інвестиційного та бізнес-клімату</p> <p>Державна підтримка малого та середнього бізнесу, а також сімейного фермерства</p> <p>Інтеграція підприємств області до глобальних ланцюгів доданої вартості</p>	<p>Низька купівельна спроможність населення</p> <p>Недосконала державна дерегуляторна політика</p> <p>Дефіцит зовнішнього фінансування та звуження можливостей доступу до міжнародних ринків капіталу</p> <p>Згорання іноземного інвестування</p> <p>Посилення міжнародної конкуренції на ринку традиційного експорту</p> <p>Нова хвиля світової кризи</p> <p>Прискорення інфляції та посилення девальваційних тенденцій на валютному ринку</p> <p>Суттєве падіння цін на світових ринках сільгосппродукції</p>
Соціальні фактори	
<p>Географічна мобільність і трудова міграція</p> <p>Підтримка неперервної освіти протягом всього життя</p>	<p>Низький рівень соціального захисту широкого кола верств населення</p> <p>Зростання соціального розшарування населення</p>
Технологічні фактори	
<p>Перехід провідних країн світу до четвертої технологічної революції «Індустрія 4.0»</p> <p>Проведення послідовної державної політики щодо енергоефективності</p> <p>Інтеграція у європейський науковий простір</p>	<p>Обмеження з боку провідних інноваційних країн світу на трансфер новітніх технологій до країн, що розвиваються</p>
Екологічні фактори	
	Зміна клімату та глобальне потепління

Джерело: складено за основи [40]

Додаток Ж

Статті у фахових і наукових виданнях, що входять до міжнародних наукометричних баз:

1. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз сучасного нормативно-правового забезпечення системи публічного управління соціально-економічним розвитком регіонів в Україні. Бізнес Інформ. 2018. № 10. с. 255 – 261. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-10_0-pages-255_261.pdf.

2. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Тенденції розвитку аграрного сектора економіки України в контексті ефективності публічного управління територіальним розвитком. Бізнес Інформ. 2018. № 12. с. 199 – 210. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2018-12_0-pages-199_210.pdf.

3. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Аналіз принципів стратегічного планування із упровадженням елементів розумних технологій у процес управління місцевим територіальним розвитком в Україні. Бізнес Інформ. 2019. № 12. с. 132 – 139. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2019-12_0-pages-132_139.pdf.

4. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Нормативно-правове забезпечення публічного управління територіальним розвитком питань формування, функціонування та розвитку об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації влади. Бізнес Інформ. 2020. № 11. с. 103 – 108. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-11_0-pages-103_108.pdf.

Статті у періодичних наукових виданнях інших держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку Європейського Союзу:

5. Семигулін П. К. Актуальність визначення видів ресурсів в публічному управлінні регіональним розвитком. Journal of science. Lyon.

2021. №25. URL: http://www.joslyon.com/wp-content/uploads/2021/11/Lyon_25.pdf.

6. Семигулін П. К. Визначення поняття ресурсної спроможності регіону. Norwegian Journal of development of the International Science No 73/2021 VOL.1. URL: https://www.nor-ijournal.com/wp-content/uploads/2021/11/NJD_73_1-31-37.pdf.

Публікації за матеріалами конференцій:

7. Ярошенко І. В., Семигулін П. К. Роль системи моніторингу соціально-економічного розвитку у публічному управлінні країни та регіонів В кн. Конкуренстоспроможність та інновації: проблемі науки та практики: Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (15-16 листопада 2018 року) Харків: ФОП Лібуркіна Л. М. 2018. С. 472-475. URL: <https://ndc->

ipr.org/media/publications/files/%D0%A2%D0%95%D0%97%D0%98_%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9A%D0%A3%D0%A0%D0%95%D0%9D%D0%A2%D0%9E%D0%A1%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%9C%D0%9E%D0%96%D0%9D%D0%86%D0%A1%D0%A2%D0%AC_%D0%A2%D0%90_%D0%86%D0%9D%D0%9D%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87_2018.pdf.

8. Семигулін П. К. Законодавче забезпечення стратегічного планування у публічному управлінні розвитком територій в Україні. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку : Матеріали доповідей ІХ науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2020 року). Х. : Монограф. 2020. С. 172 – 175. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D1%82%D0%B5%D0%B7_2020_%D0%9F%D1%80%D0%BE%D1%84%D0%B5%D1%81%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%B9-%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B5%D0%B4%D0%B6%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82-%D0%B2-

%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%85-
 %D1%83%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%85-
 %D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83-
 %D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BA%D1%83.pdf.

9. Семигулін П. К. Аналіз інструментів реалізації регіональної політики в Україні щодо розвитку регіонів (територій) та вирішення їх проблем Наукові та освітні трансформації в сучасному світі: Збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (15 липня 2021 року). Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій. м. Чернігів. Суми: ТОВ НВП «Росток А.В.Т.». 2021. С.145-147. URL: https://reicst.com.ua/asp/article/view/19/pc_2021_15_07

10. Семигулін П. К. Взаємозв'язок видів ресурсів в процесі організації управління регіональним розвитком // III Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України» (13 жовтня 2021 року) С. 1097–1101. URL: <https://itta.org.ua/wp-content/uploads/2021/10/>

%D0%90%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B5%D0%BC%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D1%96%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82%D0%BD%D1%96_%D0%BD%D0%B0%D0%BF%D1%80%D1%8F%D0%BC%D0%BA%D0%B8_%D1%82%D0%B0_%D1%81%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97_%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-4.pdf.

11. Семигулін П. К. Інструменти державно-приватного партнерства - інвестиційний ресурс для реалізації регіональної політики в Україні : Матеріали доповідей X науково-практичної конференції з міжнародною участю (1 листопада 2021 року). Х.: Видавництво Іванченка І. С. 2021. С.166-168. URL: https://adm.nuph.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/zbirnyk-tez-kh-naukovo-praktychnoi-konferentsii_2021.pdf.

УКРАЇНА
ТРОСТЯНЕЦЬКА МІСЬКА РАДА

вул. Миру, 6 м. Тростянець, Сумської обл., 42600, тел/факс +38 (05458) 5-13-80,
e-mail: mail@trostyanets-miskrada.gov.ua Код ЄДРПОУ 24006361

11.11.2017 № 20/10

На № _____

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи
Семигуліна Павла Костянтиновича
«Організаційне забезпечення ресурсної спроможності регіонів України
інструментами державно-приватного партнерства»
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
«Публічне управління та адміністрування»

Представлений в дисертаційній роботі методичний підхід до оцінки ресурсної спроможності регіону, на основі якого отримано інструментарій управління розвитком території, забезпечує розвиток регіону у цілому й задовольняє інтереси представників бізнесу, населення та влади. Можливість його практичної реалізації не викликає сумніву та є доцільною.

Секретар міської ради

Наталія КОВАЛЬОВА

УКРАЇНА

МЕРЕФ'ЯНСЬКА МІСЬКА РАДА

вул.Дніпровська, 213, м. Мерефа, Харківський район, Харківська область, 62472
 телефон: (057) 341-55-20, e-mail: merefa-gor@merefaotg.gov.ua, Код ЄДРПОУ 04058692

29.11.2021 № 977/21

ДОВІДКА

про використання результатів дисертаційної роботи за темою
 «Організаційне забезпечення ресурсної спроможності регіонів України
 інструментами державно-приватного партнерства»
 Семигуліна Павла Костянтиновича
 на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю
 «Публічне управління та адміністрування»

Видана Семигуліну Павлу Костянтиновичу в тому, що науковий результат, представлений у його дисертаційній роботі, а саме: організаційне забезпечення використання інструментарію державно-приватного партнерства в управлінні регіональним розвитком, що включає взаємозв'язки між органами влади і приватними структурами, формує ресурсну спроможність регіону та забезпечує розвиток території має практичну цінність та може бути впроваджений у ході реалізації реформи децентралізації влади в Україні.

міський голова

Веніамін СІТОВ